

กิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นชาวบ้านให้ความหมายว่าช่วยสร้างให้เกิดความสามัคคีและได้รับเงินปันผลในการเข้าร่วมกิจกรรมซื้อ-ขายกับศูนย์ ทำให้เงินกระจายไปทั่วถึงแก่คนกลุ่มต่างๆในพื้นที่ นอกจากนั้นสามารถเอาผลของกำไรเหล่านั้น มาแก้ไขปัญหาโครงสร้างพื้นฐานในหมู่บ้านที่คิดว่าจำเป็นด้วย อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นมาของกลุ่มผู้บริโภคนั้นรูปแบบ และวิธีการนำมาใช้นั้นมีข้อจำกัดอยู่ เพราะกำลังซื้อในกลุ่มไม่สามารถทำให้เกิดการสนับสนุนแรงขับเคลื่อนนั้นได้หากไม่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกพื้นที่

ซึ่งเป็นแรงงานตามฤดูกาลเพราะครัวเรือนที่มีขนาดที่ดินไม่ถึง 40 ไร่ นั้นในความหมายของชาวบ้านในพื้นที่จำเป็นต้องหาทรัพยากรจากที่อื่นมาแก้ไขปัญหการขาดแคลนทรัพยากรของครัวเรือน จึงทำให้กิจกรรมนั้นขับเคลื่อนไปได้และรายได้ส่วนนี้เป็นรายจ่ายในการบริโภคของครัวเรือน ส่งผลให้ร้านค้าในชุมชนสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมไปได้ ผลที่เกิดขึ้นแหล่งที่มาของกำลังซื้อของร้านค้าชุมชนมาจากการเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกพื้นที่ซึ่งสร้างคุณประโยชน์อย่างมากเพราะทรัพยากรแรงงานในพื้นที่สามารถทำให้กิจกรรมที่ตอบสนองต่อความจำเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์สามารถเกิดขึ้นในพื้นที่และช่วยลดรายจ่ายได้ในระดับหนึ่งซึ่งเป็นการใช้ผลของทุนมนุษย์ในการลงทุนที่ถูกต้องเพราะข้อจำกัดอีกประการหนึ่งคือ การทำงานแบบนี้เป็นลักษณะของแรงงานที่ติดอยู่ในพื้นที่และมีอายุมากขึ้นโดยกิจกรรมแบบนี้ล้าพังแค่ความซื่อสัตย์อย่างเดียวที่เป็นทุนทางสังคมในการเอามาใช้เป็นทุนบริหารนั้นไม่เพียงพอในการขับเคลื่อนกิจกรรมแม้ว่ามีความรักและความผูกพันกับหมู่บ้านตนเองแต่จำเป็นต้องประสานกิจกรรมกับภายนอกด้วยจึงทำให้เกิดการทำงานไปได้ซึ่งในพื้นที่ต่างให้การนับถือแรงงานรับจ้างว่า"การอพยพแรงงานกลายเป็นประเพณีไปแล้วค่าเกี่ยวข้าวไม่พอจ้างรถเกี่ยวมาใช้เงินมาอุดค้อยๆหายไป"¹⁷² กิจกรรมของการขับเคลื่อนส่วนนี้ถือว่าเป็นช่วงที่มีความสุขเพราะนอกจากสามารถสร้างรายได้แก่ครัวเรือนแล้วไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆและไปกันทำงานเป็นกลุ่มของเครือข่ายอพยพชาติพันธุ์นอกจากนั้นสามารถทำให้คนในพื้นที่มีงานทำได้โดยอาศัยการช่วยเหลือในส่วนนี้

2. โรงปุ๋ยชุมชน

การเกิดขึ้นของกิจกรรมในโรงปุ๋ยนั้นมาจากความเอาใจใส่ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่โดยต้องการที่จะพัฒนาแรงงานการผลิตของตนเอง เพราะในพื้นที่แม้ว่าให้ความสำคัญในการอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่ก็จริง แต่ความผูกมัดทางวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของตนเองยังคงคิดถึงความปลอดภัยเป็นอันดับแรกว่า"นาไม่ทำอยู่ไม่ได้ เพราะว่าเราจะไปทางไหนก็ได้เพราะเรามีข้าวในยุ้งฉางเพราะมีข้าวสำรอง ทุกวันนี้เรายึดอาชีพทำนาไปทำงานข้างนอกไปสมทบกับงานข้างนอกทำงานอย่างอื่น ๆ มากกว่า เกียวเอง ดำนวด แต่ในปัจจุบันเราไม่ตีในว่ารายได้แต่เมื่อก่อนเศรษฐกิจไม่แพงส่งเงินมาทำนาเลยสำคัญมีข้าวมากินไม่ต้องมาซื้อข้าวไม่ทิ้งนา เราอยากกินข้าวมีเงินลงทุนไม่มากไม่น้อยอยู่รวมกันทำตามประเพณีถึงตามเวลา มีเงินซื้อข้าวไม่เท่ากับทำนาทำนาไม่มีเงินใช้

¹⁷² นายอุดม แผลมสุข.ผู้ให้สัมภาษณ์ นาย นิรัตน์ รัตนสุภาผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านสหกรณ์ชุมชน.บ้านบ่อแก หมู่ 2 ต.ตู่หนองไผ่ อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์.เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2549

เราสามารถหยิบข้าวจากยุ้งฉางไปขายได้ เอ็ดแค่2มือทั้งหมดประมาณ4-5วันตาม2-3วันปีละ7วัน เอ็ดนาไม่ยากเป็นการพักผ่อนมาหาเพื่อนมาพบหมู่”¹⁷³

นอกจากนั้นค่านิยมในจิตสำนึกยังให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่สร้างความมั่นคงปลอดภัยแก่ชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองโดยชาวบ้าน เมื่อได้ใช้ทุนบริหารของหน่วยงานราชการในการเรียนรู้ปัญหาของตนเองก็ได้ประเมินสถานการณ์ในแปลงปลูกของตนเองโดยเฉพาะการให้ความหมายของทรัพยากรโดยเห็นว่า “ที่แรกอบรมจังหวัดไปดูที่ทำดูที่ประสบความสำเร็จอยากจะไปดูปฏิบัติงานมาเลยที่แรกก็ทำแบบชาวบ้านทันทีมารวมกันทำประมาณ 20 กว่าคนเขาเชื่อมีการอบรมก่อนไปเห็นข้อดีดินของเราไปถึงไหนที่นาของเราสมควรจะฟื้นให้มันมีสภาพที่ดีขึ้น”¹⁷⁴

จิตวิทยาในการปรับตัวของชาวบ้านในพื้นที่เมื่อรับรู้สภาพความเป็นจริงสามารถปรับเปลี่ยนแปลงได้โดยในเครือข่ายของตนเองให้ความหมายไปในเรื่องของการช่วยเหลือหรือระดมกิจกรรมให้เกิดขึ้นในพื้นที่เพราะเห็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นในพื้นที่อื่นๆและภายในหมู่บ้านของตนเองนั้นเรียกร้องอยู่ อย่างไรก็ตามการเริ่มต้นครั้งแรกนั้นไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะเข้าใจปัญหาและการปฏิบัติการที่เหมือนกันโดยขึ้นกับการศึกษาระดับความคิดในสังคมโดยเริ่มต้นนั้นคิดหลักการ

รูปที่ 17 ภาพแสดงโรงปุ๋ยอินทรีย์

คล้ายกับร้านค้าคือระดมหุ้นกันในการลงทุนแต่จะมีทุนให้ไม่เกิน1,000บาท ขึ้นต่ำ100บาท เพื่อป้องกันนักเก็งกำไร และต้องใช้เพื่อคร้วเรือนของตนเองอย่างเดียว นั้นหมายความว่าสมาชิกมีสิทธิ บ่งบอกคุณลักษณะของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำอยู่ซึ่งส่งผลดีอย่างมากแก่เครือข่ายในพื้นที่เพราะว่าสามารถมาเอาปุ๋ยในลักษณะเครดิตได้ในช่วงของการเพาะปลูกโดยไม่คิดดอกเบี้ย แต่ในช่วงปันผลต้องเอาเครดิตกลับมาคืนซึ่งตอบสนองต่อศูนย์กลางปัญหาของคร้วเรือนในพื้นที่ได้ว่า ”

สมาชิกส่วนมากช่วงที่เก็บเกี่ยวเอามาคืนปล่อยไปประมาณ 4-5แสนปันผลประมาณเดือนมกราคม ขยายข้าวหมดไม่มากเท่ากับปีที่แล้ว ก็คิดว่าไม่เป็นไร เจ้าหนึ่งเป็นเงิน 2-3 หมื่นไม่คิดดอกเบี้ย อยากให้สมาชิกได้รับประโยชน์ ต้องเอามาใช้จ่ายก่อนนี่คือสิ่งที่สามารถช่วยเหลือชุมชนด้วย 60 กว่าเจ้า ปล่อยคือสมาชิกเป็นอันดับแรกไม่ใช่สมาชิกไม่ปล่อยต้องกฎและกติกาภายในกลุ่มก่อนคุยในสมาชิกที่ไว้วางใจจำนวนที่นา จำนวนไร่ ที่เขาทำ ดูประวัติส่วนตัวส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา คนใกล้ บ้านใกล้กันก็รู้จักกันบางที่ก็เจอข้ามปี จากปีนี้ได้รับปีหน้าในตำบลนี้ ตอนนี่160กว่าราย บ้านละ10คน5คนไม่ได้เอาเครดิตเลยเอามาใช้ล่วงหน้าแทนที่จะเอาไปจากพ่อค้า”¹⁷⁵

¹⁷³ เวทีชาวบ้านแรงงานอพยพ.ดำเนินรายการโดยนายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ,ที่ศาลาประชาคมหมู่บ้าน บ้านบ่อแก หมู่ 2 ต.ตู่หนองไผ่ อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์ เมื่อวันที่14มีนาคม 2549.

¹⁷⁴ อ่างแล้ว.นายอุดม แหม่มสุข.เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2549

¹⁷⁵ อ่างแล้ว

นั้นเป็นภารกิจที่สำคัญที่ต่อสู้กับทุนโดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้ต้องสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่สมาชิกที่เป็นจริงและไม่ใช่เป็นเรื่องของการสนับสนุนการช่วยเหลือโดยจ่ายค่าทดแทนแต่เป็นเรื่องของการหาช่องโหว่ของตลาดที่เกิดขึ้นในพื้นที่เอามาใช้ในการแก้ไขปัญหาของตนเองซึ่งในส่วนนี้คือวัตถุดิบนอกจากนั้นภายในพื้นที่ต้องเห็นประโยชน์ตรงไปตรงมาจึงสามารถสร้างให้กิจกรรมในพื้นที่นั้นสร้างความน่าเชื่อถือในการเข้าร่วมกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคุณภาพของปุ๋ยซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก"ลดปุ๋ยเคมีแต่ก่อนอย่างผมมีประมาณ20ไร่ เดียวนี้10กว่าถุงที่ไหนไม่ค่อยมีใช้ปุ๋ยเคมีบ้าง30%ลดลงไปในการลดลงทุนของการทำนา"¹⁷⁶ เหตุผลอีกอย่างหนึ่งที่สร้างให้เกิดการยอมรับอย่างรวดเร็วในพื้นที่เพราะชาวบ้านที่มีมีวัชของตนเองทำปุ๋ยนี้อยู่แล้ว ซึ่งการจัดตั้งโรงงานปุ๋ยขึ้นมาทำหน้าที่แค่การผสมผสานวัตถุดิบและอัดเม็ดปุ๋ยแค่นั้นโดยสูตรการผสมนั้นชาวบ้านในพื้นที่ต่างรู้กันดีว่ามีปุ๋ยคอก กากน้ำตาลหอยเชอร์รี่ แกลบ และอื่นๆ การจัดตั้งปุ๋ยให้เกิดขึ้นนั้นคือการซื้อวัตถุดิบและมีการผลิตขึ้นในพื้นที่เพื่อให้ปุ๋ยตอบสนองเพียงพอแก่สมาชิกในพื้นที่เพราะมีครัวเรือนที่ไม่ได้เลี้ยงวัวหรือไม่มีเวลาในการผลิตปุ๋ยต้องเคลื่อนย้ายแรงงานของตนเองซึ่งการมีกิจกรรมตรงนี้เกิดขึ้นเท่ากับว่าสร้างช่องทางใหม่ในการลดรายจ่ายของตนเองและฟื้นฟูสภาพที่ดินแปลงปลูกที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสภาพปกติรวมทั้งสามารถจ้างงานให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองโดยเฉพาะแรงงานที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายตนเองออกนอกพื้นที่สามารถมีรายได้วันละ 120 บาทในจำนวนคนงานประมาณ12-15 คนนั้น ได้ตั้งให้ทรัพยากรแรงงานมาแก้ไขปัญหาได้ โดยพึ่งพาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ซึ่งการผลิตของกลุ่มสามารถตอบสนองต่อความต้องการภายในตนเองอย่างแท้จริงโดยปีหนึ่ง ๆสามารถผลิตได้ประมาณ 5 พันกระสอบและสร้างชื่อเสียงให้เกิดการยอมรับของสินค้านอกพื้นที่ด้วยในเวลาเดียวกันอย่างในอำเภอยักษ์ภูมิหรือ สดึกมาใช้บริการเพราะสินค้ามีคุณภาพและช่วยลดต้นทุนในการผลิต"ส่วนมากู้จักมักคุ้นหน้ากันแล้วแถวพยัคบุรีรัมย์มาซื้อที่ถึงที่มากูไว้เขาทำอย่างไร เราต้องการรักษาคุณภาพสินค้าของเราให้อันตรัยเราไม่เกี่ยวใครอยากจะได้ไปเอาไป ผมขายโดยตรงไม่นายหน้าใช้ปากต่อปากไม่มีเอเยนต์ส่งขายไปอย่างนั้นอย่างน้อยกินข้าวปลอดสารพิษเพราะว่ามันประหยัดดี"¹⁷⁷

กิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการสร้างตลาดของตนเองให้เกิดขึ้นในพื้นที่โดยใช้เครือข่ายของคนในพื้นที่เดียวกัน ประเมินสถานการณ์ของทรัพยากร ช่องโหว่ของระบบตลาดที่เข้ามาในพื้นที่ทำให้เห็นพลังที่เป็นไปได้ของการต่อรองให้เกิดขึ้นขึ้นกับกิจกรรมที่สามารถตอบสนองผลประโยชน์ทางวัตถุได้ทันทั่วทั้งที่คือสามารถปฏิบัติการได้ง่ายและไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก นอกจากนั้นความผูกพันของแรงงานในพื้นที่ที่ต้องการสร้างให้ชุมชนตนเองนั้น พึ่งพาตนเองได้มากยิ่งขึ้นอาศัยทรัพยากรทางสังคมคือเพื่อนบ้านที่มีความผูกพันกันหลายระดับไม่ว่าจะเป็นเพื่อนฝูง เครือญาติ เพื่อนร่วมงานได้เพิ่มช่องทางของการระดมทรัพยากรในพื้นที่เพื่อช่วยเหลือการขาดแคลนโดยกลุ่มที่มีกิจกรรมแบบนี้ให้ความหมายว่า"การทำกลุ่มคือความซื่อสัตย์และเอาใจใส่ทำจริง ๆคงไปได้ยาก คนหนุ่มสาวไม่มีเวลาที่จะทำให้เราโลกยังกว้างมากคนที่มียุ่่มากกว่าสามารถทำงานในหมู่บ้านเพื่อสังคม บางคนไม่

¹⁷⁶ อ้างแล้ว.นายอุดม แหม่มสุข.เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2549

¹⁷⁷ อ้างแล้ว.

มีเวลาได้ไม่คุ้มคนที่อยู่บ้านจึงสามารถทำได้ รายได้ไม่ล่องใจให้คนมาทำ มีรายได้ของตนเองพอสมควร มีเงินตอบแทนด้วยและรักษาการทำงานด้านนี้ ตอนกลางคืนไม่ได้รายได้ ทำได้เพราะว่าเป็นของกลุ่มและเจ้าของการตอบแทนจากความไว้วางใจจากสมาชิก”¹⁷⁸

รูปภาพที่ 18 อาณาบริเวณและข้อจำกัดของการพัฒนา

ตลาดที่สร้างให้เกิดขึ้นโดยชาวบ้านในการต่อสู้กับทุนให้ความหมายที่แตกต่างกันโดยเฉพาะเป็นเรื่องของคนที่ถูกทะเลาะเวลาส่วนตัวเพื่อให้คนอื่น ๆ มีโอกาสในช่องทางทรัพยากรใหม่โดยตนเองต้องอุทิศเวลาส่วนหนึ่งให้กับคนในพื้นที่เพื่อรักษาพื้นที่ทางสังคมและสร้างการต่อรองให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้การใช้เครือข่ายใช้ในความสัมพันธ์ที่เป็นสัญญากันแม้ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เพราะเป็นเรื่องของการสร้างให้กลุ่มมีตลาดของตนเองมีความน่าเชื่อถือเกิดขึ้นถึงแม้ว่าการติดต่อนั้นจะเป็นรูปที่ไม่เป็นทางการซึ่งไม่มีปัญหาในพฤติกรรมที่ฉวยโอกาสเพราะใช้กฎที่สร้างขึ้นมาเป็นตัวกำหนดผลตอบแทนของกลุ่ม

ดังนั้นความเป็นส่วนตัวที่จะใช้กับกลุ่มไม่สามารถนำมาซึ่งการปฏิบัติเพราะเป็นเหตุผลที่สำคัญว่าการเพิ่มให้รายได้มากหรือน้อยหรือการตอบสนองต่อชุมชนได้ไม่ได้ขึ้นกับการปฏิบัติตามกฎของสมาชิกที่สร้างให้เกิดผลประโยชน์ของส่วนร่วมเป็นอันดับแรก ความสัมพันธ์ร่วมกันตรงนี้ที่ไม่เป็นอิสระได้สร้างขึ้นบนพื้นฐานความสัมพันธ์ส่วนตัว เป็นหน้าที่กระทำที่ต้องสนับสนุนเครือข่ายอันนำมาให้กิจกรรมตนเองบรรลุเป้าหมายและสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นซึ่งส่งผลทำให้เกิดการปรับตัวได้ในแปลงปลูกของตนเองและลดความขัดแย้งและความผิดพลาดในการยับยั้งการจัดการที่ทำให้สมาชิกนั้นมีความเสียหายเกิดขึ้น ความสัมพันธ์ที่น่าเชื่อถือต่อกันนั้นสามารถสื่อสารระหว่างสมาชิกและหุ้นส่วนโดยตลาดของกลุ่มชาติพันธุ์ในความสัมพันธ์ไม่เป็นทางการส่วนใหญ่ได้ช่วยทำให้มีกิจกรรมร่วมกันและลดความเสี่ยงอย่างมาก

¹⁷⁸ อ่างแล้ว.นายอุดม แหลมสุข.เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2549

การก่อรูปของตลาดของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นอยู่ในรูปของเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการมีข้อจำกัดของตนเองอยู่เพราะเกี่ยวข้องกับการขนาดการผลิตในพื้นที่ซึ่งเชื่อมโยงกับแหล่งที่มาของวัตถุดิบและการขยายตัวของการผลิตโดยข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันถึงแม้ว่าตลาดของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นพลังอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการฉีกกำลังของการต่อสู้กับระบบทุนแต่ไ้จะมีความยั่งยืนเพราะเกี่ยวข้องกับการสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นกับสมาชิกภายในกลุ่มว่าหากต้องการขยายตัวการผลิตนั้นต้องมีความเสี่ยงที่ต่ำน่าจะลงทุน การประเมินทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรนั้นมองว่าแค่สามารถสนับสนุนการลดการบริโภคปุ๋ยเคมีพอแล้วโดยความรู้ในเรื่องการตลาดนั้นตนเองยังมีข้อจำกัดและอาจมีปัจจัยความเสี่ยงอย่างมากซึ่งสามารถลดความน่าเชื่อถือที่มีต่อองค์กรได้และทำลายตลาดของตนเองกล่าวคือ “กลัวว่าการตลาดยังไม่ทำงานเราทำแค่ในชุมชนของเราค่อยๆขยายไปเรื่อยๆยังมีความกลัว ทางรัฐสนับสนุนไม่กลัวถ้าเป็นภาครัฐเป็นของฟรีไม่มีความเสี่ยง มาระดมเป็นหุ้น 2-3 ล้านไม่ตามเป้าหมายประเมินทรัพยากรมีความเสี่ยงต่อไปมีการแข่งขันกันระหว่างหมู่บ้าน วัดฤทธิปริมาณ คุณภาพสมาชิกสามารถเข้าถึงได้ วัควายมีมากในหมู่บ้านพยายามหาในหมู่บ้าน ขายให้เราหมดเลยเอาไว้ใช้ส่วนตัวที่นี้แถวนี้เขตบุรีรัมย์ ไม่แน่นกันมาก แถวนี้แย่งกันทำให้เกิดราคาที่สูงขึ้นบางที่ไม่เคยให้เข้าใจกันทำให้ต้นทุนขี้วสูงขึ้นนี้คืออุปสรรค หลัก2อย่างๆคือตลาดและวัดฤทธิ โรงงานยังขาดสถานที่ที่เก็บ”¹⁷⁹

แนวคิดของการสร้างเครือข่ายการตลาดนั้นเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้ตลาดกลุ่มชาติพันธุ์มีหน้าที่ย่างชัดเจนได้ระหว่างท้องถิ่นอันเป็นพลังของท้องถิ่น ซึ่งยังต้องทำการค้นคว้าและพัฒนาเพื่อให้ได้มาพลังของที่ต่อต้านตลาดทุนและบ่มเพาะจิตสำนึกให้แก่เครือข่ายในพื้นที่โดยต้องสร้างกฎการทำงานให้เกิดขึ้นเพื่อทำให้หน้าที่มีผลทางปฏิบัติดังนี้

1.ต้องสร้างให้เกิดความน่าเชื่อถือระหว่างสมาชิกและเครือข่าย 2.มาตรฐานทางธุรกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ 3.ความสัมพันธ์ส่วนตัว ที่ไม่เป็นทางการ ที่วางอยู่ระหว่างผู้ร่วมงานและสมาชิก 4.ความเสี่ยงที่แพร่กระจายด้านลบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในองค์กรโดยความน่าเชื่อถือที่เกิดขึ้นสามารถเอามาใช้ได้ทุกตลาดและทุกท้องถิ่นที่มีกิจกรรมและพื้นที่ในการกระจายหรือจัดวางกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเกิดขึ้นเป็นพื้นฐานของค่านิยมทั่วไปที่ทำให้กิจกรรมนั้นของกลุ่มสร้างขึ้นมาเป็นพลังของตนเองอย่างแท้จริงดังตลาดของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถลดแรงเสียดทานจากระบบทุนได้

สรุป

กิจกรรมทางเศรษฐกิจบนความสัมพันธ์ของระบบตลาดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้เปลี่ยนแปลงให้ข้าว เครื่องมือการผลิต แรงงานเป็นสินค้าที่ทุกคนมีสิทธิในการซื้อขายเกิดขึ้นโดยไม่มีข้อจำกัดโดยอาศัยเงินทองในการหมุนเวียน ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายได้อย่างอิสระ มีช่องทางเลือกที่หลากหลายและขึ้นกับอำนาจของทุนในการตัดสินใจการจัดวางการผลิตมีผลทำให้เกิดการแบ่งปันรายได้เกิดขึ้นแก่ครัวเรือนโดยไม่คำนึงในเรื่องของผลประโยชน์หรือโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่เท่ากันมีผลทำ

¹⁷⁹ อ่างแล้ว.นายอุดม แหล่มสุข.เมื่อวันที่13 มีนาคม 2549

ให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นทางสังคม โดยราคาได้มาเป็นตัวประสานทำให้เกิดโครงสร้างขององค์กร
เจ้าภาพขึ้นในระบบตลาด ศักยภาพของคนทุ่งกุลามืออย่างล้นเหลือในการเข้าสู่ตลาดโดยเฉพาะ
แรงงานกลุ่มซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับทุนซึ่งสามารถกำหนดให้ทุนสามารถที่สะสมได้มาก
หรือน้อยตามการเข้าร่วมกิจกรรมของคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามศักยภาพตรงนี้ถูกขัดขวางโดย
วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจเพราะรูปแบบของการติดต่อและความสัมพันธ์ในการดำเนินกิจกรรมอยู่
ภายใต้การปกปิดและซ่อนเร้นกิจกรรมทำให้แรงงานของตนเองอยู่ในโซนที่ไม่เป็นทางการซึ่งในส่วน
นี้แรงงานอพยพได้ตั้งสถาบันของตนเองขึ้นในการจัดวางแรงงานและการบรรลุกิจกรรมที่กำหนดให้
ผู้ประกอบการตกลงในเงื่อนไขการเจรจา แต่ในอนาคตนั้นแรงงานในภาคการผลิตส่วนนี้ต้อง
สามารถต่อรองและมีส่วนในการแบ่งปันรายได้ในรูปแบบต่างๆที่เข้าร่วมในกิจกรรมในฐานะผู้สร้าง
ความมั่งคั่งของชาติแต่ไม่มีที่มาของการคุ้มครองแรงงานโดยเฉพาะในช่วงของการปลดเกษียณ
แรงงาน นอกจากนี้เราเห็นถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผูกมัดทางสังคมโดยผ่านกลุ่มชาติพันธุ์
ซึ่งสามารถดัดแปลงกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นตามการสร้างวัฒนธรรมใหม่ในระบบตลาดคือการ
เรียนรู้ความต้องการของตลาดเป็นสำคัญต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยยึดกลุ่มคนในพื้นที่และเพื่อน
บ้านเป็นศูนย์กลางซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ได้ปรับตัวให้เข้ากับบรรทัดฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ในรูป
ของตลาดชาติพันธุ์ซึ่งมีส่วนสำคัญในการบูรณาการชีวิตความเป็นอยู่ในระบบตลาดโดยอาศัยทุนทาง
สังคม ทุนบริหารมาช่วยเหลือโดยคำถามในปัจจุบันคือทำงานกับใคร ที่ไหน

สถานการณ์ในปัจจุบันจากการค้นคว้าเริ่มเห็นได้ชัดมากยิ่งขึ้นว่าพลังได้ถูกกำหนดมาจาก
เครือข่ายทางสังคมซึ่งกำหนดช่องทางของการไหลเวียนทรัพยากรภายใน การส่งออกทรัพยากร
และการดึงดูดทรัพยากรเข้าสู่พื้นที่โดยมีลักษณะของโครงสร้างการจัดตั้งของเจ้าภาพเศรษฐกิจที่มี
ความหลากหลายมากยิ่งขึ้นซึ่งขึ้นกับความการบูรณาการสถาบันและความสามารถในการจัดวาง
ทรัพยากรให้สอดคล้องกับตำแหน่งในพื้นที่และเวลา

บทที่3.ตลาดและเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านน้ำลาด

❖ ประวัติศาสตร์ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ทางวัฒนธรรมน้ำลาด(ประมาณ2461)

- การตั้งถิ่นฐานและการปรับตัวในยุคการหาอยู่หากิน(พ.ศ. 2461-2500)

❖ เศรษฐกิจการกระจายใหม่กับธุรกิจของกลุ่มชาติพันธุ์จีน(พ.ศ. 2500-2528)

❖ การอาศัยอยู่ร่วมกันแบบพาราซิสต์(พ.ศ.2528-ปัจจุบัน)

❖ การผลิตซ้ำชีวิตเศรษฐกิจของตนเอง:ความถดถอย

❖ ทำไมชาวญะกูร์ไม่ตายบนความสัมพันธ์ระบบลูกไล่

❖ สรุป

พื้นที่ทางวัฒนธรรมตลาดบ้านน้ำลาด ตำบลนาบงกัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ตัวแทนของพื้นที่ทางวัฒนธรรมป่าที่อยู่บนภูซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญะกูร์ที่มีภาษาและการดำเนินชีวิตแตกต่างจากวัฒนธรรมในพื้นที่ราบโดยการเข้าสู่ตลาดของญะกูร์แรกเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติและไม่มีความสามารถในการตอบสนองต่อการผลิตในระดับครัวเรือน และพื้นที่ได้ตั้งแต่แรกเริ่มการตั้งถิ่นฐาน มีข้อจำกัดในวัฏจักรในการผลิต ทำให้ต้องพึ่งพาสิ่งต่างๆ ที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวันกับพื้นที่ราบมีผลทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างไรก็ตามการเข้าถึงทรัพยากรนั้นได้เปลี่ยนแปลงตามกฎและกติกที่ตรึงแน่นในโครงสร้างของการอนุญาตในกิจกรรมเศรษฐกิจทำให้ฐานทรัพยากรที่ตนเองเคยใช้เป็นหลักถูกอนุญาตให้ใช้เป็นสินค้ามีผลทำให้ญะกูร์เข้าสู่ตลาดและผูกมัดกับระบบทุนนิยมมากยิ่งขึ้นตามกฎหมายและกติกที่ญะกูร์ไม่ได้มีส่วนร่วมตั้งเห็นจากวิวัฒนาการของการสร้างตลาดลูกไล่ในพื้นที่

ประวัติชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ทางวัฒนธรรมน้ำลาด

จากการบอกเล่าทำให้เราทราบว่าพื้นที่วัฒนธรรมน้ำลาดนั้นเกิดขึ้นมาไม่ต่ำกว่า 80 ปี ประมาณปี พ.ศ. 2461 เป็นการอพยพมาตั้งถิ่นฐานของญะกูร์ โดยผ่านเหตุผลหลายประการ คือ "เกิดโรคระบาดที่ปรกน้อยตอนแรก ตอนนี้อยู่กันที่วังขอน เขาเรียกว่า "ห่าก้อม" อดอยากขึ้นไปอยู่ที่ปรกน้อยอีก กลับไปทางทุ่งใหญ่ปี 83 เก็บไปเอาขุยไผ่ ไปที่ทุ่งใหญ่ ที่นี่แสดงว่าวังขอนเกิดที่หลังปรกน้อย ย้ายมาวังขอนเก่า(โคกสะอาด) มาอยู่ปรกน้อย มาอยู่วังขอนใหม่ ออกจากนี้ขึ้น เทพนาขึ้นไปที่ปรกน้อยไปทำไร่เป็นบ้านเป็นช่อง ที่สวน มาอยู่หมดบ้านเลยไฟไหม้หมดบ้านเลยย้ายมาอยู่

เพราะว่าเขาจุดไร่ ไฟป่า ”¹ นั่นคือเหตุผลในการตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่เกิดขึ้นที่บ้านน้ำลาด เพื่อความปลอดภัยในชีวิตของตนเองเนื่องจากโรคระบาดในพื้นที่ซึ่งเป็นการอพยพสายหนึ่งในขณะที่อีกสายหนึ่งนั้นเนื่องจากว่า ” ญะกูร์แต่ก่อนหย่านขโมย พ่อลุงอ่วมแต่ก่อนคนบ้านชวน แต่ก่อนบ้านชวนคนทุกคนนอกเข้ามาในบ้านก็ต้องหนีหมด เขาไม่คุยกันเขากลับ เขากลับปล้นฆ่า เขามีแต่หนี”² สภาพทางธรรมชาติมีส่วนอย่างมาก ที่อาจเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ว่า ” มีโจรมาปล้นหมด ผัวแพรอีโป้ว แต่ก่อนแถวนี้เป็นป่ามีแต่หนีวิ่งเข้าป่า ฝนกิดก มาจากมีแต่คนไทยโจรมาดู่ มายิงปืนขึ้นฟ้ายิงขูลงมาจากวัดมาอยู่เพินเอาเงินเอาของไปหมด...ข้าวของเขาไปหมด ดีแหละเขามีปืนเขาก็ขู่อันฟ้าเราก็คหลบในป่าลูกมาอยู่มกเลยอ้มลง”³

กลุ่มชาติพันธุ์ญะกูร์กลุ่มหนึ่งไม่ได้เป็นคนญะกูร์มาแต่กำเนิด แต่สภาพแวดล้อมภายนอกบีบบังคับให้เกิดการเคลื่อนย้ายตนเองเข้าสู่ป่า เพื่อสร้างความปลอดภัยแก่ชีวิตตนเองโดยการอพยพเกี่ยวข้องกับความต้องการ และหาแหล่งทำกินที่ดีกว่าดังเห็นได้จากคนอีกกลุ่มหนึ่งว่า” เกิดจากภัยธรรมชาติที่ไร้การกำกับ เกิดแห้งแล้งเกิดอดอยากเช่น ในกรณีบ้านวังขอนเก่าเกิดในปี พ.ศ. 2481 ทำให้เกิดการแตกออกไป 2 สาย สายหนึ่งย้ายไปอยู่บ้านปรกน้อย อีกสายหนึ่งอพยพไปอยู่ทุ่งใหญ่มี 18 ครัวเรือน ต่อมาเกิดห่าก้อมและเสียชีวิตคนที่ทุ่งใหญ่มากัดพ่อใหญ่แจ้ง ยิ้มจตุรัสในปี 2483 ก็ได้อพยพมาอยู่ที่น้ำลาด ก็อพยพมาอยู่ที่น้ำลาด 5 ครัวเรือน มีสังข์ปู่แสง อยู่พนม พ่อดี อยู่พนม พ่อรุ่งน แยมจตุรัส พ่อหรี จันทรพิมพ์ นางเข้ม น้อยเสลา”⁴

การตั้งบ้านน้ำลาดนั้นเกิดขึ้นโดยการนำของ”สังข์ปู่แสง”และเป็นไปในลักษณะที่ว่า” พวกกันมาตากถางและอพยพกันมาอยู่เรื่อย ๆ สภาพป่าของท้องถิ่นเป็นป่าทึบ”⁵ จากนั้นจึงมีชาวบ้านอพยพกันเข้ามาอยู่เรื่อย ๆ จึงก่อตั้งเป็นหมู่บ้าน”⁶ กลุ่มชาติพันธุ์ญะกูร์เป็นกลุ่มชาติพันธุ์แรกที่เข้ามาตั้งหลักปักฐานในอาณาบริเวณที่เรียกว่าน้ำลาด โดยลักษณะพื้นที่ทำกินนั้นได้ตั้งแรงงานและกลุ่มชาติพันธุ์

¹ เวทีชาวบ้าน.ดำเนินรายการโดย นายชินสัค สุวรรณอัจฉริย ,ณ ศาลาประชุมกลางบ้านหมู่บ้านน้ำลาด หมู่ 4 ตำบลนายางกลัก อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2548

² พ่อใหญ่หลง มีเพชร.อายุ 60 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภา ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 197 หมู่ที่ 4 ตำบลนายางกลัก อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา.เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2547

³ แม่อุ่น ยี่จตุรัส.อายุ 43 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินสัค สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 147 หมู่ที่ 4ตำบลนายางกลัก อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2548.

⁴ พ่อใหญ่เนตร ยกจตุรัส. อายุ 64 ปี. ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินสัค สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ณ ศาลาประชุมกลางบ้านตำบลนายางกลัก อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา.เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2548 .

⁵ นางม่วน จันทรพิมพ์ อายุ 43 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภา ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 164 หมู่ที่ 4 ตำบลนายางกลัก อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2548.

⁶ นายไพศาล กลิ่นศรีสุข อายุ 43 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภา ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 249 หมู่ที่ 4 ตำบลนายางกลัก อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2548.

อื่นๆ เข้ามาภายหลัง อีก 2 กลุ่มกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาเป็นระลอกหลังปี 2500 และ 2515 หลังจากเกิดกิจกรรมการทำสัมปทานป่าไม้และการทำถ่านของคนที่มีพื้นเพมาจากบัวใหญ่ บุรีรัมย์ และโคราช

รูปภาพที่ 1. แสดงอาณาบริเวณพื้นที่วัฒนธรรมน้ำลาด

คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่วัฒนธรรมน้ำลาด มีกลุ่มชาติพันธุ์หลักของคนในพื้นที่นั้นแบ่งบอกตนเองออกมาว่าเป็นญะกูร์ ซึ่งถูกคนนอกพื้นที่เรียกกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้ว่า "ชาวบน" จนกลายเป็นความเคยชินของคนทั่วไปที่จะใช้เรียกชื่อกลุ่มญะกูร์ว่า "ชาวบน" เพื่อให้เข้าใจที่หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานในอาณาบริเวณของเทือกเขาเพชรบูรณ์ ว่า "เราเรียกตัวเองว่าญะกูร์ พ่อแม่แต่สมัยปู่ย่าตาทวด(มีภาษา)เรียกว่า ภาษาญะกูร์ ภาษาชาวบน คนไทยแหละที่มาเรียก"ชาวบน"⁷ และความหมายของคำว่า "ญะกูร์" หากแปลความหมายออกเป็นภาษาไทยนั้นหมายถึง "คนดง" คำว่าญะ

⁷ เวทีชาวบ้าน ผู้ดำเนินรายการ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย,ณ ศาลากลางบ้านน้ำลาดหมู่ที่4 ตำบลนายางหลัก อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2548

กูร์ ตามคำอธิบายของคนในพื้นที่ “ญะ” แปลว่า “คน” “กูร์” แปลว่า “คง”⁸ โดยบ่งบอกออกมาว่าเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในระบบพื้นที่ทำมาหากินในระบบธรรมชาติที่เป็นพื้นที่สูงหรือพื้นที่ป่าเขา

การตั้งถิ่นฐานและการปรับตัวในยุคหาอยู่หากิน(พ.ศ.2461-2500)

การตั้งหลักแหล่งของคนญะกูร์ในอดีตนั้นจะเคลื่อนย้ายไปตามบริเวณเป้าหมายธรรมชาติที่ถูกบ่งบอกออกมาว่าเป็น“ป่าดงเย็น” ที่ให้ความหมายว่าเป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ สามารถประกอบกิจกรรมการปลูกข้าวเหนียวไร่ และการสู้ร่น(กำจัดวัชพืช) ได้นั้นเป็นวิธีการคัดเลือกพื้นที่ของตนเองที่สามารถสนับสนุนให้วิถีชีวิตของตนเองประจำวันอยู่ได้ โดยสภาพของพื้นที่ทางธรรมชาติเมื่อก่อนนั้นมีลักษณะ” เป็นหินดาด น้ำก็ไม่อยู่น้ำลาดไปเรื่อยๆเลยซื้อบ้านน้ำลาด ย้ายมากระปัดกระปรอยมาเรื่อยๆ... เป็นดง ป่าตะแบก ไม่แดง ประดู่ ไม่เต็งไม่รังทางนี้ เป็นป่าไม้เขาปนเขายายจันทร์ ติดกับห้วยน้ำลาด”⁹ ลักษณะของป่าคือ “ที่นี่ แต่ก่อนป่าท่วมห้วย แต่ก่อนที่นี้ดีกว่านี้หลายเท่า มีน้ำเขาเซ มีหินขึ้นมา มันมีหินมีป่าท่วมห้วย หลายปี น้ำก็เซาะไปเสียไปหมด ตอนแรกถ้าที่แบบนี้ไม่เอาแต่ก่อนพื้นที่เสมอดี เอาน้ำห้วยใหญ่เอาน้ำหาบมาไกล”¹⁰

ดังนั้นความพยายามครั้งแรกได้เลือกทำเลการตั้งสถานที่อยู่อาศัย”ต้องมีน้ำ ห้วย ป่า ห้วยใหญ่ น้ำมันไม่แล้ง มีห้วยประจำตลอด ห้วยทิพมานอก(อยู่บ้านเทพนา)ไหลมาจากเขาบังเหยทิพมา(ใน(บ้านดิน) ห้วยคำดงใต้ไร่ตะวันไหลมาจากไหลมาจากหินดาดทะเลเต ร่วมกันได้ประมาณนี้”¹¹ โดยพวกเขาจะคำนึงถึงสภาพของปริมาณน้ำด้วยว่าสามารถหล่อเลี้ยงในการหาอยู่หากินได้มากน้อยเพียงใดว่า “ห้วยกว้างไม่กว้างเบ้งคือไหลออกมาเรื่อยๆวังใหญ่ด้วยเดี๋ยวนี้ไม่มีวังเพราะเขาไถไร่มีวังใหญ่จะคุ้มหรือไม่คุ้มต้องไปดูแบบนั้นมันเป็นป่าไม้ มันเป็นซับคือน้ำไหลตลอดปีไม่เคยแห้งกินหมดบ้าน”¹²

ความมั่นใจในการตั้งถิ่นฐานไม่ได้เกิดมาจากสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อตนเองอย่างเดียวในประสบการณ์ของการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมของการอยู่รอดนั้นจำเป็นต้องมีความเสี่ยงอยู่ด้วยเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจของการตั้งถิ่นฐานว่า”ต้องชวนกันเวลาย้ายบ้านพูดกันไปหาบ่อนใหม่ซัก คนเผ่าคนแก่นั่งคุยกันเอง มันบริเวณที่นี้กว้างขนาดไหนต้องเอาบ่อนเดียวแล้วแต่ก็ร้อยไร่ เสี่ยงตายบ่อนเดียว ที่ร้อยไร่ก็ตามแต่เป็นอย่างนั้น 50-60 ไร่มันเหมือนกัน”¹³ โดยมีขั้นตอน

⁸ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน.วันที่ 4 มกราคม 2548.

⁹ พ่อใหญ่หลง มีเพชร.อายุ 65 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภา ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 197 หมู่ 4 ตำบลนายางหลัก อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ.เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2548.

¹⁰ นายเช่อม ยี่จตุรัส.อายุ 46 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภา ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 10 หมู่ 4 ตำบลนายางหลัก อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ.เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2548 .

¹¹ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่หลง มีเพชร.เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2548

¹² อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน.วันที่ 12 มีนาคม 2548.

¹³ อ้างแล้ว.

ที่เกิดขึ้นดังนี้"จะถางป่าเสี่ยงทายเอาข้าวสาร แก้วครอบไว้เสี่ยงทายบางคนถือข้าวสาร ถือไม้เป็นวา ถ่าตีไป 3 ทีให้ไม้ยืนหรือไม่หุด ทำไม่ได้ต้องหุดตีกับดินนี้แหละก่อนที่จะดีเจ้าป่าเจ้าที่เจ้ามันจะให้ อยู่ได้นั้นขอไม้ยืนหรือหุด หรือใช้ข้าวสารแล้วพูดว่าจะให้ข้าวสารกระจาย ถ้ากระจายอยู่ไม่ได้ กระจายออกจากกอง แต่เอาถ้วยครอบหรือกระโหลกเข้าครอบเจาะดินรอบอย่างๆมดเข้ามาคืบหนึ่ง ใช้เวลา ถ้าผืนว่าไฟไหม้บ้านหรือพันหักอยู่ไม่ได้ ถ้าผืนดีว่าจับปูจับปลานั้นทำไรได้"¹⁴

ความเชื่อในเรื่องความเสี่ยงมีพื้นฐานที่พยายามสร้างหลักประกันแก่ญะกูร์ในการปรับตัวอยู่ แล้วเพียงแต่ต้องการกำลังใจเพราะสภาพบ้านน้ำลาดนั้น "ทางทิศใต้อยู่ติดกับเขาเหลือง เขายาย จันทรซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีกลอย มันป่า ข่า และสัตว์ป่า ญะกูร์สามารถใช้เป็นแหล่งอาหารสำรองได้ มี แหล่งน้ำตลอดปีมี ห้วยน้ำลาด ชับหงส์ ชับยูง ชับยายริด และชับหวาย นอกจากนั้นยังสามารถใช้เป็นแหล่งอาหารประเภทปลาแก่คนในพื้นที่ได้"¹⁵ ว่าสามารถทำให้เจ้าที่คุ้มครองชีวิตของตนเองให้ปลอดภัยได้

กลายเป็นจุดที่สำคัญในการตั้งถิ่นฐานที่เริ่มขึ้นครั้งแรกของความเป็นคนดงในบ้านน้ำลาด แน่่อนว่าการเลือกพื้นที่นั้นของญะกูร์เน้น"หาป่าดงดิบ ดงเย็น ไม้ขนาดนั้นโค่นให้ลงหรือว่าขึ้นดี มันเป็นดินที่ดี ที่ใหม่ของมันก็ขึ้นดีทิ้งไปเลย ข้าวเจ้าปลูกหมองเก่าลงมาก็หมองใหม่ข้าวเหนียวเป็น รวงดี"¹⁶ ความสามารถที่รู้จักใช้ธรรมชาติเพื่อการประกันการยังชีพนั้นได้คัดเลือกวิธีการผลิตที่สามารถประกันให้ตนเองสามารถมีอาหารในการดำเนินชีวิตได้ โดยคุณสมบัติของป่าดงนั้น สามารถเอามาใช้ในการปรับตัวต่อการตั้งที่อยู่อาศัยของตนเองขึ้นมาว่าในอดีตเป็นพื้นที่ราบเต็มไปด้วยป่าแพด ที่บริเวณห้วยน้ำลาดเคยเป็นสถานที่ในการเที่ยวปล่าสัตว์ของญะกูร์มาก่อน เป็นป่าดงดิบเต็มไปด้วย ไม้แดง ไม้จิก สามารถเอามา"ไม้งาม"เพื่อนำมาใช้เป็นเสาของบ้านในลักษณะดังกล่าว มาใช้เป็นไม้สำหรับสร้างบ้านได้ "บ้านแต่ก็เราก็ออยู่จั้งซี่แหละ ... เอาเสางามก็ทำแบบนี้ แห้วที่อยู่กันมาตลอด ไม้เอามาจากเลาะบ้าน เสาเอาไม้ประดู่ ไม้แดง"¹⁷ เพื่อนำมาใช้เป็นเสาของบ้านในลักษณะดังกล่าว "ต้องเอาเสางามมาทำ ก็ทำอย่างซี่แล้วอยู่กันตลอด เสาหมู่นี้ก็เอาน้ำเลาะ บ้านนี้แหละ เสาใช้ไม้ประดู่ไม้แดงก็มี หลังคาเอาหญ้าคาเอามาทำเป็นไผหญ้าโดยหลังคาเอาหญ้า คาเห็ด บ้านตัวผู้มีครบปีกนกอกไก่ บ้านตัวเมียเพิงหมาหอน โดยมากก็สร้างบ้านตัวผู้เพิงหมาหอน เสา 6 ต้น แต่ก่อนสร้างบ้านอยู่ในป่า เอาไม้ไผ่หนามก็ได้เลาะห้วย เอาดอกไม้บง ไม้ไม่มีหนาม เอา ใช้จักสานตะกร้าก็เอาแต่ไม้บง เอาไม้รวก"¹⁸ ในขณะที่สภาพล้อมรอบหมู่บ้านสามารถนำเอาสัตว์ป่า ตามธรรมชาติมาเป็นแหล่งอาหารได้ในชีวิตประจำวันว่า"ที่ตั้งที่ดีอยู่หมู่บ้านเขาเรียกว่า "ดงชัย

¹⁴ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน.วันที่ 12 มีนาคม 2548

¹⁵ อ้างแล้ว

¹⁶ อ้างแล้ว.นายเช่อม ยี่จตุรัส.เมื่อวันที่12 มกราคม 2548 .

¹⁷ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่เนร ยกจตุรัส.เมื่อ วันที่ 10 มกราคม 2548

¹⁸ อ้างแล้ว.

หว่าย มีช้างมีงัว มีกระทิง มีหมู มีไก่ มีควางพุ่นแหล้ว ตอนเย็นจำพวกวัวกระทิงก็ออกกินกระบด มัน
งอกใหม่หญ้าขึ้นนะ เทียนหนึ่งห้างหนึ่งชุมตอนเย็นตอนเช้าผมก็ทันเพาะได้มาอยู่ที่นี่ ตอนเทียวหาล่าสัตว์
ตอนนั้นผมไม่ทันผมอยู่วังซอน ที่โรงเรียนของพ่อตา”¹⁹

สภาพของธรรมชาติที่เกื้อกูลนั้นมีผลอย่างมากต่อการปรับตัวให้ญะกูร์สามารถเอาตัวรอดได้
ต่อการเผชิญปัญหาในแต่ละวัน ในขณะที่ต้องเคลื่อนย้ายตามวงจรการผลิตในพื้นที่ญะกูร์จึงได้
ออกแบบที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะการประกอบอย่างรวดเร็วโดยสอดคล้องกับสไตล์ทางความคิดของ
ตนเองว่าเมื่อตั้งถิ่นฐานที่ใดแล้วก็จะพยายามสร้างหลักประกันของตนเองให้ได้บนพื้นฐานของการ
เรียนรู้ในวิธีการเอาตัวรอดในชีวิตว่า “เวลาที่ทำงานทำไม่ต้องเปลี่ยนที่ทุก 2 ปีคือ ดินต้องไม่ไหว
เหลือแต่พริกไว้ยาต้องเลื่อนไปเรื่อยๆ ใช้ข้าวฟ่างไปเรื่อยๆ เก็บแต่พริกย้ายไปบ่ออื่น ๆ บ่อนแก
เหลือแต่พริกไว้ต้องย้ายไปเรื่อยๆ ปลูกถั่วปรี พักทอง มีครบหมด มี 7 อย่าง เอาไว้แนวทุกปี ปลูกไว้
ขอบไร่ เกียวข้าวแล้ว ญะกูร์ถั่วมาพร้อมกันหมด ถั่วแปบ ถั่วลิสง มีหลายอย่าง ปลูกเอง ข้าวก็ปลูก
พริก ข้าวฟ่าง ยา ก็หว่านเอา มีปลูกบวบ ถั่ว อ้อย กล้วย มัน ยา งา มะเขือหวาน สุกพร้อมกันก็เก็บ
พร้อม พริกเดือน 12 ก็เริ่มสุก ข้าวเริ่มเก็บเดือน 12 ถึง กุมภาพันธ์ เก็บเดือน 12 ชุดเดือน 8-9 พริกชุด
หนึ่ง”²⁰

สาเหตุที่ทำให้ต้องเคลื่อนย้ายพื้นที่สำหรับทำไร่ทุกปี มาจากข้อจำกัดของวิธีการที่มีอยู่ต่อการ
ปรับใช้กับธรรมชาติกับป่าดงเย็น ความหมายของคนในพื้นที่ให้ความหมายว่า “ดินสู้ร่นไม่ไหว ลด
ผลผลิต” จากการที่ญะกูร์ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ป่าเขา ผลผลิตข้าวของญะกูร์ต้องผลิตข้าวในลักษณะ
ของข้าวไร่ พันธุ์ข้าวที่มีอยู่มีข้อจำกัด คือไม่สามารถปลูกซ้ำในแปลงปลูกเดิมได้ ถ้าไม่เคลื่อนย้าย
แปลงปลูก พันธุ์ข้าวที่มีอยู่นั้นก็จะไม่ให้ผลผลิต ประการต่อมาคือข้อจำกัดในเรื่องมือทำมาหากินที่
มีประสิทธิภาพต่ำ คือมีแต่ “เสียม” ในการกำจัดวัชพืช เป็นลักษณะการดำเนินชีวิตของคนดงแรกเริ่ม
ในการปรับตัวแต่ละครั้งจากสภาพของการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติในป่าดงเย็นว่า “คนดงคล้ายกับ
ผีต้องเหลืองต้องย้ายที่เป็นแคไรไปเรื่อยๆ ไปปี 2 ปีย้ายหม่องใหม่ ย้ายที่ที่ ปลูกข้าวเหนียวแล้ว
ก่อนปลูกข้าวเจ้า คือที่หาที่ปลูกข้าวเหนียว แต่ที่เก่าปลูกข้าวเจ้า อย่างข้าวพันด้าย ที่ใหม่ไม่เป็น”²¹

ข้อจำกัดในการปรับตัวที่เกิดขึ้นเมื่อญะกูร์ได้ตั้งถิ่นฐานในบ้านน้ำลาดได้เคลื่อนย้ายการ
ตั้งถิ่นฐานใหม่และทำการยึดครองที่ดินในการผลิตนั้น โดยญะกูร์นั้นได้ไปจับจองที่ดินของตนเอง
ตามความชอบเพราะที่ดินที่ใช้มีขนาดไม่มากประมาณ 2-3 ไร่ ตามขนาดปริมาณของแรงงานภายใน
ครัวเรือนของตนเองเป็นตัวกำกับขนาดของพื้นที่แปลงปลูก ในขณะเดียวกันที่ดินมีจำนวนมากและ
ได้เคลื่อนย้ายตลอดเวลาจึงไม่ได้ใช้ในฐานะกรรมสิทธิ์อย่างตรงไปตรงมาขึ้นกับอยู่กับสภาพพื้นที่ทำ

¹⁹ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่เนร ยกจตุรัส. เมื่อ วันที่ 10 มกราคม 2548

²⁰ อ้างแล้ว. เวทีชาวบ้าน. วันที่ 4 มกราคม 2548.

²¹ อ้างแล้ว

กินในแต่ละฤดูกาลเป็นหลักเห็นได้จากว่า “กันไป5-6-7คนมึงเอาหม่องไหนพากันไปฮักหม่องไหนเอาหม่องไหน เป็นแดน ตอนถางเรียบร้อยจัดเรียบร้อยแล้วก็ปักแดนเอาไม้ยาวนั้นแดนมึงนี่แดนกูเสมอกันหมดนั้นให้ตรงดิ่งเลย ไปหากหม่องอื่นๆ ย้ายไปเรื่อยๆ อยู่คนเดียวมี2เจ้ามันก็ไม่ต้องทำไม้เอาเลยแน่ะ แล้วแต่ใครทำน้อยทำหลาย เจ้านั้นได้ 5 ไร่เจ้านี้ 12 ไร่เอาจำกันไว้ 3 เจ้าเอามันไม่มีคดไม่หลังอยู่กันดีไม่มีพิษกัน ไปกับเพื่อนบ้านคนบ้านเดียวกันอ้ายหม่อง อ้ายหนอง ทำอยู่ทำกินด้วยกัน”²²

การเลือกพื้นที่ไปกันเป็นกลุ่มของตนเองต่างคนต่างทำภายในครัวเรือนของตนเอง อย่างไรก็ตามภายใต้ข้อจำกัดของตนเองในการทำงานเพื่อเอาธรรมชาติมาใช้ นั้นเรียกร้องให้ญะกูร์หลายๆ ครั้งในวิถีชีวิตประจำวันต้องใช้แรงงานด้วยกันซึ่งภาษาญะกูร์เรียกว่า “เวต” เป็นรูปแบบที่นำมาใช้ในการปกป้องตนเองในอดีตและปัจจุบันโดยเฉพาะในช่วงของการยึดพื้นที่ใหม่ในการเพาะปลูกในแต่ละวงจรการผลิตของญะกูร์ดังนี้คือ เมื่อญะกูร์หาป่าดงเย็นได้แล้ว ต้องประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เรียกออกมาว่า “ทำไร่” โดยบุกเบิกพื้นที่ป่าดงเย็นให้ความหมายว่า “เจาะป่า” ในพื้นที่ทำมาหากินญะกูร์ต้องมีการระดมแรงงานภายในชุมของตนเองเพื่อถางป่า คนในพื้นที่ให้ความหมายว่าเอาแรงถางป่า “แต่ก่อนเป็นคนบ้านเดียวกันเอาแรงกันถางไร่ เพราะว่าไม้ใหญ่ต้องใช้คนหลายไม้ในป่าไม่ล้มใส่”²³ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้แรงงานร่วมกันที่มากกว่าแรงงานในครัวเรือนของตนเอง เป็นรูปแบบที่ว่า “มือนี่เฮาซอยโต มือนั้นโตซอยเฮา” โดยเจ้าภาพต้องรับผิดชอบกับข้าวให้แก่สมาชิกในเครือข่ายที่มาเอาแรงงานกันซึ่งใช้อาหารจากสัตว์ป่าที่สามารถหาได้ในพื้นที่ส่วนมากจะเป็นตะกวด เต่า และกระต๊าก เป็นต้น

ลักษณะปารธรรมชาติในพื้นที่เป็นป่าขนาดใหญ่และอยู่เรียงชิดกันเป็นจำนวนมากทำให้การทำงานโดยตัวคนเดียวไม่สามารถทำงานได้และทันต่อฤดูกาลในการผลิตส่งผลให้ญะกูร์ใช้วิธีการเอาแรงถางป่าในการดำเนินชีวิตของตนเองมาแต่สมัยแรกเริ่มของการยังชีพที่ผ่านมาโดยการบุกร้างถางป่าในแต่ละครั้งพิจารณาจาก “จะใช้วิธีการดูลักษณะต้นไม้ โดยจะมีการฟันที่โคนต้นไม้ไม่ให้ขาดแล้วก็มองดูทิศทางการล้มของต้นไม้ให้ล้มลงมาต่อกัน จะฟันเฉพาะไม้ใหญ่แล้วให้ไม้ใหญ่ล้มพาไม้เล็กไม้น้อยลงไปด้วย”²⁴ หลังจากนั้นก็ทำการเผาป่าถือเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับวิธีการที่มีอยู่เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ในการบุกเบิกพื้นที่ป่ามีเพียงขวาน และการจะขนไม้จำนวนมากออกเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และประการสำคัญคือพื้นที่ที่จะใช้เพาะปลูกนั้นต้องเป็นดินสุก หมายถึงดินที่ผ่านการเผาไฟ “ถ้าไม่เผาพืชพันธุ์ที่มีอยู่ก็ไม่สามารถเพาะปลูกในพื้นที่ที่เป็นดินดิบได้”²⁵

²² อ้างแล้ว.นายเชื่อม ยี่จตุรัส.เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2548.

²³ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่หลง มีเพชร.เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2548.

²⁴ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน.เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2548.

²⁵ อ้างแล้ว.

ลักษณะเช่นนี้สามารถสนับสนุนวงจรชีวิตของญะกูรีให้สามารถดำเนินต่อไปได้ในแต่ละครั้งของการบุกเบิกการเอาตัวรอดของตนเอง เมื่อทำการแผ้วถางที่เรียบร้อยแล้วก็เริ่มวงจรการผลิตของตนเองซึ่งญะกูรีได้คัดเลือกเวลาและชนิดของพืชที่สามารถใช้กับลักษณะที่ตั้งของดินที่ตนเองมีอยู่ไว้ไปด้วยกันเพื่อประกันให้ในครัวเรือนของตนเองให้มีอาหารการกินได้ตลอดปีเช่น"ข้าวไร่เขาปลูกเดือน 6 เก็บเกี่ยวเดือนตุลาคม – พุทธศักราชส่วนมากจะเป็นเดือนตุลาประมาณปลายตุลาปลายฝน ข้าวไร่เหมือนข้าวนาแต่มันจะต่างตรงที่ใบมัน มันจะออกไปหนาๆ มันจะปลูกได้ดีในที่โคก ถ่าน้ำขังมันไม่ค่อยดี แต่ก่อนปลูกเลยทุกครอบครัว"²⁶ (ดูรูปภาพที่ 2 ประกอบ)

โดยเฉพาะพืชผลที่สามารถสร้างได้หรือผลิตได้จากครัวเรือนไปตามเวลาที่กำหนดที่ต้องจัดให้แรงงานและความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ต่อการได้มาผลิตว่า" เดือน 8 ปลูกข้าวเจ้า ถางเดือน 2 เดือน 3-4-5 จุดไปเรื่อยๆเดือนหนึ่งก็แล้วทั้ง 2 อย่างเผาไป ทำร่นเดือน 8-9 ทำไปกินไปข้าวโพดไปเกี่ยวรูต 12-1 พริกหวานก็ไปหยอดข้าวไปพร้อมกัน มะเขือหวาน ยาสูบ งา ข้าวฟ่าง ถั่วปลึก พอ ข้าววงก็ปลูกเลยก็กับถั่วมันแพ้น้ำข้าวแนว ช่วงทำร่นปลูกมันกับหยอดข้าว เผือก อ้อยก่อนปลูกก่อนหยอดข้าวเดือน5-6ฝนตกปลูกเลย กลัวยเดือน8ไม่มีกำหนด ข้าวโพดปลูกวันหยอดข้าวเลยก็ได้แดง พักทองปลูกเอาช่วงทำร่นได้กินแดงไมแล้ว"²⁷

จะเห็นได้ว่าญะกูรีได้กำหนดยุทธศาสตร์ของตนเองในการจัดระเบียบเวลาในชีวิต กับวิธีการเอาตัวรอดที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับฤดูกาลในแต่ละปีซึ่งได้เคลื่อนย้ายตามฤดูกาลของธรรมชาติบนภูเขาในการเอาตัวรอดในรอบปีเป็นผลมาจากข้อจำกัดของวิธีการในการเอาตัวรอดของกลุ่มชาติพันธุ์ญะกูรี กล่าวคือพันธุ์ข้าวเหนียวไร่ที่กลุ่มชาติพันธุ์ญะกูรีมีอยู่ได้เป็นตัวกำกับให้ญะกูรีต้องเคลื่อนย้ายแปลงปลูกของตนเองสม่ำเสมอ เนื่องจากข้าวเหนียวไร่เป็นสิ่งที่จำเป็นในการเอาตัวรอดจากระบบธรรมชาติที่ไร้การกำกับของพื้นที่ทำกินที่ถูกบ่งบอกความหมายว่า"พันธุ์ข้าวเหนียว" เป็นพันธุ์ข้าวที่ต้องทำการเพาะปลูกในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในความหมายของคนในพื้นที่หมายถึงต้องปลูกในพื้นที่ใหม่เสมอๆ ญะกูรีไม่สามารถทำกิจกรรมการเพาะปลูกข้าวเหนียวในพื้นที่เดิมได้เกินระยะเวลา1- 2 ปีว่า "แต่ก่อนญะกูรีจะย้ายไปตามไร่ ตัวกระท่อมอยู่สักปีสองปีก็ย้ายไปอยู่หม่องใหม่ ย้ายไปเรื่อยๆ" นอกจากนั้นยังเผชิญปัญหาของวิธีการเอาตัวรอดคือ"การสู้ร่นไม่ไหว"โดย" ต้องเปลี่ยนที่ ต้องไปเจาะที่ใหม่ คือว่าดินมันสู้ร่นไม่ไหว ลดผลผลิต บ่อนเก่าเหลือแต่พริก ไร่ ย้ายไปบ่อนอื่น"²⁸ มีผลทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายบ้านของตนเองไปพร้อมกันรูปแบบการประกอบกิจกรรมการทำไร่

²⁶ นายสุรศักดิ์ อยู่วิเชียร.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์ , ณ ศาลาประชุมกลางบ้าน หมู่บ้านน้ำลาด หมู่.4 ตำบลนาายงหลัก อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ.เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2547.

²⁷ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน.วันที่ 4 มกราคม 2548.

²⁸ เวทีชาวบ้านวันที่ 4 มกราคม 2548.

ธรรมชาติของญะกูร์จะมีความผูกพันกับป่าดงเย็นในการทำพิธีในลักษณะไร้เลื่อนลอย การตั้งถิ่นฐานของญะกูร์นั้นได้ใช้เส้นทางชีวิตของตนเองที่จะสามารถปรับตัวตามแหล่งป่าดงเย็นเป็นหลัก ป่าดงเย็นรอบหุบเขาที่ตนเองอาศัยอยู่ โดยสามารถเปลี่ยนแปลงและฟื้นฟูธรรมชาติของตนเองได้จะตอบสนองได้ตามเวลาเพราะทำกันในพื้นที่ขนาดเล็ก และพยายามสร้างความเป็นไปได้ที่ตนเองจะสามารถเอาตัวรอด ซึ่งจะไม่มีการกำหนดการใช้พื้นที่อย่างชัดเจน เนื่องจากในพื้นที่วัฒนธรรมน้ำลาดนั้นมิแต่กลุ่มชาติพันธุ์ญะกูร์ไม่มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น จึงมีความเป็นไปได้ที่จะต้องเดินทางออกไปในระยะทางที่ไกลจากบ้านที่อยู่อาศัยและประสบความยากลำบากในการเคลื่อนย้ายผลผลิตจากไร่เพื่อกลับสู่บ้านของตนเอง ว่า“(การทำไร่)ว่าจะทำบ่อนเดียวมันไม่ได้ผล ต้องทำเรื่อยข้าวเอาไว้ปีนี้ ปีนี้ได้ไร่ผืนนี้ ปีหน้าก็ย้ายไปอีกหาบข้าวไปกินอีก ข้าวไม่ได้เอาไว้ตามบ้านแต่ เอาข้าวไว้ตามไร่ เพราะว่ามีแต่ญะกูร์ ที่เอาไว้ตามไร่เลยของใช้ เพราะว่าไม่มีคนอื่น”²⁹

ในขณะเดียวกันต้องพึ่งพาแรงงานกันเองภายในกลุ่มของตนเองจึงสามารถสนับสนุนชีวิตของตนเองได้ เพราะนอกจากใช้คุณลักษณะธรรมชาติของพื้นดินในการสร้างผลผลิตแก่ครัวเรือนแล้ว การหาอยู่หากินเช่นกันจำเป็นต้องใช้แรงงานร่วมกันเพื่อสร้างวิธีการที่เป็นไปได้ของการหาอาหาร โดยเฉพาะวิถีชีวิตของญะกูร์นั้นเกี่ยวข้องกับการล่าสัตว์ป่าโดยตรงว่า “ไปล่าสัตว์แถวป่าดงใหญ่เป็นกระทิววัว เป็นกลุ่ม 7-8-13 คน ไม่กล้าเข้าไปคนเดียวกลัว เสือกกลัวช้างก็หลายคาบเอาเลยตามกันกลางคืนมันคาบวัว ตะกวด อีแก้ง วัว หมูป่า สัตว์แต่ก่อนมันหลายอย่างเป็นค่างเลย เออมาอย่างมานาน ๆ เป็นเนื้อแก้งปลาแดก เป็นกอง ๆ หนักตอน 8 กอง 8 คนโยงกันไปหมดเอาคนเอามัน หมดเนื้อก็แยกกันไป”³⁰

ธรรมชาติที่มีสัตว์ป่าเป็นจำนวนมากได้ทำให้ญะกูร์ใช้สัตว์ป่าเป็นแหล่งอาหารและแบ่งปันอาหารภายในกลุ่มของตนเอง โดยเฉพาะการดำรงชีพในป่าดงเย็นที่ผ่านมานั้นหากสามารถจะใช้ชีวิตของตนเองให้อยู่รอดได้ญะกูร์ต้องสามารถล่าสัตว์ป่าเพื่อนำมาบริโภคได้ เพราะในอดีตคนญะกูร์ไม่นิยมบริโภคสัตว์เลี้ยงและไม่ได้เลี้ยงสัตว์นอกจากสุนัข “ตอนเที่ยงเอาผักธรรมชาติมาต้มกันถึงเวลาก็ไปทำงานกันใกล้บ้านใครมีมากก็ฆ่ากันกินกินเป็นบางคนคนกินน้อยเขาไม่กล้ากินสัตว์ป่ามันเยอะหมูป่ากินหมูบ้านไม่เลี้ยงกัน”³¹ เมื่อระดมแรงงานต้องใช้อาหารจากสัตว์ป่าเพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำ การล่าสัตว์จึงถือว่าเป็นความจำเป็นอย่างมาก ซึ่งแต่ละคนก็จะมีภาระหน้าที่ของตนเอง เพราะว่าการล่าสัตว์ นั้นเกี่ยวข้องกับทักษะพื้นฐานแต่ละคนที่มีอยู่และขนาดของสัตว์ป่าดังเห็นได้จากคำบอกเล่าที่ว่า” ช้างมีกินข้าวตามรอบ ๆ ไปยิงเอามาถึงบ้านดอกไม้อยู่ป่าเป็นดงช้างกินข้าวหมด 3 แม่ลูก ตามไปยิง มีคนยิงมีลุงแถม เฒ่าชวน เฒ่ากิน 5-6 คน อย่างสัตว์ คน

²⁹ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่เนร ยกจตุรัส.

³⁰ อ้างแล้ว. นายเชื่อม ยี่จตุรัส. เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2548.

³¹ อ้างแล้ว

อื่นๆยิ่งได้คือเดียวคือเขาไม่กล้าเขากลัวเผ่ายศเห็นช้างหนวส้นขึ้นมา”³² สมาชิกภายในชุมชนของตนเอง หากไม่สามารถล่าสัตว์ได้ก็ต้องทำหน้าที่อื่นๆผสมไป เพื่อให้ได้มาซึ่งอาหารเห็นได้จากคำบอกเล่าที่ว่า”ภายในชุมชนของตนเองแบ่งเนื้อเท่ากันแบ่งกันหาบกันไปเหลือพริก หม้อ ถ้วยชาม ข้าวสาร พรวนแบกฟืนอย่างเดียว”³³

เพื่อสร้างความปลอดภัยร่วมกันในการทำงานญะกูร์จะยึดถือโซคกลางในการล่าสัตว์ป่าเพื่อสร้างกำลังใจแก่กลุ่มตนเอง โดยการไปล่าสัตว์ต้องไปเป็นกลุ่มของตนเองว่า”เวลาไปล่าสัตว์ไปที่ละหลายคนไป 3 คนแต่ต้องขอไม่ไปขอหาวันหายาม วันที่จะล่าสัตว์วันศุกร์ต้องเอาดอนเข้า ยามสัตว์ป่ามันจะอ่อน ถ้าโซคมากต้องกากระบาด ยามกากระบาดมันมี มันปลอดภัย มันมีหนังสือ ไปไหนก็ไม่เอาเป็นโซคหามาถ้าเดินทางไปที่อื่นๆไม่ดี เป็นยามพรวน เขามียามที่จะออกไปวันจันทร์เที่ยงวันอาทิตย์ตอนเช้าไปกวาง 2 ตัวข้าง 1 ตัว”³⁴ และต้องเคารพกฎเกณฑ์ของการใช้ชีวิตแบบนี้เช่นเดียวกันด้วยว่า”มีกฎข้อห้ามเอาไม้ลากมากอไฟ ถ้าเห็นรอยสัตว์ ห้ามไม่ให้ข้ามกองไฟ เว้าตีๆอย่าไปเว้าที่สุ่มสี่สุ่มห้า มันจะป่วยถ้าเอาฟืนลาก ผีดินเดียวจะเล่นงานให้ป่วย ห้ามข้ามกองไฟเกี่ยวกับโซคไม่หามา”³⁵ เพราะป่านั้นเป็นโซนนอกพื้นที่ในชีวิตประจำวันของตนเอง ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเคารพสิ่งที่ตนเองเข้าไปในป่าซึ่งในประสบการณ์ของญะกูร์เคยพบกับสิ่งเหล่านี้เกิดเป็นความกลัวและสิ่งที่ต้องเคารพและปฏิบัติว่า ”ขึ้นมาเว้าเดียวนี้ถูกยิงกัน ลูกชายแต่ก่อนถูกไปส่องมึงไปคอยไปข้างหน้า ไปต้นไทรมันแรงๆ เด่มันเป็นผีดินเดียว มันบังหน้า ถูกยิง หมองต้นไทรตายหลายคน อยู่ในเขา เดียวนี้หักแล้วถูกไฟไหม้ ผีดินเดียวมันบังหน้า ว่าข้าง ข้างมาแล้วเว้ย ไม่มีข้าง ยิ่งถูกคน ข้างมาแล้ว เอาผึ้งลองผีดผิดถึงยังๆอะโน่น น้ำผึ้งหกหมด มันกินหมด ถ้าเอาต้นไม้ต้องเอาต้นยางไม่ได้ มันขั้วก่อน มันขึ้นก่อนตะวัน ใครทำมันไม่ได้ วิสาเขาเก่ง”³⁶

วิถีชีวิตในการเอาตัวรอดของญะกูร์นั้นพยายามจะใช้ธรรมชาติโดยกำลังของกลุ่มเพื่อ”เรา”เป็นหลัก ซึ่งหากปราศจากหลักการเช่นนี้ จะไม่สามารถทำให้ตนเองอยู่รอดได้ สังคมวัฒนธรรมและนิยมการแบ่งปันผลผลิตร่วมกัน เพื่อการอยู่รอดจากการพึ่งพาธรรมชาติ รวมทั้งมีความเชื่อในพลังเหนือธรรมชาติว่ามีส่วนกำหนดที่มาของการเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่ อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมของญะกูร์ที่สร้างขึ้นจากข้อจำกัดเนื่องจากไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินทางชีวิตได้ทำให้ จำเป็นที่ต้องมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพากับคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ข้างล่าง หรือโลกภายนอกมากยิ่งขึ้น หรือเพื่อนบ้านระหว่างพื้นที่ในท้องถิ่น ทำให้ต้องใช้เงินตราในการ

³² อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้านเมื่อวันที่12 มีนาคม 2548.

³³ อ้างแล้ว

³⁴ อ้างแล้ว.

³⁵ อ้างแล้ว.

³⁶ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่หลง มีเพชร.เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2548.

แลกเปลี่ยนกันและกันว่า"ของที่เราไปขายไปขายเอง คนที่ขายเกวียนบ้านเรามีเฒ่าแจ้งไปทำไร่ทุ่งใหญ่พ่อแสง คำ มีเพชรเขามีเกวียนเป็นคณูญ์หมดเลยไปซื้อหมด พอเราขายไปเรากลับมาจากตลาดซื้อเสื้อผ้า กางเกง คู่ ถัง มีดผ้า มีแต่เครื่องใช้ เกลืออย่างเดียว เคียว เกี้ยวข้าว เสียม"³⁷

การใช้เงินในการสื่อสารเริ่มต้นมาจากพื้นฐานของความจำเป็นผลผลิตในการบริโภคทั้ง 2 ฝ่ายโดยเฉพาะกับคนนอก(ที่ราบ)ว่า "เอาเงินมาทำให้มาสอยมาซื้อผ้าห่ม ทอ(ผ้า)ไม่เป็นเขามาซื้อที่นั่นเขามาซื้อที่บ่าเหน็จ เขาไม่ทอผ้า ทำให้ไม่เป็นทำเป็นแต่เสื้อ(สาด)ห่วย ช่วงนั้นเราเอาเงินมาจากการทำไร่ แต่ก่อนเราเอาปลุกพริกไปแลกไปขายได้ผ้าห่มที่บ่าเหน็จณรงค์ ใช้หยาใช้เกวียน มีลูกแห่งกระชาย ได้ กำเกียน แก่งคูน ที่บ่าเหน็จสั่งมาที่นั่นเป็นเมืองเก่าแก่ เป็นบ้านเดิมของที่นี่จะเอาของที่นี่ไปขายเกลือ ผ้าห่ม หม้อ ไห ของใส่ต่าง ๆ"³⁸ ธรรมชาติของญุญ์นั้น แม้ว่าจะอยู่ในป่าดงเย็นใช้ว่าจะมีความสามารถในการทอผ้าได้ต้องพึ่งพาพื้นที่อื่น โดยพวกเขาสามารถแลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนเองมีความถนัดและหามาได้จากป่า ซึ่งมีความคล่องตัวมากกว่าเพราะแค่การใช้แรงงานของตนเองและกลุ่มก็สามารถทำได้แล้วในการประกอบกิจกรรมดังกล่าว เห็นได้ว่าสังคมวัฒนธรรมของญุญ์นั้นเริ่มรู้จักกับการแลกเปลี่ยนกับข้างนอก โดยรายการสินค้าที่ภายนอกกำหนดออกมาจากที่เคยเป็นสิ่งที่ใช้บริโภคกันและนำไปสู่การจำหน่ายในแต่ละครั้ง อันเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวันของการติดต่อกันระหว่างพื้นที่ของคนในพื้นที่วัฒนธรรมน้ำลาด(ดูรูปภาพที่3 ประกอบ)

อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาหนึ่งก็ประสบความยุ่งยากในชีวิตด้วยกันว่า " น้ำลาดอดปีก่อนเราที่เราไม่อยู่ที่นี่ ช่วงอยู่อดในปี 82-83 อดอยากกินนั่งเล่น อดแท้ 81-83 ปีที่พ่อทำสะพานเลื่อยไม้ มีคนอดทำของไปแลกไปซื้อข้าว ทำกำทำคุณยืมกันก็ได้81-83 อดมาจากปลายปี83กว่าจะได้กินข้าวใหม่หอบเอากลวยขึ้นไปกินเอาเสบียงอาหารแทนข้าวไปบ้านชวน "³⁹ ทำให้เกิดการหยิบยืมทรัพยากรธรรมชาติเกิดขึ้นในพื้นที่โดยเป็นไปในลักษณะว่า"ปีนั้นถ้าฝนไม่ดีพากันอดกันอยาก ปีไหนก็ได้ข้าวหลายสมมติว่าอย่างยายนี้ได้ข้าวหลายกันก็ยืมกันกันหลายเอาปีปมาดักเอาไปปีหน้าเองมีการมาให้เขาไม่มีพริกดอกอะไรมาแลกให้ความช่วยเหลือกัน อยู่ไปเอาทางนี้้อดรวมกันมีอะไรใช้ความช่วยเหลือกัน มาต้องเป็นญาติกันไม่รักไม่ชังกันในสมัยนี้ทุกมีอันนี้มันเลือกแต่ก่อนสามัคคีกันดี มีอะไรแบ่งกันกินกินตามน้อยมีน้อยกินน้อยมีหลายกินหลายไม่มีการซื้อขาย ไม่หวังไม่หนี้กัน"⁴⁰

ในเวลาปกติกับบ้านใกล้เคียงก็สามารถมาพึ่งพาญุญ์ได้โดยเฉพาะผลผลิตที่พี่น้องญุญ์ต้องการเครือข่ายหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ที่ราบว่า "บ้านนา(ยางหลัก)มาหาข้าวบ้านลาดหมดบ้าน นาก็มี

³⁷ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน.12 มีนาคม2548.

³⁸ อ้างแล้ว.

³⁹ อ้างแล้ว.

⁴⁰ แม่ใหญ่เชื่อม ยี่จุฑารัต.อายุ 68 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินสัคค สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์,ที่แปลงปลูก
หมู่.4 ตำบลนายางหลัก อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2548.

แต่ไม่ทำมีแม่แจ้ม พ่อไหลแลกลเปลี่ยนแล้วแต่เขาจะให้ สมมติว่าคุณเขาตีว่าราคาเท่าไร ข้าวเขาดีเท่าไร บ้านนา มาแลกลบ้านลาดเอาปลาตุก ปลาช่อน 2- 3 ตัวดวงให้กระเปาะหนึ่งหลายก็เต็มถึงปี 22 เอาเต้าตะกวดโดนเปื่อยเขาไม่อดเขาเอาของมาแลกลเปลี่ยนข้าวมาที่ที่นั่นมันดังมาก พริกยาสูบ ข้าวช่วงในฝนดีได้เยอะมันข้าว มันเลือด เขาเอามาร้าหมูมาขอพริก ขอมัน ขอข้าว ญะกูร์บ้านน้ำลาดกินหมาก”⁴¹

การแลกลเปลี่ยนอย่างนี้เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อฤดูกาลผลิตของญะกูร์ไม่มีปัญหาการแบ่งปันกันในพื้นที่ซึ่งสามารถพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติได้ อย่างไรก็ตาม หากญะกูร์ประสบปัญหาเหมือนกับปีที่เกิดขึ้นแล้งใหญ่ เช่นในปี(24)82-83 ไม่สามารถหาทางออกของตนเองได้ก็ใช้วิธีเอาอาหารในรูปแบบต่างๆที่อยู่ในธรรมชาติมาบริโภค เช่น ความอดอยากที่เกิดขึ้นได้สร้างความยุ่งยากอย่างมาก กล่าวคือ”ไปกินขุยไผ่ ปี81บ้านนี้ตั้งแต่ปี 83 อยู่วังซอน ไม่มีกินข้าวกินก็เอาขุยกลอยมันในป่ากิน มันไม่มีข้าวกินมันไม่ได้เดือยผลมันแล้วทั่วประเทศ พริกไม่มีกินแต่หัวข่า โคนงอลานขุยไผ่เขาเหลือเขาทอด เอามาทำตำเหมือนกับข้าว เขาเรียกว่าตำข้าว เหมือนกับข้าว ตำแล้วขวิดเอามาต้มให้มันข้าวกินกับเหมือนกับไม้ คล้ายกับข้าวใบไม้”⁴² ซึ่งระบบธรรมชาติของพื้นที่นั้น จะสามารถตอบสนองต่อการประกันอาหารในช่วงอดอยากของแต่ละครัวเรือนได้ อันเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่สามารถส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวเพื่อเอาชนะความอดอยากได้(ดูรูปภาพที่ 4 ประกอบ) เนื่องจากในช่วงเวลานั้นการแลกลเปลี่ยนในพื้นที่มีอุปสรรคอย่างมากเพราะเกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พืชผลที่เคยแลกลเปลี่ยนได้มีอุปสรรคและไม่สามารถทำการแลกลเปลี่ยนได้เพราะไม่มีการสั่งซื้อสินค้าเหมือนที่ผ่านมาทำให้ญะกูร์”ไม่ได้ไป เสียเวลาไม่รู้ว่าจะเอาหรือไม่ เลยยอมหาขุยไผ่ไปแทนข้าว มันไม่พอในการกินก็ผลไม้หัวมันกล้วยข้าวฝานตากแดง หัวข่าฝานตากแดดเอาไว้กิน เอามาตำๆ บางคนไม่ได้หลายได้ประมาณตระกร้ากินกันพอกินอย่างอื่นแทน กินมันต้มมันป้า มันสำปะหลัง กินได้หลาย มันป่ายังมีกลอยทำระยะในเดือนธันวาคมทุกปีเลย ข้าวปลูกหลายอย่างไม่พอกิน ไม่ไหวมันท่วมข้าว”⁴³

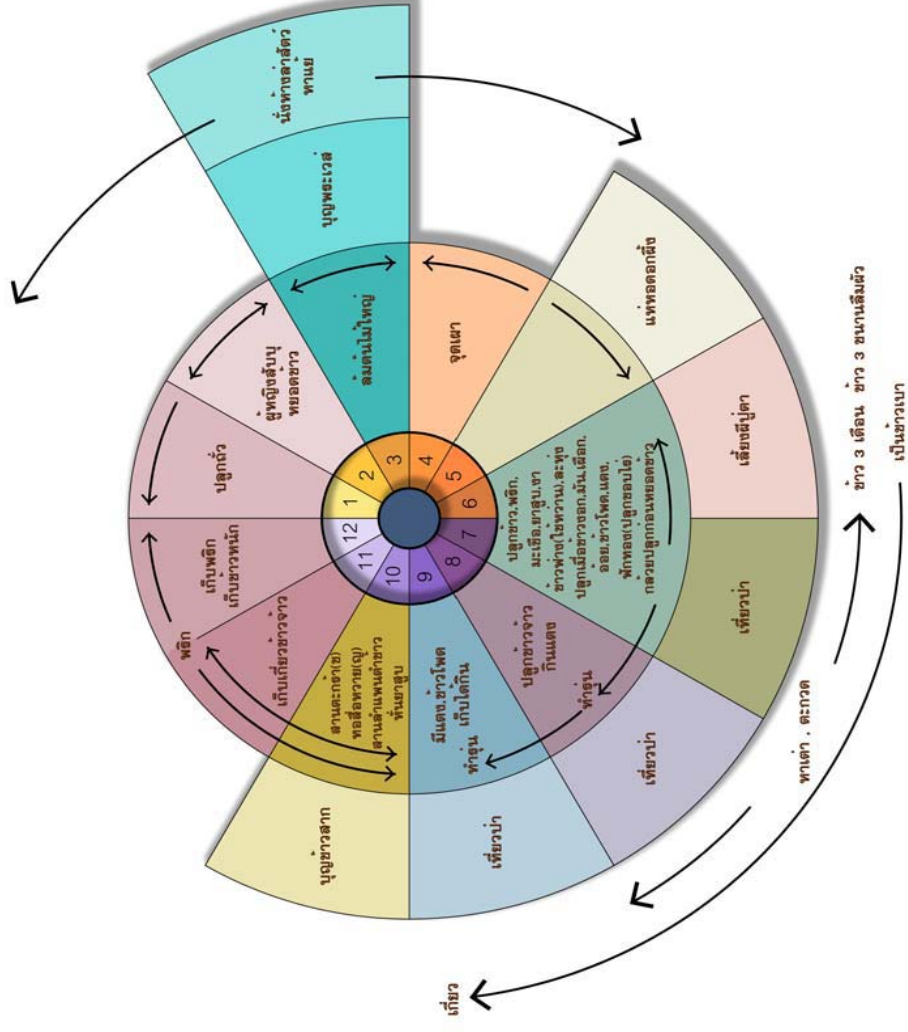
ประวัติศาสตร์การดำเนินชีวิตของญะกูร์ที่ผ่านมาได้ปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดในรูปแบบต่างๆ ตามสภาพพื้นที่ธรรมชาติที่เอื้ออำนวยในการทำงานและความสามารถของญะกูร์ในการเอาตัวรอด

⁴¹ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน.เมื่อวันที่12 มีนาคม 2548.

⁴² อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน .เมื่อวันที่4 มกราคม 2548.

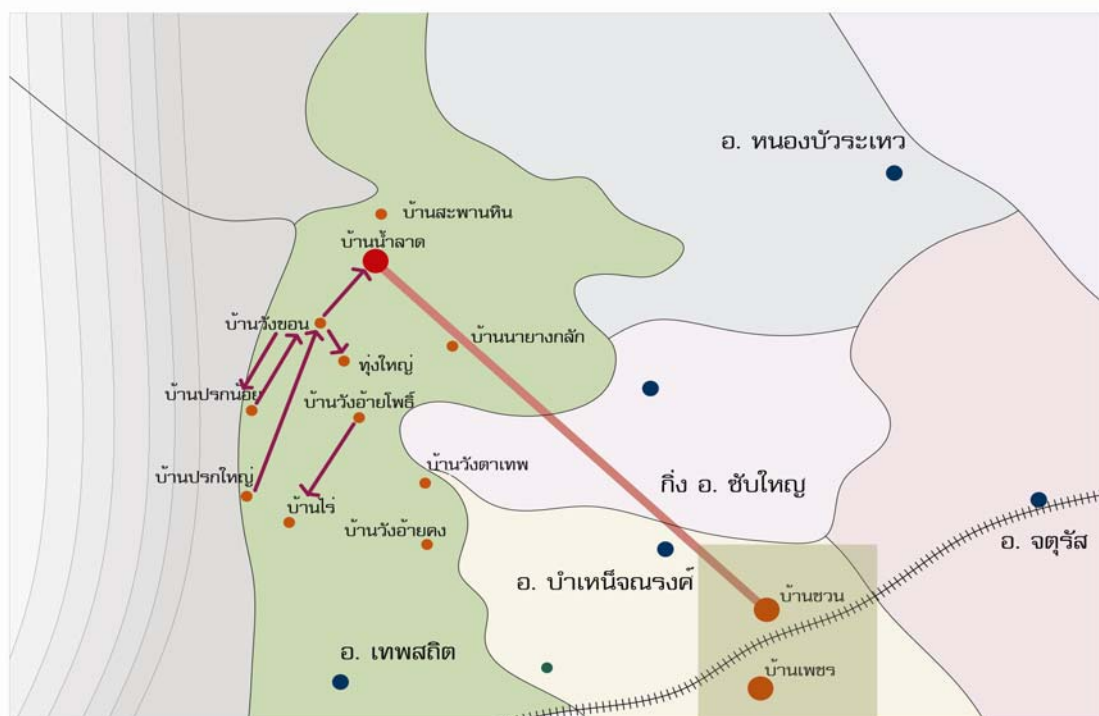
⁴³ อ้างแล้ว

รูปภาพที่ 2 ภาพแสดงวงจรชีวิตของยุงแต่ละรอบปี

ของตนเองทำให้เห็นจังหวะการเข้าร่วมในชีวิตของญะกูร์มีลักษณะที่เหมือนกัน กลายเป็นความสามารถของตนเองในการปรับตัวได้ในที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการทำให้เลื่อนลอย การใช้แรงงานร่วมกันในการจับสัตว์ป่าและการค้าขายผลผลิตจากป่าดงเย็นกับคนนอกพื้นที่ ซึ่งญะกูร์ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ของการเอาตัวรอดที่ผ่านมาให้ฟังเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับตลาดภายนอกของตนเองว่า "เรื่องเนื้อวัวข้างแก้ง กวางทำเป็นชิ้นยาวๆ เอาไปตากแดดเอาไว้ห้อย มัด 6 สลึง-2 บาท เอาเนื้อข้างไปกินได้ทุกอย่าง จับช้างได้ 9 ตัวไปยิงกันเอาเพื่อนบ้านมาช่วยกันไปเอาช่วยกันเถื่อมีงานนายเอามาขาย เขามาซื้อเป็นกำให้คนเขตนอกกินไม่ทันถึงบ้านชนก็หมดแล้ว คนทุ่งกินหมดพอได้กินช้าง ถ้ายามฝนต้องย่างไปเป็นเนื้อแห้ง ทำได้ทุกอย่างทำสารพัด เอาเนื้อเอ็ดปลาร้า เอาเนื้อได้ทุกอย่าง เอาจอมเอาตับเอากะเทียม ตะไทรพริกข้าวสุก เกลือยัดเข้าไป กระเทียมมีอยู่เมื่อก่อนรอบบ้านปลูกเอง"⁴⁴

รูปภาพที่3 แสดงเส้นทางการอพยพของญะกูร์และการติดต่อกับโลกภายนอกของพื้นที่ วัฒนธรรมน้ำลาด

ขณะเดียวกันญะกูร์ได้พยายามหาผลผลิตที่โลกภายนอกต้องการ คือการเอาทรัพยากรในรูปผลผลิตที่พึงพาธรรมชาติมาใช้เป็นกิจกรรมกับการแลกเปลี่ยนกับข้างนอกตามที่มีใบสั่งซึ่งต่อมากลายเป็นต้นแบบทางวัฒนธรรมของญะกูร์ว่า "เขาสั่งให้เราไปขายเพราะว่าเขาเดินทางผ่านมา เขา

⁴⁴ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน.เมื่อวันที่12 มีนาคม 2548.

สั่งให้ไปขาย เขามาเห็นเขามาซื้อไปเองคือยาสูบในไร่เลื่อนลอย ชอบดูดูบุหรี่ปั่นกล้วยใบเสี้ยว เหมือนกับไปบาในปัจจุบันเก็บเอาไว้ไว้ตากน้ำค้างแล้วสมามวนแล้วหันผู้หญิงดู คือเราไปจำหน่าย ข้างล่างของป่า พริกทั้งกินทั้งขาย ยาสูบไม่มากเอาไว้ดูคนที่เหลือไปจำหน่าย”⁴⁵ อันเป็นจิตสำนึกที่อยู่ ในการพยายามยอมรับโลกและการอธิบายโลกในมุมมองของตนเอง สไตส์ความคิดแบบเช่นนี้มีผล ต่อการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์การดำเนินชีวิตของญะกูร์ต่อมา

หากพิจารณาเครือข่ายการค้าที่เกิดขึ้นแรกเริ่มของชาวญะกูร์มีแนวคิดที่ต้องการแลกเปลี่ยน อยู่แล้วเนื่องจากมีคนมาซื้อเองพริกอะไรไปทำอะไรไป “แต่ก่อนมีการปลูกเม็ดละหุ่งๆ ทุกหลังคา ทำกันถนัดเลย 3 ปี เฒ่าแสงเป็นปลูกคนแรกเงินแต่ก่อนได้ราคา 9-10 บาทดีใจขายได้ 20 บาทคน นั้นเขาถือว่ารวยแล้ว ...เขามาซื้อเรื่อยๆ บ้านชวน บ้านเพชร เกวียน 2-3-5 เล่มเต็มแล้วกลับมา นอนที่นี้คืนหนึ่งกลับออกไป แล้วอีกโนนเขามาสั่งไว้อีก เลือกที่จะปลูก”⁴⁶ และเมื่อเข้าสู่การ แลกเปลี่ยนในความสัมพันธ์ซื้อขายได้ตอบรับในจิตสำนึกของญะกูร์อย่างมากว่า “แต่ก่อนพริกก็ หวาน เชื้อยาสูบกินเอาไปขาย พริกขายไป10 บาทเขามาซื้อพริกถึงที่นี้เลยก็ดีใจมาก”⁴⁷ เพราะว่ **เงินสามารถแลกเปลี่ยนโดยการเอาผลผลิตอย่างอื่น ๆ ได้มาใช้ในการแลกเปลี่ยนครั้งหนึ่ง** **เข้าสู่ครัวเรือนของตนเองซึ่งชาวญะกูร์มองว่าตลาดเป็นสถานที่ตนเองไปแลกเปลี่ยนกับคน** **สั่งซื้อ** “แต่ก่อนหากินลำบากไม่ลำบากในหาปลาต่อการออกไปในการตลาดลำบากหากินไม่ลำบาก ไม่กินของตลาด หมูบ้านไม่กินไก่บ้านไม่กินคนเฒ่า เอาแกงคูน กำเกียน ได้ (มัดใบลานห่อ) หวายคด ไม่เคยงูไปบ้านชวนขายให้เจ๊กแดงเจ๊กเย็น(บ้านเพชร) ไม่เคยขายจัตุรัสขายได้ตลอด พริกไปขาย ตามฤดู(เดือน 9-10)”⁴⁸ และสามารถซื้อสิ่งที่จำเป็นในการบริโภคกลับคืนมาแม้ว่าจะต้องเดินทางไป หลายวัน

ตลาดทำให้ตนเองสามารถมีสิ่งที่จำเป็นในชีวิตประจำวันซึ่งไม่สามารถผลิตได้ด้วยตนเองใน พื้นที่ว่า “บำเหน็จ เมื่อก่อนเรียกว่าบ้านชวนปัจจุบันที่เรียกว่าบำเหน็จเวลาในช่วงสมัยก่อนไป วัง ขอนหัวสะพาน และก็ไปบ้านนาไปเลยโนนเจริญ ห้วยลำซำ ไปโคกแดงโรงเรียนใหญ่เข้าบำเหน็จไป นอนที่1คืนที่ห้วยเหิบไปบ้านชวนไปเกวียน2คืน นอนอยู่กลางทางวังตาเทพ”⁴⁹ เนื่องจากการ เลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ทำมาหากินในระบบธรรมชาติที่เป็นป่าเขานั้นเป็นไปไม่ได้ที่จะตอบสนองต่อ ทรัพยากรสำคัญในการเอาตัวรอดนั่นคือเกลือ/ข้าว/เสื้อผ้า/หม้อไห/มีด/อุปกรณ์ต่างๆ ดูจากความ ต้องการแลกเปลี่ยนสินค้า ซื้อขาย กับคนข้างล่างซึ่งการเคลื่อนย้ายตนเองออกไปนอกพื้นที่

⁴⁵ อ้างแล้ว

⁴⁶ อ้างแล้ว.แม่ใหญ่เชื่อม ยี่จัตุรัส.เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2548

⁴⁷ อ้างแล้ว

⁴⁸ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน .เมื่อวันที่12 มีนาคม2548.

⁴⁹ อ้างแล้ว

วัฒนธรรมสำหรับญะกูร์หมายถึงความสามารถประกันความเสี่ยงให้ต่ำที่สุดในการได้มาซึ่งทรัพยากรที่ตนเองขาดแคลนเห็นว่า"พวกได้ แก่นคุณ เราก็ไม่ไปหาแลกเขาไม่ลังก็ไม่ทำ ต้องให้เขาลังก่อน เราก็ไม่ไปมันเสียเวลาถ้าเขาไม่ลังก่อนเราก็ไม่ไป จักจะเอาไปทิ้งไว้อย่างไร"⁵⁰

ความสามารถในการปรับตัวของญะกูร์นั้นมีข้อจำกัดโดยขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดข้างล่าง(ที่ราบ)ที่เป็นตัวกำหนดความเป็นไปได้ในการแลกเปลี่ยน โดยกิจกรรมของญะกูร์จะเกิดขึ้นได้หรือไม่ขึ้นกับใบสั่งสินค้าที่ตลาดข้างล่างมีความต้องการ และหน้าที่ของญะกูร์ที่ผ่านมาในช่วงระยะเวลาดังกล่าว จะต้องเป็นฝ่ายจัดหาผลผลิตที่ตลาดต้องการ ซึ่งในส่วนนี้ทำให้ญะกูร์ที่มีความต้องการสินค้าเพื่อการบริโภคของตนเอง โดยประเพณีเศรษฐกิจมักจะใช้ของป่าและพืชที่ตนเองสามารถเพาะปลูกได้ ไม่ว่าจะเป็นพริกหรือว่ายาสูบหรือว่าหน่อไม้ เพื่อจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนกับผลผลิตอย่างอื่นที่ตนเองจำเป็นต้องใช้ และการเดินทางติดต่อกันหลายครั้งทำให้ญะกูร์กลายเป็นสังคมล่าสัตว์ไปในตัวกล่าวคือ สินค้าในรูปของผลผลิตสัตว์ป่าต่างๆ ที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นญะกูร์ต้องจัดหาสินค้าเหล่านี้มาสู่การแลกเปลี่ยนกับตลาดข้างล่าง เช่น การล่าสัตว์ป่า

รูปภาพที่ 4 ขุ่ยผ่อาหารชนิดหนึ่งเอาไว้แทนข้าวในช่วงอดอยาก

ประวัติศาสตร์เส้นทางชีวิตของญะกูร์นั้นไม่ได้เรียบง่ายว่าเป็น คนอยู่ที่อยู่ในป่าและในดง แต่มีความสัมพันธ์กับข้างล่างและมีฐานะเป็นผู้สนับสนุนสินค้าและผลผลิตให้แก่ข้างล่าง เพื่อเป้าหมายการประกันการอยู่รอดของตนเองจากธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวญะกูร์เองก็ต้องการพึ่งพา

กับข้างล่างมากยิ่งขึ้น หากต้องการบริโภคตามข้อจำกัดของชีวิตของตนเองคือ ญะกูร์ต้องอยู่ในฐานะผู้ล่า ผู้ปฏิบัติการและยึดถือประเพณีการทำไร่ของตนเอง การปรับตัวในช่วงนี้ได้อาศัยความมั่งคั่งของทรัพยากรธรรมชาติและความเชื่อในวงจรการผลิตของตนเองเป็นสำคัญในการปรับตัวโดยเอาผลผลิตของตนเองที่มีอยู่มาใช้ในการแลกเปลี่ยนระหว่างเพื่อนบ้านและกับตลาดในที่ราบ แม้ว่าจะมีความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจของคนในช่วงเวลานั้น แต่สถานการณ์ทางธรรมชาติในบางครั้งสามารถสร้างแรงกดดันในการปรับตัวอย่างมากโดยเป็นการปรับตัวตามฤดูกาลผลิตมากกว่า พลังของญะกูร์ในช่วงเวลานี้เป็นเรื่องของการใช้พื้นฐานทางศีลธรรมของกลุ่มในการกำหนดบทบาทของการเข้าถึงทรัพยากรตามเวลาของฤดูกาลโดยศีลธรรมกลายเป็นบรรทัดฐานที่สำคัญในการกำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีความผูกมัดของเครือข่ายชาติพันธุ์ตนเองเป็นพื้นฐานในการเข้าร่วมของผู้กระทำหรือผู้ปฏิบัติการด้านหนึ่ง แต่อีกด้านหนึ่งนั้นพลังการผลิตที่ต่ำการทำงานที่ไม่มีความซับซ้อนกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นคู่ขนานของความ

⁵⁰ อ่างแล้ว

ปลอดภัยในชีวิตเป็นอันดับแรกนั้นส่งผลให้ต้องพึ่งพากับคนต่างวัฒนธรรมโดยเฉพาะการใช้เงินในบทบาทของการสื่อสารในการแลกเปลี่ยนกันได้กำหนดพลังอีกอย่างหนึ่งในช่วงเวลานั้นส่งผลให้ญะกูร์ต้องจัดอันดับความสำคัญในการจัดวางทรัพยากรเพื่อสร้างความปลอดภัยแก่ตนเองในอันดับแรก ซึ่งวิธีการปรับตัวของญะกูร์ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ต่อมาโดยเฉพาะในระบบที่ใช้การแลกเปลี่ยนเงินตราควบคู่กับเศรษฐกิจแบบการกระจายโดยรัฐ

เศรษฐกิจการกระจายใหม่กับธุรกิจของกลุ่มชาติพันธุ์จีน(พ.ศ.2500-2528)

การปรับตัวของญะกูร์ในการทำมาหากินนั้นเกี่ยวข้องกับการอนุญาตให้พ่อค้านอกพื้นที่เข้ามาสัมปทานป่าในช่วงปี 2500 ภาครัฐได้เข้ามาจัดการใช้ป่าเพื่อประโยชน์ทางการค้า โดยกลุ่มพ่อค้านอกพื้นที่ที่ได้รับสิทธิในการใช้ทรัพยากรภายใต้เงื่อนไขที่รัฐเป็นผู้กระจาย เป็นสภาพที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อการปรับตัวของญะกูร์โดยตรง ซึ่งการเปิดป่านั้นทำให้วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของญะกูร์เปลี่ยนแปลงไปในความหมายของคนในพื้นที่ให้ความหมายถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ทำมาหากินในระบบธรรมชาติที่ไร้การกำกับของตนเองว่า “ป่าแตก” ดังต่อไปนี้“ปี 2500 เป็นปีสัมปทานป่า ป่าเริ่มแตก พวกข้างนอกเริ่มเข้ามาป่าเริ่มแตก มีคนข้างนอกเข้ามาตัดไม้ลากไม้ซุง ลักษณะการแตกของป่ามี 3 ช่วง ช่วงที่หนึ่งคือช่วงที่เอาไม้ใหญ่ๆออกไป ช่วงที่สองทำถ่าน 2519 เป็นต้นมา ช่วงที่3ทำฟืนไร่ทำเดือย” ทำให้ชาวบ้านจำนวนหนึ่งได้หมุนเปลี่ยนตนเองกลายเป็นแรงงานให้กับพ่อค้าที่ได้รับสัมปทานพร้อมทั้งมีการนำเข้าแรงงานจากนอกพื้นที่เข้ามาซึ่งเป็นกลุ่มนอกชาติพันธุ์ว่า” ตัดไม้ใหญ่เสียปู่เอาคนมาจากสารพัด เสียปู่เป็นคนจีนมาสัมปทานป่าทำสัญญากับป่าไม่ว่าพื้นที่เขตน้ำลาดของสัมปทานป่า เพื่อจะรับซื้อจากการตัดเข้าโรงเลื่อย โรงเลื่อยเมืองทองเจ็ทห่างนครราชสีมาพวกญะกูร์ก็รับจ้างพวกนี้ ผมไปรับจ้างตัดไม้ตะเคียน”⁵¹

การให้สัมปทานป่าไม้โดยรัฐ ถือเป็นครั้งแรกที่ญะกูร์ถูกปะทะสังสรรค์จากคนนอกพื้นที่ของตนเองอย่างหนักหน่วง เพราะที่ผ่านมามีการปะทะสังสรรค์กับโลกภายนอกของญะกูร์ไม่มีมากไปกว่าการนำทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ไปส่งให้ตามใบสั่งของตลาด ภาพพจน์ของคนนอกที่เข้ามาในสายตาของญะกูร์ในช่วงนั้นเป็นไปในลักษณะ”เขามาอยู่ก็อยากให้เราอยู่ ก็อยากขายที่ทางให้เรา ตอนเขามาตัดไม้เขาไม่ได้มาอยู่ในบ้านเขาอยู่ตามป่า เขาก็เข้ามาหาเอง เขามาหาซื้อไก่ ขอบทั้งเงินขอบทั้งทำไร่เลื่อนลอย”⁵²

ขณะเดียวกันการเข้ามาของคนนอกกลุ่มชาติพันธุ์เป็นเรื่องดีที่ตนเองไม่ต้องเคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่ในระยะทางที่ไกลเพื่อให้ได้ทรัพยากรเงินตราดังเช่นในอดีต เพราะกลุ่มนอกชาติพันธุ์เมื่อมีการตัดไม้ได้ส่งซื้ออาหารจากญะกูร์ ทำให้ญะกูร์บางส่วนสามารถมีช่องทางในการสร้างรายได้ให้กับตนเองที่ดีกว่าและนำมาสู่การแลกเปลี่ยนหรือการบริโภคเห็นได้จากคำบอกเล่าของพ่อใหญ่ดอกไม้

⁵¹ อ่างแล้ว.เวทีชาวบ้าน .เมื่อวันที่12 มีนาคม2548.

⁵² อ่างแล้ว

ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มที่ปรับเปลี่ยนไปเป็นแรงงานรับจ้างตัดไม้ว่า”หมู่เดียวกันมาชวนไปตัดไม้โรงเลื่อยยังทำข้าว(ไร่)อยู่ ไปตัดที่บ้านไร่ หนองบัวชุม ถ้าแก่เขามารับ เข้ามารับว่าไปตัดไม้เขตนั่นมันดี มันมีเลื่อย ชัก 7 ฟุต มี 9 ฟุต มี อัน 9 ฟุตตัดไม้ตะเคียนไม่ยาง วันหนึ่งบางที่ก็ได้ 6 ตัน 8 ตันไปจ้งชันแหละ ตันหนึ่งถ้าได้ 10 กำเท่าให้รพอหลังไปตัดไปเช่าคราวๆ ไปเป็นปีๆ กลับมาพอได้ลูกได้เมียแล้วผมก็เลิก ตอนปลูกข้าวผมก็กลับมา ไปหารับจ้างตัดไม้ หาเงินหาอะไรใช้แหละ เงินมันยาก ไปนำกันหลายคนอยู่ เฒ่านาค เฒ่าจอน แแนว ทิดไหล่ สังข์อ้ายนุ บ้านเองมีพอมมี 10 คนน้ำลาด”⁵³

จากความต้องการรายได้ของญะกูร์บางส่วนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกำกับการสัมปทานป่าไม้โดยคนนอกพื้นที่ได้สร้างรอยร้าวของวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่เคยเป็นจารีตปฏิบัติในการใช้ป่าดงเย็นที่กำกับในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ทำกินในระบบธรรมชาติไปตามฤดูกาลที่เข้ามาแต่ละรอบปี แต่เมื่อมีการกระจายทรัพยากรใหม่โดยรัฐที่ให้สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรแก่ผู้ส่งผ่าน คือ พ่อค้าซึ่งมีโลกทัศน์และจารีตปฏิบัติที่แตกต่างกัน ได้ส่งผลทำให้ความหมายของการใช้ทรัพยากรนั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยเฉพาะความเชื่อของญะกูร์ที่เคยเป็นกลไกในการกำกับในการเข้าไปใช้ทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ทำมาหากินในลักษณะการพึ่งพาป่าไม้และป่ามีเจ้าของอยู่ ซึ่งสะท้อนในความหมายของ”ผีดินเดียว” ว่าเป็นผีป่าที่คอยดูแลและควบคุมการใช้ทรัพยากรจากป่าให้เป็นไปในลักษณะที่อ่อนน้อมต่อระบบธรรมชาติถือเป็นข้อปฏิบัติในการใช้พื้นที่ป่าของญะกูร์

การสัมปทานป่าไม้ส่งผลทำให้เกิดการโค่นไม้ซุงลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นปฏิบัติการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์ในการใช้ทรัพยากรระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และนำมาสู่การยอมรับใหม่ ทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับผีดินเดียวที่เคยมีอยู่ลดความสำคัญลงไปดังเห็นได้จากการสร้างสัญลักษณ์ของกลุ่มคนนอกชาติพันธุ์คือ “**ค้อนตรา**”ที่มีความเหนือกว่าผีดินเดียวของญะกูร์ดังที่สะท้อนออกมาว่า”เจ๊กห่างเจ้าของโรงเลื่อยเมืองทอง อยู่ราชสีมาเป็นคนบอกว่า “**ผีดินเดียวกลัวค้อนตรา**” ไม่ต้องไปกลัวดอก ผีดินเดียวไม่มีไม้กลัวดอกผีดินเดียว เพราะมันเป็นคนดงผมกลัวอะไร ผีมันหนีแล้ว ผีมันหนีค้อนตรา ค้อนตราตีต้นไม้ ค้อนตราตีต้นไม้ ค้อนที่ตีตราที่แสดงว่าจะสามารถตัดได้ ที่นี้ผีไม้กลัว ผีกลัวคนที่นี่ ผีดินเดียวหนีเหิมิด เพราะว่ามันกลัวค้อนตรา ตีตราไม้ ตราที่ตีติดขนไว้ ตรานั่นติดขน ตรามันมีตัว ต.เต่า มันมีค้อนตราหมู่นี้มาไม่มีผี เสื่อมไปเหิมิดเลย เขาตัดไม้ใหญ่ออกเหิมิดมีรถแทรกเตอร์ลากออก ทำให้ผีดินเดียวจะอยู่กับไม้ตะเคียน ไม่ยาง ไม้แดงต้นใหญ่ๆ มันเหิมิดไม้ใหญ่ไม่รู้จะไปอยู่ตรงไหน”⁵⁴

นอกจากนั้นพ่อค้าได้นำเข้าแรงงานรับจ้างตัดไม้โดยตนเองซึ่งแรงงานเหล่านี้ไม่ได้มีความเชื่อเรื่องผีดินเดียวตามตำนานของชาวญะกูร์ จึงมีผลเป็นรูปธรรมว่าคนกลุ่มนี้สามารถตัดไม้ได้โดยไม่ถูกผีดินเดียวที่ญะกูร์เชื่อถือเล่นงาน ถือเป็นรอยร้าวของกิจกรรมการผลิตจากการผลิตเพื่อใช้เอง

⁵³ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน .เมื่อวันที่12 มีนาคม2548.

⁵⁴ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน.เมื่อวันที่4 มกราคม 2548.

ภายในครัวเรือนของญะกูร์กลายเป็นการผลิตเพื่อสังคมในการแสวงหารายได้จากการรับจ้างเจ้าของโรงเลื่อยที่เข้ามาแสวงหาความร่ำรวยโดยผ่านการสร้างธุรกิจเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วภายใต้การกระจายทรัพยากรใหม่โดยรัฐ (ดูภาพที่ 5 ประกอบ)

ทำให้เปิดการใช้ป่าที่ง่ายสะดวกมากยิ่งขึ้นต่อการทำกิจกรรมอย่างอื่น ๆ ที่ตามมาไม่ว่าจะเป็นการปลูกปอและละหุ่ง โดยเกิดขึ้นมาจากความต้องการของคนข้างล่างพร้อมกับธุรกิจสัมปทานไม้ ในช่วงนั้นเป็นช่วงของการกอบโกยความมั่งคั่งของการใช้ทรัพยากรป่าไม้โดย ญะกูร์เป็นผู้ปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มนอกชาติพันธุ์ รวมถึงคนที่มาจากพื้นที่ใกล้เคียงไม่ว่าจะมาจากบุรีรัมย์ บัวใหญ่และที่ต่าง ๆ “**ทำปอแดงกับละหุ่ง เจ้กู๋ตา อยู่ค่าปีสั่งให้พ่อทำปอ ทั่วบ้าน ต้นไม้ใกล้น้ำ หมดบ้านเลย อยู่ใกล้ห้วยน้ำคลอง ห้วยชัยชุม ห้วยวังอ้ายแก้ว ปอแก้ว มันมาช่วงละหุ่ง พวกเจ๊กมาเอง แล้วที่นี้ ปอกับละหุ่งไปพร้อมกัน ปอยุบก่อนมีปัญหาลาเนา ญะกูร์ไม่พอใจแซ่ปอราคาสูงไม่ค่อยดี เลยยุบราคาไปเล่นปอแซ่หน้า มันไม่ดีเพราะว่าราคาคง ปอได้ประมาณ 3 ปี ละหุ่งปลูกปีหนึ่งใช้เวลาเก็บตลอดปีได้มากกว่าเก๋าเล่นทุกอย่าง**”⁵⁵ (ดูรูปภาพที่ 6 ประกอบ)

การตัดป่าเร่งให้เกิดการเปิดพื้นที่ใหม่เพื่อใช้พื้นที่สำหรับการปลูกละหุ่งว่า “แต่ก่อนมีการปลูกเม็ดละหุ่ง ๆ ทุกหลังคา ทำกันถนัดเลย 3 ปี เฒ่าแสงเป็นปลูกคนแรกเงินแต่ก่อนได้ราคา 9-10 บาทดีใจขายได้ 20 บาทคนนั้นเขาถือว่ารวยแล้ว เล่นละหุ่งเอามาแต่ไหน ปุยาตาทวดเม็ดละหุ่งดินหมดสภาพเตี้ยนี้แต่ก่อนป่าดง เย็นถางละหุ่งโตเร็วต้นเท่านี้ ขึ้นสอยลง มันไม่ชอบดินเก่าดินใหม่ เขามาซื้อเรื่อย ๆ บ้านชวน บ้านเพชร เกวียน 2-3-5 เล่มเต็มแล้วกลับมาอนที่นี้คืนหนึ่งกลับออกไป แล้วอีกโนนเขามาสั่งไว้อีก เลือกที่จะปลูก”⁵⁶

การปลูกละหุ่งเป็นตัวเร่งทำให้มีความต้องการใช้พื้นที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีราคาที่ดีแล้วพื้นดินที่บุกเบิกใหม่มีความเหมาะสมอย่างมาก เพราะละหุ่งชอบพื้นที่ซึ่งลักษณะของการเปิดป่าใหม่ธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดินอยู่ ช่วงเวลานั้นการปลูกละหุ่งสามารถสร้างรายได้ถือว่าดีแก่ญะกูร์เป็นอย่างมากและญะกูร์มีความพอใจกับเม็ดเงินที่เข้ามาในชีวิตประจำวัน ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบลักษณะการซื้อล่วงหน้าว่า “ซื้อเอาไปขายเขากิโล 6 สลึงไปขาย 3 บาทพ่อได้ 6 สลึง เขาไม่โกรธพ่อเณร เขาเอาเงินไปเล่นไฟและปลูกละหุ่งให้พ่อ วิธีการอย่างนี้จากเก่าแก่ ๆ เอา

แบบนี้เอาเงินไปแบบนี้ คือว่าให้ทุนพ่อมาปล่อยกู้ก่อนพ่อได้เม็ดละหุ่ง ทุนเอาไปคืนเก่าแก่ ญะกูร์มีความซื่อสัตย์ พ่อเป็นนายหน้ารับมาจากตลาดเจ๊กตง รับมาหลายเจ๊ก ตอนที่เลิกจากเจ๊กผมไปด้วยกันผม”⁵⁷ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นพ่อค้าในท้องถิ่นโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์จีนมีความพยายามที่ต้องการได้พืชไร่ตามเวลาจึงได้คิดรูปแบบการส่งของซื้อสินค้ากับญะกูร์แบบถาวรโดยผ่านนายหน้า

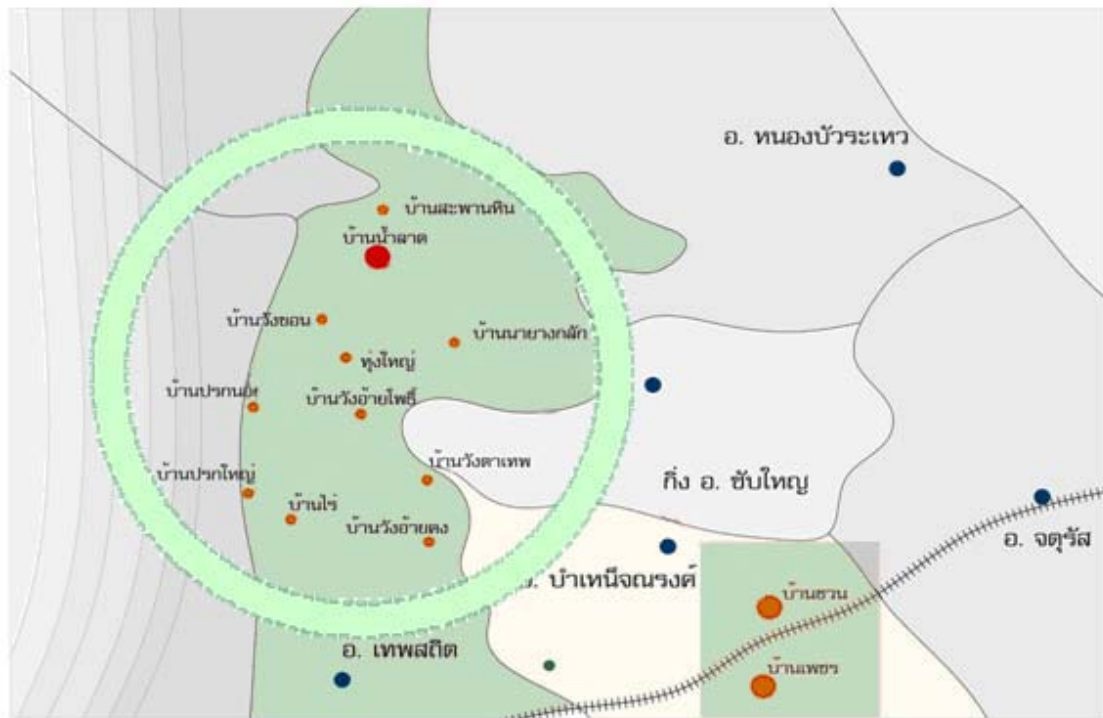
⁵⁵ อ้างแล้ว. เวทีชาวบ้าน. เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2548.

⁵⁶ อ้างแล้ว. นายเชื่อม ยี่จตุรัส. เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2548.

⁵⁷ อ้างแล้ว. เวทีชาวบ้าน. เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2548.

ญะกูร์ในเวลานั้น ซึ่งได้สร้างให้เกิดการร่วมมือกันผลประโยชน์ของเครือข่ายธุรกิจของกลุ่มต่างชาติพันธุ์ครั้งแรก นั้นเป็นจุดเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของการผลิตพืชไร่เพื่อคนอื่นและตลาด ในขณะเดียวกันทำให้เกิดการไหลเวียนของเงินตราที่ง่ายสะดวกอย่างมากส่งผลให้ญะกูร์เริ่มใช้เงินเกินกำลังการผลิตของตนเองครั้งแรกเพราะว่ามีคนเอาเงินมาให้ใช้ก่อนล่วงหน้าแต่มีเงื่อนไขว่าต้องมอบละหุ่งให้ตามฤดูกาล

รูปภาพที่5 แผนผังการยึดครองของตลาดแบบเศรษฐกิจการกระจายใหม่

วิธีการทำงานเช่นนี้เร่งให้ญะกูร์เข้าสู่ตลาดและผลิตเพื่อจำหน่ายอย่างรวดเร็วโดยเป็นลักษณะการจัดตั้งแรงงานในพื้นที่ ผู้ควบคุมดูแลความสัมพันธ์ด้านแรงงานและการรักษาผลประโยชน์ในพื้นที่อย่างชัดเจนที่สามารถกำหนดการขยายพื้นที่และราคาผลผลิต ทำให้ญะกูร์จำนวนมากเร่งปลูกพืชชนิดนี้กันอย่างแพร่หลายและได้เงินง่ายซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความหมายของการใช้พื้นที่ดินสำหรับการประกันการเอาตัวรอดอย่างเดียวมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย สามารถสร้างการสะสมให้เกิดขึ้นแก่ครัวเรือนของตนเอง มีผลทำให้เกิดการซื้อขายที่ดินเป็นสินค้าขึ้นจากการให้การยอมรับว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่สามารถหาเงินและปลดหนี้ได้ และบุกเบิกพื้นดินใหม่จากป่าที่มีอย่างมหาศาลเพราะซื้อที่ดินพวกกินเหล้าเล่นไพ่ 100-200 บาทผมซื้อไว้เรื่อยๆ ซื้อมาจากที่โน่นคนบ้านเดียวกัน ซื้อที่ทิ้งไว้ ที่มีเยอะแยกผมไปซื้อไปเรื่อยๆ คนละ10ไร่20ไร่ 200 500 50 พ่อเอาเงินมาจากการขายพริก ขายยา ขายข้าว มีพริก เอาไปขายคนอื่น ๆ มีเงินเขาเอาไปซื้อคือคนอื่น ๆ คน

กินเหล้าไม่มีเงินซื้อเหล้ากิน เป็นหนี้แก่ชาวบ้านเขาเล่นไฟ เล่นได้เงิน เล่นเอาเงินเอาทอง เล่นกันแต่แรก แถวบัวหนองระเหว สมัยตั้งแต่ผมอายุ 12 ปี เล่นมานานมาแล้วเล่นด้วยเงิน”⁵⁸

จังหวะของการเข้าร่วมกันในการใช้ทรัพยากรระหว่างพ่อค้าและรัฐ โดยญะกูร์อยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำและต้องขึ้นกับคำสั่งที่พ่อค้าจากตลาดป่าเหินจณรงค์และพ่อค้าไม้สัมปทาน ส่งผลให้ญะกูร์ส่วนหนึ่งได้เงินมาจากการรับจ้างได้ง่ายมากยิ่งขึ้นและนำมาไปสู่การเกิดกิจกรรมเศรษฐกิจ

รูปภาพที่ 6 ธุรกิจกลุ่มชาติพันธุ์จีนกับการสั่งซื้อสินค้าพืชไร่

นอกกฎหมายที่มากับธุรกิจการค้าไม้และพืชไร่ภายในพื้นที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นคือการเล่นไฟและกำถั่วในพื้นที่”การรับจ้างมีไม่มาก การรับจ้างช่วงปี2503รับจ้างตัดต้นไม้ถ่างให้ไม้ จ้างเหมา รับจ้างถางไร่ให้เขา เขาเล่นการพนัน เขาทำไปทั่ว บ่อนโบกเอาเมล็ดขามเป็นคู่คือ ญะกูร์เล่นถั่วกันเองกับคนข้างนอก ไม่มีการต่อต้านในเรื่องนี้ ชอบเล่นถั่วยาประชู(คนเฒ่าคนแก่) เล่นเป็นคนเล่นหนองบัวน้อย เขาชอบย้ายมาจากหนอง

บัวน้อย บ้านหิน เขาเป็นคนลาวเขาชวนเราเล่นผู้ใหญ่หงวน ลูกผู้ใหญ่หงวน ยายบง เป็นคนลาว เขาชอบมาเล่นที่นี่ ญะกูร์หมุดด้วย มันตามหากันพ่อตู้ พ่อทราย พ่อยศ หากู้กัน มีคนร่ำรวยจากการเล่น มีคนได้คนเสียได้มาจากตรงนี้ ผมได้เมียประมาณ2500ประมาณ 95-96 ตูในบ้านเล่นกัน มาเล่นตรงนี้ตำรวจก็จับไม่ถ้วน”⁵⁹ ส่งผลให้ญะกูร์เร่งการใช้เงินและมีหนี้สินของตนเองครั้งแรก อย่างไรก็ตาม ยุคของละหุ่งสิ้นสุดอย่างรวดเร็วเนื่องจาก”ได้ต่อไร่โลละ 6 บาทละหุ่งมันเป็นระยะของมัน มาจากข้างนอกนายทุนตงจิตบอกว่าลงทุนปลูกเยอะมีราคาหาแนว เห็นแถววังซู่ แกะละหุ่งได้รู้จักผู้หญิงกลางวันงานมาก ในไร่ กลางคืนเก็บเม็ดละหุ่ง ละหุ่งเจียบประมาณ1-2ปีเพราะว่าเขาไม่ซื้อมีราคาต่ำโลละ10 สลึง ราคามันกดจำเป็นที่ต้องขายเขาบอกว่าว่าราคามันลงแล้วมันไม่ขายต้องขายถึงขายต่อไป”⁶⁰

การปลูกละหุ่งกลายเป็นพืชไร่ตัวแรกที่มาพร้อมกับการสัมปทานป่าและเป็นครั้งแรกที่ญะกูร์เริ่มเห็นว่าการทำพืชไร่นั้นเปลี่ยนแปลงตามเวลาโดยหมดไปกับราคาสินค้าและความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดินลดลงไป ส่งผลให้ได้รับผลผลิตที่ต่ำไม่มีความคุ้มค่ากับเมื่อเปรียบเทียบกับที่เคยเป็น ขณะเดียวกันการทำพืชไร่นั้นสามารถหาเงินมาได้อย่างรวดเร็วแต่ต้องชดใช้ด้วยป่าดงเย็นที่เคยเป็นแหล่งฐานทรัพยากรของตนเองและเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกเตี้ยต่อมาแม้ว่าใช้ระยะเวลาหลายปี

⁵⁸ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน .เมื่อวันที่4 มกราคม 2548.

⁵⁹ อ้างแล้ว.

⁶⁰ อ้างแล้ว

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางกายภาพในพื้นที่ในการเข้ามาของการสัมปทานป่ายังไม่ส่งผลกระทบเท่ากับการอนุญาตให้เกิดกิจกรรมการเผาถ่านโดยผ่านการกระจายของรัฐอีกกรอบหนึ่งซึ่งเป็นช่วงเวลาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2500-2515 เท่านั้น โดยพ่อค่านั้นจะเลือกโค่นต้นไม้ก่อนซุงขนาดใหญ่ ดึงเห็นได้จากการให้เหตุผลในการอธิบายเปรียบเทียบปรากฏการณ์ใหม่ทั้งสองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่า“ป่าเย็นไม่มีหรือ ปีพ.ศ. 19 หมดไม้ป่าเย็นเริ่มไม่มีปี 19 มาตัดฝักรา เปลี่ยนที่ทำไมไม่ได้เลยต้องอยู่ประจำเลย ตอนแรกจะย้ายต่อไปไม่ได้ ทางนั้นเขาอพยพเข้ามาปี 19 ถ่านมันมา 2515 ตอนนั้นดงเย็นยังมีอยู่ ยังมีป่าดงเย็น ไม้ซุงมันไม่เหม็ดดอกไม้”⁶¹

เมื่อรัฐเริ่มปิดกิจกรรมมีผลทำให้พ่อค้าในเวลานั้นหันมาใช้วิธีการใหม่ต่อการเข้าถึงทรัพยากรคือ หากป่าเสื่อมโทรมขออนุญาตจากรัฐต่อการสัมปทานกิจการการเผาถ่านในพื้นที่ซึ่งเกิดขึ้นมาพร้อมกับการปลูกเตื่อย ดูเหมือนว่าเป็นความสนใจในการเข้าร่วมการใช้ทรัพยากรทั้งภาครัฐและเอกชนดังการสะท้อนในจิตสำนึกที่ว่า“ประมุลกับกรมป่า ไม้ันับเป็นตำบลไปเลย เจ้าของถ่านบอกว่าไม่กลัวตัดไปเลย ไปเอากับตำรวจคือเสียอยู่ หัวหน้าจะประมุลให้กับป่าไม้ แล้วตีพื้นที่หมื่นไร่ในการทำถ่านมันลักการทำงานใช้จ่ายเงินให้กับตำรวจ ป่าแตกปี19”⁶²มาหมดย่อนทำถ่าน ตัดไม้ซุงเขาเอาแต่ต้นงามๆแต่ ถ่านมันเอาเหม็ดเลยรวดเร็ว ถ่านมันไม่เลือกไม้เล็กใหญ่เอาเหม็ด ไม้ซุงปี 15 หยุตแล้วเขาหันไปทางอื่น”⁶³ การทำสัมปทานไม้ซุงนั้นส่งผลกระทบต่อดงเย็นน้อยอยู่ แต่ก็ไม่มากไปกว่าการทำถ่านซึ่งเป็นกิจกรรมการตัดไม้โดยไม่มีการเลือกขนาดกล่าวคือญะกูร์ยังพอหาแหล่งที่เป็นดงเย็นได้บ้างเห็นได้จากคลี่คลายข้อสงสัยประเด็นนี้ว่า “ถ่านมันมา 2515 ตอนนั้นดงเย็นยังมีอยู่ ยังมีป่าดงเย็น ไม้ซุงมันไม่เหม็ดดอกไม้ มาหมดย่อนทำถ่าน”⁶⁴ (ดูรูปภาพที่ 7 ประกอบ)

จากประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตใหม่ที่ไม่สามารถหวนกลับเกี่ยวข้องกับการทำถ่าน โดยได้คนในช่วงเวลานั้นได้เล่าให้ฟังว่า” (เริ่มทำเตื่อยประมาณ 2517)ถ่านมาก่อนเตื่อย ถ่านมาถึงเขตวังอ้ายโพธิ คนทำถ่านก็ญะกูร์นี้แหละ แต่เป็นญะกูร์จังหวัดชัยนาท เขาก็มาตามสายถ่านเขาเป็นคนเดียวที่รับซื้อถ่าน (เปี้ยก ลูกชายเขา)ในเขตนี้ เป็นพ่อค้า แล้วก็มียูกน้อง ในการที่จะรวมถ่านอย่างบ้านน้ำลาดนี้เฒ่าพรหมา เป็นคนรวมถ่านให้แล้วก็ส่งให้เสียบู้ แก้วางสายไว้เหม็ดเลย(ผู้ใหญ่เหลิม)หัวหน้าถ่าน ถ่านเขาประมุลป่ากับกรมป่าไม้ เขาจะประมุลเป็นตำบลเลย ซื้อจากป่าไม้ไปเลยหนา เรารู้ข้าเจ้าก็บอกเจ้าของถ่านนี้แหละ เขาว่าไม่ต้องกลัวจะตัดไปเลยเจ้าของถ่านนี้แหละบอกตำรวจจับแล้ว หิวมือไต่ก็ไปหาเสียบู้จกให้ทีละ 1,000 2,000 มาปี 15 เสียบู้เขาทำที่บุรีรัมย์ ที่

⁶¹ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน เมื่อวันที่4 มกราคม 2548.

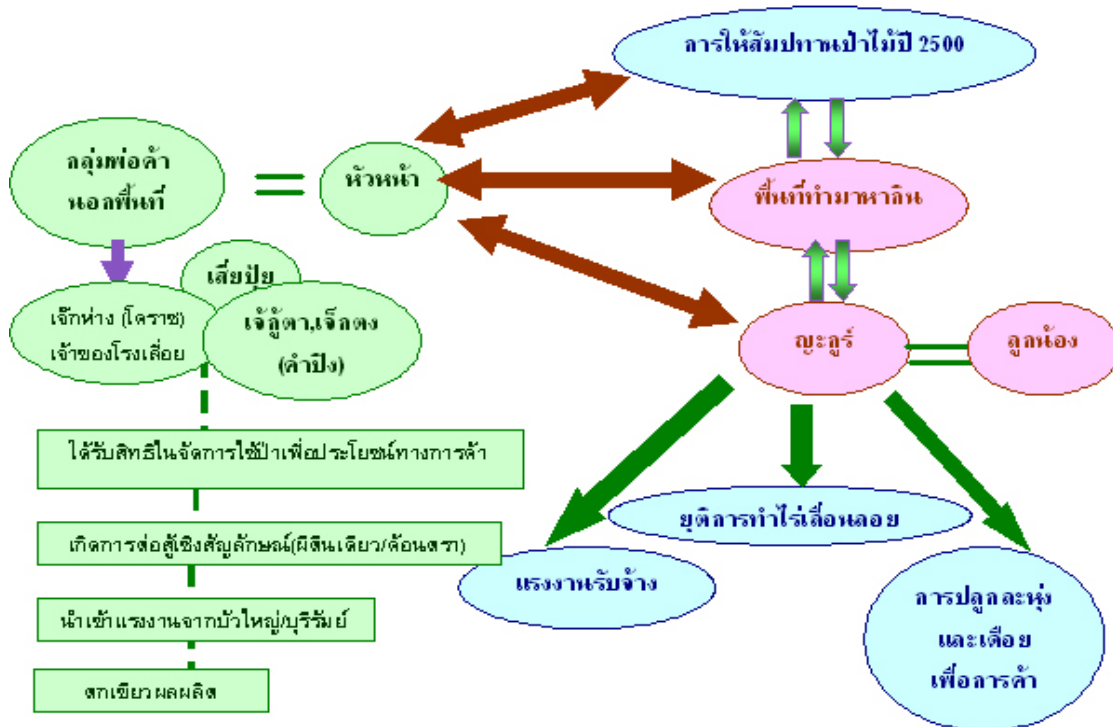
⁶² อ้างแล้ว.

⁶³ อ้างแล้ว.

⁶⁴ อ้างแล้ว.

ชัยนาทด้วย ตอนแรกตั้งแต่อำเภอด่านขุนทดมาหนองสิน จตุรัสเป็นป่าทั้งหมดเป็นต้นแม่น้ำมูล เขต นครราชสีมา ด้านนี้จะเป็นต้นแม่น้ำชี⁶⁵

รูปภาพที่ 25แผนผังตลาดและเครือข่ายช่วงเศรษฐกิจแบบการกระจายใหม่

ที่สำคัญการทำถ่านได้มีการนำแรงงานนอกพื้นที่เข้ามาใช้ในธุรกิจถ่านโดยตรงเป็น"คนบัวใหญ่เป็นคนเผาถ่านไปเอาไม้มาจากป่า เขาซื้อเป็นกระสอบ กระสอบละ 3 บาทตอนทำถ่าน"⁶⁶ ส่งผลให้เกิดกลุ่มนอกชาติพันธุ์เข้ามารุกพื้นที่ของญะกูรีโดยตรงเพราะภาครัฐเปิดกิจการให้ค้าถ่านได้สะดวกและไม่มีการตรวจสอบพื้นที่ที่ได้รับสัมปทานเป็นเศรษฐกิจการกระจายใหม่บนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ มีผลทำให้รุกเข้าไปในพื้นที่ของญะกูรีโดยตรงที่ทำไมไร่เลื่อนลอยว่า "คนที่เผาถ่านเป็นคนบัวใหญ่ เอาไม้ที่ของตนเองเผาไม้ขึ้นมากิโล3บาทเผาหมดเลยตอนนั้นคนอื่นยังทำเรื่อยๆไร่เลื่อนลอย พอตัดไม้เอาทิ้ง ตัดเอาไม้เผาถ่าน ดงเย็นลดลงไปได้ปี19 หลังจากปี15 เริ่มลดลงมา เข้ามาเดียวกับถ่าน ถ่านมีความน่ากลัวมีความการท่ง่าย พวกญะกูรีไม่ยากทำถ่าน ทำไมไร่เลื่อนลอย พวกบัวใหญ่ ปลุกเตี๋ย บุรีรัมย์ ชัยนาท ทำถ่าน เข้ามาแบบดัดอ้อย มาเลย ขนมาจากนอกพื้นที่ เขาหาแรงงานมาจากที่อื่น คนบ้านเราไม่คิดจะหาอย่างนั้น พวกเราไม่ทำ ถ่านเข้ามาในปี15แน่นอน เขาเอามาจากเขตนั่นเพราะว่าเขตนี้อาถ่านไม่เป็น พวกเราทำเป็นแต่ไร่ พวกเขาเอาคนที่ทำเป็น คนที่ทำไม่เป็นเตาหนึ่งได้น้อย ถ้าคนที่ทำเป็นเตาหนึ่งเป็นสองสามร้อยกระสอบปานเขาก็พักในป่าเลย

⁶⁵ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน เมื่อวันที่4 มกราคม 2548

⁶⁶ อ้างแล้ว.

เขาไม่กลัวผี เขาไม่กลัวผีดินเดียว พวกบุรีรัมย์ มาตั้งอยู่เป็นบ้านเลย เขามาตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ มาที่บ้านที่นาเขามาทำถ่าน เขามีที่ก็กลับไปเก่า”⁶⁷

ผลที่สุดเมื่อเกิดการเผาถ่านในที่สัมปทานได้หมดพื้นที่มีผลทำให้รุกคืบในป่าดงเย็นของญะกูรีไปเรื่อยๆ แม้ว่าญะกูรียังปลูกข้าวเหมือนเดิมอยู่ในปี2519ว่า”เขาตัดฝักรา ไม่มีป่าเย็นแล้ว เริ่มไม่มีปี19หาไม่เจอเลย ตอนนั้นเปลี่ยนมาเรื่อยๆ (ทำไร่)อยู่ประจำเลย เปลี่ยนไม่ได้ ทำให้อยู่ประจำ(ที่) ไม่มีที่จะเคลื่อนย้ายอพยพ ย้ายไปไม่ได้ เขาเข้ามาอพยพเขาตัดใหม่ทำถ่าน ะเริ่มตั้งแต่ปี ไม่ใหม่หมดไปเรื่อยๆ ถ่านมาในช่วง15 ป่าเย็น ยังมีเชิงเขา ยังสามารถหาได้อยู่ คนอื่นๆก็ทำไร่อยู่ตอนนั้นยังมีอยู่ ดงเย็นหมดเพราะว่าไม้ซุงเขาเลือกซุงงาม มันทายไป ถ่านไปเอาหมดไม้ไม่เหลือ ไม้ซุงหายไปในปี15 เจ็กห่างหยุดแล้ว ถ่านยังทำไปเรื่อย ตอนนั้นไม่สามารถขึ้นไปได้ ทางนั้นพวกบัวใหญ่ บุกมาแล้วมาทำเตื่อย แล้วเราก็ตอยลงลอกบ้าน ที่เคยทำของเรา หมายความว่าช่วงที่เราเปลี่ยนอายุ นั้นสั้นลงจะมาก็เดิมประมาณ 7 ปี ตอนทำเตื่อยประมาณ30ปีให้หลัง เตื่อยกับถ่านมาพร้อมกับ บัวใหญ่ ถ่านมาก่อนเตื่อย เป็นคนเดียวที่ซื้อถ่านคนเดียวในพ่อค้า มีลูกค้าในการประสานพ่อพรหมมาเป็นรวมถ่านให้ มีผู้ใหญ่เริ่มเป็นคนมาจากบัวใหญ่ มาจากบุรีรัมย์ วางสายหมด มีหัวหน้า”⁶⁸

รูปภาพที่ 8 ร่องรอยในอดีตของป่าดงเย็น

ป่าดงเย็นเริ่มลดลงเนื่องมาจากมีการทำถ่านขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้นเพราะทำง่าย คล่องตัว ถ่านทำไม่เยอะทำไร่เลื่อนลอยเป็นหลัก การทำถ่านได้ทำให้เกิดการปลูกเตื่อยขึ้นมาในเวลานั้นเพราะเนื่องจากราคาละหุ่งตกต่ำและในขณะเดียวกันเป็นความต้องการพ่อค้าจากภายนอก นำมาสู่การผลิตพืชไร่ สภาพแวดล้อมใหม่ที่เกิดขึ้นมีผลทำให้ญะกูรีเข้าสู่ตลาดอย่างเต็มที่ในฐานะ

ผู้ผลิตรายย่อยตามใบสั่งของพ่อค้าในตลาดบ้านเนินณรงค์ “คือเฮียปู้มาจากชัยนาท เขาเป็นนายห้างมาเริ่มซื้อ”⁶⁹ ประกอบกับการบุกเบิกป่าขึ้นในเวลานั้น พืชที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงราคาตกมีผลทำให้เกิดการนำเสนอพืชตัวใหม่ซึ่งญะกูรีเป็นผู้ร่วมปฏิบัติตาม ญะกูรีเห็นว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ในรูปเงินตราและจับจ่ายบริโภคได้ การใช้พืชไร่ตัวใหม่กลายเป็นเตื่อยเข้ามาแทนที่เมื่อละหุ่งมีราคาต่ำ ”ถึงขายปืต่อไปปลูกเตื่อยเลยเจ็กตง...ทำมาหลายปี เตื่อยพอป่าหมดเตื่อยหมด มากับสินค้า ตอนแรกเราปลูกข้าว เห็นบ้านอื่นๆเขาทำเตื่อยก็ทำตามเขาบ้านไร่ปลูกพวกมาจากพิมายทำก่อน บัวใหญ่มาทำเตื่อย เตื่อย บัวใหญ่ ปลูกตามหลังเขา เมื่อก่อนปลูกเอาไว้ใช้เอง

⁶⁷ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน .เมื่อวันที่4 มกราคม 2548.

⁶⁸ อ้างแล้ว.

⁶⁹ อ้างแล้ว.

เดือยขาย เดือยธรรมชาติของญะกูร์ มันไม่ค่อยปลูกยาว เป็นปีเดือนใหม่เข้ามาใหญ่เร็วใช้เป็นเวลาประมาณ3-4เดือนได้ตัด คนอื่นเขาปลูกได้เราก็บอกคนข้างนอกมาปลูกที่บ้านมาจากบัวใหญ่ บ้านไร่พวกบัวใหญ่มาอยู่ ไม่ยงตายหมดมันต่างกัน เขาถางเขามาหยอดที่เก่าที่ใหม่ไม่หยอดข้าว มาจากบัวใหญ่ถางเขาหยอดในป่าดง ส่งผลให้เขาบุกเบิกไปเรื่อย ๆ ไม่ปลูกข้าวกิน บุกไปเรื่อย ๆ แต่เดือยนี้เมืองเลย แนนมากใช้รถไถใช้ปุ๋ย ตอนที่ปลูกเดือยเราปลูกเรื่อยเรามาบุกเบิกมาเรื่อย ๆ เพื่อให้ขึ้นต้องลดจำนวนการปลูกข้าวลง ๆ เรื่อย ๆ หันมาทำนา หมายความว่าเราก็มียุคประมาณ 2 ไร่มันถูกบุกไปเรื่อย ๆ”⁷⁰

การปลูกเดือยของกลุ่มนอกชาติพันธุ์มีความแตกต่างจากการปลูกเดือยของญะกูร์เพราะว่านอกจากเป็นการปลูกพืชเพื่อจำหน่ายโดยตรงแล้ว วิธีการปลูกนั้นส่งผลต่อการเปิดหน้าดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ทันทีหากเป็นญะกูร์นั้นพื้นที่เปิดหน้าดินใหม่จะเน้นการปลูกข้าวไร่และค่อยมาปลูกเดือย แต่ชาวบ้านที่อพยพเข้ามานั้นอาศัยการปลูกเพื่อจำหน่ายโดยตรงมีผลทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของป่าอย่างรวดเร็วพร้อมกับในเวลานั้น “(พศ.2519)ปิดป่าการสัมปทาน ในประวัติศาสตร์ความทรงจำของญะกูร์ให้ความหมายในช่วงเวลานั้นว่า “ป่าแตก” พอเดือยเกิดมาเดือยทางนี้ยุบเลย พอเดือยเมืองเลยมาเดือยทางนี้ยุบเลยทางนั้นมันสมบูรณ์กว่า”⁷¹ ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายแปลงปลูกในกิจกรรมการทำไร่ของญะกูร์ที่ไม่สามารถทำได้เนื่องจากมีการเข้ามาของถ่านมีรูปแบบที่แตกต่างกับการเข้ามาของการตัดไม้ซุงในยุคแรกการตั้งถิ่นฐานในบริเวณรอบ ๆ พื้นที่ของญะกูร์ ซึ่งเป็นการจำกัดพื้นที่ในการทำกิจกรรมการทำไร่ของญะกูร์ที่ไม่สามารถจะดำเนินการได้ดังเช่นบรรพบุรุษต้องถูกจำกัดพื้นที่ในการทำไร่ให้ไม่สามารถเคลื่อนย้ายไปได้มากกว่ารอบ ๆ อาณาบริเวณบ้านของตนเองประมาณ 4-5 กิโลเมตรและได้ส่งผลต่อปริมาณผลผลิตในเส้นทางชีวิตแบบเก่าของตนเองว่า “การทำไร่เริ่มเปลี่ยนเริ่มมาทำเลาะบ้าน มันขึ้นไปไม่ไหวมันไกลทางนั้นคนมันเต็มแล้วบุกไปไม่ได้พวกบัวใหญ่อพยพเข้ามาทำถ่าน ทำเดือย พวกเราก็กอกลงมาทำไร่เลาะบ้าน มาเอาพื้นที่เก่าที่เคยทำ ช่วงอายุที่เราจะหมุนเวียนจะสั่นลง ปกติเราจะมาที่เดิมประมาณ 7 ปี ข้าวไร่ที่เขาปลูกไม่พอกิน คือ มันสู้ไร่ไม่ไหว มันไม่ได้บุกเบิกสมัยมันจำอยู่กับที่เลาะบ้าน มันสู้ไร่ไม่ไหว”⁷² (ดูรูปภาพที่9 ประกอบ)

ประวัติศาสตร์ชีวิตความเป็นอยู่ในช่วงประมาณตั้งแต่ 2515-2519 ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ทำมาหากินอย่างรุนแรงพร้อมกับได้กำกับให้ญะกูร์จำเป็นต้องเลือกช่องทางใหม่ในการเอาตัวรอดให้กับญะกูร์นั้นคือ การปลูกเดือยที่เป็นตัวกำกับให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงพลังการผลิตของญะกูร์โดยตรง กล่าวคือในการอพยพเข้ามาระลอกใหม่ของแรงงานรับจ้างที่มาจาก

⁷⁰ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน 4 มกราคม 2548.

⁷¹ อ้างแล้ว.

⁷² อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน12 มีนาคม2548.

บัวใหญ่ เพื่อจะมาเป็นแรงงานในการทำถ่าน เข้ามาพร้อมกับการนำพืชที่ผลิตเพื่อการค้าเป็นหลัก นั่นคือ การให้กำเนิดกิจกรรมการปลูกเตื่อยในพื้นที่วัฒนธรรมน้ำลาด ปัจจัยสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่ผลักดันให้เกษตรกรต้องเร่งเปลี่ยนแปลงพลังการผลิตของเกษตรกรจากการผลิตในรูปแบบเก่าในการประกอบกิจกรรมการทำข้าวไร่นั้น คือการเกิดขึ้นมาของ“หญ้าคอมมิวนิสต์” ซึ่งเป็นศัตรูพืชตัวใหม่ที่เข้ามาตั้งแต่ปี 2518 หญ้าคอมมิวนิสต์เป็นพันธุ์หญ้าที่มีการเจริญเติบโตเร็วมากและเป็นอุปสรรคที่สำคัญของการทำข้าวไร(ดูรูปที่10)ว่า“ข้าวไรที่เฮาปลูกไม่พอกิน คือมันสุรุ่มไม่ไหว มันไม่ได้บุกเบิก สมัยมันจำอยู่กับที่เลาะบ้าน มันสุรุ่มไม่ไหว ก็เลยไปเอากลวย ไปดากก็สุรุ่มไม่ไหวคือว่าทำไปข้างหน้าข้างหลังก็ขึ้นแล้วหญ้ามันโตเร็วมาก”⁷³ ดังเห็นได้จากการขึ้นมาของหญ้าคอมมิวนิสต์ ในประวัติศาสตร์ความทรงจำของคนในพื้นที่ว่า “มันมีหญ้าคอมมิวนิสต์ หญ้าคอมมิวนิสต์ไม่รู้จักจากไหน ขึ้นเต็มไร่เลยที่นี้ เฒ่าหนูเห็นไปพบคนแรก เห็นเห็นว่าสวยบ่เคยเห็นก็เอามาปลูกของเฒ่าหนูก่อนเขาที่สุดเลย เห็นไปเอามาจากซบตะเคียน มาก่อนเตื่อยอีกหญ้าคอมมิวนิสต์มาปี 2518 ปีโสภณสมบัติเจริญตาย” โดยการให้ความหมายของคนในพื้นที่ให้ความหมายว่า“หญ้าคอมมิวนิสต์มาไร่เลื่อนลอยเราปลูกไม่ได้เลย ภาษากลางเรียกว่า”หญ้าจรจบ” สมัยนั้นจอมพลสฤษดิ์ มาจากต่างประเทศไปเห็นเขาเอามาทำเยื่อกระดาษ แกกก็เอาเมล็ดจากนั้นมาโปรยบนเครื่องบินไปเห็นประเทศนอกนั้นเขาใช้เครื่องตัดทำเยื่อกระดาษ เข้าโรงงานทำกระดาษก็อยากให้ประเทศไทยเอาอันนี้มาทำกระดาษเหมือนกัน เสร็จแล้วก็มาโปรยบนเครื่องบินทำให้ไร่เลื่อนลอยของเรามีปัญหา ไร่มันสาปะหลังก็มีแต่หญ้าคอมมิวนิสต์”⁷⁴

วิกฤติที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเกษตรกรทำให้มีความยากลำบากมากยิ่งขึ้น หากตั้งต้นที่จะเลือกประกันการเอาตัวรอดในรูปแบบเดิมตามประวัติศาสตร์ความทรงจำตามรูปแบบเก่าในความหมายของคนในพื้นที่ให้ความหมายว่า“สุรุ่มไม่ไหว”ในการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของพวกเขาซึ่งวิถีชีวิตแบบเก่านั้นไม่ได้ให้ทักษะและวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการจัดการปัญหา ดังนั้นจึงเป็นรอยร้าวของต้นแบบวัฒนธรรมเก่าที่ถึงวาระต้องสูญสลายบทบาทและ

รูปภาพที่ 9 ป่าดงเหินถูกแปลงสภาพเป็นแปลงมันในปัจจุบัน

หน้าที่ไปจากสังคมของเกษตรกรไป อันมีเหตุผลมาจากว่าวิถีชีวิตดังกล่าวไม่สามารถตอบสนองอย่างไหลลื่นกับยุทธศาสตร์การเอาตัวรอด ณ เวลานั้นได้

ส่งผลทำให้เกษตรกรเข้าสู่การผลิตเพื่อการจำหน่ายในที่สุดบนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบสัญญาซื้อขายที่ไม่เป็นทางการโดยเป็นผู้ถูกกระทำจากภายนอกและเศรษฐกิจ

⁷³ อ่างแล้ว.

⁷⁴ อ่างแล้ว.นายสุรศักดิ์ อยู่วิเชียร.

ภาคการกระจายใหม่กับความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ของพ่อค้า ได้เป็นตัวเร่งให้เข้าสู่ตลาดเป็นผู้ผลิตในไร่นาตามความต้องการของตลาดรับซื้อพืชไร่โดยอยู่ในตำแหน่งแรงงานผลิตรายย่อย ซึ่งสภาพที่ผ่านมาได้รับการต่อรองขึ้นกับความต้องการผลผลิตของตลาดมากกว่า ในขณะที่เดียวกันอาชีพต่างๆที่เกิดขึ้นแบบใหม่ได้อิงทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นั้นเป็นกิจกรรมที่เกษตรกรไม่มีความถนัดหรือไม่สอดคล้องกับเขตแดนประสิทธิภาพของทุนจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้กลุ่มแรงงานอพยพชาติพันธุ์ต่างๆนอกพื้นที่เข้าเป็นผู้ปฏิบัติการเพื่อบังคับการได้มาทรัพยากรโดยการจัดตั้งการทำงานกับเกษตรกร (พึงพาธรรมชาติและแรงงานในบางส่วนของเกษตรกร)

รูปภาพที่10 หญ้าคอมมิวนิสต์ “สู้รุ่มไม่ไหว”วิกฤตต่อ วิถีการเอาตัวรอดแบบเก่าของเกษตรกร

อย่างไรก็ตามการลดพื้นที่ป่าดงเย็นเป็นตัวช่วยทำการขจัดเกลารัฐไปในตัวในอาชีพใหม่และการเปลี่ยนแปลงสไตล์ทางความคิดในการทำงานแบบใหม่เกิดขึ้นบนพื้นที่ คือการใช้แรงงานมากกว่าเก่าแล้วต้องเร่งความเร็วในการผลิตให้รวดเร็วมากยิ่งขึ้นจึงจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้ ในขณะเดียวกันการได้มาทรัพยากรเกิดขึ้นมาจากความต้องการของการใช้

กำลังอย่างชัดเจนต่อการดึงทรัพยากรให้ได้ตามเวลาจึงใช้วิธีการซื้อขายล่วงหน้าซึ่งมีส่วนในการเร่งให้เกิดการสะสมทุนและขยายกิจการทางการค้าอย่างรวดเร็วด้านหนึ่ง แต่อีกด้านหนึ่งแรงงานการผลิตของเกษตรกรนั้นอยู่ในสภาพที่ด้นรนและไม่เป็นอิสระมากยิ่งขึ้นเพราะขึ้นกับแหล่งทุนมากยิ่งขึ้นในกระบวนการผลิตของการดำเนินชีวิตประจำวัน การตั้งอำนาจในการจัดการทรัพยากรโดยรัฐเพื่ออนุญาตให้เกิดกิจกรรมในพื้นที่นั้นได้สร้างประโยชน์ทางการค้าแก่พ่อค้าเป็นสำคัญทำลายวิถีชีวิตของเกษตรกรอย่างเห็นได้ชัดโดยอันดับแรกคือ ทำลายสิทธิตามธรรมชาติของการหาอยู่หากินที่ผ่านมาซึ่งในศักยภาพของเกษตรกรนั้นมีข้อจำกัดในการทำลายทรัพยากรเพราะเกี่ยวข้องกับพลังการผลิตที่ต่ำและมีความเชื่อในวัฒนธรรมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีผลทำให้ทำลายฐานทรัพยากรจำนวนมากกับการแลกเปลี่ยนกระบวนการทำให้ทรัพยากรทางธรรมชาติ แรงงาน ทุนเป็นสินค้าเกิดขึ้นกลายเป็นจุดเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่ทำให้เกษตรกรกลายเป็นลูกไล่ของระบบทุนต่อมาเพราะทุกอย่างถูกกำหนดโดยทุนในการเข้าถึงทรัพยากร เสรีภาพและความเป็นอิสระไม่ได้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงเมื่อเข้าสู่ความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนส่งผลให้พลังที่ตนเองเคยกำกับโดยความเชื่อและเคลื่อนย้ายตามวงจรการผลิตหดเหี่ยวลงเป็นต้นมา กิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบการกระจายใหม่ให้ข้อได้เปรียบหากเอามาใช้เพื่อประโยชน์ของสังคมแต่หากเอามาใช้เพื่อธุรกิจทำให้เกิดการค้ำนิยมนแบบใหม่เกิดขึ้นซึ่งสร้างประโยชน์ให้แก่คนที่มีทุนมากและเป็นคนนอกพื้นที่เป็นสำคัญโดยได้ก่อรูปวัฒนธรรม

อำนาจ กิจกรรมเศรษฐกิจที่ทำลายรูปแบบเก่าออกไปอย่างสิ้นเชิง เงินกลายเป็นศูนย์กลางของ ปัญหาและข้อถกเถียงกันในการตีความของการเอาตัวรอด

การอาศัยอยู่ร่วมกันแบบพาราซิสต์(พ.ศ.2528-ปัจจุบัน)

ความสามารถในชีวิตความเป็นอยู่ของญะกูร์ตั้งแต่การเข้ามาของ”มันสำปะหลัง”เมื่อ ประมาณปี 2528-2530 ส่งผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่กล่าวคือ ทำงานในแปลง ปลูกของตนเองมากยิ่งขึ้นเพราะกรรมสิทธิ์ที่เคยใช้ของกลุ่มตนเองนั้นไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ต่อไป แล้วทำให้เกิดการแปรรูปทรัพย์สินที่เคยใช้กันของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นของตนเองในครัวเรือนและที่สำคัญการทำมาหากินนั้นต้องมุ่งตอบสนองต่อตลาดมากยิ่งขึ้น โดยขึ้นกับว่าตลาดกำหนดการผลิต ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกับลักษณะการการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ในเวลานั้น เพราะสภาพพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถใช้พืชตัวอื่นๆได้ที่สามารถสร้างให้เกิดการหล่อเลี้ยงชีวิตของชาวญะกูร์จึงทำให้เกิด การปลูกมันอย่างแพร่หลายว่า “อาชีพออย่างอื่นมันก็พอมี แต่ดูแล้วความรู้ความสามารถของเราไป ไม่ได้ อย่างอาชีพอที่ผมเห็นเขาทำ อย่างเลี้ยงไก่ แต่ว่าไม่มีทุนที่จะมาทำ ทำมันสะดวกกว่าผมคิดว่า มันไม่มีพืชอื่น อาชีพอื่นที่จะมาเสริมได้ ดินมันเหมาะสมกับมัน อย่างเอาข้าวโพดมาปลูกถั่วแล้ว 2-3 วัน ตายเลยแต่ว่ามัน มันอยู่ได้ เราเลยนิยมอาชีพปลูกมัน ถึงแม้ว่ารายได้ไม่ดีนัก”⁷⁵ เนื่องจาก สภาพแปลงปลูกของตนเองเป็นที่ดินอยู่บนภูและลดความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินมีผลอย่างมากที่ต้อง เลือกลผลผลิตที่สามารถแลกเปลี่ยนเอาทรัพยากรจากที่ดินและการใช้แรงงานของตนเองเข้าสู่ตลาด ทำให้มันสำปะหลังกลายเป็นคำตอบที่เหมาะสมกับพื้นที่ หากจะต้องตั้งถิ่นฐานต่อไปที่นี่และทำ อาชีพออย่างอื่นนอกแปลงปลูกของตนเองนั้นต้องใช้ทุนอย่างมาก เพราะที่ผ่านมาทรัพยากรและ รายได้ของครัวเรือนขึ้นขึ้นกับการใช้ธรรมชาติเป็นหลักและรายได้ของครัวเรือนอยู่ในฐานะของลูกจ้าง กับเศรษฐกิจการกระจายใหม่ร่วมมา28ปีแล้ว การปลูกมันในพื้นที่เสมือนเป็นทางเดินทางเดียว ที่ญะกูร์สามารถเข้าสู่ตลาดบนข้อจำกัดของทรัพยากรในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ทุน มนุษย์และทุนเศรษฐกิจว่า”ปลูกมัน ..พวกนั้นอพยพมาอยู่บ้านน้ำลาด มาทำไร่ไร่มันเอาเงินมาจาก ถิ่นมาตั้งถิ่นฐานเพราะถิ่นมาสร้างปล้มอยู่เลย มาย้ายอยู่ที่นี่ ที่สี่คิ้ว ผู้ใหญ่พรมมา ชุมเดียวกัน 12 คนไม่ปลูกข้าวแล้ว ยกเลิกเลยที่มันเป็นของใครของมัน ไล่เลื่อนลอยยกเลิกถูกจับจองไปแล้ว พื้นที่ ก้นทำงานมากยิ่งขึ้นทำ3ไร่ ที่หลังมาปลูกมันเพิ่มการถางโดยตนเองในการปลูกมันปลูกข้าวแล้วก็ ปลูกพริกยังปลูกกล้วยอยู่”⁷⁶

⁷⁵ เวทีคนปลูกมัน.ผู้ดำเนินรายการ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ,ที่แปลงปลูกมัน หมู่.4 ตำบลนายางหลัก อำเภอก เทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ.เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2548.

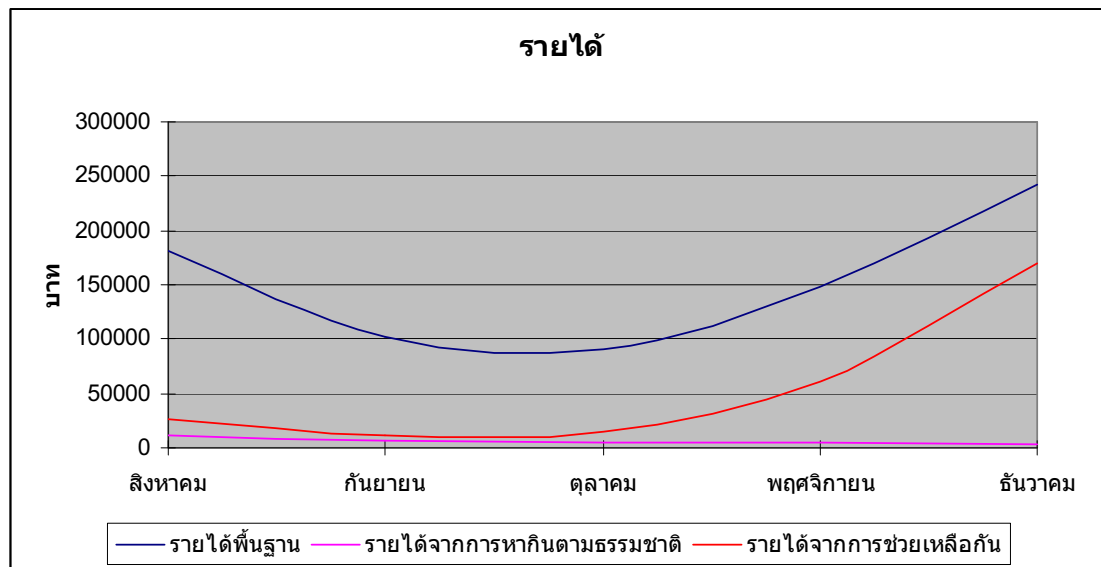
⁷⁶ เวทีชาวบ้าน.ผู้ดำเนินรายการนายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย,ที่แปลงปลูกมัน หมู่.4 ตำบลนายางหลัก อำเภอก เทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ.เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2548.

จุดเริ่มต้นของการปลูกมันในพื้นที่ที่เกิดขึ้นมาจากความสนใจของพ่อค้าสินค้าเกษตรกรรมจึงเป็นที่มาของการปลูกพืชไร่ครั้งแรกในพื้นที่ซึ่งสร้างปัญหาอย่างมากแก่ชาวญะกูร์ในการเข้าสู่กิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบแลกเปลี่ยน เนื่องจากขาดโครงสร้างพื้นฐานการผลิตและการพัฒนาความสามารถในการผลิตมีผลต่อการแข่งขันรูปแบบของการปรับตัวของคนในพื้นที่ โดยทรัพยากรที่เคยเป็นพื้นฐานในพื้นที่มีอุปสรรคอย่างมากต่อการหาอยู่หากินเพราะหมดไปกับสภาพแวดล้อมที่ได้ใช้ไปกับเศรษฐกิจแบบการกระจายใหม่ในพื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อยู่ในฐานะแหล่งอาหารตามฤดูกาลหรืออาหารเสริมว่า” ร้านน้ำภูมิร้านพี่เตี้ยหมุ่นนี้เพิ่งเปิดประมาณ 10 ปี คนบ้านเราซื้อของหลายชิ้นก็แบบว่ามันหาไม่ได้ หากินไม่ได้ เฮาสีไปใช้แบบเก่าแบบก่อนมันหากินง่ายแบบเฮาไปหากินของน้ำป่านี่ก็แบบปูปลาแบบนี้แปปเดียวก็ได้มา เตี้ยนี้ไปเหม็ดวีเหม็ดวันไปตัวเปล่าก็มีไม่ได้กิน ฉันไปหาเห็นเตี้ยวันนั้นเหม็ดวันได้ดอกเดียว เหนื่อยจนเดินไม่ได้เลยลากขา ฉันไม่ไปอีกดอกที่นี้ก็เลยตัดสินใจซื้อกิน ซื้อกินมาสองสามปี แต่ก่อนก็พอหาได้อยู่เห็ด เตี้ยนี้ไม่ทันเขาเตี้ยนี้ไม่ทันเขา ที่นี้แบบเขาเอาไฟฉายไปส่องเอาเลยเหลือแต่ตีนเตี้ยเขา เขาหาขาย เป็นทั้งคนลาวบ้านเรา.. ที่นี้ก็มาตัดสินใจซื้อกิน ขายหิวก็ซื้อ”⁷⁷

ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดในพื้นที่ไม่สามารถพึ่งพาฐานทรัพยากรเดิมได้ในการดำรงชีวิตทำให้ครัวเรือนที่เคยพึ่งพาธรรมชาติไปหาความแน่นอนโดยอาศัยการซื้ออยู่ซื้อกินมาใช้ในพื้นที่ ในขณะที่การใช้แรงงานในการเข้าถึงทรัพยากรเช่นเดียวกันต้องใช้แรงงานอย่างมากเป็นความทรมานที่ไม่มีค่าและคนในพื้นที่มีการระดมค้นหาทรัพยากรมากยิ่งขึ้น ส่งผลทำให้ครัวเรือนได้การกระจายทรัพยากรไม่ทั่วถึงในพื้นที่ว่า “เขาไปหาหน่อไม้ไม่ได้ปลูก เขาไปหาหน่อไม้ป่าดำ ฉันไปไม่ได้ฉันเจ็บเอวทั้งหัวเขา ไปหาหน่อไม้มันเหนื่อยมาก ลูกขึ้นแต่ ดี 3 มันไกลเดกว่าจะถึงป่าหน่อไม้ เขาคนไหนไปก่อนเขาก็หาได้ หาตามหลังก็ไม่ค่อยได้แล้ว เขาหักเอาเหม็ดแล้ว ต้องเร่งไปเอา ใครไปก่อนก็ได้ก่อน ถ้าใครหลงไว้ก็ได้ ฉันไปตามหลังเขาหลงไว้ก็ได้ หาหน่อไม้ก็ต้องหาเอาให้ไวนั้นแหละ ต้องเร่งอยู่กับตัวเอง ถ้าหาช้าก็ได้ห้อย ถ้าหาไวก็ได้หลายถุงก็หลาย นั้งเผานั่งปอกก็นั่งปอกนั่งเกา ยุง”⁷⁸ หน่อไม้ให้ความหมายตามฤดูกาลผลิตได้นำเอามาใช้ในการบริโภคของครัวเรือน ซึ่งต้องใช้แรงงานอย่างหนักหน่วง หากต้องการหาเอาไว้ใช้เอาไว้แลกเปลี่ยน คนในพื้นที่จึงกำหนดการค้นหาและการเตรียมการอย่างมากที่จะได้มากกว่าคนอื่น ๆ ซึ่งต้องการเอาไปแลกเปลี่ยนกับข้างล่างส่งผลทำให้ครัวเรือนในพื้นที่ไม่สามารถพึ่งพาอาหารตามธรรมชาติได้

⁷⁷ แม่สุมิตร ยี่จัตุรัส.อายุ 40 ปีผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภา ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่160 หมู่4 ตำบลนายางกลัก อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ. เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2548.

⁷⁸ อ้างแล้ว.

จากตัวเลขของงบประมาณรายได้ครัวเรือนได้ชี้ให้เห็นว่ารายได้จากการหากินตามธรรมชาตินั้นคิดเป็นสัดส่วน 0.7-5% ของสัดส่วนงบประมาณรายได้ทั้งหมดซึ่งให้ความหมายแก่อาหารเสริมแก่ญะกูร์และมีต้นทุนทางเวลาที่สูงมากไม่สามารถพึ่งพาความต้องการในการบริโภคของครัวเรือนในชีวิตประจำวันได้ ข้อจำกัดที่เกิดขึ้นส่งผลให้ถูกบังคับเข้าสู่ความสัมพันธ์ตลาดในเงื่อนไขที่ตลาดให้การยอมรับในผลผลิตที่ตนเองสามารถสร้างขึ้นมาจากหยาดเหงื่อของตนเองได้คือ **“มันสำปะหลัง”** กลายเป็นแหล่งที่มาของครัวเรือนเพราะพืชชนิดนี้สามารถทำได้บนภูมั่วแม้ว่าจะเกิดอุปสรรคทางธรรมชาติในพื้นที่ซึ่งยังเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างให้เกิดรายได้อย่างสม่ำเสมอในขณะที่การพึ่งพาธรรมชาตินั้นได้เปลี่ยนแปลงไป

จากภาวะการณดังกล่าวได้บังคับให้ญะกูร์ในพื้นที่ต้องวิ่งหากิจกรรมที่มีความแน่นอนกว่าที่เป็นแหล่งทรัพยากรใหม่โดยก่อนหน้านี้มีคนที่เคยทำมาแล้วจึงเห็นว่าช่องทางของการเข้าสู่ตลาดนั้นน่าจะทำได้”ตอนแรกเขาก็ปลูก(มัน) แล้วเขาก็เคยเอาไปขาย ขายแล้วที่นี้ก็ลองมาซื้อเอง เขาก็ไปหาเงินมาเป็นทุน คือว่ามาปล่อยให้ลูกน้องกู้ คือเอาเงินมาปล่อยดอก **หมายความว่าพ่อค้าคนกลางเอาเงินมาปล่อยให้ชาวบ้าน คนที่ปลูกมันให้นี้เค้าเรียกว่า “ลูกน้อง” ลูกน้องก็คือว่าไปเอาเงินของเขามาลงทุนแล้วก็เอามันไปขายให้เขา เป็นภาษาของเขาเลยที่เค้าเรียกว่าลูกน้อง** เราเอาเงินเค้ามาแล้วได้มัน 10 เดือนก็เอาเงินไปขายให้เขา ที่เห็นทำมา 10 กว่าปี ที่ตำบลบ้านนาทำมา 2-3 เจ้า ที่เป็นจุดใหญ่”⁷⁹ (รูปภาพที่ 11ประกอบ)

การเริ่มต้นของกลุ่มนอกชาติพันธุ์ในพื้นที่มีผลอย่างมากสำหรับการเลียนแบบทางจิตวิทยาของญะกูร์เพราะเห็นว่าสามารถตั้งตัวมาจากกิจกรรมที่ทำกันในครัวเรือนแต่เนื่องจากญะกูร์ไม่ได้มีพื้นฐานในความเข้าใจระบบตลาดจึงเข้าสู่ตลาดตามการจัดตั้งในการเคลื่อนย้ายกรรมสิทธิ์ของคน

⁷⁹ อ่างแล้ว.เวทีคนปลูกมัน.วันที่ 5 ตุลาคม 2548.

อื่นๆเป็นสำคัญคือ หากปรารถนาจะมีรายได้ต้องใช้ทรัพยากรของคนอื่นๆไม่ใช่ทรัพยากรของตนเองเนื่องจากการปลูกมันนั้นไม่ใช่พืชดั้งเดิมของคนในพื้นที่ เป็นครั้งแรกที่เกษตรกรหันมาพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกมาใช้ในกิจกรรมของครัวเรือนซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในชีวิตและความสามารถในการกิจกรรมของคนในพื้นที่กล่าวคือ "พอกูบีบนี้พันธุ์มันเจ้าของบ่มีเลยแบบพันธุ์มันบ่มีนี่กะต้องไปซื้อพันธุ์มันอีก กับคนอื่นนี่ เขาเอานำไร่ละ 2 พัน ครบพันธุ์มัน เออดูกมันนี่หละ พันธุ์มันคือกระดุกมันนี่หละ ไร่ละ 2 พัน ต้องไปซื้อเผิ่นมาแล้วกะมาปลูก แล้วกะจ้าง จ้างคนงานวันละ 100 ไปปลูกขอย หลังจากปลูกเสร็จบีบ ร่นมันลิซิ่นได้ ร่นมันนี่ลิซิ่น เงินโตเองนี่กะบ่มีต้องได้ ซื้อดุกมันนี่คือจ้างไปกูเผิ่นแก่ยันต์มาประมาณ 2 หมื่น กูที่แรกนั่นสองหมื่นห้า บ่านนี่กะไปกูมาอีกสองหมื่นจึ่งขึ้นะครับ บ่านนี่กะมาเฉลี่ยให้ค่าปุ๋ย 3 พัน ..บ่านนี่กะมีเงินจ้างคนงานประมาณพันห้าร้อยจึ่งขึ้นะจ้างคนงานไปปลูกขอย"⁸⁰

การเข้าไปสู่การผลิตแบบใหม่นั้นเกษตรกรไม่ได้มีความเข้าใจตลาดเพราะที่ผ่านมานั้นช่องทางทำมาหากินของตนเองพึ่งพาความมั่งคั่งของธรรมชาติอย่างตลอดเวลาจึงคิดว่าไม่มีความแตกต่างจากการทำงานแบบเก่ามากนักและที่สำคัญในพื้นที่ของตนเองเหมาะสมสำหรับการปลูกมันด้วยเนื่องจาก"ดินของเราเป็นดินเหนียว ดินเหนียวปนทราย ดินมีทุกอย่าง เป็นเหนียวดินร่วนปนทราย สำหรับการปลูกมัน เหมาะสม มันทนสภาพอากาศแบบนี้ได้ดีที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับชนิดของพืชตัวอื่น เป็นตัวประกันรายได้อย่างแน่นอน เป็นอาชีพหลักแน่นอน การที่จะพัฒนาดินตรงนั้นไปสู่การเพิ่มคุณภาพของแป้ง เรืองเปอร์เซ็นต์แป้ง ตรงเขตนี้เปอร์เซ็นต์แป้งสูงที่สุด โรงแป้งก็ยอมรับ ผมกล้ารับรองว่าเอามันเขตนี้ไปเทียบกับเขตอื่นกล้ารับรองว่าเปอร์เซ็นต์แป้งมันสูงเพราะว่าเป็นที่เขาดินไม่อมน้ำ ความชื้นไม่เยอะ"⁸¹

อย่างไรก็ตามการเข้าสู่กระบวนการผลิตมีความแตกต่างกันว่าต้องลงทุนซื้อพันธุ์มันจากนายหน้าในเวลานั้นซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการปลูกอยู่ในขณะที่การจ้างปลูกนั้นมีความสำคัญเช่นกันรวมทั้งการเก็บเกี่ยวผลผลิตของตนเองในร่นมันแต่ละร่นซึ่งในจุดนี้เกษตรกรไม่ได้ให้ความสำคัญรู้แต่จะทำอย่างไรที่จะสร้างให้เกิดรายได้ของตนเองให้เกิดขึ้น ดังนั้นการประเมินตนเองในฐานะเจ้าภาพเศรษฐกิจของการเข้าสู่ระบบตลาดขาดตำแหน่งของตนเองไปแต่ให้ความสำคัญกับวิธีการจัดวางตำแหน่งกรรมสิทธิ์ผ่านตัวกลางว่า "ที่ได้เลือกปลูกมันก็จักจะปลูกอะไรปลูกอย่างอื่นก็ไม่เป็น ปลูกมันเฮาก็เอาไปขายเถ้าเปี้ยกพูนแหล้ว เถ้าเปี้ยเกิดก่อนเถ้ายันต์ แต่ก่อนเถ้าเจ๊กตง สมัยร่นพ่อนั้นแหล้วเถ้าแ่ตง ลานมันเถ้าแ่เปี้ยก็ตั้งแต่เฮาปลูกมันพูนแหล้ว ฉันทก็ไปขายอยู่นั้น"⁸²

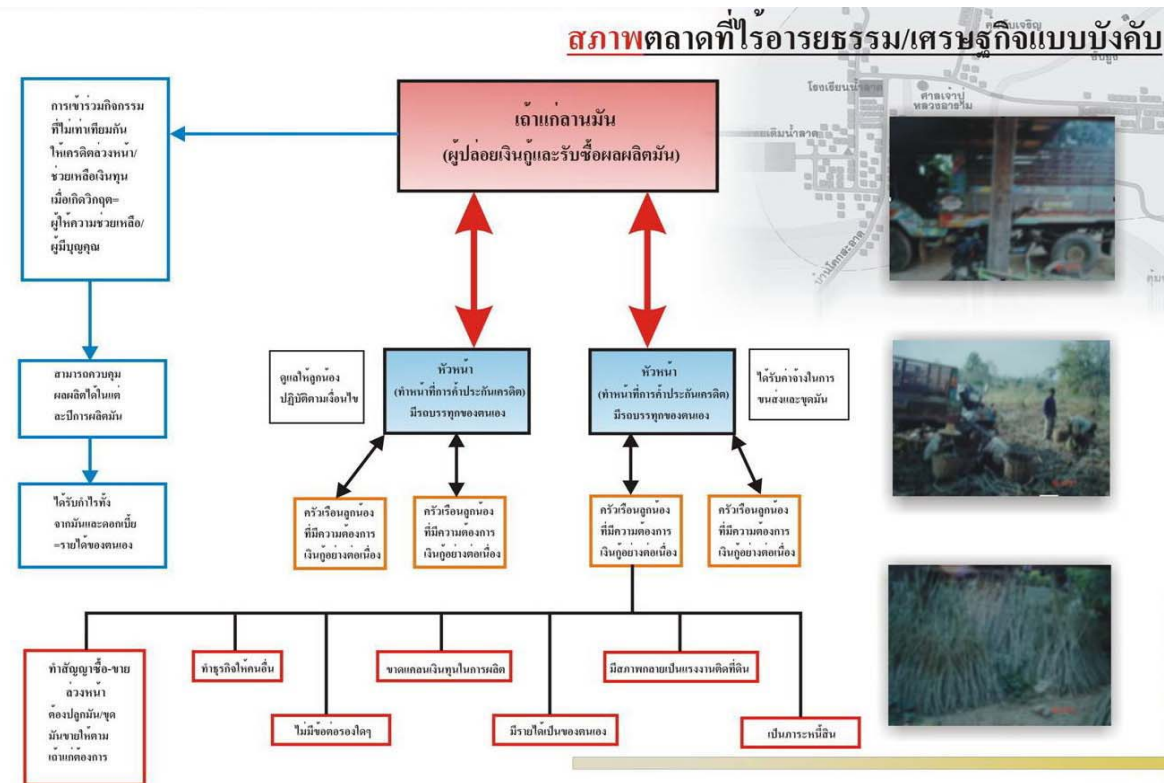
⁸⁰ นายพิสุจน์ นาน้อย.อายุ 27 ปีผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภา ผู้สัมภาษณ์ ,ที่บ้านเลขที่ 251 หมู่ที่ 4 ต.นายางลักษ์ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2548.

⁸¹ อ้างแล้ว.เวทีคนปลูกมัน.วันที่ 5 ตุลาคม 2548.

⁸² อ้างแล้ว.แม่สุมิตร ยี่จัดตุรัส.

เครดิตเจ้าของด้วยได้กู้เงินได้ทั้งค่าเช่ามันสมมุติว่ามีรถปี่อย่างเจ้าของรถไปทำงานด้วยก็ได้ค่าแรงอีกไปซุ้มันทำนํ้ากันนั้นแหละพอดตกค่าก็เอาแหละใกล้ลืค่าก็แบกมันใส่รถแล้วก็ถึงเวลาเลิกพอดีเอามันไปขาย คือว่าเช่ามันนี้บางเจ้าเสียค่าเช่ามันไป 30,000 40,000 เหมือนกันค่ารถเช่ามัน”⁸³ (รูปภาพที่ 12ประกอบ)

รูปภาพที่12

ภาวะการณ์เช่นนี้ญะกูร์แทบไม่มีข้อต่อรองใดๆในพื้นที่เพราะโครงสร้างของตลาดได้ถูกจัดตั้งขึ้นมาจากกลุ่มทุนนอกพื้นที่และภายในพื้นที่ที่มีผลบังคับให้เข้าสู่ระบบตลาด พ่อค้าลานมันในพื้นที่ได้รับซื้อสินค้ามีผลทำให้ได้สินค้าตามเวลาส่งผลอย่างมากต่อการได้รับรางวัลของตนเองจากกิจกรรม จุดนี้เป็นจุดที่ล่อใจในการทำงานระหว่างนายหน้ากับชาวบ้านอย่างมากแม้รู้ว่าเริ่มเกิดหนี้สินว่า ” ครอบครัวเป็นหนี้จากเจ้าแก้งนดที่แรกเลยประมาณ2-3บาทพอเอาพันธุ์มันมาซื้อมาจากลุงตามคนลาวเขาทำอยู่ก่อนทำไม่มาก พอก็ทำ10ไร่ ปี2ทำ27ไร่ ทำที่แรกพอได้ปลูกเดียวปลูกข้าวโพด ปลูกมัน .. พอใหญ่พรมมา ลูกชายเพิ่มแต่ตอนนีทำเที่ยวแรก รถ-ไถไม่ทันใช้ปลูกมัยเที่ยว

⁸³ นายพันธ์ สังข์กลาง อายุ 53 ปีผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภาผู้สัมภาษณ์, ที่แปลงปลูกมันหมู่.4 ตำบลนาขากหลัก อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ. เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2548.

แรก ไปขายตรงจิต เอาเงินเขาเอามันไปขายให้กับเขา”⁸⁴ การใช้เครดิตล่วงหน้าได้เริ่มเป็นที่รู้จัก และแนะนำผ่านเครือข่ายซึ่งนายหน้าให้ความสนใจเป็นอย่างมากเพราะสามารถควบคุมผลผลิตและกระบวนการผลิตซ้ำในขณะที่ชาวบ้านมองว่าเป็นที่มาของกิจกรรมการทำงานในการเข้าสู่ตลาดได้อย่างเต็มที่ซึ่งได้แพร่กระจายการทำงานโดยชาวบ้านอยู่ในฐานะแรงงานในแปลงปลูกของตนเองและต้องประกันความเสี่ยงในการได้มาซึ่งผลผลิตด้วย ทำให้พ่อค้าได้เข้ามาจัดการให้รูปแบบนี้ไหลลื่นที่เอื้ออำนวยประโยชน์ในการผลิตเพราะไม่จำเป็นต้องไปจัดการควบคุมการผลิตในแปลงปลูกของตนเองและประกันความเสี่ยงต่างๆที่เกิดขึ้นได้เพราะเงื่อนไขของการบูรณาการระหว่างการผลิตและแรงงานการผลิตได้อยู่บนพื้นฐานของการซื้อขายผลผลิตด้วยกัน

กระบวนการผลิตซ้ำแบบนี้คือ การขาดแคลนทุนในการผลิต ซึ่งเป็นจุดอ่อนอย่างมากในการเริ่มกิจกรรมการเพาะปลูกของตนเอง โดยปัจจัยการผลิตนั้นอยู่บนฐานของทุนซึ่งการประสานกัน

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นคือชาวบ้านไม่สามารถเชื่อมโยงการผลิตได้โดยตนเองต้องอาศัยนายหน้าหรือพ่อค้าในพื้นที่ให้เครดิตจึงจะสามารถเชื่อมโยงกับปัจจัยการผลิตได้ ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ของตนเองแบบบังคับคือ ญะกูร์สามารถมีรายได้และการบริโภคของตนเองจากอำนาจและคำสั่งของทุน ในขณะที่นายหน้าในพื้นที่นั้นมีผลประโยชน์จากกำไรและกำหนดเงื่อนไขที่ตนเองมีความได้เปรียบเป็นอย่างมากว่า**“เราจะต้องเอาไปขายที่ลานตากทุกครั้งอย่างนั้นหรือเปล่าต้องไปขายเขา ถ้าเป็นหนี้เขาเราถูกบังคับให้ไปขายที่ลานตาก ถ้าเราไม่ไปขายให้เขาก็คือมีปัญหา โดนด่า ว่าเป็นหนี้เขาแล้วทำไมไปขายที่อื่น ถ้าเราไปขายที่อื่นแล้วเอาไปใช้เขา เขาก็จะคิดดอกเบี้ยแพงขึ้น เพราะว่าเราผิดสัญญากับเขา คือว่าถ้าไปกู้เงินเขามากก็ต้องเอามันไปขายให้เขาอย่างเดียว เขาอยากได้มัน มากกว่าเงิน เพราะว่าให้มัน เงินเขาก็คิดดอกเบี้ยอยู่แล้ว ถ้าให้เงินได้อย่างเดียวเขาก็ได้แต่ดอกเบี้ย เขาก็พูดว่าถ้าเอามันมาให้เขาก็จะให้ดอกเบี้ยละ 3 เกิดไม่เอามันไปให้ก็ร้อยละ 5 ร้อยละ 4 ส่วนมากเป็นแบบ “เรารู้กัน”ไม่ได้เขียนในสัญญา.. เวลาเรารับปากเขา เราก็ต้องถือเป็นสัจจะ แต่ว่าเขาก็ไม่รับปากว่าเขาจะซื้อมันเราราคาเท่าไร ถ้าเราผิดสัจจะกับเขาหมายความว่าต่อไปจะไปเอาเงินกับเขาไม่ได้ เราไม่มีทางออกไปอย่างอื่น”**⁸⁵

การตกลงในเรื่องของสัญญานั้นมีผลผูกมัดโดยตรงต่อครัวเรือนเพราะหากมีการละเมิดส่งผลต่อการไม่ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่วางไว้ซึ่งเป็นข้อจำกัดอย่างมากของการต่อรองตนเองในพื้นที่ เพราะระบบการปลูกมันขึ้นกับปัจจัยการผลิตที่มาจากภายนอกเป็นหลัก พ่อค้าลานมันรู้ปัญหานี้เป็นอย่างดีจึงสามารถต่อรองและบังคับได้ให้เกิดทิศทางการไหลเวียนตามที่ตนเองต้องการเพราะเป็นตลาดที่เกิดการร่วมมือกันภายในเครือข่ายของพ่อค้าลานมัน ในขณะเดียวกันมีข้อตกลงร่วมกันในการแบ่งผลประโยชน์จากการทำธุรกิจตรงนี้ ดังนั้นธรรมเนียมปฏิบัติที่เอามาใช้กับญะกูร์จะเอามา

⁸⁴ อ่างแล้วเวทีชาวมัน.

⁸⁵ อ่างแล้ว

ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดซึ่งภาครัฐไม่ได้เข้าไปแทรกแซงพฤติกรรมของการบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรมหรือวางโครงสร้างพื้นฐานที่จะพังทลาย สัญญาที่เกิดขึ้นมาจากช่องว่างของสถาบันตลาดในสังคมของการเกิดตลาดแรงงานและสินค้าในพื้นที่ คือหากไม่สามารถส่งเงินได้ตามเวลาก็สามารถบังคับให้เอาผลผลิตมาให้ว่า” ถ้าแก่เขาก็มาบอกอยู่จะให้ชู้ดมันให้เขา เอ็งก็ว่ายังหัวน้อยเขาก็ยอม แบบว่าเขากลัวเอ็งไม่ไปส่งเขาก็มาบอก แบบว่าเขาชู้ดกันสั้นๆ ทางนี้ก็ได้ชู้ดเพราะว่าหัวมันน้อย นี่ก็เคยโดนอยู่เขาเอาคน เขามานั่นอยู่”⁸⁶

เพราะว่าฝ่ายหนึ่งให้ความหมายของการเข้าร่วมกิจกรรมที่ไม่เท่าเทียมกันเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเกษตรกรที่ทำหน้าที่ในการปลูกมันมองว่านายหน้าไม่ได้ให้ความหมายแค่กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ตนเองให้ความสนใจอย่างเดียว แต่ให้ความหมายว่าหากตนเองเป็นลูกน้องเมื่อนั้นหัวหน้าในฐานะนายหน้าสามารถช่วยเหลือเรื่องที่ดินเองเดือดร้อนและอยู่ในฐานะลูกหนี้และเจ้าหน้าที่ว่า ”แบบเราเป็นลูกน้องเขาหนา เป็นลูกน้องถ้าแก่เปี้ยกเผาแก่ยันด้เขาหนาแบบที่ไปขายมันแบบพวกฉันไปขายนี้พวกฉันก็เป็นลูกน้องเขา ที่นี้ก็ไปเบิกเงินเขาเขาก็ให้ถ้าไม่ใช้ลูกน้องเขาก็ไม่ให้เป็นลูกน้องเขาก็มีแค่เรื่องเงินนั่นแหละ แบบป่วยไข้มากก็ไปเยี่ยมเขาได้ ไปรักษานี้เขาคิดดอกร้อยละ 3 บาท แต่ก่อนร้อยละ 3 บาทต่อเดือน แพงแต่เดี๋ยวนี้อาจลดให้แล้วร้อยละ 2 บาท 50 แบบนี้ หนี้ในบ้านดอกร้อยละ 10 ต่อเดือนก็มี หมูฟักจันทร์นั้นแต่ หมูป่าจันทร์ ขนาดเป็นญาติกันหนา ร้อยละ 8 ร้อยละ 10 ฉันไม่กล้าเอาดอก”⁸⁷ การใช้ช่องทางของการระดมทรัพยากรในรูปแบบของการไปขอเงินมาใช้ล่วงหน้าก่อนถือว่าได้ผลประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่ายของเครือข่ายทางสังคมกล่าวคือ เกษตรกรมองว่าตนเองนั้นมีต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่ต่ำเพราะดอกเบี๋ยนั้นทำให้การหยิบยืมในพื้นที่ถือว่ามีความสูงแม้ว่าเป็นเครือญาติกันเพราะเครือญาติกันนั้นไม่ได้ทำธุรกิจลานมัน ในขณะที่พ่อค้าลานมันหรือนายหน้าในพื้นที่สามารถกำหนดดอกเบี๋ยให้ต่ำลงได้เพราะได้ประโยชน์หลายต่อตั้งแต่ราคาดอกเบี๋ย ราคามันและอื่นๆที่เป็นผลตามมาจากความสามารถเอามันส่งพ่อค้าหรือโรงงานมันสำปะหลังได้เพราะผลผลิตมันในเขตนี้มีคุณภาพสูงเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างมากว่า”พ่อค้าก็รู้เลยว่า ที่นี้มีแป้งเปอร์เซ็นต์สูง เขาถามว่ามาจากไหนมาจากน้ำลาด มันสดหนึ่งตัน ตากมันสะอาดได้ 450-500 กิโล ถ้าเป็นคนอื่น 30-40 ของเราได้ครึ่งต่อครึ่ง เปอร์เซนต์มันสูงครึ่งต่อครึ่ง”⁸⁸

การได้รับเครดิตล่วงหน้านั้นถือเป็นเสมือนการทำสัญญาการซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดขึ้นแล้วทางพฤตินัยแม้ว่าเป็นการตกลงกันด้วยวาจาซึ่งเจ้าของลานมันสามารถควบคุมและสอดส่องให้แรงงานปลูกมันเอามันมาส่งได้โดยทำการตรวจสอบการผลิตและการจำหน่ายในพื้นที่ได้ว่า”สิเอาไปขายบ่อนอื่นบได้เพราะว่าเป็นหนี้อยู่กับเขา กะคือคนๆ นี่เป็นหนี้อยู่กับเขา..พอไปส่งเขาปั๊บมาคิดบัญชี..

⁸⁶ อ่างแล้ว..แม่สุมิตร ยี่จัตุรัส.

⁸⁷ อ่างแล้ว.

⁸⁸ อ่างแล้ว.เวที่ชาวมัน.

ปัญหาจะคืออยู่กับพ่อค้าคนกลาง..สมมติปีนี้แล้งปีบ เอาเงินจากใส่ไปซื้อชุดให้ลูกไปโรงเรียน ลูกสูงขึ้น ป.6 เอาได้เงินไปซื้อยาให้ลูกให้เมีย บ่มีเงินไปใส่หละ ไปใส่ ไปหาพ่อใหญ่ยนต์ ไปหาเฒ่าแก่ เนี่ย ถ้ามันเป็นเหตุการณ์ที่ว่ามันแก๊งบ่ตก ..เขาไปขาย 2 บาท เขามารับซื้อบาทสี่สิบสอง เขากินกำไรไปแล้ว 58 บาทต่อตัน 58 สตางค์ต่อตัน”⁸⁹ กับดักที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้มาจากเรื่องของการซื้อขายมันอย่างเดียวนบนพื้นฐานของทุนพ่อค้ามัน แต่มาจากการขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานของการผลิตเพื่อการแลกเปลี่ยน ด้านหนึ่งการผลิตอยู่บนพื้นฐานของทุนซึ่งจำเป็นต้องใช้แรงงานเปลี่ยนแปลงให้เกิดสินค้าขึ้น แต่อีกด้านหนึ่งโครงสร้างพื้นฐานของทุนนั้นกลับพึ่งพาจากธรรมชาติทำให้เมื่อเกิดภัยแล้งทำให้เกษตรกรใช้ความสัมพันธ์แบบลูกน้องเจ้านายเพื่อขอความเห็นใจในการแก้ไขปัญหาในระดับครัวเรือนซึ่งตนเองต้องไปปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าของลานมันให้ความช่วยเหลือเพราะขาดหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนหรือเป็นช่องทางในการระดมทรัพยากรในพื้นที่

ทำให้ผลผลิตมันกลายเป็นทางเลือกที่ต้องรับปากว่าในปีต่อไปนั้นต้องทำให้แก่หัวหน้าให้ได้ซึ่งชาวบ้านก็ให้การยอมรับว่าเมื่อเข้าสู่ตลาดในการปลุกมันว่าเป็นสินค้านั้นซึ่งก่อให้เกิดปัญหามากมายแก่ตนเองในพื้นที่ว่า”แต่ก่อนเป็นหนี้เพื่อแรกก็คิดมากจน คิดหนี้พันห้า ที่นี้พอปี 2 ปี 3 มาเดี๋ยวนี้ 4 – 5 หมื่นยังไม่อยู่ในสมอง แต่ก่อนไม่เคยเป็นหนี้ใครนะ ไม่เคยเป็นหนี้หนา แบบอยู่ธรรมดาอยู่แบบธรรมดา”⁹⁰ ส่งผลให้เกิดการขยายตัวแบบทวีคูณของทุนนายหน้าเงินกู้อย่างรวดเร็วภายในพื้นที่เพราะสามารถได้ทั้งขึ้นและลงตลอดเวลากลายเป็น”ตระกูลนายทุนในพื้นที่”เกิดขึ้นที่สามารถควบคุมทรัพยากรจากภาคเกษตรกรรมค่อนข้างเบ็ดเสร็จในพื้นที่ซึ่งชาวบ้านมีสภาพไม่แตกต่างจากแรงงานติดที่ดินคือเป็นหนี้สินมีผลให้การเข้าสู่กิจกรรมแรงงานการผลิตเป็นการบังคับไปในตัวและความจำเป็นต้องปลดปล่อยความเป็นอิสระซึ่งไม่มีความแน่นอนมากยิ่งขึ้นกับชีวิตของตนเองและความสามารถของตนเองที่มีอยู่

ในขณะที่ทุนกู้ยืมและการรับซื้อสินค้ากลายเป็นเศรษฐกิจไม่เป็นทางการที่รัฐไม่สามารถมองเห็นได้และมีโครงสร้างของการจัดการควบคุมในเรื่องของการบันทึกรายได้และผลกำไรเพราะเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นนอกกฎหมาย ตลาดที่ไร้อารยธรรมเช่นนี้ผลักดันให้เกษตรกรสามารถเข้าสู่ตลาดโดยไม่รู้ตัวเพราะเป็นเสมือนกับว่าให้ความช่วยเหลือหรือมีบุญคุณกับตนเองให้ได้ปัจจัยการผลิตและสามารถทำให้การผลิตของตนเองเกิดขึ้นอันนำมาซึ่งก่อให้เกิดรายได้แก่ตนเอง ในขณะที่เจ้าของลานมันสามารถสะสมทุนให้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว นั่นคือกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นในพื้นที่แปรสภาพให้เกษตรกรขายแรงงานตนเองคือแรงงานตนเอง กลายเป็นสินค้าแม้ว่าตนเองอยู่ในครัวเรือน

⁸⁹ อ่างแล้ว.นายพิสูจน์ นาน้อย.

⁹⁰ นายสมบัติ บัวจัตุรัส.อายุ36ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภาผู้สัมภาษณ์ ,ที่บ้านเลขที่321 หมู่.4 ตำบลนาขามหลัก อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ. เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2548.

หรือทำงานในแปลงปลูกของตนเองก็ตามเพราะมีสภาพที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบ บังคับเนื่องจากไม่สามารถมีปัจจัยการผลิตของตนเองภายใต้การรับปากโดยวาจาแทนสัญญาของ การแลกเปลี่ยนเครดิตต่อแรงงานและผลผลิตของตนเองกลายเป็นแรงดึงดูดของทุนในการ แลกเปลี่ยนเครดิตและแรงงาน

ความร่วมมือกันในกิจกรรมที่ไม่เท่าเทียมกันเป็นคุณลักษณะของสังคมวัฒนธรรมที่เคยอยู่บน พื้นฐานของการพึ่งพาธรรมชาติเข้าสู่สังคมที่พึ่งพาทุน ทำให้เกิดกับดักของทุน คือทุนที่ตนเองมีอยู่ นั้นไม่สามารถทำให้เกิดมูลค่าขึ้นมาได้และไม่สามารถเอามาใช้ในการประกันความเสี่ยงแก่ตนเองได้ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันและไม่มีประสิทธิภาพในการผลิตของทั้ง 2 ฝ่ายเพราะใช้ เทคนิคในการจัดตั้งราคาของตนเองมาจากพื้นฐานของลูกน้องหรือเจ้าหน้าที่ในการยกย่ายหรือแสดง อำนาจต่อการกำหนดราคาสินค้าให้ต่ำหรือทำให้สินค้านั้นไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ตามความ ต้องการของตนเอง เกิดการผลิตซ้ำผลิตสินค้าเข้าสู่ตลาดบนพื้นฐานของการประกันรายได้ขั้นต่ำที่ ได้ปีละครั้งและไม่มีความแน่นอนในการประกันการดำเนินกิจกรรมในชีวิตของตนเองว่า“เขาตั้งราคา เอง คือว่าถ้าโรงแปงรับซื้อราคาบาทหนึ่ง เขาจะมาก็คำราคาอะไร เขาจะซื้อประมาณ 80 สตางค์ ถึงเรารู้ว่าเราเสียเปรียบแต่เราก็จำเป็นต้องขายเพราะว่าเราไปเอาเงินเขามา เขาตั้งราคาไม่เกี่ยวกับ ราคาท้องตลาด ขึ้นอยู่กับความพอใจของเขา อย่างหนึ่งลานเขาเต็มล้น คือว่ามันตากไม่ทัน เคยซื้อ บาทหนึ่งลานมันเต็มแล้ว เขาบอกว่ามันราคาลงอาจจะซื้อราคา 90 ชาวบ้านต้องรีบขาย ก็ จำเป็นต้องซุด เราไปเอาเงินเขามาด้วย เขาคิดดอกเบี้ยประมาณร้อยละ 3 ร้อยละ 10 สลึง ..ชาวบ้านเอา เงินเขามาส่วนมากจะเอามาเพื่อการลงทุน ปลูกมันไร่หนึ่งขึ้นต่ำประมาณผมว่าไม่ต่ำ 2,000 ตั้งแต่ค่า ไร่ จนถึงซุด จนถึงเอาไปส่งเขา ถ้าเราทำ(มันสำหรับหลัง)มาก เราก็ต้องจ้างเขา ถ้าเราทำส่วนน้อยก็ ไม่ต้องจ้าง ต่อไร่ถ้าเราไม่ได้ถึง 3 ตันก็ขาดทุนเลย ตันหนึ่งเขาซื้อประมาณ 90 หัก 10เปอร์เซ็นต์(ค่า หัก) ก็เหลือ 80 สตางค์ 3 ตันก็ 2,400 ได้มา 400 นี่ไร่เดียว”⁹¹

ภาวะการณ์เช่นนี้ให้ความเป็นไปได้ในการพัฒนาการดำเนินชีวิตของพ่อค้าลานมันและเกษตรกร บนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการและมีสิทธิเสรีภาพที่จำกัดอย่างมากซึ่งไม่อาจสามารถ คุ่มครองมูลค่าของกรรมสิทธิ์ตนเองให้เข้าสู่ตลาดได้ ทำให้เกิดความล้มเหลวหรือความไม่พอใจใน ระดับครัวเรือนถึงปัญหาหนี้สินและความมั่นคงในชีวิตตนเอง ในขณะที่พ่อค้าลานมันต้องการรักษา ความมั่นคงของแหล่งที่มาในการเติบโตเศรษฐกิจส่วนนี้ไว้หากไม่มีโครงสร้างพื้นฐานของระบบ ตลาดยิ่งสร้างโอกาสที่ดีเพราะตนเองนั้นสามารถกำหนดการจัดวางแรงงานและทรัพยากรใน ครัวเรือนอย่างเบ็ดเสร็จก่อให้เกิด”ระบบทุนนิยมจากธุรกิจครัวเรือนได้ในพื้นที่”ว่าเฒ่าแก่เขาก็ มาตกดอกตกอะไรไป ทำให้ใจกลั๊กัน ก็ครั้งที่เฒ่าแก่เห็นว่าเฒ่าแก่บ้านชวนที่ว่าเฒ่าแก่ตง(เจ๊ก ตง)นั่นเนาะ นั่นแหละเฒ่าแก่นั่นแหละเป็นคนตกดอก เฒ่าแก่เปี้ยกเพ็งหลัง ๆ มาเนี้ ตกดอกให้คนที่

⁹¹ อ้างแล้ว.เวทีชาวมัน.

สนิทแต่เอาเงินมาตกดอก ยังงั้นละมั้งแต่ก่อนเฒ่าแก่เกิดก่อน จำดอกเขา ป้าแย่ง แจกตงเกิดก่อน ที่ว่าปล่อยเงินกู้ก่อนนั้นนะ ป้าแย่งเพิ่งเริ่มดอก ป้าแย่งเป็นคนบ้านเราแหละเป็นคนดง มันกะได้ดี เด ร้อยละ 5 พันหนึ่งก็ได้ 500 แล้ว”⁹²

การอยู่อาศัยร่วมกับแบบพาราซิสต์ทำให้ครัวเรือนประสบปัญหาหนี้สินของตนเองอย่างมาก และเพิ่มศักยภาพให้กลุ่มทุนมีอำนาจต่อรองมากยิ่งขึ้นเพราะว่าผลผลิตในตลาดนั้นไม่ได้สัมพันธ์กับอุปสงค์และอุปทานสินค้าอย่างเดียวแต่มีอำนาจในการเคลื่อนย้ายกรรมสิทธิ์ทำให้เกิดช่องโหว่หรือการโยกย้ายสิทธิกรรมสิทธิ์ของคนอื่นมาเป็นของตนเองภายใต้ความรู้เพียงสาของโครงสร้างการจัดตั้งตลาดและการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้แก่เจ้าภาพเศรษฐกิจในการเข้าสู่ตลาดเพื่อลดต้นทุนในการดำเนินการกิจกรรมของตนเองให้เกิดความสิ้นเปลือง กลายเป็นว่าแรงงานและที่ดินของญะกูร์เป็นแหล่งที่มาของการเติบโตเศรษฐกิจมันสำปะหลังแต่ไม่ได้เป็นผู้เก็บเกี่ยวประโยชน์ที่ได้รับจากการเกิดขึ้นของตลาดซึ่งได้สร้างให้เกิดปัญหาขึ้นมามากมายโดยเฉพาะปัญหาหนี้สินในระดับครัวเรือนในปัจจุบัน

การผลิตซ้ำชีวิตเศรษฐกิจของตนเอง: ความถดถอย

พื้นฐานของกิจกรรมการปลูกมันมีความสัมพันธ์กับการจัดตั้งองค์การการผลิตซึ่งมีผลอย่างมากต่อการกำหนดชีวิตเศรษฐกิจของญะกูร์ว่า “ที่ผมเก็บข้อมูลชาวบ้านบ้านน้ำลาดมีอยู่ 346 หลังคาบ้าน หลังคาเรือน เป็นหน้อย 130 หลังคาเรือน กะแบบที่ผมพูดๆ ไปนี่แหละแบบเอาเงินกองทุนนี้มาโปะกองทุนนี้ เอาเงินกองทุนนี้ไปโปะกองทุนนั้น แบบว่าหนี้ท่วมตัวนะ แบบยี่ดะยะอาการ แบบยาแก้ปวด ยกง่ายๆ คือผมเนาะ อย่างเช่นผมนี้เป็นตัวอย่าง ผมติดหนี้เฒ่าแก่กลานมันคือเฒ่าแก่ยันต์บ้านนี้ติดหนี้เฒ่าแก่ยันต์บ้านนี้กะติดหนี้ร้านรถ ดันรนอยากมีมอเตอร์ไซด์ บ้านนี้ผมไม่มีเงินสิไปส่งร้านขายรถ ผมต้องดันรนที่วิ่งไปหาเฒ่าแก่ ไปหาเฒ่าแก่กลานมัน ไปเบิกมา เฒ่าแก่ให้ผมเบิกจัก 2 หมื่นแน่ เพราะว่าผมสิไปไ้ช่วงตรอก จังซีหนาคับ ผมไปไ้ช่วงตรอกปั๊”⁹³

ญะกูร์ในปัจจุบันไม่ค่อยให้ความหวังมากเท่าไรในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของตนเอง แม้ว่าเคยมีโอกาสในการเข้าถึงช่องทางทรัพยากรที่เข้ามา แต่ไม่สามารถทำให้หนี้สินของตนเองลดลงซึ่งเป็นแค่อาการแต่ไม่ใช่สาเหตุที่สำคัญ โดยในเรื่องนี้จำเป็นที่ต้องไปเข้าใจของตัวตนพื้นฐานในการผลิตมันและความสามารถในการดำเนินอยู่จึงสามารถกำหนดอนาคตของเส้นทางชีวิตตนเองไปได้แม้ว่าหลาย ๆ ครัวเรือนเห็นทางมีดมนกับอาชีพตนเองแต่ปัญหาส่วนใหญ่ที่นักพิจารณาเห็นว่ามาจากธรรมชาติของชีวิตความเป็นอยู่ในการผลิตมันเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ทำให้เกิดหนี้สิน คือเป็นการผลิตแบบขยายและเป็นที่มาของการสร้างรายได้เป็นสำคัญให้แก่ครัวเรือนว่า “ที่ได้เป็นหนี้ก็ขยายไ้ ..ก็อยากเฮ็ดหลายชนิด หาทุนบ่มีก็ต้องแล่นไปหาเฒ่าแก่ อยากเฮ็ด

⁹² อ้างแล้ว. นายสมบัติ บัวจัตุรัส.

⁹³ อ้างแล้ว. นายพิสุจน์ นาน้อย.

หลายก็อยากได้หลาย เฮ็ดหลายบ่ได้หลายก็ย้อนว่าเฮาลงทุนหลายแล้ว ผลลัพธ์บางที่ราคาบ่ดีก็บ่ได้ ลังปีมันบ่เป็นหัวบ่ดีเฮากบ่ได้แบบนี้ แล้วถ้ามันบ่เป็นหัวเฮาก็ต้องมีเท่าใดเฮาก็ต้องไปตัดดอกเขาไว้มีเท่าใดก็เอาไปตัดดอกเขาไว้เฮาบ่ได้ใช้ให้ถั่วแก่ ปีหน้าเฮาเฮ็ดได้เฮาจึงไปใช้เขา เฮาจ่ายลูทุกปีนั้นแหละ ..ที่มันบ่ดีแบบว่ามันบ่งามปีหนึ่งเฮาลงทุนไป30,000 40,000 แบบนี้ บาทนี้เฮาผลของเฮาได้แล้วเฮาได้30,000 40,000 50,000 เฮามาหักค่าไถ หักค่าปุ๋ย ค่าซีไก่อเฮา แล้วก็ค่ายาฉีดหญ้า แล้วก็ค่าของค่ารถลากออกไป มันก็บ่เหลือดินมันจืดเฮาต้องลงทุนหลายขึ้น ถ้าถั่วแก่บ่ให้กู่เฮากบ่มีเงินลงทุน”⁹⁴ พื้นฐานการผลิตมันขึ้นกับการจัดแปลงปลูกของตนเอง คือหากผลิตเพื่อการแลกเปลี่ยนนอกจากขึ้นอยู่กับขนาดของที่ดินแล้วต้องขึ้นกับแหล่งที่มาของทุนด้วย ซึ่งต้องสอดคล้องกับขนาดแรงงานการผลิตของครัวเรือน จึงจะสามารถจัดทำกิจการตรงนี้ได้ เพราะว่าหากใช้ทุนหรือเครดิตและแรงงานรับจ้างทำให้เกิดเป็นรายได้แก่คนอื่น ๆ กล่าวคืออัตราดอกเบี้ยเป็นไปตามข้อเรียกร้องของทุนท้องถิ่น ซึ่งในทางปฏิบัติที่ผ่านมาขึ้นกับช่องทางของเครดิตหากมีช่องทางจำกัด ดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อเดือน ในขณะที่มีความสัมพันธ์กับค่าจ้างด้วย กล่าวคือราคาของค่าจ้างนั้นไม่ได้ผันผวนไปตามราคาของมันสำปะหลัง ทำให้เกิดความหมายของการจ้างงานเพื่อสิ้นสุดฤดูกาลผลิตมากกว่าการจ้างงานเพื่อวางแผนการหารายได้สู่ครัวเรือน

นอกจากนั้นราคาปัจจัยการผลิตไม่สัมพันธ์กับราคาสินค้ามันสำปะหลังรวมทั้งปัจจัยของการประกันความเสี่ยงที่ก่อให้เกิดมูลค่าของผลผลิต ดังนั้นหากเริ่มต้นที่นอกกรอบคิดตรงนี้เกษตรกรกำลังทำธุรกิจให้แก่พ่อค้าลานมันกลายเป็นการสูญเสียอำนาจในการต่อรองในการเข้าสู่กิจกรรมการผลิตทั้งที่ตนเองเป็นเจ้าของแรงงาน ทุนและวัตถุดิบแต่กำลังทำธุรกิจให้แก่คนอื่นซึ่งสัปดาห์ความคิดของเกษตรกรไม่มีความแตกต่างกันคือเร่งการผลิตแบบขยายเพราะคาดหวังว่าสามารถตั้งเนื้อตั้งตัวได้ ซึ่งเป็นแนวคิดส่วนใหญ่ ดังนั้นเมื่อนำมาใช้แล้วก่อให้เกิดหนี้สินที่ทบกันปีต่อไปจนกลายเป็นหนี้สินเรื้อรังของตนเองว่า”ปลูกมันเพื่อขายอย่างน้อยที่สุดมีมันประมาณ10ไร่ขึ้นไปถ้ามีหนี้มากต้องปลูกมันมาก การปลูกมันอย่างน้อยที่สุดต้องใช้เวลาประมาณ 10 เดือนขึ้นไปยิ่งใหญ่ยิ่งดีขายตามลานแถวบ้านนาประมาณ7-10 โล..การทำของมัน มันทำตลอดทั้งปี ไม่เหมือนนา ทำสองสามเดือนแล้วก็หยุด มันส่วนมากต้องทำทั้งปี หมายความว่าเราปลูก แล้วก็ทำรุ่น ทำรุ่นถึงเวลาปลูกก็ต้องไถปลูก หมุนเวียนกันอย่างนั้นทั้งปี ส่วนมากของเก่า(มัน) เอาไปใช้เขาหมด แต่ว่าพอจะทำใหม่ไม่มีทุน ก็ต้องไปเอาของเขามาอีก สมมุติว่าอยากได้รถไม่มีเงินซื้อรถ ก็ไปขอยานายทุนมาซื้อ ราคามันก็ไม่แน่นอนเกิดมันเยอะเขาก็ซื้อถูก แต่ว่าดอกเบี้ยไม่ถูกมันก็อยู่ 3 บาทเหมือนเดิม ไร่หนึ่งประมาณ 2,000 บาทตั้งแต่การขุดถึงไถ ถ้าเราทำมากเราต้องจ้าง

⁹⁴ แม่ทองมาก ตองกระโทก อายุ 48 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภาผู้สัมภาษณ์ ,ที่บ้านเลขที่115 หมู่.4 ตำบลนายางหลัก อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ. เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2548

เขา ต่อไร่ประมาณ3ตัน ต้นประมาณ2,400 เราได้มา 400 บาท ถ้าเอาเงินมาคิดในครอบครัวอยู่ไม่ได้ เราต้องมีรายได้เสริมทำนิตยารับจ้างทั่วไปด้วยปีหนึ่งประมาณ1เดือนประมาณ 6,000บาท บางครอบครัวรับจ้างเป็นหลักถ้าทำน้อย การรับจ้างถ้าไม่มีทุนรับจ้างดีกว่า มันชนะถ้ามีพื้นที่มากมีทุนของตนเองมันอยู่ได้เป็นระบบการผลิตแบบขยาย 100 ไร่ประมาณ 40,000 บาท”⁹⁵

ธรรมชาติของระบบการผลิตมันสำปะหลังต้องใช้แรงงานทั้งปี คือเป็นแรงงานในไร่ของตนเองที่สามารถสร้างรายได้ให้เกิดผลตอบแทนบนพื้นฐานของทุนตนเองเป็นสำคัญซึ่งขึ้นกับขนาดของที่ดินในแปลงปลูก หากที่ดินขนาดเล็กหมายความว่าต้องพยายามหาความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของการใช้แรงงานและขนาดที่ดินที่ไม่แบกภาระความเสี่ยงของการจ้างงาน เพราะศักยภาพขึ้นกับแรงงานของครัวเรือนและการจ้างงานโดยครัวเรือน ซึ่งไม่ส่งผลทำให้เกิดหนี้สินเพราะมีค่าแรงงานของแปลงปลูกมันขนาดใหญ่มานเฉลี่ยตรงนี้ การหมุนเวียนการใช้แรงงานในไร่แปลงปลูกของตนเองนั้นต้องสอดคล้องกับต้นทุนในค่าใช้จ่ายการผลิตที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงจึงสามารถทำให้เข้าจุดดุลยภาพได้ ประเด็นตรงนี้ที่สำคัญเพราะหากปลูกมันทั้งปีไม่สามารถออกจากแปลงปลูกของตนเองได้และมีการจ้างงานด้วย กล่าวคือในปัจจุบันมีเทคนิคการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเก่าคือ ”ปลูกมันสองครั้งผมก็ยังงอยู่ แต่ก่อนเขาไม่เคยฮิตกันเลยปลูกมันหน้าแล้งนี้ เดือน 8 เดือน 9 เขาไม่ทำมันสองรุ่นหรอกนะ เขามันรุ่นเดียวเลย เดียวนี้เขาเลยได้ความคิดจากไหนไม่รู้ สงสัยจะเป็นลานเขาแหละหว่า สงสัยจะเป็นลานเขาแบบว่าลานมันนี้แหละแต่ว่าผมก็ไม่ค่อยจะรู้ มันเดือน 8 เดือน 9 อาศัยหัวใหญ่มันจบปีเลยดีกว่าจะได้ชุด เดือน 4 เดือน 5 เดือน 12 อย่างงี้มี ถ้าทำมันหน้าแล้งมันจะได้หัวใหญ่กว่า แต่มันไม่ดก ทำมันสองรุ่นพึ่งทำหนา ถึงปีอยู่ ผมได้ชุดมันเขาแล้ว เขากันได้ประมาณปีสองปี ของผมก็เริ่มทำแล้วเด่ ทำมันสองรุ่น พึ่งทำมาปีกลายนี้ มันเป็นมันCMR แบบว่ามันเป็นมันหัวใหญ่อยู่ CMR มันตันมันต่ำ แต่ว่าหัวมันนี้โอ้ยหัวใหญ่ มันเดือน 8 เดือน 9 ต้องใช้มันCMR ถึงมันจะหัวใหญ่ พึ่งมาปลูก ”⁹⁶เดี๋ยวนี้ต้องทำรุ่นสามสี่ครั้งคือ ว่าต้นใหญ่นี้พอฝนตกถูกเบี่ยมันก็เกิดใหม่อีก ถ้าไปครั้งหนึ่งก็ซ้ำพรวนดินดอกมันที่หล่นมันก็เกิดใหม่เกิดแพร่มาอีกถ้าไม่ทำรุ่นนี้มันไม่ได้เลยคือว่ามันแย่งอาหารกินเหมิดเปรียบเสมือนเอ็งทำนาคนี้แหละเอ็งไม่ไถไม่อะไรเอ็งไม่ได้รว”⁹⁷

การเพิ่มผลผลิตของตนเองทำโดยการปรับปรุงคุณภาพของผลผลิตดูเหมือนว่าสามารถทำให้ผลผลิตของตนเองดีขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ต้องลงทุนมากยิ่งขึ้นทั้งเรื่องของแรงงานและการใช้ปุ๋ย ในขณะเดียวกันการทำมันเป็นรุ่นตรงนี้มีผลต่อการบังคับให้เกิดการใช้แรงงานและการจ้างแรงงานเกิดขึ้นในพื้นที่เนื่องจากว่า”นิตยาผมเพิ่งมาได้ฉีด 3 ปีนี้แหละครับ แต่ก่อนไม่ได้ฉีดหรอกมีแต่ทำเอา

⁹⁵ อ่างแล้ว.เวทีชาวมัน

⁹⁶ อ่างแล้ว

⁹⁷ อ่างแล้ว.นายพันธ์ สังข์กลาง

อย่างเดียวยำร่น ไม่ได้อยู่แบบนี้หรอก รับจ้างตลอดปีเลยการำร่นนี้ ช่วงทำร่นมันก็ทำช่วงนี้แล้ว แบบมันไม่ค่อยเสร็จหนา มันไม่ได้พ่นยาหนา แต่ถ้าพ่นยามันจะเสร็จไว เขาก็ปลุกมันช่วงเดือน 3 เดือน 4 เดือน 5 เดือน 6 มันมันเป็นสองสามใบอย่างนี้เขาก็เริ่มทำกันแล้ว ว่ามันจะไม่ทันร่นคือหญ้า มันจะขึ้นเร็ว ยิ่งใส่ปุ๋ยก็อย่างนี้หญ้ามันอย่างงามเลยแต่ ทั้งหญ้าทั้งมันถ้าเอาไม่ทันมันก็ท่วมเหิมตเลย คือว่าหญ้านี้มันจะรึดต้นมันให้มันน้อยเหิมตเลย ก็เลยต้องทำร่นกัน เดือน 7 เดือน 8 คือฝนมันจะตก ชุกคือมันจะแน่นโพทคือมันแต่ก่อนฝนมันดีกว่าเดี๋ยวนี ถ้าฝนตกหนาๆก็ได้พากันเข้าอยู่บ้านกันหนา ฝนตกมันเลอะเต ทำร่นมันก็ไม่ตาย ดายก็ไม่ตายคือจิ้งจิดหญ้าเดือน 8 เดือน 9 ถ้าแบบฝนหยุด อย่างนี้ถ้าแบบฝนระเหยอย่างนี้เขาก็ไปทำร่นกัน”⁹⁸

การทำร่นมันจึงเป็นการบังคับให้คนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยเฉพาะคนที่ กุ้ย้ม หากสามารถเพิ่มผลผลิตของตนเองให้เกิดขึ้นได้นั้น หมายถึงสามารถลดหนี้สินของตนเองได้ และดำเนินความสัมพันธ์ต่อไปกับเจ้าแกลนมันซึ่งในเวลานั้นชาวมันไม่สามารถออกจากแปลง ปลุกของตนเองเป็นการบังคับไปในตัวให้ดูแลผลผลิตของตนเองแม้ว่ายังไม่รู้ว่าจะมีผลผลิตอย่างไร ในช่วงของการเก็บเกี่ยวเป็นอย่างไร

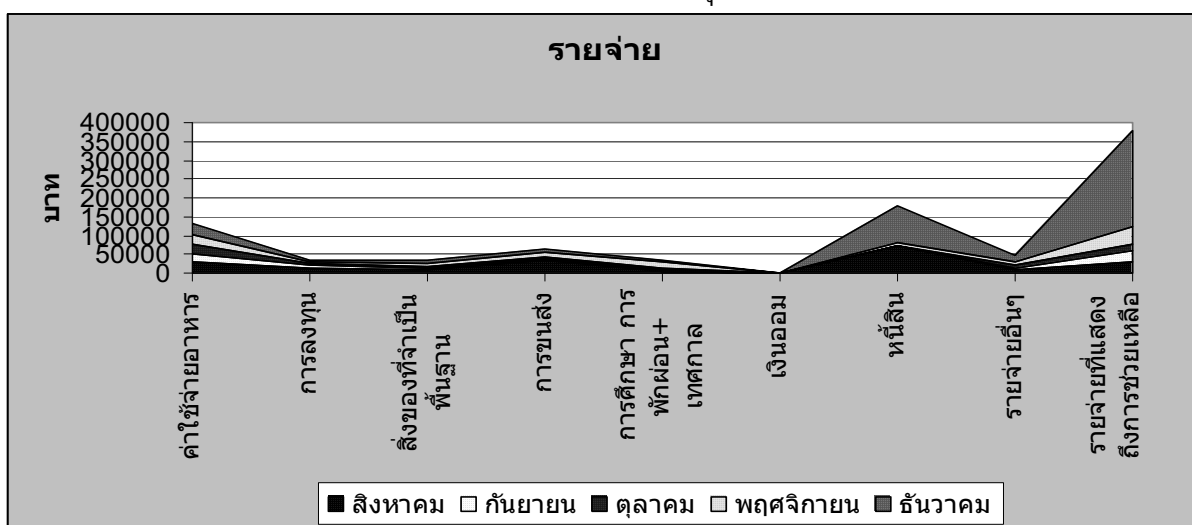
ดังนั้นแรงงานปลุกมันในแปลงขนาดใหญ่ต้องมีทุนในกระบวนการผลิตทั้งหมด จึง สามารถเป็นอิสระในการจำหน่ายและกำหนดราคา ซึ่งพื้นฐานของชาวบ้านนั้นไม่ได้มี ศักยภาพตรงนี้โดยเฉพาะการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก แม้ว่าการจัดความสมดุลของ แรงงานในครัวเรือนเกิดขึ้นต่อความสมดุลของการผลิตแต่ไม่มีหลักประกันได้ว่าไม่มีหนี้สินหรือตก กับดักของทุนเพราะขึ้นกับราคาในปัจจัยการผลิตด้วย สามารถก่อให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรมี ผลทำให้ต้องใช้เครดิตกับเจ้าแกลนมันซึ่งหากไม่เข้าใจตรงนี้ก็ก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมาคือ” ปลุกมัน สำปะหลัง..เดี๋ยวนีไม่ได้ทำเพื่อพอกิน เพื่อขาย มันนี้เราทำเพื่อขายเลย ตามอยู่สภาพอย่างนี้ถ้า พอใช้หนี้ใช้สินอย่างน้อยก็ 10 ไร่ขึ้นไป แล้วแต่สภาพความเป็นอยู่ของแต่ละครอบครัวไม่เหมือนกัน 10 ไร่ขั้นต่ำเลย ถ้ามีหนี้เยอะก็ต้องทำเยอะหน้าร้อน เริ่มขุดมันทั้งปี มันต้องทำทั้งปี คนที่ทำไร่เยอะ จะทำไม่ซ้ำกันปลุกเป็นระยะได้ทั้งปี พันธุ์ของมันเราต้องคัดพันธุ์ไว้เราต้องตัดๆ แล้วก็กองๆไว้ ปริมาณแบ่ง ต้องเพิ่มปุ๋ยขึ้นเรื่อย(ความเสื่อมของที่ดิน เพิ่มมูลค่าการใช้จ่าย) ในที่เนิ่นเขาจะไม่ได้หัว ต้องไปที่โล่งเตียน ต้นไม้อย่าให้เกิน 4 ต้น 5 ต้น ผลผลิตเปอร์เซ็นต์แบ่งเราได้เปรียบ”⁹⁹

ชาวมันในพื้นที่นั้นพยายามส่งสัญญาณว่าการปลุกมันสำปะหลังสามารถทำได้อย่างต่ำ ต้องประมาณ 10 ไร่จึงจะเข้าสู่จุดคุ้มทุนคือสามารถมีรายได้ประมาณ 4,000 บาทต่อปีอย่างต่ำ ซึ่งต้องค่อยๆขยับการลงทุนของตนเองไปจึงสามารถเข้าสู่กิจกรรมการขยายแปลงปลุกของตนเองได้ ไม่เช่นนั้นจะนำมาซึ่งปัญหาของหนี้สินเพราะอัตราการเติบโตของดอกเบี้ยนั้นเป็นไปตามอำนาจการ

⁹⁸ อ้างแล้ว.เวทีชาวมัน.

⁹⁹ อ้างแล้ว.

สั่งการของเจ้าของลานมันที่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยของธนาคารทั่วไปคือ ร้อยละ 3 ต่อเดือนอย่างต่ำ (ในอดีตนั้นร้อยละ5)ซึ่งต้องคำนึงถึงระยะเวลาและความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน ส่งผลให้ผลผลิตอาจจะเติบโตไม่ทันได้ตามเวลาทำให้ไปสู่จุดที่ไม่คุ้มทุนและในขณะเดียวกันการบำรุงรักษานั้นมีผลของการเพิ่มต้นทุนด้วย ทำให้ **“เมื่อยิ่งใช้แปลงปลูกนานขึ้นเท่าใดและมีการขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกมากขึ้นเท่าใดส่งผลให้มีการขยายทุนมากยิ่งขึ้นและเป็นหนี้สินมากเท่านั้น”** ซึ่งเป็นที่มาของวิกฤติโครงสร้างการผลิตมันสำปะหลังและทุนที่ไร้เขตแดนประสิทธิภาพหมายถึงการได้อัตรากำไรร้อยละ 11.11ต่อปี เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราดอกเบี้ยที่ปล่อยกันในพื้นที่ร้อยละ36ต่อปี โดยช่องว่างตรงนี้มีขนาดตัวเลขและความเสี่ยงของการบรรลุนิติกรรมที่ห่างไกลอย่างมาก

เป็นไปตามศักยภาพของแรงงานที่มีอยู่ในครัวเรือนส่งผลอย่างมากต่อรายจ่ายครัวเรือนและกลายเป็นการทำงานให้แก่คนอื่น ๆ ซึ่งเมื่อรวมค่าวัตถุดิบค่ายาฉีดและอื่นๆ คิดเป็น 1.1-7.4% ของงบประมาณรายจ่ายในแต่ละเดือนของครัวเรือน (122-772 บาทในแต่ละเดือน) ทำให้ธุรกิจเงินกู้เกิดขึ้นในพื้นที่ในแต่ละเดือน 0-95,730 บาท คิดเป็นหนี้สินเฉลี่ยรายเดือน 9% ของงบประมาณรายจ่ายของครัวเรือน แม้เกิดการออมในครัวเรือนซึ่งมีสัดส่วนที่น้อยมากคือประมาณ 1% ของงบประมาณรายจ่ายครัวเรือน เมื่อเปรียบเทียบกับโครงสร้างรายได้ดังตารางข้างล่าง

ตารางที่ 2.1 โครงสร้างของรายได้ครัวเรือนของชาวญะกูรีในปี 2548

	เดือนมกราคม		เดือนกุมภาพันธ์	
ที่มาของรายได้	บาท	%	บาท	%
รวม				
รายได้ที่ไม่รู้ที่มา	21,943	37%	11,770	24%
ขายวัว	19,500	34%	25,000	51%
ทำอาหารกลางวัน	400	1%	0	0%

ช่วยงาน	6,870	12%	9,800	20%
ขายสมุนไพร	1,675	3%	0	0%
เงินปันผลกลุ่มแม่บ้าน	330	1%	0	0%
เงินตอบแทนกรรมการ	585	1%	0	0%
รับจ้าง	3,740	7%	1,700	3%
ขายมันแห้ง	1,080	2%	400	1%
ถอนเงิน	1,000	2%	0	0%
ขายขวด	0	0%	550	1%
ทั้งหมด	57,123	100%	49,220	100%

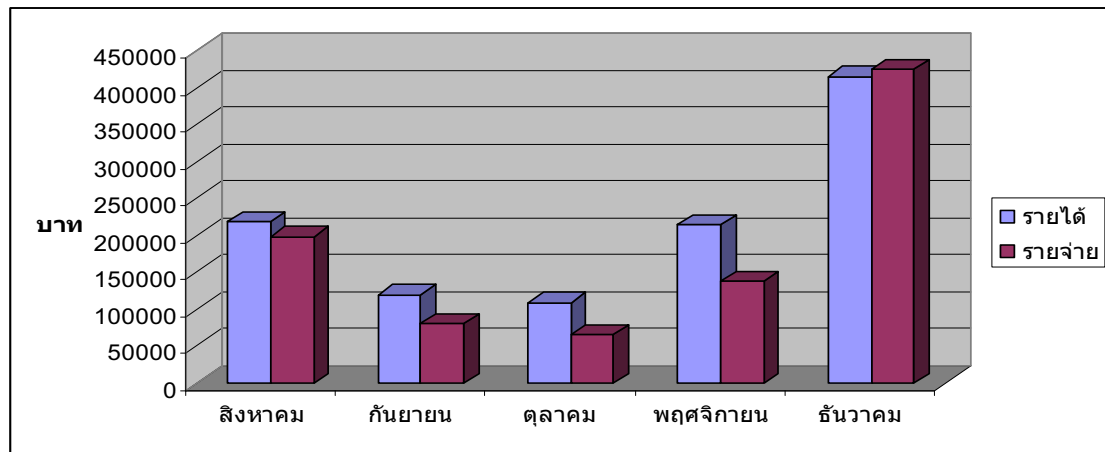
โครงสร้างรายได้ของเกษตรกรในพื้นที่นั้นหากพิจารณาจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เกี่ยวข้องกับแปลงปลูกของตนเองเห็นได้ว่าในเดือนมกราคมประมาณ 11% และเดือนกุมภาพันธ์ประมาณ 4% ตามมาของรายได้ทั้งหมดในพื้นที่ที่มีกิจกรรมซึ่งมีอิทธิพลน้อยมากในชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนชาวไร่มันโดยรายได้ที่มีอิทธิพลต่อครัวเรือนคือการเลี้ยงวัวสามารถที่นำรายได้เข้าสู่ครัวเรือนและมีความเสี่ยงที่ต่ำ ดังนั้นหากครัวเรือนขาดเงินทุนและการกระจายแรงงานไม่สามารถมีรายได้ในส่วนนี้มาปกปิดรายจ่ายของครัวเรือน ส่งผลโดยตรงต่อครัวเรือนให้เกิดหนี้สินของครัวเรือนเห็นได้จากรายได้ที่ไม่มีที่มาเป็นรายได้ 2 ส่วนคือ ส่วนหนึ่งมาจากแรงงานอพยพนอกพื้นที่และอีกส่วนหนึ่งมาจากการหยิบยืมเงินกู้มาใช้ในรูปแบบต่างๆกับการสร้างระบบหัวหน้ากับลูกน้องในพื้นที่แต่มีอิทธิพลที่น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ การเลี้ยงวัวเพราะขึ้นกับความสามารถของการผลิตที่ต้องใช้แรงงานและการอพยพแรงงานของคนหนุ่มสาวในพื้นที่ว่าจะสามารถลดแรงกดดันได้มากน้อยเพียงไรเห่ากับว่าความสามารถในกิจกรรมของการปลูกมันต้องทำงานอื่นๆควบคู่ไปด้วยจึงสามารถช่วยลดครัวเรือนได้เพราะการกระจุกตัวของแรงงานในครัวเรือนไม่มีมูลค่าใดๆเกิดขึ้นโดยแตกต่างจากการอพยพออกนอกพื้นที่ซึ่งสามารถส่งผ่านรายได้ในรูปของการช่วยเหลือกันประมาณ 16-60% ของรายจ่ายแต่ละครัวเรือน(1,662-13,291บาทในแต่ละเดือน) นอกจากให้ความหมายของการหาแหล่งอาหารในการบริโภคในรูปแบบธรรมชาติซึ่งไม่ได้สอดคล้องกับพื้นฐานของการหาทรัพยากรในครัวเรือนดังเห็นได้ในตารางที่2.2

ตารางที่2.2โครงสร้างของรายจ่ายในครัวเรือนปี2548

		เดือนมกราคม		เดือนกุมภาพันธ์	
		บาท	%	บาท	%
1	เนื้อสัตว์	5,331	7%	7,331	4%
2	ปลา	1,671	2%	1,668	1%

3	ผัก	1,057	1%	997	0%
4	ผลไม้	991	1%	689	0%
5	อาหารสำเร็จรูป	4,645	6%	5,349	3%
6	รายจ่ายเครื่องปรุงอาหาร	3,696	5%	3,400	2%
7	ทานอาหารนอกบ้าน	184	0%	0	0%
8	เสื้อผ้า	88	0%	0	0%
9	ของใช้ในครัวเรือน	9,305	13%	3,233	2%
10	การขนส่ง	4,377	6%	3,741	2%
11	การบริการโครงสร้างพื้นฐาน	2,585	4%	1,825	1%
12	สิ่งของเพื่อการใช้ในแปลงปลูก	68	0%	700	0%
13	วัฒนธรรม การศึกษา การพักผ่อน	316	0%	285	0%
14	เครื่องสำอาง	197	0%	195	0%
15	การรักษาการป่วยไข้	997	1%	772	0%
16	เทศกาล	6,195	8%	510	0%
17	การสูบบุหรี่	65	0%	0	0%
18	รายจ่ายอื่นๆ	19,427	26%	157,972	76%
19	การลงทุน	0	0%	6,900	3%
20	จ่ายค่าจ้างแรงงาน	5,250	7%	3,000	1%
21	วัตถุดิบ(หัวอาหาร)	12	0%	0	0%
22	เงินออม	300	0%	610	0%
23	หนี้สิน	4,200	6%	3,086	1%
24	ไฮโดร	498	1%	606	0%
25	ข้าว	400	1%	935	0%
26	สัตว์ปีก	745	1%	860	0%
27	เกลือแร่	1,110	2%	2,733	1%
28	เห็ด	135	0%	130	0%
	ทั้งหมด	73,845	100%	207,527	100%

ก่อให้เกิดช่องว่างอย่างมากของครัวเรือนตนเองในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะปัญหาของรายจ่ายมากกว่ารายได้ วงจรความสามารถในกิจกรรมเช่นนี้ผ่านการอพยพแรงงานของคนหนุ่มสาวโดยหาทรัพยากรมาจากภายนอกมาช่วยสนับสนุนพลังการขับเคลื่อนกิจกรรมที่อ่อนไหวในพื้นที่ตนเองหรือการต้องหารายได้เสริมในรูปแบบต่างๆให้เกิด เราสามารถเห็นว่าครัวเรือนไม่สามารถที่ใช้แรงงานแค่กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจำเป็นที่ต้องมีความสามารถในการหมุนเวียนกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นเท่าที่ทำได้ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในการหล่อเลี้ยงครอบครัวแต่ว่าในขณะที่เดียวกันไม่สามารถทำให้สถานการณ์ของตนเองดีขึ้นได้

แม้ว่ามีกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นในรูปแบบของงานที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นในการดำเนินชีวิตประจำวันแต่หากปลูกมันสำปะหลังก็กลายเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดหนี้แน่นอนคือได้รับเครดิตจากรกส.และหนี้สินจากพ่อค้าลานมันซึ่งกรณีหลังนั้นมีความผูกพันกันที่ให้ความหมายแบบพาราซิสต์แล้วคือไม่สามารถถอนตัวเองได้จากการสัมพันธ์ครัวเรือนที่มีหนี้สินให้เหตุผลต่างๆในกิจกรรมและแรงขับเคลื่อนของครัวเรือนว่า

ครัวเรือนที่ 1”มีลูก 2 คนเป็นผู้หญิงหมดอายุคนใหญ่ 8 ปีคนน้อย 2 ปี ที่ดินเฮ็ด 20 กว่าไร่ เฮ็ดของน้องด้วยน้องไปอยู่กทม.10 กว่าไร่ปลูกมันปลูกข้าวจ๊ก 3-4 ไร่ มีแรงงาน 2 คนผัวเมีย กู้เจ้าแก่ยนต์หมีนบาทดอกร้อยละ 3 รกส.3หมีน ออมทรัพย์12,000บาท แล้ว หนี้ในระบบของน้อง 2หมีน ตั้งแต่ 2 ปีมาแล้วไม่ทันได้ใช้อยู่บ้านโนนเจริญ มีการเอาแรงงานชุดมันส่งของไปกินกันลงทุนเด็กขาดเงินใช้จ่ายในครอบครัวลงทุนไปในเรื่องจ้งเอาปุ๋ย ค่าไถนา ยกกล้า ใส่ปุ๋ยเอาจากเจ้าแก่เอาเงินมาซื้อปุ๋ยของเพื่อนเอามาใช้จ่ายให้ลูกเข้รร.ซื้อเงินให้ลูก ซื้อของในเวลาเช้า”¹⁰⁰

ครัวเรือนที่ 2 “เราไม่มีใช้เราไปเอาของเขามาก่อนคือร้อยละ 60 บาทไปเอาของเขามาก่อน ร้อยมัดได้แค่ 60 บาท ไปเขตวัดม่วงเดี๋ยวนีติดหนี้30,000บาท เจ้าแก่สมถวิล เพื่อนอยู่กทม.เดี๋ยวนียังไม่ได้ใช้ร้อยละ 3 กู้เขาเฮ็ดไร่ ซื้อปุ๋ยไถไร่ ซื้ไถคอกละ 5,000บาท เขาที่ประมาณ 10 ไร่ ให้เจ้าของนำเฮ็ดมันหมดเลยไร่ละ 200 บาทในค่าเช่า คนทำเขารู้จักกับเพื่อนแต่ว่า เพื่อนถ้าคิดหนี้รกส.ประมาณ 44,000 กู้มาปีนี้ เอามาเยี่ยมแม่มาส่งเอามาในกลุ่มเดียวกันเบิกแล้วมาใช้หนี้เก่าเยี่ยม40,000บาทไม่มีดอก คีนมาให้แม่ 4,000เอามาใช้จ่ายในครอบครัว ซื้อกินซื้ออยู่ไปรับจ้างทำบ่มบได้อยู่บ้าน ไปบางเที่ยว10 มื้อทั้งไว้กะลูกกับน้องมีแต่หัวหน้าครอบครัวออมทรัพย์มีหนี้้อยู่4,000 บาท เมินู7,500บาทกูกู้มาทำหมูนอย่างหนึ่งทำไปเรื่อย ๆ”¹⁰¹

¹⁰⁰ อ่างแล้ว.เวที่ชาวบ้าน.

¹⁰¹ อ่างแล้ว.

ครัวเรือนที่ 3 ส่วนมาก ราคาสินค้า 35,000 บาทลงทุนได้ไร่รวมหมดเลยปุ๋ยซื้อปุ๋ยประมาณ 10 ลูก ปันขี้ไก่ 200 ลูกประมาณ 2,000 บาท เอาเป็นคอกละ 5 พันไปเหมาที่เลยบ้านกลางไปหน่อย หนึ่งลพบุรีปีกลายประมาณ 10,000 บาท การกู้ปีนี้ไม่เกิน 10,000 บาท หนึ่งออมทรัพย์จ่ายแล้วเป็น หนึ่งกันอีกประมาณ 5,000 บาท เมฆ 10,000 บาท กองทุน 10,000 บาทใช้ไปแล้วจะเอามาอีกชุด มันใช้หนี้ราคาสินค้าจากราคาสินค้ากองทุน ก็มันเก็บมันในไร่ได้ไปใช้หนี้ได้แก่เหลืออยู่เท่าไรมาใช้ หนี้ คนเอาแรงในพี่น้องที่ดปลาย ลุงปลั่งพี่น้องกันเอาแรงกัน”¹⁰²

ช่องทางที่เป็นเงินกู้ที่เกิดขึ้นสำหรับเกษตรกรนั้นถูกเปิดช่องทางให้มาบริการในกิจกรรมการผลิตของมันเป็นผลทำให้ลู่วง เพื่อสนับสนุนการจำหน่ายแก๊พ้อคาลานมันในการเปิดเครดิตตัวใหม่สภาพเช่นนี้ส่งผลทำให้เกิดการหมุนเวียนทรัพยากรไม่ได้ตามเวลาและแบกภาระหนี้สินมากกว่าศักยภาพที่ตนเองสามารถรับได้คือการลงทุนในการปลูกมันเกินจากประโยชน์ที่ได้รับในข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ซึ่งเป็นการสร้างกับดักของทุนให้ชาวเกษตรกรเข้าสู่ช่องทางการผลิตที่มีแต่ความเสี่ยงและไร้หลักประกัน ทำงานให้แก่คนอื่นและมีชีวิตที่ย่ำแย่มากยิ่งขึ้นเพราะ “เป็นหนี้เขาใช้เขาไม่หมดซักรั้ว ทำสัญญาเขาเป็นเก็บสัญญา แต่ว่าเจ้าของก็ไปจดไว้อยู่กับบ้าน เงินนี้หลังขายมันก็ส่งเสร็จแล้วก็คิดออกมาเหลือเท่าไรก็ถึงใช้ของเจ้าของ ปีหนึ่งใช้หนี้เราก็ใช้หนี้แล้วแต่ปีไหนเอาหลายเอาน้อยก็ทุกปี ปีที่แล้ว 15,000 ปีนี้แหละหลายเพราะทุกปีก็ 10,000 หรือ 5,000 ที่กู้หลายก็เพราะว่ามันทำไร่เพิ่ม แต่ก่อนมันทำ 10 ไร่ แล้วตอนนี้มันเพิ่มอีก 10 ไร่ มันก็ต้องเอาเพิ่มขึ้นทั้งค่าไถและค่าปุ๋ย”¹⁰³

ตารางที่ 2.3 สัดส่วนหนี้สินและเงื่อนไขของการชำระหนี้สินเดือนสิงหาคม-ธันวาคม 2548

ชนิดเครดิต	สัดส่วนหนี้สิน(%)	เงื่อนไข	เป้าหมาย
เอกชน(พ่อค้าลานมัน)	34.28	ร้อยละ 2 / เดือน ต้องการชำระเป็นมัน สำหรับ	ปุ๋ย ค่าจ้าง ช่อมแซมเครื่องมือการ ผลิต ทุนพื้นฐาน
รัฐ(ธกส)	55.66	ร้อยละ 7 ปี	เครื่องมือการผลิต ความจำเป็นของ ครัวเรือน การศึกษา
ชุมชน(กองทุนหมู่บ้าน ออมทรัพย์ เมฆ 5)	9.09	ร้อยละ 12 ปี	แก้ไขปัญหาสภาพคล่องในครัวเรือน

ครัวเรือนเกษตรกรมีหลายกลุ่มแต่ส่วนใหญ่มีหนี้สินกับธกส.ถือว่าเป็นธรรมชาติของเกษตรกรในพื้นที่ เพราะว่าค่าใช้จ่ายในการบรรลุกิจกรรมทำได้มีประสิทธิภาพมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ

¹⁰² พอดี กลางจตุรัส. อายุ 52 ปี .ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภาผู้สัมภาษณ์ ,ณ ศาลาประชุมกลางบ้าน หมู่.4 ตำบลนาขามกลัก อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2548.

¹⁰³ พี่ยอม ผิวนอก. อายุ 32 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภาผู้สัมภาษณ์ ,ณ ศาลาประชุม กลางบ้านหมู่.4 ตำบลนาขามกลัก อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2548.

ใช้บริการกับพ่อค้าลานมัน แต่เกษตรกรที่ไม่มีเงินทุนของตนเองอย่างเพียงพอเมื่อไปใช้ความสัมพันธ์กับเจ้าของลานมันทำให้เกิดหนี้สินอย่างเด่นชัดมากยิ่งขึ้น และผูกมัดเข้าสู่ช่องทางเครดิตต่างๆ ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นโดยขึ้นกับช่องทางเครดิตที่มีอยู่ในแต่ละกองทุนโดยอาศัยความสัมพันธ์การอุปถัมภ์โดยรัฐในการสนับสนุนให้เครดิตที่ต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับตัวเลขเห็นได้อย่างชัดเจนเช่นเมนู5 กองทุนเงินล้านร้อยละ 2 กลายเป็นช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากรใหม่ซึ่งสามารถจะสร้างโอกาสคือสามารถลดหนี้สินได้ระยะหนึ่งหรือเป็นช่องทางของการหมุนเวียนเครดิตเงินก่อนแก่ณัฐกร(ยกเว้นกลุ่มที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมของการปลูกมันไม่มีหนี้สินตรงนี้แต่มีหนี้สินตัวอื่นๆ) หนี้สินที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเกิดขึ้นจากการเหตุผลของธรรมชาติของวงจรการผลิตในชีวิตเศรษฐกิจที่ประเมินต่ำเกินไปความเป็นจริงและวัฒนธรรมของการจัดการนั้นยังเน้นรูปแบบและความหมายที่ไม่สอดคล้องกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ ทำให้เป็นตัวเร่งให้เกิดหนี้สินของความไร้เดียงสาในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกรรมการกองทุนแม้ว่าเป็นช่องทางใหม่ที่เข้ามาโดยเป็นแหล่งทุนสำหรับครัวเรือนแต่มีข้อจำกัดอย่างมากกล่าวคือ "อย่างกู้กองทุนคนจนๆ ไม่สามารถกู้ได้หลายนี้มันเป็นการไม่ปิดหัวหาใช่ไม่ได้กรรมการไม่อนุมัติ ทำให้ไม่ให้เขาอนุมัติว่าเขาจัดไว้หมดแล้วก็ได้8,000 คนนี้ก็ได้หนี้หนึ่งกู้ไว้หมดแล้วจะเอามาทำอะไร ลงไว้แล้วเงินเหลือ 40,000 กรรมการมาต้องให้ไปเงินที่เอามาให้คนจนกู้เพิ่มเติม แทนที่ถ้าคนให้เสมอกันเพราะว่ากองทุนคนที่ไม่มีเงินสามารถกู้ได้ คือ5,000 8,000 คนที่เอาไปกู้เอาเฮ็ดหยัง ถ้าเอาไปเลี้ยงวัว ไม่สามารถซื้อได้ 8,000บาท นี่คือนโยบายเฮ็ดหยัง ถ้าขายไปเลี้ยงวัวไปทำอะไร ความคิดที่เป็นเจ้าของในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านได้รู้จักกันหมด นี่คือรูปแบบไม่มีประสิทธิภาพ คนที่ต่ำจะต่ำลงไปอีก..เราไม่ดูว่ามีรายรับรายจ่ายเป็นอย่างไร ต้องใช้เวลา เพราะว่าเป็นคนกลุ่มน้อย คนที่ไปนำเสนอหาเอากองทุนมาได้ยกตัวอย่างทำอะไรสักอย่างหนึ่ง10,000-20,000มาจัดการแค่ปี 2 ปี มาซื้อมาเลี้ยงให้เด็กน้อยให้มา20,000ที่นี้ขายหมูได้กำไร ให้เด็กร้อยไป คนหา20,000บาทคนหาทุนเอากำไรไปหมดไม่ได้สานต่องานที่ทำอยู่ ที่ใครที่มัน เจ้าของคณะกรรมการปาดตาล " ¹⁰⁴

ภายใต้ความสามารถในกิจกรรมชีวิตของณัฐกรในปัจจุบันหากให้มันสำปะหลังแสดงบทบาทเป็นแกนหลักในการพัฒนาเข้าสู่ตลาดกลายเป็นอุปสรรคและตัวคุกคามอย่างมากซึ่งเกิดขึ้นมาจากการจัดวางโครงสร้างของตลาดส่งผลทำให้เกิดความสัมพันธ์ของการพึ่งพากันแบบพาราซิติกในสังคมทำให้เกิดความถดถอยในชีวิตของตนเอง ไร้ซึ่งอำนาจในการต่อรองในพื้นที่และส่งผลทำให้กลายเป็นตลาดเงินกู้และเครดิตทั้งภาครัฐและเอกชนโดยเฉพาะการสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการกับธุรกิจเงินกู้ มีผลต่อการกำหนดจิตสำนึกและค่านิยมให้อยู่แบบผู้ตามคำสั่งในพื้นที่ไร้ซึ่งการเจรจาหรือบ่งบอกตนเองในสิทธิและหน้าที่มีอยู่ให้อำนาจแก่นายทุนเงินกู้และทำให้ธุรกิจเงินกู้

¹⁰⁴ เวทีคนติดหนี้.ผู้ดำเนินรายการนายชินสัคค สุวรรณัจฉกรีย,ณ ศาลาประชุมกลางบ้านหมู่4 ตำบลนายางหลัก อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ. เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2548.

นั้นมีความเพียงพอภายใต้ความจนมุมของการใช้แรงงานการผลิตว่า “เอาน้ำครุสุทนต์บาทนี้ครุผอ.นี้ ผอ.สุทนต์เอาน้ำ 10,000 นึ่งบ่ทันได้ใช้ เขาปึกลายเขาคิดเบ้งเป็นหนี้ 30,000 อีกแล้ว ครุสุทนต์เพิ่น คิดดอกร้อยละ 5 ต่อเดือน เงินไปเอามา 10,000 นึ่ง เอาไปส่งเที่ยวแรกหนี้ 12,000 ครุสุทนต์ บาทนี้เอาไปส่งเขาอีก 8,000 ค้างเขาอยู่อีก 8,000 บาทนี้ดอกปีรุญมาเพิ่นคิดเป็นขึ้นได้อีก 12,000 เงิน 12,000 อีกสองปีติดหนี้เพิ่นเป็น 30,000 กว่า ยังมีใช้เพิ่นอยู่แต่ว่านางใหม่นี้ใช้ เพิ่นแล้ว”¹⁰⁵ สำหรับพื้นที่วัฒนธรรมบ้านน้ำลาดความยากจนนั้นเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจใน ภาพรวมของประเทศเพราะทรัพยากรส่วนที่อยู่นอกกลไกตลาดเกิดขึ้นมาจากการใช้กำลัง การบังคับหรือการตกเชียวเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรในรูปของการบังคับซื้อผลผลิตในราคา ที่ตนเองกำหนดหรือการจ้างแรงงานในการผลิตที่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพชีวิต ของแรงงานในไร่นา โดยเน้นการทำงานที่เกินชั่วโมงแรงงานให้มากยิ่งขึ้นหรือการกำหนด รูปภาพที่ 13 แม่ทองมาก ตองกระโทกหนึ่งในหลาย ๆ

เครือข่ายครัวเรือนที่มีปัญหาหนี้สิน

รูปแบบการจ้างงานเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถกระตุ้นการ เติบโตทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะธุรกิจพืช ไร่ แต่สำหรับเศรษฐกิจพืชไร่เหล่านั้นไม่ส่งผลดีมากนัก เพราะแรงงานการผลิตต่ำและต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น อย่างต่อเนื่องซึ่งมีผลต่อการสร้างหลักประกันการ เติบโตอย่างต่อเนื่องในอนาคต ทำให้กำลังซื้อของ ชาวไร่มีข้อจำกัดอย่างมาก ในขณะที่ภาครัฐเน้นการให้ ความสำคัญภาคการผลิตในระบบทุนมากกว่าซึ่งชาวไร่

มันไม่ได้รับประโยชน์ใดๆในความมั่นคงในชีวิต

สถานการณ์การเติบโตของตัวเลขเศรษฐกิจไม่ส่งผลต่อกำลังซื้อใดแก่ชาวไร่และยิ่งคุกคาม ชาวญะกูร์มากยิ่งขึ้นอยู่ในสภาพที่จนตรอกและถูกบีบบังคับการเข้าไปใช้ทรัพยากรแรงงานและ ผลผลิตที่เกิดขึ้นในพื้นที่ก่อให้เกิดคำถามตามมาว่า ชาวญะกูร์ในปัจจุบันอยู่อย่างไรทำไมไม่สูญ พันธ์คำถามตรงนี้ช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์เข้าไปถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ได้อย่าง มากยิ่งขึ้นของการหมุนเวียนทรัพยากรนอกระบบและช่องทางทำมาหากินใหม่ของตนเอง

ทำไมชาวญะกูร์ไม่ตายบนความสัมพันธ์ระบบลูกไล่

ปัญหาหนี้สินถือว่าเป็นธรรมชาติของพื้นที่วัฒนธรรมบ้านน้ำลาด ดังนั้นในพื้นที่ที่มีคนจำนวน น้อยที่พยายามหาทางออกแก่ตนเองเพราะเห็นว่าหนี้สินนั้นเป็นภัยคุกคามอย่างมากแก่ครัวเรือน ตนเองและยื้อแย่งสิทธิในกรรมสิทธิ์ที่เกิดขึ้นจากแรงงานของตนเองว่า”ตอนที่แรกก็หนี้ไม่หลายดอก

¹⁰⁵ อ่างแล้ว แม่ทองมาก ตองกระโทก

หนี้หน้อยๆ หนี้ที่แรกบางทีก็ 4,000 6,000 เป็นหนี้ที่แรกจนกลัวนี้แหละ ฉันจนจะเป็นบ้านนอนไม่หลับ หลับตาก็นอนไม่หลับ ของอะไรวางไว้แล้วก็ลืม ก็คิดเรื่องหนี้หนา ฉันจนได้ขายบ้านฉันจะเป็นบ้าแล้วเด่ จะเสียประสาทจนได้ขายบ้าน จนพอส่งหนี้หมดหลาย ๆ ฉันก็สบายขึ้น .. ตัดสินใจขายบ้านก็เสียขายอยู่บ้านกว่าจะทำได้¹⁰⁶ จึงเห็นว่าควรหาช่องทางในโอกาสอื่นๆ มากยิ่งขึ้นแม้ว่าจำเป็นที่ต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ของตนเองซึ่งเป็นวิธีการสร้างตลาดของตนเองขึ้นมาใหม่เพื่อไม่ให้ตกอยู่ภายใต้ระบบลูกไล่ต่อไป

1. การขายกรรมสิทธิ์ตนเองนั้นเป็นวิธีการอย่างหนึ่งของการแปลงกรรมสิทธิ์ไปสู่กลุ่มต่างๆ ที่มีความต้องการใช้ที่ดินในกิจกรรมของพื้นที่เพราะกรรมสิทธิ์ตนเองนั้นสามารถเคลื่อนย้ายจำหน่ายได้และคาดว่าจะสามารถเอามาใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ ที่รองรับได้ ดังนั้นรูปแบบไหนที่ไม่มีประสิทธิภาพได้คัดเลือกตนเองขึ้นมาทำให้กรรมสิทธิ์นั้นตกไปอยู่ในมือของคนอื่นๆ ในพื้นที่โดยคัดเลือกประสิทธิภาพตามธรรมชาติ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่สามารถปลดหนี้ได้เพื่อความสบายใจของเจ้าภาพเศรษฐกิจเปรียบเทียบเสมือนการซื้อขายสัญญาของการเลิกเป็นทาสหรือใบอิสรภาพที่เกิดขึ้นโดยตนเองนั้นจำเป็นที่ต้องจ่ายเงินจำนวนหนึ่งเพื่อความเป็นอิสระเกิดขึ้น การออกมาจากเจ้าของลานมันได้นั้นเปรียบเทียบเสมือนการเปิดทางใหม่ในการพัฒนาตนเองในพื้นที่เนื่องจากเหตุผลการทำงานให้แก่ธุรกิจคนอื่น ๆ เพราะว่า "ครูสุทัศน์แต่ก่อนพื้นปล่อยหลายพวกในบ้านเอาเหมิดบ้าน คนในบ้านเอาหลายเขาได้ใช้ บ่ทันได้ใช้เหมิดซุกคนดอกคนในบ้าน นี้ก็ได้ใช้เหมิดแล้ว 20,000 เงิน 10,000 เดียวใช้ไป 20,000 แล้วแต่ว่าดอกมันหลายโพท ตัดบ่ทัน"¹⁰⁷

2. วิธีการอย่างหนึ่งที่น่าเอามาใช้คือการพยายามลดหนี้สินที่ตนเองเผชิญอยู่คือ "ครั้งแรกผมก็พยายามลด ผมหาถางแล้วก็อันนั้น เอาแรงตัวเองทำ แล้วมันก็ประสบผลสำเร็จเพราะว่าเราไม่ได้ลงทุนมาก เราก็ขาย เราก็ถูตรงนั้น เราก็พยายามลดหนี้เฒ่าแก่จากร้อยละสี่นี้ไม่กู้ มากู้หน้อยๆ ลง ปีนี้กะเหลือแค่หนี้ละ ลดลงมาไม่ใช่ลดลงมาเบ็ดเตล็ด ลดลงมาทีละหน้อยๆ ททยอยส่งหลายงวดเอาบางทีผมเบิกเงินออมทรัพย์อย่างนี้ ผมกะไปอุดไว้อย่างนี้ อุดไว้เพราะว่าออมทรัพย์มันร้อยละบาท ผมต้องประเมินเอาว่าอันไหนมันดีไม่ดีกว่า"¹⁰⁸ การประเมินทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ควบคู่กับการประเมินสถานการณ์ของครัวเรือนตัวเองสามารถกำหนดการตัดสินใจได้ว่าการเน้นการใช้แรงงานในครัวเรือนทำตามความสามารถในแปลงปลูกของตนเองได้ ช่วยทำให้สามารถลดหนี้สินได้ในระดับหนึ่งแต่เป็นลักษณะค่อยเป็นค่อยไปในพื้นที่โดยอาศัยการเพิ่มความสามารถในการหมุนเวียนการช่วยเหลือแบบอุปถัมภ์จากภาครัฐนั้นสามารถลดขนาดหนี้สินของครัวเรือนตนเองลงได้โดยหารูปแบบของการหลีกเลี่ยงหนีจากกับดักของเงินกู้ที่พัฒนาไปสู่หนี้ผูกพันซึ่งในหลักการตรงนี้ดูเหมือนว่า

¹⁰⁶ อ่างแล้ว.แม่สุมิตร ยี่จัตุรัส.

¹⁰⁷ อ่างแล้ว.แม่ทองมาก ตองกระโทก.

¹⁰⁸ อ่างแล้ว.นายสมบัติ บัวจัตุรัส.

เข้าสู่ความจริงมากกว่า "จากที่นี้ลดลงไม่มีหนี้แถมไม่ลำบากแต่ก่อนมีหนี้ เดียวนี้ไม่มีหนี้สักบาทเลย เปลี่ยนแปลงจากที่มีหนี้มาก เขาทำงานเสริมที่นี้บ้าง หนี้ดอกร้อยละ 5-6 สู้ไม่ไหว พันบาท600บาท นานเดือนไปหลายๆ จากนั้นมามันท้อแท้เหตุผลที่ออกมาทำงานให้เขาแต่ละปี ทอยย ลงมา10,000 บาท เหลือ 7,000หรือ6,000จนหมดเงินไป"¹⁰⁹

ประเด็นที่สำคัญคือหากปลดหนี้ได้นั้นจำเป็นที่ต้องคำนึงถึงพฤติกรรมที่มีเหตุผลมากยิ่งขึ้น เพราะจะกระตุ้นให้มีความสนใจในการได้รับเงินก่อนมากกว่าเงินรายวัน ทำให้มองปัญหาไปที่ได้ผลผลิต ครั้งหนึ่งก็สามารถปลดหนี้ได้ ซึ่งเกิดขึ้นได้น้อยมากเพราะขาดการบำรุงแปลงปลูกและพื้นที่มีข้อจำกัดเมื่อใช้ไปหลายๆครั้ง หากไม่มีการปรับปรุงองค์การการผลิตของตนเอง ในขณะที่การลดขนาดการใช้ที่ดินสามารถลดจำนวนหนี้สินของตนเองได้แม้ว่าต้องใช้ระยะเวลา 3-5 ปีอย่างต่ำ โดยมีกิจกรรมอื่นๆใหม่เข้ามาด้วยว่า "หาเงินมาจากทุนของตนเองเล็กน้อยๆ มาปลูกของตนเอง ..เป็นแรงงานรับจ้างไปตัดอ้อยไปด้วยทำงานกม.เคยไป"¹¹⁰ แต่หากไม่สามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ ก็ใช้วิธีการสุดท้ายคือชักดาบว่า"เขาหยุดปล่อยกู้ได้เดี๋ยวนี้ เอาคนดงไม่เช่นนั้นได้ มันสมัยขึ้นเรื่อยๆ อย่างนี้หนา บางที่ไม่ส่งบ้างอะไรบ้าง ดิดหนี้ค้างไว้บ้างอะไรบ้าง หยุดมาประมาณ 2 ปี 2 ปี – 3 ปี แล้ว เริ่มมีหัวคิดว่าจะคิดโกงคนกู้เดี๋ยอะไรเดี๋ย เลยหยุดเลยเดี๋ยวนี้"¹¹¹ ซึ่งก็อาจทำให้เกิดปัญหาตามมาคือไม่สามารถสนับสนุนกิจกรรมของตนเองได้ต่อไป"การเอาตัวรอดถ้าไม่เอาตัวไม่ดีต้องตัดให้เขาถ้าไม่ให้เขาไม่ให้เงินยืมไปในปีต่อไปแบบเงินรอกสจ่ายครั้งหนึ่งได้ไม่ต้องปีหน้าบอกเขาทำสัญญาไป ก็จะต้องหาทุ๋หายืมไปหาเอาใหม่ ก็เป็นหมด เอาแก่นดเปี้ยกถ้าไม่ให้คนใดคนหนึ่งก็ไปเอาคนใดคนหนึ่ง มันหลายปีมันก็พอแล้วเป็นลูกไล่ถ้าเอาไม่ใช้หนี้เขาไม่ให้หนี้ทุนมันหมดแล้วทุกบาท ทุกสิ่งพอฝนตกหมดก็ต้องไปหาเอาใหม่อีกถ้าทำมันได้หลายได้หลาย ถ้าทำได้น้อยก็ได้ น้อย"¹¹² พร้อมทั้งต้องพยายามใช้วิธีการ"เฮ็ดมันสะอาด พอมันไม่มีราคาไปรับจ้างพอมันราคาเขาก็มาซุ้ดมันแต่ต้องมีเงื่อนไขว่ามันต้องมีทุนของตนเองและไม่มีปัญหา .. ทำมันสะอาดดีกว่ามันต้องหา ลานตากเอง ซื่อถึงไปเอง เอามาถูงมาหักค่าถูง เป็นระบบเอกชนคือกันต้องส่งไปกับฟาร์มวัวไปให้ วัวเขากินเขาเลี้ยงวัวเอาไปขุนเขาตีราคา"¹¹³ แต่มีข้อแม้ว่าในช่วงของการเปลี่ยนผ่านภาระหนี้สิน ปัญหาทุนแรกเริ่มเอามาจากไหนที่ไม่ได้เกิดขึ้นมาโดยวิธีเก่าที่เคยนำมาใช้ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังไม่มีแนวคิดกับวิธีการแบบนี้

¹⁰⁹ อ้างแล้ว.เวทีคนติดหนี้

¹¹⁰ อ้างแล้ว.

¹¹¹ อ้างแล้ว.นายสมบัติ บัวจตุรัส.

¹¹² อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้าน.เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2548.

¹¹³ อ้างแล้ว

3. การเข้าสู่กิจกรรมที่อยู่นอกการควบคุมของรัฐหรือแอบทำกิจกรรมเหล่านั้นจึงสามารถช่วยลดการแก้ไขปัญหาในครัวเรือนของตนเองได้กล่าวคืออยู่ในรูปของกิจกรรมนอกระบบลักลอบ **เลื่อยไม้**คือหมายถึง"ต้องลักขโมยเสียงพวกนี้ด้วย เป็นมอดเขาเรียก มอดเจาะไม้ล้มระเนระนาด ผมชอบตรงที่ว่ามันไม่ได้ฟัก เขาไม่ได้ฟักเวลาให้เรารู้ว่าเราจะเอาเท่าไร ที่นี้ค่าจ้างชุดมันเขาฟักราคาไว้แล้วเลย อ้าวก็เอ็งต้องตกลงกันก่อนว่าเขาจ้างวันเป็นสอกเท่าไร เป็นสอก แต่ก่อนมันกะ 18 บาท ด้านพื้น เดียวนี้มันสามสิบกว่าบาทแล้ว สามสิบกว่าบาทกะถ้าเลื่อยจริง ๆ มันกะถ้าเล็ก 4 โมง – 5 โมง ก็อาจจะได้ สามร้อย ตอนเย็น ตั้งแต่เข้าไปจนถึง 4 โมง – 5 โมงเย็น 3 โมงไปถึง 4 โมงปั๊บ 5 โมง ได้อยู่ 300 แต่เดี๋ยวราคามันสูงเนาะเลื่อยไม้ ไม่ค่อยมีดอก ๆ มอดเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมี มีแต่มอดเครื่อง มอดเครื่อง เขาทำรายได้ดีได้ วันหนึ่งก็เป็นพัน วันละพัน แต่เขาก็เสี่ยงมากเด ถ้าโดนจับ"¹¹⁴

จัดว่าเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่สามารถหารายได้บนพื้นฐานของการเข้าถึงป่าได้ง่ายกว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ เมื่อก่อนเคยเป็นกิจกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมายเพราะถือว่าเป็นเส้นทางชีวิตของชาวบ้านแต่เมื่อถึงเวลาหนึ่งกลายเป็นเรื่องผิดกฎหมายเพราะรัฐเข้ามาห้ามทำกิจกรรมเนื่องจากได้นำเอามาใช้ในเชิงธุรกิจมากยิ่งขึ้น กิจกรรมแบบนี้ทำบนพื้นฐานที่กฎหมายของรัฐนั้นไม่มีความน่าเชื่อถือและมีความหย่อนยานทางวินัยทำให้กฎหมายเมื่อนำมาใช้แล้วไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพหรือเกิดความยอมรับในตัวเจ้าหน้าที่เพราะกิจกรรมตรงนี้ชาวบ้านมองว่ารัฐเลือกจับเป็นราย ๆ ไม่ได้จับตลอดเวลา ดังนั้นการถูกจับกลายเป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากความชวยมากกว่าแต่ไม่ใช่มาจากรัฐนั้นมีความชอบธรรมในการดำเนินกิจกรรมที่คนในพื้นที่ให้การยอมรับซึ่งให้การนิยามความหมายแก่ตนเองว่า "เป็น **มอดไม้**ขาขึ้นมานั้นดอกเขาเลยเอิ้นมอด ฟิงมาเอิ้นดอก ส่วนน้อยเขาเอิ้นมอดนั้นนะ เขาพูดภาษาแบบอะไรไม่เข้าใจ แต่ผมก็ว่าเลื่อยไม้นั้นแหละ คำว่ามอดไม่ถึง 10 ปีหรอก มันเปรียบเทียบ เหมือนกับมอดกิน มอดกินไม้ เวลามอดกินมันจะไม่จุต ๆ มาได้ พี่เคยเห็นมอดกินไม้ไหม เหมือนกับมอดนี้ มันก็ค่อย ๆ ใต้ เปรียบเทียบเฉย ๆ มอดเครื่องมือมันจวดเลย มีหลายอยู่ มันมีไม้ก็เจ้า เป็นนะมันเป็นเกือบทุกคนนั่นแหละ เพราะว่ามันไม่คุ้มกับการเสี่ยง..ถ้าปลั่งพลาดมาถูกจับเลยได้ ถูกจับ"¹¹⁵

เห็นได้ว่าเป็นกิจกรรมที่คนในพื้นที่ให้การยอมรับกันเพียงแต่จะเลือกปฏิบัติการอย่างไรที่ไม่ทิ้งร่องรอยหรือทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถปฏิบัติการได้ ความเสี่ยงตรงนี้ทำให้เกิดราคาและมูลค่าในกิจกรรม ดังนั้นครัวเรือนไหนที่ต้องการปลดหนี้ตนเองหรือถูกบีบบรัดหนี้มาจากเจ้าเก่าแล่นมันก็ใช้วิธีการแบบนี้ในการเอาทรัพยากรมาใช้ในการแลกเปลี่ยนซึ่งธุรกิจแบบนี้เกิดขึ้นมาในช่วงที่ครัวเรือนมีหนี้สินของตนเองในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาโดยทำในรูปของการลักลอบหรือการทำในสิ่งที่มีคนมาสั่งให้ทำจึงเกิดกิจกรรมได้ บรรทัดฐานที่นำเอามาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุม

¹¹⁴ อ้างแล้ว.นายสมบัติ บัวจตุรัส.

¹¹⁵ อ้างแล้ว.

กิจกรรมของคนในพื้นที่ต้องเสี่ยงกับรางวัลที่จะได้รับ โดยกิจกรรมในพื้นที่มีอยู่ 2 แบบคือ” มอดมือ ก็ประเมินได้เลย ไม่ต่ำกว่าวันละ 200 มอดมือ ๆๆ ไม่มีทุนจะเป็นมอดเครื่องเนาะ มอดเครื่องนี้ 4 – 5 ปีแล้วมั้ง ต้องมียามใด มีวิทยุเหมือนกับวิทยุตำรวจ วอๆ เขาเอ็นวอ มันต้องวางแผนกันก่อนว่าเราจะใช้ภาษาอะไร ที่ว่าเอ็งตำรวจ เอ็งจำที่มา เอ็งใช้ภาษาอะไร มอดมือไม่มีวิทยุหรอก ตามกรรมตามเวร ใช้สายตาเอานั่นเดะ ระวังเอา ต้องดูซ้ายขวา ถ้าเผลอก็คือโดน แต่มือเครื่องเขามีทุกคนนั่นแหละ มอดมือนี้นานแล้ว ตั้งแต่รุ่นพ่อนั่น”¹¹⁶

ธุรกิจนอกกฎหมายในพื้นที่ที่มีการจัดตั้งมากยิ่งขึ้นซึ่งขึ้นกับการสร้างประหลักระกันความเสี่ยงแก่ตนเองโดยการทำงานต้องมีอุปกรณ์และการเตรียมการเพื่อหลีกเลี่ยงเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพราะป่านั้นมีอาณาบริเวณที่กว้างขวาง ดังนั้นการควบคุมโซนและคลื่นเสียงสามารถหลบหลีกเครื่องมือของเจ้าหน้าที่ได้ จึงทำให้ธุรกิจตัวนี้มีความเฟื่องฟูเกิดขึ้นอย่างหนึ่งในพื้นที่ การต่อต้านรัฐโดยการกำหนดพื้นที่สาธารณะมาเป็นพื้นที่ของตนเองบนพื้นฐานของเครื่องมือสื่อสารสามารถทำให้เกิดธุรกิจตัวนี้เกิดขึ้นซึ่งทำให้เกิด”ตลาดสีดำ” ในพื้นที่เพื่อมาเป็นแหล่งทรัพยากรในการบำรุงความถดถอยของชีวิตเศรษฐกิจตนเอง เห็นได้ว่าธุรกิจมันสำปะหลังนั้นมีผลในการครอบงำป่าไม้ธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันการบังคับให้เอาหนี้สินมาชำระทำให้คนที่ประกอบธุรกิจแบบนี้หากสามารถเล็ดลอดเจ้าหน้าที่ได้ตลอดกลายเป็นธุรกิจและอาชีพได้ มีผลทำให้ศีลธรรมเสื่อมลงในพื้นที่ เพราะเอาทรัพยากรธรรมชาติของส่วนรวมมาใช้เพื่อประโยชน์ของตนเองมากกว่าจะหาทางออกมาหรือบูรณาการผลิต

การเกิดตลาดสีดำบนเงื่อนไขว่าลูกค้าเป็นฝ่ายยื่นข้อเสนอให้ โดยเฉพาะการหาคนที่ติดหนี้สินหรือมีปัญหาส่วนตัว ดังนั้นคนกลุ่มนี้จึงเป็นคนพิเศษที่กล้าในความเสี่ยงและเข้าใจทางหนีที่ไโลอยู่หากมีการจัดตั้งเครือข่ายเกิดขึ้นในพื้นที่ ส่วนลูกค้านั้นเป็นกลุ่มราชการและพ่อค้าที่ต้องการเก็งกำไรในเรื่องของการหาวัตถุดิบจากป่ามาใช้ การเกิดกิจกรรมเป็นเสมือนใบสั่งจองที่ให้ผลประโยชน์ที่ตกลงกันบนการบังคับกิจกรรมหรือสร้างแรงดึงดูดจากคนภายนอกซึ่งมีผลโดยตรงที่ทำให้ทรัพยากรในพื้นที่แอบกระทำโดยคนในพื้นที่นั้นไม่ได้ร่อนหนวากับสิ่งเหล่านี้เพราะถือว่าเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองมากกว่าจิตสำนึกสาธารณะ ดังนั้นคนที่ไม่ทำธุรกิจตรงนี้ไม่ใช่เพราะว่ามีความรักต่อธรรมชาติหรือมีจิตสำนึกสาธารณะแต่เป็นเรื่องของความกลัวเมื่อต้องเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ราชการว่า”.. ถ้าผมทำที่บ้านผมไปนานแล้ว พอมีเงินเดี๋ยวกะไปจ้างเขา เป็นนายหน้าแทนในเมื่อเรารู้ว่ามันเสี่ยงแล้วเราผีนไปมันไม่ดี มันไม่จำเป็นต้องไปเลย คิดตรงนั้น ประสพการณ์ตรงนั้น เอ็งเอามาใช้กับตัวเอง รู้ว่าตรงนั้นมันมีหนาม ผีนไปมันก็ไปตำหนามดิ”¹¹⁷ ซึ่งคนในพื้นที่พยายามทำกิจกรรมเหล่านี้ภายใต้การซ่อนเร้นจากเจ้าหน้าที่แต่ว่าหากเกิดปัญหาทำให้ประสพวิกฤติมากยิ่งขึ้น

¹¹⁶ อ้างแล้ว.นายสมบัติ บัวจิตฺตฺส.

¹¹⁷ อ้างแล้ว.

แม้ว่าจะเป็นการทำงานกับกลุ่มทุนในพื้นที่ก็ตาม” บ้านเฮาก็มีแต่พ่อนั้นแหละรับจ้างเลื่อยไม้บางทีก็รับจ้างนายทุน รับจ้างเลื่อยไม้ก็รายได้ดีอยู่ บางทีก็ 5 วันได้ 2,000 บางที 3 วันก็ได้ 1,800 มันขึ้นอยู่กับตัวเองมันขึ้นอยู่ที่ว่าทำเคร่งหรือไม่เคร่ง ถ้าทำเคร่งก็ได้ไม้นะ เขาให้เป็นคอกคอกละ 35 บาท ถ้าถูกจับมันก็ไม่คุ้มแล้ว หาเงินไม่ลู่เป็นหนี้เข้าอีกแหละไปถ่ายตัวมา ถูกจับมันเหมือนจะร้องให้จะให้ทำอะไร .. ไม่คุ้มหรืองานเลื่อยไม้ถ้าโดนจับไม่คุ้มเลย เขามาจ้างเขารู้ว่าทางนี้ทำได้ ทำอย่างเก่งเลย ไม่งามทำนี่ถากเสานี้ก็งามเขาก็คิดใจหนา คนมาจ้างบางทีก็อื่นบางทีก็บ้านเรา”¹¹⁸

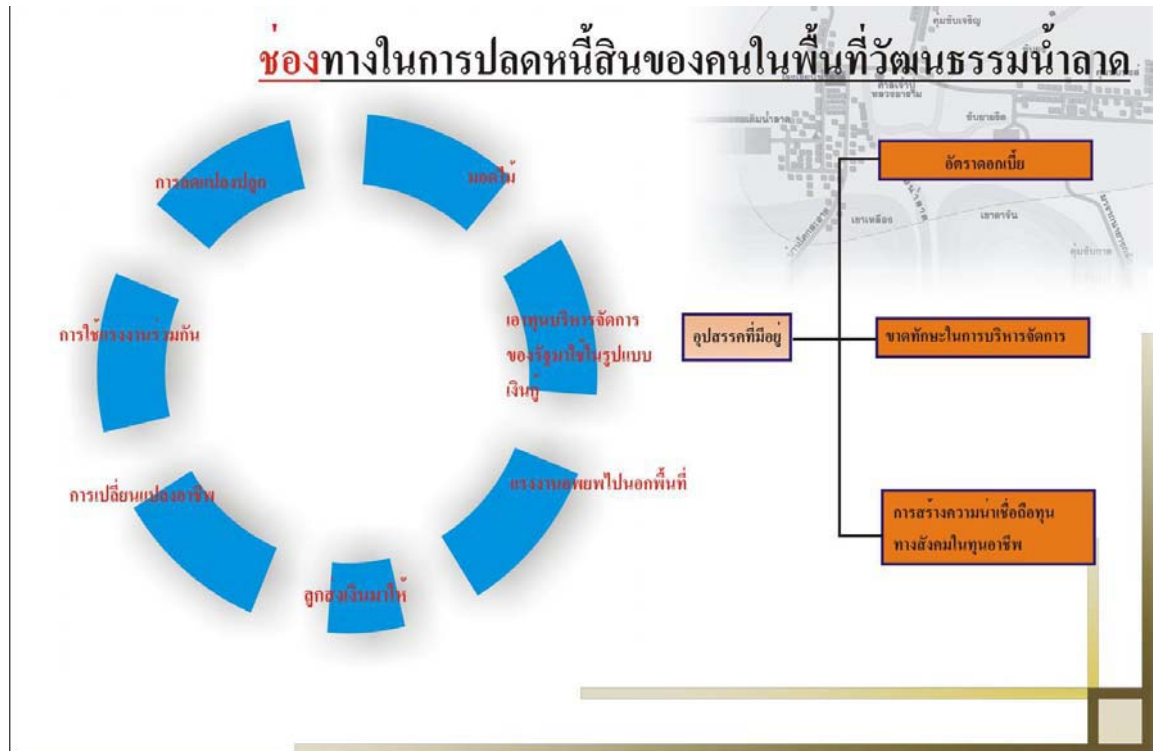
การเกิดช่องทางใหม่ตรงนี้ทำให้ครัวเรือนของตนเองไม่ตายไป สามารถใช้ชีวิตของตนเองได้ในพื้นที่ภายใต้ความเสี่ยงที่ต้องเล็ดลอดกฎหมายไปให้ได้โดยในส่วนนี้ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่พัฒนาเป็นอาชีพช่วงที่ต้องใช้เงินอย่างเร่งด่วนโดยทำเรื่องยากให้มันง่ายลงแม้ว่าเผชิญกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นและนี่เป็นสาเหตุว่าทำไมเกษตรกรไม่ตายไปหรือออกจากพื้นที่ภายใต้ความล้มเหลวเข้าสู่ตลาดเพราะพึ่งพาธรรมชาติ การเข้าสู่ระบบตลาดในกิจกรรมแบบนี้ได้ต้องมีความรู้ที่เหนือกว่าการใช้แรงงานด้วยมือนอกจากนั้นเป็นงานที่ค่อนข้างไม่แสดงตัวตนเป็นลูกน้องแต่ให้ความหมายเป็นสัญญาการซื้อขายแบบย่อยที่ไม่เป็นทางการโดยคู่สัญญากำหนดการตกลงด้วยกันซึ่งในส่วนนี้มักจะให้ความสำคัญแก่หุ้นส่วนเกษตรกรมากกว่าในการต่อรองเพราะว่าเป็นหุ้นส่วนที่รับภาระความเสี่ยงมากกว่า เป็นครั้งแรกที่เกษตรกรสามารถต่อรองกับคนภายนอกในการขายแรงงานและผลิตภัณฑ์ของตนเองกับคนนอกกลุ่ม อย่างไรก็ตามกลับกลายเป็นธุรกิจนอกกฎหมายซึ่งอยู่บนความหวาดกลัว ช้อนเร้น อำพรางตนเองและเกิดปัญหาในอนาคตได้ การเลื่อยไม้เกิดขึ้นมาจากอาชีพของตนเองดั้งเดิมซึ่งเป็นมรดกของครอบครัวเองว่า”เรารับจ้างเลื่อยไม้ เขาคิดเป็นร้อย ร้อยแผ่นไปทำฝา ร้อยละเท่าไรไม่รู้ ตอนนั้นกะร้อยละ 12 – 13 ละวา..การจ้างเลื่อยไม้กะตั้งแต่รุ่นพ่อผมเสี่ยงผมนี่แหละ ตั้งแต่ผมเป็นเด็ก ก็เขาจ้างทำไปเรื่อย ๆ บางทีก็คนแถวบ้านไกลมาจ้าง ผมเลื่อยมาทำฝาร้อยละ 300 กระดานพื้นดกละ 3 บาท 4 บาท”¹¹⁹ ความสามารถในการชีวิตประจำวันนั้นของเกษตรกรนั้นขึ้นอยู่กับธุรกิจนอกกฎหมายและมีความเสี่ยงต่อชีวิตของครัวเรือนเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะสร้างความหวังในการปลดหนี้ให้แก่ครัวเรือน

4. วิธีการหนึ่งเลือกเอามาใช้ในพื้นที่ในการปลดหนี้คือการอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่ตนเองและก่อรูปกิจกรรมการช่วยเหลือกันระหว่างครัวเรือน รูปแบบที่นำเอามาใช้นั้นเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ต้องการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรของครัวเรือนเป็นอันดับแรกหรือเอาเครดิตมาใช้ก่อนล่วงหน้าโดยเป็นการซื้อขายแรงงานในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะความ

¹¹⁸ อ่างแล้ว.แม่สุมิตร ยี่จัดตุรัส.

¹¹⁹ นายหลง บัวจตุรัส. อายุ 60 ปีผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภาผู้สัมภาษณ์ ,ที่บ้านเลขที่321 หมู่.4 ตำบลนายางกลัก อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ.เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2548.

รูปภาพที่ 14

เชื่อมโยงกับธุรกิจการตัดอ้อยนอกพื้นที่ทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานเมื่อถึงฤดูกาลส่งผลให้ครัวเรือนสามารถกระจายเวลาการทำงานของครัวเรือนได้มากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันสามารถแลกเปลี่ยนแรงงานได้ประจำวันซึ่งทำให้เกิดการหมุนเวียนทรัพยากรที่มีความถี่มากยิ่งขึ้นหากครัวเรือนนั้นมีระเบียบวินัยในการดูแลในส่วนนี้สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตนเองได้อย่างเช่นครัวเรือนที่พึ่งพาแรงงานของลูกเล่าให้ฟังว่า “ ลูกไปรับจ้างตัดอ้อย ไปเลี้ยงหมาให้ฝรั่งไปทั้งตัว ไปตัดอ้อยกับพ่อกับลูก4คนไปที่ทำหลวงไปกับกลุ่มเดียวกันกับลูกของพ่อดอกไม้ อยู่คนละที่ เวลาถ้าแก่เอาเงินมากก็หลายทีละ10,000บาท3-4ก็ได้ คนหลายเอาเงินหมื่นถ้าเราไม่ไป คิดบาทต่อบาท10,000เป็น20,000บาท มาเดือนนี้ มาให้ช่วงเดือน3นี้แหละ เขากะว่าให้เงินไปที่ตัดเงินมันเหลือนั้น หมื่นเอาแรงงานไปแลกในการตัดอ้อย ที่เหลือจึงได้เรา หมื่นของเรา มีแต่ข้าวอาฟริก เตรียมไป เอาเห หม่องไปหากิน ไปอยู่ประมาณ3เดือนถ้าเกิดเจ็บไข้ไม่สบายไปหาหมอ เขาก็ดีอยู่ ปีนี้เราไปไม่ได้เพราะเราป่วยปีหน้าเราไปก็ได้ แต่ถ้าไม่บอกเขาเอาบาทต่อบาทนั้นต้องบอกคนไปล่วงหน้าว่าเขาป่วยหาคนแทนไม้นั้นเขาจะไม่ยอม 4,000เป็น8,000 มีคนค้าประกันเหมือนไปตัดกินอ้อยประมาณแทบที่ทุกคน”¹²⁰

¹²⁰ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้านเมื่อวันที่12 มีนาคม 2548.

การอพยพตามฤดูกาลนั้นเกิดขึ้นได้กับครอบครัวคนหนุ่มสาวที่ยังอยู่ในวัยทำงานเพราะเป็น การใช้แรงงานที่หนักมากโดยเฉพาะการปลูกอ้อยซึ่งคนทั่วไปไม่ใช่แนวทางนี้เพราะเป็นไปใน ลักษณะของความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน เป็นตลาดรับซื้อแรงงานล่วงหน้าซึ่งเจ้าของไร่ อ้อยมีความต้องการหลักประกันที่มั่นคงจึงมีการลงทุนในค่าตัวแรงงานไปก่อนเพื่อให้มีแรงงานอย่าง แน่นนอนในช่วงของการเก็บเกี่ยว ครอบครัวไหนมีความต้องการเครดิตล่วงหน้าก็สามารถตกลงกันได้ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ตกลงกันโดยสร้างหลักประกันให้เกิดขึ้นเป็นชนิดกิจกรรมที่อยู่นอกระบบซึ่ง สามารถสร้างหลักประกันแก่เจ้าของไร่อ้อยและเจ้าของโรงงานน้ำตาลเพราะสามารถใช้แรงงานที่ต่ำ กว่าราคามาตรฐานของกฎหมายแรงงานโดยรูปแบบนี้เป็นรูปแบบของการจ้างงานโดยวาจาและอยู่ นอกระบบดังที่ว่า "กฎหมายของรัฐไม่สามารถจำแนกออกมาอันเป็นเศรษฐกิจนอกกฎหมาย..ไม่ต้อง จ่ายภาษีสังคม.. ที่แรกมีคนบ้างใกล้เคียงมาแต่งงานข้างล่างที่ใครบ้างจะตัดอ้อย บางคนบอกว่า ทำงานได้4-5ร้อยบาท เป็นช่องทางอย่างหนึ่งที่เขามีรายได้ เขาเตรียมหม้อข้าวไปอยู่กันไปเดือน เขาจะปลูกอ้อยเป็นว่าเล่นเขาจะมีขายให้ บางคนเจ้าของสวนจะเอามาให้เลย กับข้าวคนที่ไปตัดต้อง ซื้อเอง รถพุ่มพวงเข้าไปถึงที่ เอารถสิบล้อมาใส่ มาจากโน้นจากเก่าแก่ ไม่ต้องจ่ายเขามารับเอง ถ้า เฉลี่ยของวันหนึ่งประมาณ150 บาท-170 บาท ทำแต่เช้า-5โมงเย็น ประมาณธันวาคม-กุมภาพันธ์ พค .. ถ้าเราทำไม่ได้ปีนี้ ทำในช่วงปีนั้นเลย ตัดอ้อยงานหนักมากให้ผมไปตัดไม่ไหว เพราะว่าไม่มี งานหนักอย่างนั้นๆ ลองดูสภาพไม่ไหว ในความคิดของผม ทำทั้งวันตัดมัด ๆคนแบกขึ้นรถมีผู้หญิง ผู้ชายเด็ก กฎหมายไม่ไปดูแล เด็กอายุ12ปีในช่วงปิดเทอมไปช่วยพ่อแม่ เจอพ่อตัด ก็ไปช่วยกัน"¹²¹

เป็นรูปแบบหนึ่งที่น่ามาใช้ในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของตนเองในครัวเรือนคือการเอา เครดิตของคนในพื้นที่มาใช้ก่อน แล้วไปแลกเปลี่ยนโดยแรงงานโดยอาศัยการอพยพแรงงานตาม

รูปภาพที่ 15 การอพยพไปเป็นแรงงานตัดอ้อยช่องทาง ในการแสวงหาทรัพยากรใหม่

อพยพแรงงานของตนเองออกนอกพื้นที่เป็นวิธีการที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลน ทรัพยากรของตนเองในครัวเรือนเพื่อสามารถหารายได้ในรูปของเงินเข้าสู่ครัวเรือนซึ่งกลายเป็น

¹²¹ อ้างแล้ว.เวทีคนติดหนี้.

กิจกรรมของครัวเรือนในการเอาตัวรอดว่า “งานบ้านเราใครจะเป็นตัวอย่าง ลูกสาวผมไปเอ็ดแหวนไปทำงานกับเพื่อน จบป.6 ลูกไอ้ตุ๊พาไป ลูกสาวตาตุไปทำก่อน ไปกับลูกตาจันทร์เป็นคนไทยเข้าไปโรงเรียนด้วยกัน อีพ้ออีแม่สิไปหาทำงานแล้วทำงานไรไม่ไหวแล้ว เห็นหมู่เขาไปก็ตามเพื่อนไป ก่อนหน้าลูกไปกรุงเทพไม่รู้กรุงเทพอยู่ไหน เราไม่เคยไปเลยกรุงเทพ ให้ผมอยู่กรุงเทพผมอยู่ไม่ได้ ดอกมันอี้อัดมันร้อน อยู่ไม่ได้”¹²²

การอพยพแรงงานได้ให้การยอมรับในพื้นที่ว่าเป็นเส้นทางของการพึ่งพาแรงงานในครัวเรือนของการแก้ไขปัญหาหนี้สินหรือการขาดแคลนทรัพยากรโดยต้องเอาแรงงานของตนเองเข้าแลกซึ่งคนในหมู่บ้านจะดำเนินพฤติกรรมการเลียนแบบเกิดขึ้นโดยเห็นว่าหากครอบครัวไหนสามารถไปแล้วก่อให้เกิดรายได้ก็ดำเนินการปรับตัวทางจิตวิทยาของคนในพื้นที่ซึ่งวัฒนธรรมของการเอาตัวรอดแบบนี้สามารถเอามาใช้ทำมาหากินของตนเองได้ในช่วงของการเป็นแรงงานหนุ่มสาวในพื้นที่โดยอยู่ในฐานะแรงงานของครัวเรือนที่เข้าสู่ระบบตลาดแต่เมื่อมีครัวเรือนแล้วก็อาจเปลี่ยนแปลงมาทำไร่มันปะหลังเหมือนพ่อแม่ตนเองว่า “จบป.4 ไปเลย 15 ปีแล้ว ผมไปอยู่อีกตั้ง 2 ปี ผมตกชั้น 2 ปี หนูนะ อายุ 15 ปีก็ไป ที่ได้ไปกรุงเทพก็เห็นเขาไป เมื่อก่อนเลยนะมันไม่ใช่เห็นเขาไปนะ เมื่อก่อนมันจะมีนายหน้ามารับได้ นายหน้ามารับ มีค่าหัวด้วยนั้นแหละ ผมเคยโดนอยู่ ต้องเสียค่าหัวให้เขาเดือนแรก”¹²³

เส้นทางแรงงานอพยพของญะกูรีในอดีตที่สร้างขึ้นนั้นในฐานะแรงงานรับจ้างเมื่อเข้าสู่ตลาดเต็มไปด้วยอุปสรรคของคนในพื้นที่กล่าวคือ การอพยพเร่ร่อนไปนั้นเนื่องจากขาดความรู้ในเรื่องของตลาดแรงงานทำให้การอพยพเป็นแรงงานจำเป็นต้องผ่านนายหน้าซึ่งเป็นคนกลุ่มนอกชาติพันธุ์ตนเอง ทำให้ตนเองมีความเสี่ยงอย่างมากในการทำงานอีกทั้งไม่สามารถสร้างเครือข่ายในการให้ความคุ้มครองตนเองได้เพราะอพยพในช่วงของการบุกเบิกนอกพื้นที่คือในช่วงตั้งแต่ปี 2528 เป็นต้นมา มีการเดินทางอพยพออกนอกพื้นที่โดยญะกูรีในเวลานั้นเริ่มให้ความสำคัญว่าแรงงานของตนเองสามารถจำหน่ายได้ในท้องตลาดและประกันความหิวโหยแก่ครัวเรือนได้แม้ว่าก่อนหน้านี้กลุ่มชาติพันธุ์ลาวในพื้นที่ได้เคยอพยพไปแล้วว่า “มีแต่คนลาวเขาไปกรุงเทพฯ ไปทำงานอยู่นั้น ลูกยายใสอย่างนี้เนาะ คิดว่าจะเป็นรุ่นแรกนะของชาวนบ คิดว่ารุ่นแรกเลยแหละ เพราะว่าในคุ้มนี้(น้ำลาด)ไม่มีใครที่ว่าจะได้ไปกรุงเทพฯ ได้ ผมนี้ไปเผชิญเหตุการณ์ตรงนั้นมา”¹²⁴

ปัญหาที่เกิดขึ้นในเวลานั้นเมื่อเกิดการอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่ขาดแคลนข้อมูลในการทำงานทำให้เกิดช่องโหว่กลายเป็นธุรกิจคนอื่น ๆ ซึ่งสามารถต่อรองได้ดีกว่ากลายเป็นความได้เปรียบที่เกิดขึ้นในพื้นที่โดยมีความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวว่า “ไปกรุงใช้คนลาวมันมาพูด

¹²² อ่างแล้ว. พ่อใหญ่เนร ยกจตุรัส.

¹²³ อ่างแล้ว. นายสมบัติ บัวจตุรัส.

¹²⁴ อ่างแล้ว.

มันก็บอกว่าได้อย่างนั้นอย่างนี้ อะไรมันสารพัดที่เขาจะพูด งานมันได้อย่างนั้นอย่างนี้ ทั้งๆ ที่มันยังไม่
มีงานรองรับเอ็งเลย มันโง่อยู่ผมประสบการณ์ยังไม่มีตอนนั้น.. ผมไปที่นนทบุรีได้ แรกๆ นี่ทำงาน
ตั้งแต่ตี 2 เงินเดือนพันสอง ทำแบบไม่มีเวลาหยุดหนา อยากไปเห็นแบบว่ามันดี มันเงินดี งานดี ที่
ไหนได้หละ .. ห้องพักผมมันไม่มีมุ้งได้ ยุงนี่เมืองยุงเลย ตอนเช้าออกมาที่สุดยอดเลย ผมจำตั้งแต่สิ่ง
ที่มันโหดร้าย ได้แต่พยายามลืม มันติดใจแล้วตรงนั้นความลำบากตรงนั้น กว่าจะมาถึงจุดนี้ ออกจาก
งานที่นนทบุรีแล้วจะมาทำงานที่หัวลำโพงใหม่ ผมอยู่อีกวันหนึ่งก็มีคนที่นครปฐมมารับอีกอำเภอ
สามพราน มาทำงานติดทะเล อาบน้ำก็สกปรก แถวฟ้าแถวฝน เขาให้รื้อบ้าน ทำงานนั้นก่อสร้าง
ก่อสร้าง รื้อบ้าน ทำบ้าน ตอกเข็ม .. อีก 3 คนก็ต่างคนต่างไปเลย ผู้หญิงอีกคนหนึ่งก็เขาได้งาน
โรงงาน อีก 2 คน 3 คนได้งานโรงงานอยู่ที่บางรัก แต่ผมแยกงานไปทางอื่น ผมได้งานไม่ดีเลยอยู่
ไม่ได้ ไปอยู่เดือนกว่าๆ พอได้เงินค่ารถก็กลับมา ผมไป 3 รอบ ตอนที่ 3 นี่ผมไปอยู่ที่บางนา ยังบ่ได้
กลับก็ออกไปนนทบุรีนั้น ก็มาสมัครงานที่หัวลำโพง หัวลำโพงผมต้องหาเงินกลับแล้วก็โรงงานอีก
เพื่อที่ให้อันอื่นมาติดต่อ ผมก็ไปนครปฐมคนมารับไปทำงานนครปฐมเดือนหนึ่งๆ เต็มๆ เลย ได้เงิน
มาประมาณ 500 ทำงานก่อสร้าง .. หมูอยู่เสลียงทองเขาก็ชวนไปอ้อหละ เขาก็ว่างานดีอีกหละ
เงินเดือนเท่าไรกะแคว้นละ 50 บาท เดือนละ 2 พัน ตกเดือนละพันสอง ตกวันละ 70 บาทหนึ่ง วันละ
50 ผมไม่อยู่บ้านหลายปี กว่าผมจะปลงตกผมกะไปกับเขาอีก .. ไปทำงานหลายปีอยู่กรุงเทพฯ มัน
อยู่กรุงเทพฯ ประจำเลยหนา มันกะพาไปอีกแล้ว พาไปเลย ผมมีเงินอยู่ 300 ไปเลย ไปก็อยู่ได้นานอยู่
3 – 4 ปี ปีแรกผมได้ส่งเงิน ปีสองผมได้ส่งเงินมาที่บ้าน ปีสามปีสี่ไม่มีเลย”¹²⁵

การเข้าสู่กิจกรรมครั้งแรกนั้นเต็มไปด้วยความเสี่ยงแม้ว่าตนเองสามารถขายแรงงานได้แต่
ไม่ได้หมายความว่าสามารถมีหลักประกันในการได้มาผลตอบแทนในขณะที่จิตวิทยาของการ
ปรับตัวในพื้นที่ใหม่เต็มไปด้วยอุปสรรคที่ต้องจำใจในการทำงานเพราะเป็นสถานที่ที่สามารถซื้อขาย
แรงงานของตนเองได้ซึ่งไม่ได้มีการศึกษาระดับสูง จึงต้องใช้แรงงานด้วยมือเป็นหลักในการเข้าสู่
กิจกรรมทำให้ตนเองสามารถมีงานทำได้ในพื้นที่ สภาพเช่นนี้มีผลทำให้ถูกบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรม
การผลิต เป็นผลทำให้เกิดการย้ายแรงงานและเป็นแรงงานไม่เป็นทางการ การขาดข้อมูลและไม่
มีเครือข่ายส่งผลอย่างมากในการสร้างหลักประกันในการตัดสินใจว่า “โดนหลอกอยู่ตอนนั้น เขาไป
ส่งผมตรงหน้านั้นแล้วเขาก็กลับเลย ผมก็รอให้เขามาหาคนงานไปทำงานประจำ เอ็งไม่มีสิทธิ์ต่อรอง
อันนั้นเลย ไม่มีสิทธิ์ต่อรองเรื่องเงินเดือนเลย เขาพาไป เจ้าของที่ให้เอ็งไปรองงานเอง เขาก็ฟันเอ็ง
เป็นวันเลย เขาคิดเป็นวันเลย วันละเท่าโน้นเท่านี้ ก็ไปหักจากนู่นมาก่อน พอสิ้นเดือนมาแทนที่เอ็งจะ
ได้รับ..สมมติว่าพันหนึ่งอย่างนี้ มันก็ต้องเหลือน้อยกว่านั้น ก็คนนั้นนะคนที่หัวลำโพงคนนี้เขาหัก
จากนั้นแต่ทำไมผมไม่รู้ว่าเขาหักพันหนึ่ง เพราะว่าทางนู่นเขาบอก ทางเฒ่าแก่ ต้องไปจ่ายให้คนที่นี่
หัวลำโพง ต้องไปจ่ายให้คนที่หาไปจากบ้านอีก ..คนที่ย้ายไปต้องไปจ่ายให้ย้ายไปอีก ค่าหัวมัน

¹²⁵ อ้างแล้ว.นายสมบัติ บัวจตุรัส.

หลายต่อ จนชุดนั้นกว่าจะหลุดหนี้ ลำบากอยู่”¹²⁶ ธุรกิจนายหน้าค้าแรงงานเกิดขึ้นมาจากพื้นฐานของความต้องการขายแรงงานของคนในพื้นที่ซึ่งไม่มีเครือข่ายของตนเองทำให้กลายเป็นธุรกิจของคนอื่นๆ เนื่องจากไม่สามารถกำหนดการตกลงโดยตรงกับนายจ้างได้มีผลทำให้เกิดการฉวยโอกาสของนายหน้าในการหักรายได้ส่วนหนึ่งของตนเองไปเป็นรายได้ซึ่งมีสภาพไม่แตกต่างจากแรงงานในแปลงมันของตนเองโดยต้องใช้เวลาในระยะหนึ่งของการปลดหนี้ตนเองได้ การไม่ใช้สัญญาและการไม่เข้าใจหรือรับรู้ข้อมูลโดยตรงทำให้การอพยพของแรงงานของญะกูร์ในช่วงเวลาแรกนั้นอยู่ในฐานะเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายของธุรกิจนายหน้าค้าแรงงาน ความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนของแรงงานไม่สามารถสร้างให้ญะกูร์เป็นผู้กระทำได้แม้ว่าพยายามยืนอยู่บนฐานทรัพยากรแรงงานในการเข้าร่วมการเจรจาในข้อตกลงของการขายแรงงานของตนเองเนื่องจากขาดข้อมูลในตลาดแรงงานจึงอยู่ในฐานะผู้ถูกระงับจากนายจ้างและนายหน้าซึ่งไม่สามารถกำหนดทางเลือกของตนเองให้เกิดขึ้นได้

ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือคนในพื้นที่เดียวกันนั้นไม่สามารถเอามาใช้ได้ในฐานะทุนทางสังคมกลับทำให้เกิดช่องว่างหรือความเสี่ยงกลายเป็นธุรกิจที่เอื้ออำนวยประโยชน์แก่ครัวเรือนมากกว่า เพราะความสามารถในแรงงานและการติดต่อกับตลาดแรงงานในช่วงเวลานั้นไม่สามารถสร้างให้เกิดช่องทางของตนเองได้ ดังนั้นความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์โดยตรงไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยคู่สัญญา กลายเป็นปัญหาก้าวแรกที่เข้าสู่ตลาดแรงงานและมีการจัดตั้งเป็นเครือข่ายว่า”ที่เขาเป็นนายหน้าได้ก็เขามีพี่น้องอยู่กรุงเทพฯ เเด มีพี่น้อง.. ก็ต้องไปผ่านสำนักงานตรงนี้ ต้องสมัครคนงานอีก 1,000 นึงที่เขาเก็บอันนี้ค่าพาไป ค่ารถอยู่ในนี้ แต่มันค่ารถแต่ก่อนก็ไม่เก็บาพาเนาะ ค่าพาไปอย่างเดียว ของเขาเหลือเยอะอยู่ดอกประมาณ 800 อย่างนี้ ชุดของผมที่ไป 5 คน มีเพื่อนกันแล้วกะผู้หญิง 2 ผู้ชาย 3 พวกผม 3 เทียวหนึ่งเขาก็ได้ไม่ต่ำกว่า 5 พัน”¹²⁷ ต้นทุนในการดำเนินการมีความสัมพันธ์กับการได้ทรัพยากรและการได้รับตำแหน่งในการทำงานทำให้เกิดความสัมพันธ์เข้าสู่ตลาดแรงงาน ในขณะที่เครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์ไม่สามารถเอามาใช้ได้เพราะสร้างธุรกิจของตนเองโดยนายหน้าแรงงานได้เปลี่ยนแปลงปฏิบัติตามผลประโยชน์ซึ่งสร้างกติกาของตนเองความสัมพันธ์แบบใหม่มีผลทำให้ธุรกิจของตนเองนั้นมีความมอกเงยเกิดขึ้นในพื้นที่เศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการใหม่ซึ่งใช้สัญญาในการบังคับว่า ”เขาไปหักอยู่นุ่น ยอดของยอดเขาจะหักก่อนเลย คนๆ นีรับไปนี้ เขาก็รักษาสัจจะอยู่ดอก เอ็งต้องทำงานไอนั้นตรงนั้นให้ครบกำหนดที่ว่าเขานั้น ถึงว่าเอ็งจะทนไหวไม่ไหว มันต้องบังคับกันแบบทางอ้อม ต้องให้ค่าหัวเขาไป ผ่านไปจากนี้แล้วก็เขาต้องหัก ทางนุ่นหักมาโปะเลย เหมือนจะรับผมไปนี้หักปั๊บเลยเงินเดือน”¹²⁸

¹²⁶ อ้างแล้ว. นายสมบัติ บัวจิตร์ธ.

¹²⁷ อ้างแล้ว.

¹²⁸ อ้างแล้ว.

สัญญากลายเป็นราคาแรงงานที่ต้องขึ้นกับกฎที่นายหน้ากำหนดไว้ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรได้อยู่ในรูปชนิดของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ราคาของสัญญาคำนวณมาจากว่าชาวญะกูร์ไม่สามารถหาตำแหน่งงานได้โดยตนเองทำให้ต้นทุนในการบรรลุกิจกรรมสูงขึ้นโดยระบบลูกไล่เอามาใช้ในทุกสถานการณ์ท่ามกลางการติดต่อการค้าในกิจกรรมกับตลาด กลายเป็นตัวต้นในการเข้าสู่ตลาดของคนในพื้นที่มาจากพื้นฐานของการถูกบังคับให้เข้าสู่ตลาดในการสร้างหลักประกันของการปกป้องหรือประกันทรัพยากรของตนเอง แม้ว่าความสัมพันธ์ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของตลาดลูกไล่ก็มีส่วนสำคัญอย่างมากในการช่วยเหลือการคงอยู่ของครัวเรือนที่เผชิญปัญหาหนี้สินและการขาดแคลนทรัพยากรในครัวเรือนว่า“ลูกไปเฝ้างานกรุงเทพไ้ย้ ไปตั้งแต่บ่แม่นไปเป็นสิบๆปีแล้วรี ไปแต่มนออกโรงเรียน ไปแต่เป็นสาว ลูกเขยส่งมาให้ นำ ส่งทุกเดือนเดือนละสองที่ เขาก็มาเลี้ยงลูกให้เขาแล้วเขาก็ส่งมาให้กินพื้นข้าวรถพื้นก็ส่งเรื่อย บริษัทเพิ่นอยู่แก่งคอยแต่ว่าเขาส่งของอยู่ทุกจังหวัด ข้าวรถพ่วงนั้นหนะ”¹²⁹

ปัจจุบันเห็นได้ว่ากิจกรรมนอกพื้นที่ที่สามารถสร้างให้เกิดรายได้โดยไม่ต้องพึ่งพาแรงงานหนุ่มสาวของครัวเรือนโดยอาศัยความสัมพันธ์ของการช่วยเหลือแบบเอื้ออาทรณ์สามารถเป็นแรงสนับสนุนให้แก่ครัวเรือนได้ ในด้านกลับกันเครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อนำมาใช้แม้ว่าทำให้เกิดอาชีพในตลาดแรงงานก็จริงอยู่แต่พฤติกรรมและแรงขับเคลื่อนต่างมองปัญหาของญะกูร์เป็นธุรกิจของตนเองที่ต้องวางยุทธศาสตร์ของตนเองให้คนในพื้นที่เดินไปได้แม้ว่าต้องแลกกับการแสดงบทบาทของตนเองในด้านเศรษฐกิจ แรงกระตุ้นทางเศรษฐกิจของเครือข่ายชาติพันธุ์สร้างให้เกิดช่องทางของการเกิดขึ้นลูกไล่พร้อมกับการหารายได้ของคนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องซึ่งเกิดขึ้นมาตั้งแต่การเป็นลูกไล่ในทุนกุ่มี้ม เครดิต การบังคับราคาในผลผลิตและการเข้าสู่ตลาดแรงงาน ทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ญะกูร์ไม่สามารถเอามาใช้ได้ ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพราะเนื่องจากการประเมิณฐานะและตำแหน่งของเจ้าภาพในสังคมที่แตกต่างกัน ส่งผลทำให้เครือข่ายเมื่อเอามาใช้ในระดับกว้างเกิดหนี้สินและต้นทุนในการดำเนินการที่สูงขึ้นโดยกลายเป็นความยุติธรรมของความรู้ที่ไม่เท่ากันหรือมีทรัพยากรไม่เท่ากันในพื้นที่ นั่นคือราคาที่ต้องจ่ายบนพื้นฐานความยุติธรรมของคนในพื้นที่นอกจากออกจากระบบลูกไล่โดยตนเองซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและการยกระดับจิตสำนึกและความคิดให้เกิดขึ้น

5. เครือข่ายระหว่างครัวเรือน: ทรัพยากรหลักในพื้นที่

ความสามารถในชีวิตของญะกูร์นั้นไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากอาศัยกำลังกายและกำลังใจของเครือข่ายระหว่างครัวเรือนในพื้นที่ท่ามกลางความอ่อนแอของการช่วยเหลือโดยภาครัฐ และการฉวยโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ ทำให้ครัวเรือนของตนเองต้องรวมศูนย์โดยตนเองในการจัดวางทรัพยากรภายในครัวเรือนอย่างเคร่งครัดเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของหนี้สินรายวันและการ

¹²⁹ อ่างแล้วแม่ทองมาก ต้องกระโทก.

ขาดแคลนทรัพยากรในการสนับสนุนกิจกรรมของครัวเรือน สถาบันในพื้นที่ไม่สามารถสร้างให้เกษตรกรมีความหวังในพื้นที่ได้แม้ว่าจะได้รับโอกาสครั้งแล้วครั้งเล่านำไปสู่การสูญเสียตำแหน่งของตนเองในบทบาทของการขับเคลื่อนกิจกรรมของสังคมว่า“กองทุนเงินล้านไม่ต้องเอาดอกเบี้ยยมากเอาไม่ต้องเอากองทุนใหญ่ไว้ คนที่นี้ก็จนอยู่ก่อน ช่วยแค่นี้ก็ได้อยู่แล้วสมมติว่ามีเงินละ500เสมอภาคคนละถือว่าช่วยชาวบ้านคนมีก็500คนจนก็500บาทนี้ร้อยละ2บาททอยากให้กองทุนมันใหญ่พอเท่าแกยัง”¹³⁰

การตั้งกฎและกติกาที่เกิดขึ้นในพื้นที่โดยเฉพาะคณะกรรมการกองทุนซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีระดับการศึกษาไม่เข้าใจธรรมชาติของเกษตรกรมุ่งสนองตอบความต้องการของหน่วยเหนือในการนำเสนอความก้าวหน้าทางกิจกรรมของกองทุนในพื้นที่ **ทำให้เกิดหนี้สินและเป็นการบังคับให้เกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่สมัครใจ ทำให้กลุ่มไม่สามารถแสดงศักยภาพของตนเองได้ ถูกนำมาใช้ในเรื่องของการหาความชอบธรรมของการนำเสนอโครงการแก่หน่วยงานภาครัฐมากกว่าที่ต้องสนองความต้องการในปัญหาของคนในระดับพื้นที่หรือเอามาใช้ในการช่วยเหลือทางการเงินการเมืองโดยคนในพื้นที่ที่ไม่ได้รู้ถึงปัญหาหรือเข้าถึงข้อเท็จจริงได้** ในขณะที่ตัวแทนคณะกรรมการกองทุนอยู่ในฐานะการปล่อยเงินกู้และจัดตั้งเครือข่ายการเมืองในพื้นที่ด้วย ทำให้การจัดตั้งกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับรัฐมักถูกตีความไปตามความชอบธรรมของตนเองซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของการลดหนี้สินของเกษตรกร เครือข่ายได้เข้าไปในรูปแบบของการกรรโชคทางการเมืองภายในพื้นที่ทำให้เกิดความอ่อนแอมากยิ่งขึ้นและกลายเป็นช่องทางที่ไร้เหตุผลของการเข้าสู่ตลาด ความน่าเชื่อถือในภาพรวมของการจัดกลุ่มมีคำถามและความชอบธรรมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพราะที่ผ่านมา เกษตรกรไม่ได้อยู่ในฐานะตัวแทนในการเปลี่ยนแปลงหรือเป็นเจ้าภาพหลักในกิจกรรมกลับกลายเป็นตัวรองหรือผู้ให้การสนับสนุนแก่หัวแถวของตัวแทนในการเปลี่ยนแปลงซึ่งเกษตรกรเรียกว่า“อาจารย์”ทำให้บทบาทของเกษตรกรในการขับเคลื่อนกิจกรรมเป็นเจ้าภาพโดยตนเองสิ้นสุดลงว่า“ชาวบ้านถ้าทำไม่ได้เขาก็จะสลายมันไม่ใช่มานานย กองทุนยา ยา แต่ผู้บริหารทำแต่ปีเดียว ปีหลังหายหมด ชาวบ้านก็หายไปอีก ก็เลย เบื่อหน่ายไม่อยู่เข้าร่วมด้วยเพราะว่าอยู่กับผู้บริหารที่นี้บริหารไปมา ..คนที่จบปริญญาตรีทำไมต้องมาเป็นผู้บริหารมีความรู้ ถ้าเข้ามาที่ประชุมถ้าตาสีพูดได้คำเดียวถ้าเอาปริญญาตรีตาสีทำให้ยกหมด คนมีความรู้หมด5คำถูกเชื่อ5คำแล้วแต่ยังสนอีกไม่กล้าพูดออกมา อันนี้มันมีแน่นอนมันสามารถสั่งได้เวลายกมือ เวลาไม่ชนะไม่ยากพูดไปก็แค่ฟังเฉยๆเขาจะเอาไปชบ.”¹³¹

ดังนั้นในปัจจุบันเกษตรกรให้ความสำคัญกับทรัพยากรของครัวเรือนตนเองมากกว่าเพราะถือครัวเรือนของตนเองเป็นแหล่งที่มาที่สำคัญของรายได้ที่สามารถสร้างกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างครัวเรือนในการช่วยเหลือหรือการให้สนับสนุน

¹³⁰ อ้างแล้ว.เวทีคนปลูกมัน.

¹³¹ อ้างแล้ว.นายหลง บัวจตุรัส.

ทรัพยากรเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานที่ปราศจากการควบคุมของรัฐและไม่สามารถมองเห็นได้ โดยเครือข่ายระหว่างครัวเรือนได้ขับเคลื่อนกิจกรรมของตนเองไปได้ในชีวิตประจำวันในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรโดยผ่านความสัมพันธ์ส่วนตัวในการแลกเปลี่ยนทั้งความสัมพันธ์แบบเอื้ออาทรณโดยอยู่บนพื้นฐานของเครือญาติ เพื่อนฝูง ชุมชนของตนเอง เพื่อนบ้านของตนเอง และคนรู้จักรวมทั้งความสัมพันธ์แบบให้ผลตอบแทนที่ให้ผลประโยชน์ต่อกัน

ตารางที่ 2.4. การส่งผ่านความช่วยเหลือกันระหว่างเครือข่ายครัวเรือน (สิงหาคม-ธันวาคม 2548)

ชนิดการส่งผ่าน	สัดส่วนในปริมาณ(%)	สัดส่วนในมูลค่าทั้งหมด(%)
ผลผลิต(อาหาร)	13.9	1.09
เงิน(ฟรี)	45.79	44.5
แรงงาน	40.29	54.3
ทั้งหมด	100	100

เห็นได้ว่าข้อมูลการแลกเปลี่ยนพึ่งพาทรัพยากรกันระหว่างเครือข่ายครัวเรือน(ลูก พ่อแม่ เพื่อนบ้าน เครือญาติ ชุม)ได้ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบของการส่งผ่านการช่วยเหลือต่อกันที่บ่อยครั้งมากที่สุดหากคิดเป็นจำนวนครั้งคือเงินทองในขณะที่การช่วยเหลือคิดเป็นมูลค่ามากที่สุดคือแรงงานซึ่งเป็นรูปแบบที่สร้างความได้เปรียบต่อการลดความกดดันจากการคุกคามจากระบบทุนได้ ความล้มเหลวในการปรับตัวบนพื้นฐานความสัมพันธ์ของเงินและสินค้าได้ก่อให้เกิดชนิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อการอยู่รอด(การตกลงกันในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนแรงงานที่เกิดขึ้น เครือข่ายในความสัมพันธ์ร่วมกันของครัวเรือนเพื่อการอยู่รอดได้นำมาใช้ในรูปแบบที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนแรงงาน การสนับสนุนเครือข่ายร่วมกันเพื่อการเอาตัวรอดและลดค่าใช้จ่ายในการบรรลุกิจกรรมทางเศรษฐกิจ)

ซึ่งเป็นช่องทางที่สำคัญภายใต้การไม่คาดหวังจากภาครัฐและตัวแทนหน่วยงานเอกชนในรูปแบบของการสร้างโอกาสในชีวิตท่ามกลางความสัมพันธ์ระบบตลาด ดังนั้นเศรษฐกิจการเมืองโดยภาครัฐไม่สามารถมีตำแหน่งได้สำหรับเกษตรกรในพื้นที่ทำให้เกิดการผลิตซ้ำเศรษฐกิจและเส้นทางนอกระบบที่อยู่บนพื้นฐานของตนเองโดยปราศจากการควบคุมโดยรัฐและความเห็นชอบการตกลงกับหน่วยงานภาคเอกชนแสดงตัวตนที่สำคัญในการก่อรูปหรือให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกร (การให้ความช่วยเหลือเป็นครั้งคราว)เมื่อต้องการกิจกรรมจากภาครัฐว่า "เครื่องบดยาเข้าเครือข่ายกับเขาแล้วเขาก็พาไปดูงาน เขาให้มาใช้เห็นเอ็งทำได้นั่นหนามันไม่ใช่ของเอ็งถ้าคนไหนถ้าเขามีหัวคิดยังงี้ๆเขาก็สิให้ไปเรื่อยๆ เพราะเขาต้องการให้เอ็งต้อนรับเวลาคนอื่นเขามาดูงานเขาให้มาใช้ไม่ใช่ของเจ้าของไม่มีปัญญาดอก ถ้าอยากได้เป็นของเอ็งก็พยายามซื้อมาเรื่อยๆก็ซื้อแนวแพ็คถุง เพราะว่าเดือนที่แล้วก็ไปขายอยู่เมืองทอง ก็ได้มาเป็นหมื่นคือกันนี้ก็พยายามว่าเครื่องมือเอ็งขาดเอ็งอะไรก็ซื้อมา เขาก็บังคับให้เอ็งไปเรียนเกษตรแต่ทำไมไม่ไปเพราะว่าไม่เก่งหนังสือก็เลยไม่อยากไป

หมอแสงที่ว่านี่ป็นชัยภูมิก็ได้คนเดียวได้เภสัชก็ได้หมอแสงโคกรัง”¹³² การสนับสนุนภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชนอยู่บนความพร้อมของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะการยกระดับจิตสำนึกของตนเองในการมองปัญหาตลาดในฐานะเจ้าภาพเศรษฐกิจอย่างแท้จริงซึ่งมีครัวเรือนน้อยรายสามารถบรรลุกิจกรรมทางเศรษฐกิจนี้ได้ เป็นผลให้เกิดธุรกิจนอกกฎหมายในพื้นที่และมีวิธีการเอาตัวรอดในพื้นที่โดยผ่านเครือข่ายระหว่างครัวเรือนกลายเป็นกระแสหลักที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของการช่วยเหลือกันที่ไม่เป็นทางการให้ความหมายอย่างมากเห็นได้จากว่าเครือข่ายได้ก่อรูปเป็นแหล่งที่มาของการให้ฟรีและการยืมเครดิต อย่างไรก็ตามการยืมหรือให้ฟรีขึ้นกับสถานภาพและความสามารถของจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันบนพื้นฐานอย่างไร หากเป็นความสัมพันธ์ของสายเลือดนั้นถือว่าเป็นความยุติธรรมที่สามารถให้การช่วยเหลือแบบเอื้ออาทรณ์ซึ่งแตกต่างจากการหยิบยืมจากนายทุนลานมัน

สรุป

การพัฒนาตลาดแบบลูกไล่เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนำพื้นที่ซึ่งญะกูรีได้รู้ปัญหาอย่างดีว่าสถาบันตลาดไม่มีความยุติธรรมต่อญะกูรี ในขณะที่นโยบายของภาครัฐที่เกิดขึ้นในการช่วยเหลือรูปแบบต่าง ๆ ในพื้นที่ทำเพื่อตอบสนองต่อนักพัฒนาหรือกลไกของรัฐระดับท้องถิ่นมากกว่าจะยึดญะกูรีเป็นศูนย์กลางแม้ว่าเห็นความทุกข์ทรมานของญะกูรี อย่างไรก็ตามพลังที่ให้ความช่วยเหลือไม่ปรากฏนอกจากการพึ่งพาตามเครือข่ายครัวเรือนเป็นกระบวนการขายขบที่ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันที่ปราศจากการเรียกร้องหรือสามารถมีโอกาสให้ได้ยินเสียงของตนเองได้ในระดับนโยบาย

พลังตลาดของกลุ่มชาติพันธุ์ของญะกูรีในปัจจุบันยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้เนื่องจากปัญหาการผูกพันกับภาระหนี้สินกับเจ้าเก่าแลนมันซึ่งเป็นเรื่องของการหาที่มาของทุนแรกเริ่มในการปลดปล่อยโดยยุทธศาสตร์ที่นำเอามาใช้ในการสร้างพลังมีหลายรูปแบบในการปฏิบัติการตั้งแต่รูปแบบของการลดรายจ่ายในรูปแบบของเงินทองตนเองเนื่องจากขาดแคลนเงินในชีวิตประจำวันทำให้ต้องหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติที่เข้ามาตามฤดูกาลประกอบกับในช่วงฤดูกาลนั้นผลผลิตราคาตกต่ำดังนั้นรูปแบบของการแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์กลายเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่นำเอามาใช้กับ”เครือข่ายแบบเอาตัวรอด”อย่างที่ผ่านมาได้เดินทางไปแลกเปลี่ยนกับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองที่ศรีสะเกษโดยเอาหน่อไม้ไปแลกกับข้าวซึ่งการแลกเปลี่ยนนั้นอาศัยการเคลื่อนย้ายโดยทีมนักวิจัยซึ่งมีระยะทางประมาณ300กม.เป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในการแลกเปลี่ยนโดยการช่วยเหลือระหว่างพื้นที่ เป็นลักษณะของกลไกการดำรงอยู่แบบปกปิดที่ให้ความหมายของเศรษฐกิจแบบศีลธรรมเป็นความจำเป็นของ”ทรัพยากรทางศีลธรรม”มากกว่า ทรัพยากรด้านเศรษฐกิจเป้าหมายของการใช้เครือข่ายแบบนี้การรักษาระดับช่องทางความสัมพันธ์ของพี่น้องตนเองต่างพื้นที่

¹³² อ้างแล้ว.นายพันธ์ สังข์กลาง.

อย่างไรก็ตามพลังที่นำมาเอามาใช้เช่นนั้นนอกจากมีข้อจำกัดว่าระยะทางที่ไกลแล้วปัญหาที่เกิดขึ้นคือ หากพื้นที่ของเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ประสบปัญหาภัยแล้งหรือการประเพณีทรัพยากรไปในด้านลบก็อาจจะทำให้การใช้ช่องทางตลอดเวลาเมื่ออุปสรรคเกิดขึ้นได้ ซึ่งจำเป็นที่ต้องหาการเคลื่อนย้ายระหว่างพื้นที่ที่มีความถนัดในการปลูกข้าวและสามารถขยายกิจกรรมเหล่านี้ไม่ใช่แค่ความหมายของเครือข่ายเพื่อเอาตัวรอดแต่เป็น "เครือข่ายพัฒนา"

จากการปฏิบัติการภาคสนามร่วมกันของการสร้างเครือข่ายและการช่องทางให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรนั้นเห็นถึงปัญหาที่มีต่อกันและสามารถสร้างให้เกิดการขยายตัวของทุนมนุษย์มากยิ่งขึ้นว่า"ถือว่าที่โน้นไม่ทำนาข้าวหอมมะลิอยากให้เราได้กินที่บ้านเราอร่อยมาทุกปีก็เอาทุกปี เพราะว่าของกินได้ไม่เสียไม่เป็นไรถือว่าแบ่งกันกิน มีน้ำใจติดไม้ติดมือ ไม่รู้จักไม่เป็นไร ถ้ารู้จักกันมีความเกรงใจกันหน่อไม้ 1 ปีแจกจ่ายทั้งบ้านเราก็แบ่งให้พี่ให้น้อง เป็นข้าวเป็นอะไรกัน เขา

ชอบอยู่ ถ้ามีงานขึ้นชื่อหน่อไม้”¹³³ โดยญะกูรีในปัจจุบันจำเป็นที่ต้องมีข้อมูลในแต่พื้นที่รอบข้างที่ตนเองสามารถเคลื่อนย้ายได้และสร้างช่องทางทรัพยากรทางศีลธรรมให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความจำเป็นทั้ง2ฝ่ายเมื่อนั้นจะสามารถแก้ไขวิกฤติในเรื่องของการขาดแคลนข้าวของตนเองได้และมีตัวเลือกที่หลากหลาย ที่ผ่านมานั้นการเกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนระหว่างพื้นที่นั้นเกิดขึ้นมาจากการตั้งคำถามในการแก้ไขปัญหาช่องโหว่ระหว่างกันโดยแลกเปลี่ยนปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการวิจัยและการสร้างความเชื่อมั่นในงานวิจัยให้แก่ชาวบ้านทั้ง 2 พื้นที่จึงทำให้เกิดกิจกรรม

ปัญหาการปลดหนี้สินระยะสั้นโดยตนเองเป็นปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับทุนพื้นฐานที่ต้องอาศัยเครือข่ายระหว่างอาชีพ โดยเฉพาะการหาทุนแรกเริ่มในการปลดหนี้สินแก่ตนเองในช่วงของจังหวะการผลิตที่ดำเนินไปอย่างเฉื่อยๆซึ่งภารกิจที่สำคัญของทีมงานวิจัยคือต้องหาช่องโหว่และหาข้อต่อรองให้เกิดขึ้นบนความได้เปรียบของการเป็นแรงงานอพยพที่อยู่บนพื้นฐานของการร่วมมือและมีเงื่อนไขที่สามารถขยายทรัพยากรมนุษย์เพิ่มขึ้นไม่ใช่แค่ความหมายการแก้ไขปัญหาวิกฤติแรงงานในพื้นที่อย่างเดียว ในขณะที่การใช้แรงงานในระยะสั้นสามารถนำมาสู่การปลดหนี้สินและสามารถสร้างให้เครือข่ายแรงงานพัฒนาต่อไปคือสามารถพัฒนาในอาชีพหลักและสร้างให้เกิดความไว้วางใจเกิดขึ้นระหว่างพันธมิตรท้องถิ่นได้ซึ่งต้องอาศัยการพึ่งพาทรัพยากรเครือข่ายตนเองในรูปแบบต่างๆตามโอกาสและเวลา

¹³³ แม่ขาว แยมรัมย์อายุ45ปีผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภาผู้สัมภาษณ์ ,ที่ศาลาประชาคมหมู่บ้านบ้านบ่อแก หมู่ 2 ต.ตู่หนองไผ่ อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์. เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2549.

บทที่ 4. ตลาดและเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านริมมูล

- ❖ การก่อรูปพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านริมมูล(ประมาณพ.ศ.2345-)
- ❖ วิธีการเข้าถึงทรัพยากรและการเอาตัวรอดแบบหาอยู่หากิน(พ.ศ. 2439-2485)
- ❖ กิจกรรมการแลกเปลี่ยนของกลุ่มชาติพันธุ์แกว(พ.ศ.2485-ปัจจุบัน)
 - วิธีการเข้าถึงทรัพยากรในช่วงของการแลกเปลี่ยน
 - โลกเครือข่ายท่ามกลางความสัมพันธ์การค้าธรรมชาติ
- ❖ เชื้อน: จุดเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในการหากินตามธรรมชาติ(พ.ศ. 2532-ปัจจุบัน)
 - การใช้เครื่องมือการผลิตกับเศรษฐกิจนอกระบบ
 - วิธีการหาอยู่หากินภายใต้เชื้อน
 - การพัฒนาเครื่องมือการผลิตภายใต้การอุปถัมภ์โดยรัฐ
- ❖ การหากินบนบก(พ.ศ.2532-ปัจจุบัน)
 - เศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ: ยุทธศาสตร์ของการเอาตัวรอด
 - การค้าที่ไร้จัดตั้งของแม่ค้าเร่และทางเท้า(พ.ศ.2537-ปัจจุบัน)
 - ความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนในชีวิต
- ❖ สรุป

พื้นที่ทางวัฒนธรรมเจ้าแม่พระพื่อ บ้านสะพื่อใต้ ท่าค้อใต้ สะพื่อเหนือ ตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี - ตัวแทนตลาดในพื้นที่ทางวัฒนธรรมแบบกลุ่มติดลำนํ้าโดยเจ้าภาพเศรษฐกิจมีพื้นฐานในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันโดยยึดความถนัดและความชอบของตนเองเป็นหลักโดยถูกบังคับให้มีการเรียนรู้เครื่องมือทำกินในพื้นที่และสร้างสภาพแวดล้อมที่ทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้ตามเวลา ธรรมชาติของพื้นที่มีข้อจำกัดในการหาทรัพยากรที่ตนเองต้องใช้ในการบริโภคทำให้เกิดการแบ่งแยกแรงงานตามธรรมชาติ นำมาสู่การแลกเปลี่ยนกันระหว่างท้องถิ่นซึ่งมีสถาบันและกฎกติกาของท้องถิ่นในเวลานั้น อย่างไรก็ตามการอพยพของกลุ่มนอกชาติพันธุ์เข้ามาในพื้นที่ที่ถูกบังคับให้เร่งพัฒนาเครื่องมือการผลิตเพื่อสร้างเศรษฐกิจชาติพันธุ์ในระยะแรกส่งผลต่อการเกิดขึ้นตลาดและเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตรวมถึงการตั้งกรรมสิทธิ์ของท้องถิ่นมาใช้เพื่อโครงสร้างพื้นฐานสังคมผ่านการกระจายโดยรัฐมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถาบันใหม่ สไตล์ความคิดในการปฏิบัติการของเจ้าภาพที่หลากหลายทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดข้อจำกัดอย่างมากต่อการเข้าถึงทรัพยากรบีบบังคับให้เข้าสู่ตลาดแบบใหม่โดยผ่านการเรียนรู้คิดค้น ทดลองและการใช้เครือข่ายในรูปแบบต่างๆตามพื้นที่ทำกินแบบใหม่

การก่อรูปพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านริมมูล(ประมาณพ.ศ.2345)

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ค้นพบว่า "บ้านสะพือมันตั้งมาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 โอยกะฮอดร้อยปีแล้ว"¹ ซึ่งในความคิดเห็นของชาวบ้านต่างให้ความหมายที่แตกต่างกันดังเห็นได้จาก "บ้านนี้มันบ่แหล่นสิได้ 200 ปีมาแล้วเบาะ ตั้งก่อน พิมนุษย์ แต่ก่อนเป็นบ้านด่านสะพือ พิมนุษย์ตั้งทีหลังไต่ บ้านนี้เขาบ่ว่าด่านสะพือ อยู่พุ้นอยู่ทางนอกพุ้น กะเลยว่าเป็นบ้านสะพือซื่อๆ"² "โอยสะพือนี้เกิดก่อนพิบูลฯ ก่อนอำเภอลำเลียด จังว่าได้นามแก่งสะพือ พระพือ"³ น่าจะตั้งขึ้นมาประมาณ 200ปี ในความทรงจำของชาวบ้านซึ่งในอดีตสภาพธรรมชาติเป็น"แก่งสะพือนี้มันหมายถึงพระ พระประจำแก่ง พระพือ พระพือประจำแก่ง"⁴ ในอดีตนั้นชาวบ้านเรียกว่า "บ้านด่านสะพือ"ได้ ด่านสะพือนี้มันมีดอนด้านอยู่ ดอนด้านมันพันน้ำหนา พันน้ำหลายๆ มา มันกะตันไม้ใหญ่ๆ มันพัน เดียวนี้มันคนหลายตัดต้นไม้ ออก เลยเป็นแต่ดอน เป็นแต่หินซื่อๆ ดินกะน้ำพัดออกหนีเบ็ดแล้ว แต่ก็มันดินมันพันอยู่ ดินดอนดาน"⁵ ซึ่งลักษณะเฉพาะที่มีแก่งและดอนนั้นทำให้หน่วยงานราชการในอดีตใช้สำหรับตรวจ "เรือกำปั่น เรือเดินมา มาเอาสินค้าเมืองอุบลฯ ลงไป แล้วกะมาจอดนี่ดี มาจอด บาทนี่กะให้ด่านสะพือนี้ตรวจสะก่อน คือตรวจชะเจ้ามีของหนีภาษีหยังกั้น โอย... แต่พุ้น บ่ กะลืออยู่หว่าง 8 – 9 สิบปี นี่หละชะเจ้าอันนั้น"⁶

สภาพทางธรรมชาติเหมาะสมสำหรับการพักแรมของเส้นทางการคมนาคมทำให้หน่วยงานราชการได้ตั้งด่านตรวจสินค้าระหว่างประเทศ คือจากอุบลไปลาว และตอนใต้และจากลาวเข้าไทย ซึ่งลักษณะพื้นที่เป็นแก่ง และเป็นชุมชนเหมาะสำหรับการอยู่อาศัยของปลาและน่าจะเป็นพื้นที่เอื้ออำนวยต่อการจับปลาเป็นอย่างมากเพราะ "ชุมแต่ละชุมปลาอยู่หลาย คลองมา ไปติดแก่งตาสุข แก่งอิหมูล บ่แม่นเปิดกรับ ไปหากิน ชุมหัว ชุมบก ชุมมูลมันอยู่หล่ม ชุมมูลมันหลายตัว ชุมซีกะมี มันหลายหม่องเด ชุมซีกกับชุมกกแดงอันเดียวกัน มันหลายตัว แต่ละชุมนี้ มันหลาย ...เริ่มแรก ให้นำปลาเรื่อย"⁷ อย่างไรก็ตามในอดีตนั้นชาวบ้านที่อยู่อาศัยในริมน้ำมูลไม่ให้ความสำคัญกล่าวคือ ชาวบ้านมุ่งใช้พื้นที่ลิกเข้าไปจากริมน้ำมูล ซึ่งเป็นพื้นที่ราบเหมาะสม

¹ นางแจ่ม เนื้อทอง.อายุ63ปีผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่16 หมู่8 ต.โพธิ์ศรี .อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.เมื่อวันที่17 กุมภาพันธ์ 2548.

² เวทีผู้อาวุโสอายุ 70 ปี บ้านสะพือเหนือ.ผู้ดำเนินรายการนายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย,ที่สวนริมน้ำ เมื่อวันที่19 กุมภาพันธ์ 2548.

³ พ่อใหญ่ผัว ทองกัน.อายุ 75 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์,ที่หน้า สะพือเหนือ หมู่8 ต.โพธิ์ศรี .อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.เมื่อวันที่20 กุมภาพันธ์ 2548.

⁴ อ่างแล้ว.เวทีผู้อาวุโสอายุ 70 ปี.เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2548.

⁵ อ่างแล้ว.พ่อใหญ่ผัว ทองกัน.

⁶ อ่างแล้ว.

⁷ นายสมพงษ์ ขวัญคำ.อายุ 46 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์,ที่หน้า สะพือเหนือ หมู่8 ต.โพธิ์ศรี .อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2548.

⁸ อ่างแล้ว.นายสมพงษ์ ขวัญคำ.

สำหรับปลูกข้าวว่า"เฮ็ดนาอย่างเดียวนะ บ่เคยจับปลา มันบ่มีก่แหลวแต่ก่อน ... หลายๆ เขาจะลงทางนั้น ลงทางใต้ นั้นแหละทางริสอร์ทนั้น เขาลงทางนั้นเขาลงมา กะเขาหากิน เฮ็ดไข่เฮ็ดนากิน เลี้ยงจ้วเลี้ยงควายไป"⁹

รูปภาพที่1 แสดงอาณาบริเวณพื้นที่วัฒนธรรมบ้านริมมูล

ในอดีตวิถีชีวิตของคนบ้านแก่งสะพือเหนือไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการจับปลามาก เพราะปลาเป็นเพียงแหล่งอาหารที่มีจากธรรมชาติสามารถจับได้ตลอดเวลา ซึ่งมีความแตกต่างจากการปลูกข้าวที่ต้องเน้นการใช้แรงงานตามฤดูกาล และในเวลานั้นปลาไม่สามารถสร้างมูลค่า

อย่างอื่นได้ เนื่องจากไม่มีตลาด พื้นฐานธรรมชาติของคนในพื้นที่มุ่งให้ความสำคัญกับการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากสภาพพื้นที่ทำกินของบ้านสะพือเหนือ ได้บุกเบิกขยายพื้นที่ทำกินลึกเข้าไปจากศูนย์กลางที่ตั้งของหมู่บ้านทำให้การใช้พื้นที่รอบข้างริมมูลเป็นที่ "พักอาศัย" ก็จะดูแลเกี่ยวกับเรื่องของสัตว์ของชาวบ้านบ้างหมา ชี้เกียนจิ้ง ... บ้านดอนถ่อมข้าวนี้ ที่นี้เรียกไปเรียกมาก็เลยมาเป็นบ้านดอนตำข้าว แผลงมาเป็นบ้านดอนตำข้าวก็เปลี่ยนมาเป็นบ้านดอนตำข้าว แล้วต่อจากนั้นก็มีการเพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ ตามธรรมชาติก็ขยายออกตามชุมชนหนาแน่นขึ้นมา จากนั้นการทำมาหากินก็ต้องอาศัยแหล่งน้ำแล้วละ แล้วชาวบ้านก็มาหากินตามแม่น้ำมูล เมื่อมาหากินตามแม่น้ำมูล"¹⁰ แต่ก่อนกะเลี้ยงจ้วเลี้ยงควาย บ่านนี้ชี้คร้านเอางัวเอาควายมาฟี่ มันคั้มมันแคบ บ่านนี้กะเป็นฮั่วเป็นสวนอยู่พุ้น สมัยแต่ก่อนมันบ่มีผู้ร้ายผู้หยังมาลักจ้วควายสมัยแต่ก่อน คันสิผูกไว้กะยามค้ำมากะชี้คร้านไปเบ็งไปแยงมันจั้งชี้ไปเฮ็ดอยู่พุ้นสร้างบ้านอยู่พุ้น เทื่อแรกกะเป็นเถียงเป็นตูป กระต๊อบกระแต๊บ เฝางัวเฝ้าควายไปนา"¹¹ พักแรมเสร็จที่นี้ก็มีย่อยๆคนเขามาอยู่เรื่อยๆ...ก็เลยตั้งเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งขึ้น"¹²

รากเหง้าดั้งเดิมของบ้านสะพือเหนือเกี่ยวข้องกับบ้านสะพือใต้ แต่เนื่องจากปัญหาการเดินทางไกลและไม่สะดวกเลยกลายเป็นหมู่บ้านใหม่เกิดขึ้น โดยลักษณะของพื้นที่เหมาะสม

⁹ อ้างแล้ว.เวลาที่ชาวบ้านกลุ่มอายุ 70 ปี.เมื่อวันที่19 กุมภาพันธ์ 2548.

¹⁰ อ้างแล้ว.เวลาที่ผู้อาวุโส70 ปี.เมื่อวันที่19 กุมภาพันธ์ 2548.

¹¹ อ้างแล้ว

¹² นายสุวรรณ สายนที อายุ49ปีผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินสัคค สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์ ,ที่ศาลาประชาคมหมู่บ้านท่าค้อ ตำบลหมู่6 ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2548.

สำหรับการทำนาและเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลักแล้วก็จับปลาในการบริโภคแต่หาก” ผู้บ่เฮ็ดนากะลงมูลหาลา จับแหลวครับ มันเป็นหมากเป็นฮวงแถวนั้น ... ฝีมือเขามันกะหากินไปจ้งชั้นหละมันบ่เก่งดอก นั้นหละเขากะหาอยู่เบ็ดมืออยู่ฮั้นหละ กางเบ็ดราว โดยมากเบ็ดราวหละ แต่ก่อนนี้สมัยก่อนนั้นใส่เบ็ดราวกันนั้นหละ ทำค้อเหนื่อเขามีนายอยู่ได้ครับ ต่างกันแหลวเขามีนาอทางนี้ นอ ทางนั้นเขาบ่มีนา นี่นาแถวนี้อยู่หลายอยู่¹³

รูปภาพที่2 แสดงบริเวณพื้นที่ทำกินของบ้านริมมูล

ทำให้ สะพือได้บ่ได้จับปลาเป็นหลักเพราะว่าบ้านพื้นมันบ้านนาหลายหลาย¹⁴ สะพือได้กะคือชาวบ้านที่มีพื้นที่ในการเฮ็ดการเกษตรหลาย บ้านสะพือได้มันบ่ได้อยู่มน้ำ ไกลน้ำ ไกลน้ำ หาลาคือกันบ้านริมมูลเขาจะว่าบางคนแล้วแต่เขาสิเอิ้นกันนั้นหละ แต่ที่ผู้ใหญ่บ้านเดียวกันแต่ก็บ้านค้อได้กะเป็นสะพือได้คือกันมาแยกออกปกครองบ่ทั่วถึง”¹⁵ โดยลักษณะพื้นที่ตั้งลึกไป

จากริมน้ำมูลบางครั้งคนในพื้นที่ด้วยกันไม่ให้การยอมรับว่าเป็นบ้านริมน้ำ แต่การปรับตัวของคนสะพือได้ หากไม่มีที่นาก็จับปลาในการบริโภคซึ่งมีอยู่น้อยมาก เพราะว่าเป็นบ้านสะพือได้มีพื้นที่เพียงพอในการบุกเบิกของการตั้งถิ่นฐานเป็นของตนเองโดยทำสวนทำไร่ “ปลูกพริกปลูกบักเขือกิน แล้วพอนั้นเจ้ากะมาช่อยกะมาเป็นชุมชนใหญ่ขึ้น ”¹⁶

การตั้งถิ่นฐานบริเวณริมน้ำมูลนั้นมีอุปสรรคที่ต้องเผชิญอยู่คือ หากเกิดการขยายตัวของจำนวนประชากร ทำให้ต้องอพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่ เนื่องจากแต่ละพื้นที่ต่างมีคนมาจับจองเป็นเจ้าของ จึงเกิดการอพยพเป็นครั้งแรกของคนในพื้นที่ ดังเห็นได้จากการตั้งถิ่นฐานของบ้านท่าค้อได้ที่ไม่สามารถมีที่ดินที่จะทำแปลงปลูกได้ เพราะที่ผ่านมามีได้ใช้ความสามารถแรงงานตนเองจากการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ” บัดนี้ชุมชนค้อได้นี้ ออกมาจากบ่มีนาเฮ็ด กะลงมาหาลา เมื่อลงมาหาลาแล้วนี้ เมื่อลงมาแล้วนี้กะมาเฮ็ดค้ายอยู่มาเฮ็ดชุมอยู่ บัดนี้มีความเจริญเข้ามากะเอาลูกเอาเมียมา กะออกแม่แฝดลูกกัน หลายแล้วกะเลยตั้งมาเป็นชุมชนอยู่นี้ เป็นอันว่าในชุมชนนี้กะเลยบ่มีพื้นที่ในการทำเกษตร ก็เลยเป็นชุมชนหาลา เครื่องมือหาลานี้หลากหลาย เครื่องมือนี้บ่มีชื่อกัน ชื่อกะชื่อในชุมชน เขากะเรียนรูจากพ่อแม่ ถ้าบ่เป็นสมมติว่าบ่เป็นในส่วนหนึ่ง แคะเป็นในส่วนหนึ่ง ต้องชอยเหลือกัน ”¹⁷

¹³ อ้างแล้ว.นายสมพงษ์ ขวัญคำ.

¹⁴ เวทีชาวบ้านค้อไต้ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริยผู้ดำเนินรายการ, ที่ศาลาประชาคมหมู่บ้านท่าค้อไต้ หมู่ 6 ต. โพธิ์ศรี .อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2548.

¹⁵ พ่อใหญ่เก่ง จำปาเทศ.อายุ 74 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่ท่าหน้า สะพือเหนือหมู่ 8 ต.โพธิ์ศรี .อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2548.

¹⁶ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้านค้อไต้.เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2548.

¹⁷ อ้างแล้ว.

ความพยายามของการเอาตัวรอดนั้นได้แรงให้เกิดการบุกเบิกพื้นที่ใหม่ให้เกิดขึ้น แม้ว่าก่อนหน้านี้ชาวบ้านริมมูลมีความสามารถในการสร้างเครื่องมือการผลิตของตนเองขึ้นมาแล้วอันเป็นหลักฐานเฉพาะหน้าว่า หากสามารถเรียนรู้ได้ก็สามารถตั้งถิ่นฐานได้ในพื้นที่ใหม่ซึ่งคนบ้านค้อได้ดูเหมือนว่าจะเข้าใจตนเองเป็นอย่างดีว่า "ค้อได้นั้นคนบ่ค่อยมีนาตัว มีส่วนน้อยย หลวหนอยเดียว"¹⁸ แต่การตั้งถิ่นฐานของคนบ้านค้อได้ค่อนข้างจะแตกต่างกันการตั้งถิ่นฐานที่บ้านสะพือ ตรงที่ว่าเป็นพื้นที่ขาดแคลนที่ดินจึงทำให้คัดเลือกความสามารถเข้าสู่ธรรมชาติว่า "คนบ้านค้อได้นี้คนมาจากบ้านดงบัง อำเภอมืองอุบลฯ กะเข้ามา มาหาปลาอยู่ที่นี่ เขาจับปลาเก่ง มันได้หางแก่งนี้ปลามาชุกชุมกันหลาย ยามปลาขึ้นมา ปลาขึ้นมาวางไข่"¹⁹

การผสมผสานกันเมื่อตั้งถิ่นฐานในพื้นที่โดยเอาประสบการณ์ของความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรเป็นตัวกำหนดเพราะลักษณะพื้นที่แบบนี้มีการใช้ทรัพยากรที่มีความแตกต่างกัน แต่บ้านทั้ง 3 ต่างตั้งอยู่บนริมมูลน้ำด้วยกันและมีความสัมพันธ์กันว่า"คุยกัน กะคนบ้านสะพือนี้หละ เขาเอ็นสะพือน้ำ บ้านสะพือน้ำ มันติดอิมมูลนี้ติดน้ำนี้ สะพือได้กะ สะพืออ้ายสะพือน้องได้ครับพวกนี้ ใกล้ๆกัน มันได้แก่งหนาครับ เขาเอ็นแต่บ้านได้ ทางนี้มันเหนือแก่งกะเลยเอ็นบ้านเหนือ สะพือได้สะพือเหนือจังซี่"²⁰ ในอดีตได้สร้างตำนานที่เป็นเฉพาะของตนเองในพื้นที่ตามความเชื่อของตำนานเก่าว่า"ถ้าเป็นชุมชนอื่นก็จะทำบุญบั้งไฟ หมู่ 6 นี้ก็จะทำบุญบั้งไฟสามปีถึงจะมีครั้งหนึ่ง แต่ในชุมชนหมู่ 10 นี้จะไม่บั้งไฟ คือที่ว่าสามปีมีครั้งหนึ่งถ้าเป็นนิทานก็จะเล่าว่าเป็นเพื่อนกัน พญาแถนเป็นเพื่อนกันกับทางพญานาคคงจะเป็นแต่โบราณนั้นหนาแล้วเป็นเพื่อนกัน แล้วทีนี้จะทำยังไงถึงจะรู้ว่าถึงฤดูการทำเกษตรหรือทำนาละ ก็เลยสัญญาว่าพญาแถนต้องส่งฝนลงมา พญาแถนอยู่บนพญานาคอยู่ล่าง โทรศัพท์ไปหากันไม่ได้เขียนจดหมายหากันไม่ได้รูปภาพที่ 3 การใช้ประโยชน์ริมฝั่งมูลช่วงฤดูน้ำลด

ก็เลยสัญญาว่าถ้าอยากจะทำให้รู้ว่า จะเอาน้ำลงมาให้ก็ทางข้างบนนี้จะพญาแถนเอาน้ำลงมาให้ปลุกข้าว ก็เลยให้มีการจุดบั้งไฟขึ้นไป เมื่อจุดบั้งไฟขึ้นไปแล้วก็เมื่อถึงเดือน 6 จะทำนาแล้วพญาแถนก็จะเอาน้ำลงมาให้ เอาน้ำลงมาให้"²¹ ตำนานนั้นมุ่งไปปรับใช้การอธิบายสังคมชาวนามากกว่าการจับปลา

โดยพยายามสร้างความมั่นใจว่าความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นส่งผลให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยแก่การทำมาหากินของตนเองซึ่งในพื้นที่บ้านริม

¹⁸ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้านค้อได.เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2548.

¹⁹ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่ผัว ทองก่น.

²⁰ อ้างแล้ว.พ่อสมพงษ์ ขวัญคำ.

²¹ นายสุวรรณ สายนที.อายุ 49 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลาประชาคม หมู่บ้านท่าค้อไต้หมู่ 6 ต.โพธิ์ศรี .อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี วันที่สัมภาษณ์ 23 กันยายน 2548.

มูลอย่างบ้านสะพือเหนือและสะพือใต้ตอบรับต่อพิธีกรรมเหล่านี้ เพราะมีความผูกพันกับการเพาะปลูกตามฤดูกาลและการพยายามหากำลังใจจากระบบธรรมชาติที่ไร้จัดตั้งในพื้นที่ ในขณะที่บ้านค้อใต้ไม่ได้ให้ความสำคัญกับพิธีกรรมเหล่านี้ เพราะธรรมชาติของคนในพื้นที่ประกอบอาชีพจับปลาเป็นหลักและมีสไตล์ความคิดของตนเองซึ่งแตกต่างกับ 2 พื้นที่ที่กล่าวคือ” เห็นว่าปลาขึ้นไหว้ธาตุเดือนสามแล้ว”²² โดยได้กำหนดสภาพบรรยากาศของฤดูกาลว่า” ะทุกปลาฮอดยามมันขึ้นมา ท้องฟ้ายามนี้มันเป็นฤดูเดือนสองเดือนสามเฮนั่นแหละ เดือนห้าเดือนหกฟ้ายามปลาขึ้นมาบ้อ คือเบิ่ง “คุณ”นี่หละยามเข้ามาคุณมันใหญ่ คุณกะคือ ยามมือเข้าก่อนสิสว่างมันเป็นขี้ผ้าบังก้อน บักใหญ่ก่อนตะเวนสิขึ้น ช่วงหน้าฝนช่วงเดือนห้าเดือนหกนี้มันสิมีคุณ หน้ามันบ่มีดอก เบิ่งว่าคุณใหญ่ฝนบ่เหิงดอกฝนสิตก บ่หลายมือดอกฝนสิตก ฝนตกมันกะดีปลา มันหนีแต่ว่ามันขึ้นมามาหาเฮอยู่เรื่อย ปลาขึ้นมาที่มันหลายกว่าปลาวังปลาวังมันน้อยลงเื่อเห็นหมู่จั่งสิกะดีใจ คิดว่าหนา”²³

ความเชื่อในตำนานของบ้านค้อใต้นั้นแตกต่างจากบ้านอื่นๆอย่างเห็นได้ชัดว่าพยายามสร้างตำนานที่ผูกพันกับสภาพแวดล้อมของการปรับตัวในการทำมาหากินให้แก่ชาวประมงในพื้นที่ว่า ต้องรู้สัญญาณของการเดินทางของปลาตามฤดูกาล อย่างไรก็ตามความเชื่อที่มีความแตกต่างจากการประกอบอาชีพในการใช้พื้นที่ทางธรรมชาติใช้ว่าจะสร้างอุปสรรคไม่ให้เป็นคนในพื้นที่เดียวกันหาได้ไม่ เพราะฤดูกาลในกิจกรรมทางสังคมมาจากพื้นฐานของความผูกมัดจากที่เดียวกันยกเว้นบ้านค้อใต้ ทั้ง 3 พื้นที่ต่างเข้าร่วมกิจกรรมเดียวกันเพราะยึดถือเป็นประเพณีกันมานานแล้วว่า ”คนบ้านเดียวซื่อคือกันนี้มันกะหลายคน มีการมีงานกะเล่ากันข่าวคราวกันจั่งสินา ไปร่วมกันสังสรรค์ กะถือว่าเป็นบ้านพี่เมืองน้อง บั้งไฟนี้บ้านได้มีหนังสื่อกะไปร่วมสะพือเหนือกะมี ปีที่แล้วเพิ่นกะจุดไปแล้ว ที่สิมานี้เดือนหกนี้บ้านสะพือได้ แบบว่าคันบ้านนี้มีเฮ็ดกะไปร่วมกันหนา บ้านค้อใต้บ่เคยมีแต่รวมกันกับบ้านดอน แต่กัมันเป็นบ้านนี้กับเพิ่นหนาบ้านน้องใหม่กะว่าได้บ้านออกมาใหม่ มาโฮมกัน ม่วนซื่นกันเป็นประเพณี ร่วมงานกัน”²⁴

นี่คือการกำหนดพื้นที่ทางวัฒนธรรมเดียวกันของบ้านริมน้ำที่ด้านหนึ่งความสัมพันธ์ทางเครือญาตินั้นได้กำหนดอาณาบริเวณของบ้านพี่เมืองน้องในพื้นที่โดยมีความเชื่อบางอย่างในการประกอบอาชีพของตนเองในการสร้างขวัญและกำลังใจ แต่อีกด้านหนึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับตัวให้เข้ากับคุณลักษณะพื้นที่ให้พอเหมาะในฐานะเป็นบ้านริมน้ำด้วยกันและมีพื้นฐานในการดูแลกันของความสัมพันธ์ทางสังคมแม้ว่าจะประกอบกิจกรรมที่แตกต่างกัน

²² อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้านค้อใต้.

²³ อ้างแล้ว.

²⁴ การสนทนากันระหว่างผู้ใหญบ้านหมู่6กับพ่อใหญ่เก้ง จำปาเทศ.อายุ 74 ปี.บันทึกโดยนายชินศักดิ์ สุวรรณอจรรย์ ,ที่ริมทางหมู่บ้านท่าค้อใต้หมู่6 ต.โพธิ์ศรี .อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2548.

ประวัติศาสตร์การหาอยู่หากินในความสัมพันธ์ระบบตลาด(พ.ศ.2439-2485)

ในช่วง 100 กว่าปีที่ผ่านมามีบ้านริมมูล เป็นเส้นทางของการซื้อขายสินค้าระหว่างพื้นที่ว่า”พวกฝรั่งเศส...ปกครองประเทศลาวแล้วบ้านนี้เวลาน้ำขึ้น น้ำหลาก เวลานั้นน้ำหลากกว่าชั้นสะ เขาเอิ้น น้ำหลายนั้นหละ มาเต็มฝั่ง ท่วมมาแต่สารคาม เรือใหญ่เขาเดินมา เรือแต่ก็เขาเอิ้นเรือกำปั่น เออเรือกำปั่น..ชะเจ้าอั้นนั้นตอนด่านประจำ เขามาซื้อสิ่งของลงไปดิ เขาไปปากเซ ไปเมืองเก่า จำปาศักดิ์ พวกแต่ก็มันมีเรือ มันเป็นเรือเครื่องจักรหนา เครื่องจักรใช้ไฟ ใช้พินหนา จึกจึกๆ เขาใส่ไฟเอ้ ซื้อเป็นผ้าเป็นแพรเป็นยังแหลว ของสินค้าเอาลงไป บ้านนี้เขาจะเอาสินค้ามวนนั้น ขึ้นมาขาย พวกหมากแห้ง กาแฟไปชั้นดิ พวกหมากแห้ง กาแฟ”²⁵ การใช้เงินในความสัมพันธ์แบบตลาดเกี่ยวข้องกับคนบ้านริมมูลมานับร้อยปี โดยมีความจำเป็นที่ต้องใช้เงินในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัดไม่ว่าจะเป็นการซื้อเสื้อผ้า กาแฟ และป่านว่า ” แต่ก่อนมันเป็นป่าน เป็นคือป่อเฮานี้ ป่านนี้เฮามาทำเป็นแห เป็นมอแต่ก็ แต่ก็มีบ่มีลอน จังซี่ มันบ่มีในลอน บ่มีลอน บ่มีเอิ้นจังซี่นา แต่ก็ได้ บ่านชะเจ้า ปลุกเทือง แล้วกะปลุกป่าน ทางใต้กะจังมีป่านหลาย เออแบบเห็นบ่ป่อเฮานี้ เออเขาเอ็ดงามได้ขาวจุ่นพุ่น เขาออกมาแล้วประเทศลาวแหลวเขาทำ ๆ ทำแล้วเขาจะเอาขึ้นมาขาย พวกบ้านสะพื่อนี้กะเอ็ดแหบิตดิหละ ฉีกออกเป็นเส้นมา กะมาบิตๆๆ มาเส้นกะได้ ชะเจ้าเส้นๆๆ แล้วกะมาสานใส่แห สานใส่แห สานใส่มอง แล้วกะเอ็ดสายเบ็ด เสียบเบ็ดราว ที่ทางเอาปลาขึ้นมายามเดือน 6 เดือน 7 นี้”ความจำเป็นที่ต้องใช้ป่านในฐานะเครื่องมือการผลิตพื้นฐานที่สำคัญในการจับปลาในริมน้ำมูล ซึ่งเป็นการอย่างหนึ่งที่ทำให้คนบ้านริมมูลสามารถสร้างหลักประกันของตนเองได้โดยเฉพาะการจับปลาเพื่อการบริโภคและการแลกเปลี่ยนปลากับพื้นที่รอบข้างเพื่อให้ได้สิ่งอื่นๆที่จำเป็นในชีวิตประจำวันของการยังชีพ

การติดต่อกับภายนอกโดยใช้เงินตรากับคนที่ไม่รู้จักนั้นได้เกิดขึ้นมานานแล้วในฐานะตัวกลางในการแลกเปลี่ยนแต่ไม่ได้หมายความว่าผลผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายซึ่งให้ความหมายทักษะแรงงานการผลิตที่ต่อยกว่าและการแบ่งแยกตามความถนัดเฉพาะที่แตกต่างกัน โดยในรูปภาพที่ 4 “ชุม”จับปลาของบ้านท่าค้อได้

อดีตนั้นต่างได้สร้างวัฒนธรรมการผลิตของตนเองขึ้นมาในการเชื่อมโยงกันในลักษณะการแลกเปลี่ยนหรือการพึ่งพาทรัพยากรซึ่งกันและกันเพื่อการเอาตัวรอดของโลกเครือข่ายตนเองในอดีตมากกว่าอาศัยอยู่ในท้องถิ่นได้ตามลำพัง เห็นได้จากลักษณะพื้นที่บ้านริมมูล แม้ว่าสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง ใน

²⁵ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่ผัว ทองกัน.

อดีตสามารถปลูกข้าวทำนาของตนเองได้และสามารถจับปลาได้ แต่คนบ้านริมมูลนั้นมีข้อจำกัดในการหาทรัพยากรในพื้นที่ว่า "เครื่องมือกะบ่หลายกะมียู่คนหากบ่ซื้อ ก่อสิบซื้อมันเป็นหยั่งซื้อหัวเดียวมันกะได้ปลาหลายอยู่ แต่วามันลงทุนหลาย มันปลาหลายซื้อหน้อยเดียวมันกะได้ปลาหลาย ถ้าตั้งแต่กักับคู่มือนี้เดียนนี้มีปลา มันต้องซื้อ(เครื่องมือ)หลายจึงได้ปลา ป่านเขาปลูกเทิงแต่ก่อนบ้านสะพือได้ ปลูกบ้านผมนี้หละสวนผมเอง ปลูกไว้หัวสวน เเทิงงามได้สาวกะเอามาฉวก สาวกะเส้น เอามาทางนี้หละกะโดนเต็บ เอามาเส้น"²⁶ มีผลทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทั้งแบบความสัมพันธ์แบบตลาดที่ใช้เงินและใช้สิ่งของในการแลกเปลี่ยน

การใช้ความสัมพันธ์ของการซื้อขายแรงงานในฐานะสินค้าในเวลานั้นได้เกิดขึ้นในครัวเรือนแต่เป็นแค่หน่ออ่อนอย่างเช่นประวัติครอบครัวของ "ลุงพงษ์ บ่แหลว คนอุปสข เฝิ่นตายแล้ว ตายเบ็ดแล้วหละคน ซื้อเบ็ดคู่มอง แต่ก่อนลาวมาแต่พื้น ลากมาแต่ท่าบัวแดง มาเบ็ด บ้านทางเหนือ บ่ได้เว้า ตั้งแต่ผู้แบกข้าวนี้กะยัง 90 เฝิ่นตาย ได้ 100 ก้าวปี นั้นหละ"²⁷ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับธุรกิจนอกกลุ่มชาติพันธุ์อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจแบบการกระจายใหม่และการค่านิยมในพื้นที่ว่า "ไม้เขากะมี ซื้อเทิงข้าว เเทิงเลื่อยไม้ ตั้งแต่มีเขื่อนสิรินธรกะน้ำท่วมไม้ โรงสีกะแจ้ง โรงเลื่อยแหลม บ่มีไม้เลื่อย กะจำเป็นต้องเขาตัว เออพ่อใหญ่พงษ์ สมพงษ์ แบกข้าวทำงานกรรมกรติ มีรายได้ไปตามวันนำ เยอะ ช้นแหลวเฮ็ดจั่งได้สิได้กิน คับบ่ไปจั้งช้น เยอะเขาได้มี้อละ 3 บาท – 4 บาท แบกไม้โรงสีมี้อละ 6 บาทครับ โอ้ยมันกะพอๆกัน หาปลา ขนาดกะต๋านึงสิได้อยู่ดอก 7 บาท – 8 บาท นั้นหละ 5 – 6 กิโลกะยังบ่ได้ 6 บาท"²⁸

สภาพการณ์เช่นนี้ทำให้พวกเขามีความต้องการใช้เงิน ณ เวลานั้นเป็นผลมาจากเงื่อนไขที่ไม่สามารถเอาทรัพยากรของตนเองสามารถแลกเปลี่ยนได้เพราะ "ข้าวบ่ได้ขาย บ่ได้ขายข้าวได้แต่ก่อน มันบ่พอกินดิ แถวบ้านนาจานบ้านละเวเขามีข้าว เขาแกลงมาขายติดบ้านนี้ นาเขาหลายนาทางพีผัดบ่หลาย"²⁹ การสร้างความปลอดภัยในชีวิตว่า "ใช้หลักธรรมชาติ สมัยก่อนมีแต่บ่บ่ยท่อนั้นแหลวผลิตบ่ได้ ทอผ้าตำข้าวเอง มีข้าวมีปลา นอกจากผู้ได้บ่ครัวนดอกจั่งได้กินปลา ข้าวกะปลูกนาไผ่มัน ที่ไผ่ที่มันเด อยู่ทางนอกบ้าน บ้านค้อได้เปิดบ้าน"³⁰ กำลังการผลิตที่มีอยู่นั้นสามารถสนับสนุนเพียงแค่การอยู่รอดของครัวเรือนตนเอง ความต้องการเงินตราในการแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งที่จำเป็นเมื่อเผชิญความยากลำบากอย่างมากของคนในยุคก่อนว่า"แต่ก่อนข้าวตำทุกวัน ตำทุกวันได้แต่ก่อนมันบ่มีโรงสี แม่หญิงในครอบครัวสิบได้อยู่เลย โอ้ยหน้อย ก้าวสิเป็นข้าวสารได้ ผู้ชายแหลวตำ พ่อกะตำ มีหลายอยู่แต่กะบ่มีความสุข มันทุกข์ มันทำงานหนักแล้วกะการกินการอยากกะบ่ดี เพราะว่าของมันบ่หลายว่าช้นสะ แต่ก่อนคนทุกข์ได้ ทุกข์จริง ๆ เดียนนี้มันกะเสมอกัน คือการนุ่งเดียนนี้นุ่งเสมอกันได้ แต่ก่อนตากแพตากส่งน่ง ชาตชานึงเฮากะ

²⁶ ครูใหญ่บ้านสะพือเหนือ.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภาผู้สัมภาษณ์ , ที่ริมทางหมู่บ้านหมู8 ต. โพธิ์ศรี .อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.เมื่อวันที่18 กุมภาพันธ์ 2548.

²⁷ อ้างแล้ว. เวทีผู้อาวุโส 70 ปี บ้านสะพือเหนือ.

²⁸ อ้างแล้ว

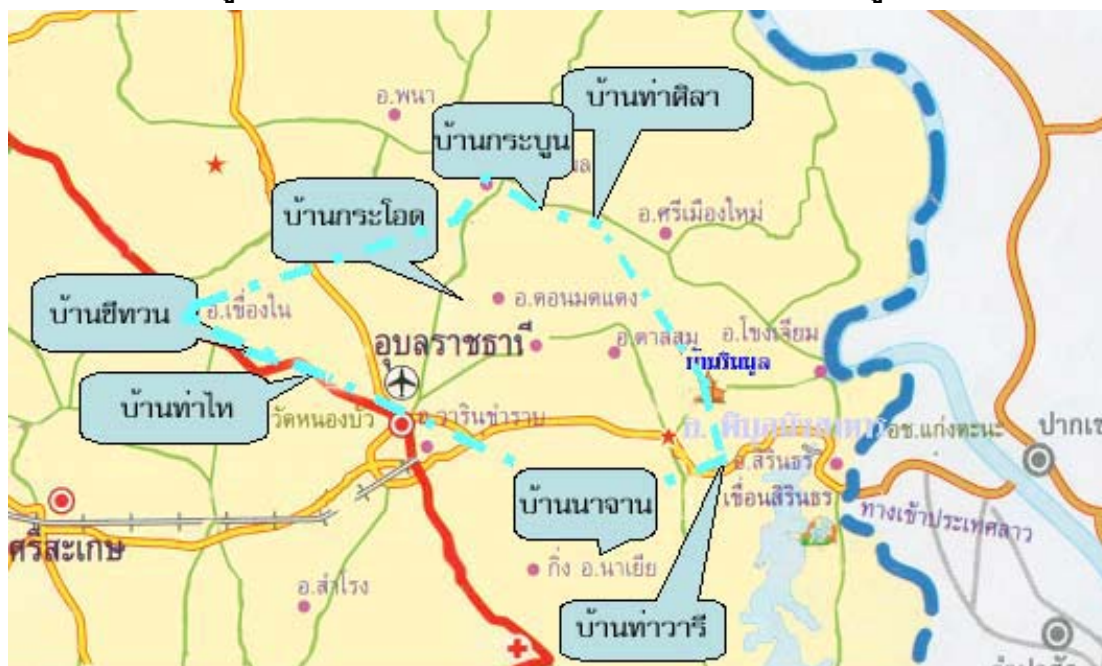
²⁹ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่ผัว ทองกัน.

³⁰ อ้างแล้ว.ครูใหญ่บ้านสะพือเหนือ.

เอาหยังมาปะมาหยังเอา แต่ก่อนสิไปทำงานใส สิมีบ่อนทำงาน ลงการลงงานกะบ่ค่อยมีคือเดียวนี้ได”³¹

ตลาดแรงงานในความหมายของคนในพื้นที่เวลานั้น เมื่อ 100 กว่าปีที่ผ่านมาได้สร้างให้เกิดความคิดที่จะหลุดพ้นจากความยุ่งยากของตนเองในการหาทางเลือกที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ในการเอาตัวรอดตามความต้องการของแต่ละครัวเรือน จุดนี้เองที่ทำให้คนในพื้นที่ต่างให้การยอมรับในการเข้ามาของระบบตลาด เนื่องจากไม่ได้สร้างความทุกข์ให้แก่คนในพื้นที่ แต่เป็นการสร้างโอกาสในการเอาตัวรอดที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น และช่วยแบ่งปันความลำบากยุ่งยากในชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่ ทำให้เกิดวิธีการเข้าถึงทรัพยากรในระบบตลาดเนื่องจากง่ายกว่า ใช้แรงงานเหมือนกันและสามารถซื้อสิ่งที่จำเป็นได้ในชีวิตประจำวันสำหรับบางครอบครัวที่เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ในขณะที่ชาวบ้านบางครัวเรือนในเวลานั้นเห็นว่าการสร้างรายได้ในรูปเงินตราขึ้นขึ้นอยู่กับความถนัดของแต่ละคน ในขณะที่เดียวกันบางคนก็นิยมหารายได้ในตลาดคิดว่าสามารถทำอะไรได้ดีกว่า

รูปที่ 5 อาณาบริเวณการแลกเปลี่ยนของคนบ้านริมมูล

เพราะการแลกเปลี่ยนการซื้อขายเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมตามฤดูกาล อย่างเช่นเกลือ “แต่เมืองพุ้นแหล่ มาจากอำเภอดระการฯ มาจากแถวๆ ลำเซหนา พวกบ้านโอด บ้านกระบูนนี่หนา ท่าศิลาลอกศิลาแถวๆ เก็บข้าวมาขายนี่ดีเขามาแลก มานี้น้ำไหลนี้ชะเจ้ากะไปเอาเฮือลงแก่ง กะไปเอาลงซอยชะเจ้าอยู่นี้ แลกนี้เบาะกะมีกระบุง กระต่า มีของๆ ของหยังจั้งชี้หนา เกลือของนึ่งกะข้าว 2 ของแต่ก็เกลือแพงกั่วข้าว บ่านนี้เดียวนี้ข้าวแพงกั่วเกลือเอา...มันมีของตวงของหยังจั้งชี้หนา อันนี้เกลือตวงนึ่ง ข้าว 2 ตวงจั้งชี้หนา เกลือคูนึ่ง ข้าว 2 จั้งชี้หนา แต่ก่อนเกลือมันแพงเขาต้มยาก เดียวนี้ข้าวมันแพงกั่วเกลือได้ เขาเอามาแลก “เกลือ

³¹ อ่างแล้ว.เวที่ผู้อาวุโส 70 ปี บ้านสะพือเหนือ.

แลกข้าวๆ” เอามาเอากะมาเอ็ดปลารำติหละเกลือ บ่แหลว ปลาเฮาหาเอาติ เอากะเอ็ดปลารำ บ่
ค่อยแลกปลา มีแต่แลกข้าว ใให้เอ็ดปลาแดกมันอยู่อันนี้ตัว อยู่**อำเภอเขื่อง**พวกบ้านชี ในลำชีเขา
เอ็ดไผมาขาย ใให้กะมาแลกข้าวคือกันแต่ก่อน มาคือกัน ใส่เอือมานั้นเด ข้าวเขาน้ำท่วม พวกนา
อำเภอเขื่อง นาในลำชีน้ำท่วมหลาย เออข้าวน้ำท่วม กะเอามาแลกข้าวจิ้งชี มันกะเลยทางโคก
แต่สมัยพ่อเป็นบ่าวไผมาแลกข้าว **บ้านชีชวน ท่าไห ท่าไฮนี้แหลว บ้านท่าวาหลอกวาร**ไปชั้น
แหลว แถวๆ นั้น ในลำเชนั้นเห็นปะะ”³²

ตลาดในอดีตได้ให้ความหมายขึ้นอยู่กับการต้องการของการบริโภคภายในพื้นที่
เพื่อตอบสนองต่อการสร้างหลักประกันในชีวิตของตนเอง ซึ่งสามารถแปรรูปทรัพยากรที่มีอยู่ใน
รูปแบบต่างๆ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการเอาตัวรอดและการต่อรองกับพื้นที่อื่นๆ ซึ่งถูก
กำหนดตามฤดูกาล โดยหลังจากที่สามารถสร้างหลักประกันในครัวเรือนก็ทำการเคลื่อนย้าย
ผลผลิตไปตามสถานที่ต่างๆ และกำหนดการพึ่งพาทรัพยากรร่วมกันโดยสร้างโลกเครือข่าย
ตนเองขึ้น ซึ่งเน้นความหมายในกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์การคงอยู่ในชีวิตประจำวันมากกว่า
การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์อันสูงสุดว่า “ส่วนมากกะเอาปลาเอือบไป
ย่างเอาเต้มันเน่าก่อน ก่อนสิไปฮอดกัน สมัยก่อนมันบ่มีรถครั้งวันก็ไม่ถึง สิบหกโล แต่ก่อนย่าง
จนพอเดครับ เดียวนี้เป็นหยั่งหย่างบ่พอคราวกะฮอดแล้ว แต่ก่อนหย่าง(เดิน)ไปนี้มีดแล้วเดียว
นี้มีด เดินทางบ้านนาจานนี้ ทางเก่าตามทางเกียน แล้วแต่ผู้จะไป ญาตอยู่ใต้กะไปใต้ ไปนำ
ญาติ บ้านห้วยหมากห้วยไผ่ศรีเมืองใหม่พ้นแล้ว เดียวนี้ตายเหมิดแล้วหละถามเผานี้แม่ไปกับ
แม่นี้ ไปตีสามโอ้ยตีสี่ไปแจ้งบ้านดอน อือแจ้งบ้านสะพือใต้เอานี้ ไปฮอดพ้นกะนอนหลับ เอา
ปลามาแลกเข้ากิน เป็นพี่น้องกัน บ่เป็นกะได้ถ้าเป็นแลกนี้ได้ มาเด้อเอาปลามาแลก กะหนัก
อยู่ชั้นแหลว ”³³

กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนบ้านในอดีตเป็นคู่ขนานกับกิจกรรมการ
แลกเปลี่ยนที่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของตลาดเพื่อที่จะประกันและการพัฒนาความสัมพันธ์ต่อกัน
และกัน ความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนไม่ได้เน้นในความคุ้มค่าในผลประโยชน์มากที่สุด แต่มี
การแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นในรูปของสินค้าเหมือนกับอย่างตลาดพิบูล เป็นการสนับสนุนโลก
เครือข่ายของตนเองที่ได้ให้ความมั่นคงและการช่วยเหลือต่อกันในชีวิตประจำวันของพื้นที่
ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นในอดีตนั้นได้ต่อต้านระบบตลาดให้
ความหมายของการพยายามเข้าถึงทรัพยากรเพื่อให้ดำรงอยู่ได้จากข้อจำกัดของ
ธรรมชาติในพื้นที่ตนเอง และความสัมพันธ์ในฐานะมนุษย์สังคม ในขณะที่การ
แลกเปลี่ยนในความสัมพันธ์สินค้านั้นได้เกิดขึ้นกับกลุ่มนอกชาติพันธุ์ที่เน้นการซื้อขาย
สินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันและใช้ตรรกะในความสัมพันธ์ของการเน้นเป้าหมาย
เพื่อให้ได้มาทรัพยากร โดยในอดีตนั้นของการพัฒนาความสัมพันธ์ตลาดในพื้นที่นั้นได้ตอบ

³² อ่างแล้ว. พ่อใหญ่หัว ทองกัน.

³³ เวทีชาวบ้านคนอายุ 60 ปี. ดำเนินรายการโดยนายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย, ที่ศาลาประชาคม
หมู่บ้านค้อใต้. หมู่บ้านหมู่ 6 ต.โพธิ์ศรี .อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี. เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2548

รับในลักษณะความสามารถกำหนดการต่อรองโดยตนเองและคาดหวังรูปแบบของสถาบันว่า” ขนาดกะต๋านึงสี่ได้อู่ดอ 7 บาท – 8 บาท นั้นละ 5 – 6 กิโลกะยังบ่ได้ 6 บาท ค่าครองชีพมันบ่ สูงจั่งซี่ ขนาดเสื้อผ้ากะยังโตละบาท โตละสลึง ห้าสิบดั่งค์ บ่มีครับ บ่มีแนวซื้อ บ่านนี้เบ็ด ถ้าผู้ มักใส่เบ็ดราวกะซื้อเอาลวดเขามาชุดเอาเบ็ด เอาจากพิบูลย์นี้แหลว ร้านเจ๊ก เออขายลวด บ่าน ปลูกเอง ปลูกน่านา นำสวน นำบ้าน นำเฮือนเฮานี้ละ ออเยาะแอเยะไปจั่งชั้นละ พอได้ใช้ได้ สอยไปชั้นละ”³⁴ ระดับราคาสินค้าในอดีตเป็นปัจจัยเสริมทำให้เกิดความต้องการหารายได้ มากกว่าการพึ่งพาการประกันการยังชีพแต่เพียงอย่างเดียว เพราะมีความต้องการแลกเปลี่ยน มูลค่าแรงงานเป็นสินค้าในระบบตลาด

ในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐานความสามารถในการผลิตในชีวิตประจำวันยังไม่ได้กลายเป็น สินค้า เป็นเพียงแค่การให้ความหมายของทรัพยากรในกำหนดพลังชีวิตของตนเองในแต่ละวัน โดยการไ้แรงงานในครัวเรือนของตนเองเพื่อตอบสนองต่อการบริโภคของตนเองเป็นหลักว่า” หมากพลู มีอยู่ ปลูกเอา นีบ้านแม่เผ่ากะมีอยู่ ดันหมากเผิ่น กะพอนั้นละ พอได้เคี้ยวชำได้ ชำนึ่ง กะบ่ได้ซื้อเขา พริกกะซื้อคือกัน ผู้ปลูกกะปลูก เกลือกะซื้อ บ่ บ่มี”³⁵ เพราะเป็นแรงงานใน ครัวเรือนซึ่งหากมีความต้องการอะไรก็จัดการปัญหาของตนเองโดยไม่มีมูลค่าการแลกเปลี่ยน สินค้า เนื่องจากเป็นความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันได้สร้างบนพื้นฐานของการให้ความสัมพันธ์ ส่วนตัว การแลกเปลี่ยนแบบการให้ได้สร้างให้เกิดความสัมพันธ์แบบมิตรภาพ เครือญาติ เพื่อน บ้านและโลกเครือข่ายของตนเองในที่สุด ความสัมพันธ์แบบนี้ได้ถูกสร้างมาจากบรรทัดฐาน ของโลกเครือข่าย การได้รับกระบวนการขัดเกลาและความจำเป็นทางด้านศีลธรรมหากต้องการ ให้เกิดความช่วยเหลือเกิดขึ้นเป็นคุณลักษณะของการเอาตัวรอดด้วยกันของวัฒนธรรมบ้าน ริมน้ำที่ผ่านมามีว่า ” ปลาได้แต่ก่อนนี้บ่ได้ขายครับ หาปลาได้ปลาโตใหญ่ๆมา คนกะบ่ขโมยกัน ใส่เบ็ดไว้ฮู้จักปลากินเบ็ดผู้้นั้นแล้วเอ็นเฟิ่นไปเอา คั่วแล้วไปแลกข้าวกันกินไปแลกกับพี่น้อง กันนี้ละ คั่วปลาที่ละ ดันแยกเอือบแล้วกะไปหากัน ไปหาพุนหละบ้านเรือนาจนไปหาพี่น้อง บ้านสะพือบ้านค่อนี่หาไปเหมิดนี้ละ พวกเลี้ยงควยนี้ข่อยจับปลาได้นี้ให้เจ้า ยามเจ้าเอาข้าว ขึ้นบ้านเอามาให้ข่อยแแนเด้อ คือเอามาแลกเปลี่ยนได้ในสมัยนี้ครับ...เดินทางบ้านนาจนนี้ ทางเก่าตามทางเกียน แล้วแต่ผู้จะไป ญาติอยู่ใต้กะไปได้ ไปนำญาติ”³⁶

การแลกเปลี่ยนแบบการให้อยู่บนพื้นฐานความเป็นเครือญาติหรือคนที่รู้จักกันภายใน เครือข่ายของตนเองซึ่งชอบคอกันและผูกพันกัน ไม่เกี่ยวข้องกับกฎของมูลค่าการแลกเปลี่ยนใน ระบบตลาด ประกอบกับเส้นทางการคมนาคมยังมีข้อจำกัดเห็นได้จากการค้าขาย ”มันกะบ่ค่อย สะดวกสะบายว่าชั้นสะ แต่ก่อนบ่ทันมีสะพานใด มันมีหลายหมู่บ้าน บ้านเขาทางพุนมันใหญ่..แต่ ก่อนมันมาสิมีสะพาน สะพานบ่มีใด ข้ามเรือเอา บ่สะดวก น้ำไหลๆกะโอโยไป บ่ไหวกะขี่เรือเฮา แหลวไป เอากะไปขายปลาเด ชื่อผู้มักซื้อกะซื้อ ผู้บ่ซื้อกะเอาเงินมา ชื่อพวกพริก พวกเกลือ

³⁴ อ่างแล้ว.เวที่ผู้อาวุโส 70 ปี บ้านสะพือเหนือ.

³⁵ อ่างแล้ว.

³⁶ อ่างแล้ว.สุวรรณ สายนที.

ยาสูบ คนจีนแหลวขาย ทันเบ็ด”³⁷ การแลกเปลี่ยนในระบบตลาดเกิดขึ้นนานๆครั้งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการบริโภคในชีวิตประจำวัน หรือทรัพยากรแรงงานไปแลกเปลี่ยน ผลผลิตได้ถูกให้ความหมายเพียงแค่การสื่อสารผ่านเงินตราไม่ได้หมายถึงการผลิตเพื่อการจำหน่ายว่า “ผู้ลางคนกะสังซื้อแหน 6 กิโล ใหซื้อมา พิมุนยนี้ดี ตลาดพิมุนย คนจีนเขาเอามา คือว่า ใหน้าปลาเขาเนาะ พอตีน้ำปลาเขาเบ็ดเขากะเอาใไว้ถ้าขายใให้เขา อยู่กะอุบลยติ จังหวัด ไป แต่ก่อนทำงานอยู่โรงเลื่อยส่งไม้ส่งหยังเขานันติ บ้านอาเสียอยู่พุน ไปโรงไม้พุดีท่าตลาดพุน อยู่บ่แรกแหลว ก่อนนั้นกะหลายอยู่ ม่นบ่มงานทำนี้แหลว ม่นกะเสร็จหน้านาแล้ว จักอยู่หยังยามแล้ง ปีได้บ่อยากหาปลาจะไปทำงานไปซันติ พอได้กินได้อยากไปนั้นติ ถ้าว่าซันม่นกะไปบ่รอด”³⁸

ในอดีตนั้นชาวบ้านในพื้นที่ต้องการปัจจัยการผลิตของตนเองเพื่อบรรจุกาชนะและแลกเปลี่ยนผลผลิตกับเครือข่ายของตนเองเป็นหลัก ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของกิจกรรมในการสร้างมูลค่ามุ่งตอบสนองต่อความต้องการของตนเองและสร้างหลักประกันในชีวิตจึงมุ่งถนอมอาหารของตนเองเป็นหลักว่า” มีปลาว่า ขาดบ่ได้กะพ่อกะทำแม่กะทำ เอ็ดเป็นเบ็ด เอ็ดไปนำกันทำเบ็ด มีเบ็ดทุกบ้านหลังคาเอื่อน มีเบ็ด เออทำมาแต่ก่อนๆ บ้านนอกเขากะเอ็ดคือกัน”³⁹ นั่นคือรูปแบบทางความคิดที่เกิดขึ้นของการเข้าถึงทรัพยากร และทำให้ตนเองไม่อดตายอันเป็นวิถีชีวิตในชุดปฏิบัติการประจำวันของคนในพื้นที่ ซึ่งให้การยอมรับและอธิบายความหมายของการอยู่รอดต้องคำนึงถึงการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมภายนอก อากาศ ระบบการทำมาหากิน ประเพณีและอื่นๆล้อมรอบตนเอง ธรรมชาติของสถาบันสังคมแบบนี้ เกิดขึ้นมาบนพื้นฐานโลกเครือข่ายที่ต้องการประกันความหิวโหยร่วมกันมากกว่าการสร้างตรรกะของการต่อรองในความคุ้มค่าและความได้เปรียบของแต่ละคน

ความจำเป็นของการใช้เครื่องมือการผลิตที่เพิ่มกำลังการผลิตยังไม่เกิดขึ้นเนื่องจากเหตุผล 2 ประการ ประการแรกวิถีชีวิตของชาวบ้านไม่ได้อยู่ในตลาดและการเดินทางไม่สะดวกให้ความหมายเพียงแค่การแลกเปลี่ยนผลผลิตของตนเองในรูปของเงินตราเท่านั้น ประการที่สองนั้นยังไม่เกิดความต้องการผลผลิตในระดับสังคม ในศักยภาพของชาวบ้านนั้นในริมน้ำมูลมีข้อจำกัดอย่างมากเงื่อนไขเหล่านี้เพราะว่า”เครื่องมือกะบ่หลายดอก แต่ว่าปลาหลายแต่ก่อนโดยมากพายเอื่อไป พวกปลาสวยอีปลาอย่างอื่น บ่อดดอกปลากิน ท่อได้กะได้ เครื่องมือกะบ่หลายกะมีอยู่คนหากบ่ซื้อ.. ใใช้เบ็ดแต่ก่อน แต่ก็เบ็ดบักใหญ่เบอร์ 18 นี้กะได้กินปลา”⁴⁰

การเข้าถึงทรัพยากรได้นั้นในอดีตนั้นให้ความหมาย ด้านหนึ่งจำเป็นที่ต้องสามารถจับปลาได้และมีเครื่องมือการผลิตพื้นฐานของตนเอง ซึ่งสามารถสร้างขึ้นมาจากคร้วเรือนของตนเอง เรียนรู้จากเพื่อนบ้านหรือซื้อขายจากตลาด อีกด้านหนึ่งหากมีเครื่องมือการผลิตและความสามารถในการจับปลาได้ใช้ไปพร้อมกับการทำนาคือเพื่อการบริโภคของครัวเรือน

³⁷ อ้างแล้ว.เวทีผู้อาวุโส 70 ปี บ้านสะพือเหนือ.

³⁸ อ้างแล้ว.

³⁹ อ้างแล้ว.

⁴⁰ อ้างแล้ว.ครูใหญ่บ้านสะพือเหนือ.

เพราะฉะนั้นหากคนในพื้นที่ไม่สามารถมีเครื่องมือการผลิตของตนเองขึ้นได้ต้องประกอบอาชีพ
อย่างอื่นไป” แต่ก่อนชีวิตมันไม่ได้ซื้อเว้งง่าย ๆ อยู่กะซื้อเขาเรือ ไม้ยูงไฮ้อยู่เขา เขากะฟัน เฮือ
เฮือเอ็ดบ่เป็นเฮากะซื้อเขา ซื้อแต่ก่อนมันกะบ่แพง ลำละ 200 – 300 ตามราคา ซื้อแถวโขงเจียม
ดิ..ถ้าบ่มีเขากะไปหารับจ้าง กรรมกอก มกร เอ็ดเฮือนเอ็ดซาน สมัยก่อนไปชั้นหละ มี กะมีมาแต่
ได้หละ ทำงานโรงสีโรงเลื่อย โรงสีนี้ อยู่ริมมูล โอยหลายปีแล้ว”⁴¹

ทำให้คนจำนวนหนึ่งหันมาประกอบอาชีพอย่างอื่น คือเป็นแรงงานรับจ้างตามโรงงานใน
ละแวกใกล้เคียงของกลุ่มนอกชาติพันธุ์ การตั้งถิ่นฐานในริมน้ำมูลในอดีตนั้นต้องทดลองเรียนรู้
ตามสติปัญญาที่มีอยู่และผ่านการเลียนแบบคนอื่น ๆ เพราะธรรมชาติของแม่น้ำมูลนั้นไม่ได้
หมายความว่า “บางเทือกะไป บางเทือกะบ่ไป บ่ได้เอาเป็นอาชีพหลักคือแต่ก่อนหนา เพื่อคิด
หมั้นกะไป เอ็ดลอบเอ็ดหยังไว้ถ้าใส่ ยามน้ำยามหยัง ใส่ปลาคือกัน ทำเอง คืดอยากเอ็ดเอานี้หละ
เอ็ดวิธีนั้นวิธีนี้ บาดไปเห็นผู้หนึ่งเอ็ดผู้หนึ่งกะเอ็ดทรงนี้เนาะผัดว่า เฮากะเบ็งโตอย่าง เอ็ดไปนำ คืด
เอาไปนำจ้งชั้นนา มันกะเอ็ดจ้งชั้นจ้งชี.. ปลา มันกะหลายแนวอยู่ได้หละ ปลา กด ปลาอีเก๋า ปลาอี
สุ่นี่หละ ปลาธรรมชาติ...มันขึ้นตามธรรมชาติของมัน อยู่”⁴² เห็นได้ชัดเจนว่าเครื่องมือในการจับ
ปลา มุ่งสร้างหลักประกันให้แก่ตนเองโดยเก็บไว้เป็นทรัพยากรสำรองแก่ตนเองและแลกเปลี่ยน
ตามเครือข่ายของตนเอง

ในช่วงแรกของชีวิตความเป็นอยู่แบบลักษณะทวินิยมทำให้เข้าใจความหมายของการ
แลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้ทรัพยากรนั้นออกมาเป็น 2 แบบเป็นการติดต่อกับโลกเครือข่ายของตนเอง
โดยใช้ความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันและการติดต่อกับโลกข้างนอกใช้ความสัมพันธ์แบบ
แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรได้บนศักยภาพพื้นฐานที่มีอยู่
เพราะการเพาะปลูกไม่สามารถสร้างหลักประกันการบริโภคและตอบสนองต่อการขาดแคลน
ทรัพยากรตัวอื่น ๆ ในพื้นที่ได้ จึงมีผลทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนการซื้อขายโดยตรงแต่เป็นสินค้าที่
นำเข้ามาจากคนนอกพื้นที่เป็นหลัก พลังของท้องถิ่นในเวลานั้นก่อรูปมาจากการแบ่งแยก
แรงงานตามธรรมชาติของพื้นที่ โดยชุมชนไม่สามารถอยู่ได้โดยตัวเองส่งผลให้แต่ละท้องถิ่นได้
จัดตั้งการผลิตตามความถนัดที่มีอยู่ในธรรมชาติแลกเปลี่ยนกันในฤดูกาลโดยขึ้นกับความพอใจ
ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งเน้นการเอื้ออาทรกันและกันและกำหนดตลาดโดย
ตนเองตามความจำเป็นและความสนใจของแต่ละชุมชนซึ่งมีผลต่อการเป็นเครือข่ายทางสังคมใน
การอยู่รอดร่วมกันทำให้เกิดการต่อรองในเชิงผลประโยชน์ของกลุ่มซึ่งส่งผลให้เกิดสถาบันทาง
สังคมในการกำกับการกระทำทางเศรษฐกิจโดยมีความตึงแน่นทางชาติพันธุ์และทรัพยากร
ศีลธรรมจัดวางตำแหน่งทรัพยากรแก่สังคม

กิจกรรมการแลกเปลี่ยนของกลุ่มชาติพันธุ์แกว(พ.ศ.2485-ปัจจุบัน)

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านริมมูลไม่ได้
เกิดขึ้นมาจากแรงผลักดันภายในเพราะสภาพพื้นที่ทำกินนั้นไม่สามารถทำให้เกิดการแบ่งแยก

⁴¹ อ้างแล้ว.เวทีผู้อาวุโส 70 ปี บ้านสะพือเหนือ.

⁴² อ้างแล้ว

แรงงานภายในด้วยกันได้ แต่เกี่ยวข้องกับการอพยพแรงงานจากภายนอกได้เข้ามาสู่ส่ว
ใกล้เคียงของพื้นที่ที่กล่าวคือ " แกวมันมาบ๊ีบนี้ แกวอพยพตั้งแต่สมัยสงครามอินโดจีนแล้วใหม่ ๆ
นั้น บาทนี้แกวกักฝรังฆ่า ฆ่าล่องน้ำโขง ... เจ้าฝรังจับแกวลีฆ่า ฆ่าล่องน้ำโขง ข้ามเข้ามา
เมืองลาว ข้ามจังหวัดอุบลฯ แหน่ ข้ามมุกดาหาร แหน่ ข้ามนครพนม แหน่ มันใกล้ เข้ามาเห็นบ่
หลาย มาอำนาจเจริญหลาย นี่เดมันมาอยู่พิบูลย์นี้ ปี 85"⁴³ ซึ่งคลื่นอพยพเกิดขึ้นหลังจากนั้น
ในช่วง "พ.ศ. 90 กั้วนี้หละ หว่าง 91 นี่หละ คือว่ามันถึกอำนาจของไผบู้ ... มาอยู่นี้ มันกะมา
รับจ้างหละ บาทนี้กะมา ผู้มักแก่ขวด ผู้มักเฮ็ดมอง จับปลาไปขึ้นแหลว เป็นช่าง อยู่กะให้จับ
(ปลา)แหลว แม่น้ำมูลมันของสาธารณะได้ บ่หมั่นของไผ่ เขาเฮ็ดของเขา"⁴⁴ มีผลทำให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงในพื้นที่คือกลุ่มชาติพันธุ์แกวเมื่ออพยพเข้ามาใหม่นั้นได้ถูกตราให้เป็นชาติพันธุ์ที่
คนในพื้นที่ไม่ให้ความไว้วางใจเพราะ " แกวมันเป็นคนสองหัวเขาว่า เออนกสองหัว มันจึงซีเด
สมัยสงครามญี่ปุ่น ญี่ปุ่นต้ออังกฤษมาได้ กะได้ผ่าน ผ่านเข้าไปเมืองลาว สิไปตีเมืองลาว บาทนี้คน
ญวนกะว่าฝรังอยู่หม่องได้ว่าชั้น คนญวน ของฝรังเศส เขตอินโดจีน ฝรังนั้นมันปกครองประเทศ
ลาว ปกครองเขมร ปกครองเวียดนามใต้ 3 ไ้อ้เจ้าญวนนี้กะไปบอกญี่ปุ่นติ เออฝรังอยู่หม่องได้จั้ง
ชั้นนา พอดีญี่ปุ่นแพ้สงคราม ยกธงขาวสมัยนั้น ... เจ้าฝรังจับแกวลีฆ่า ฆ่าล่องน้ำโขง "⁴⁵

ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมบังคับไปในตัวที่กลุ่มชาติพันธุ์แกวต้องสร้างเศรษฐกิจของชาติ
พันธุ์เพื่อประกันให้สามารถปรับตัวเองในสภาพแวดล้อมใหม่ ซึ่งตามธรรมชาตินั้นคนแกวรู้ว่า
ตลาดพิบูลย์นั้นให้ความหมายเป็นการจัดวางกิจกรรมเศรษฐกิจที่ได้กำหนดโดยอุปสงค์และอุป
ทาน โดยปัจจัยประชากรและเส้นทางการขนส่งมีบทบาทที่สำคัญเพื่อที่จะส่งผลต่ออุปสงค์และ
อุปทานในผลผลิตภายในพื้นที่ พิบูลย์เป็นเส้นทางโดยตรงที่สามารถเชื่อมโยงผลผลิตไปวาริน
เดชอุดม โขงเจียมและบุนนทริกและการค้ำนั้นก็ควบคุมไปถึงโขงเจียมด้วย ซึ่งแกวรู้ปัญหานี้
ดีกว่าคนในพื้นที่รอบข้างโดยการใช้พื้นที่สาธารณะแม่น้ำมูลทำให้แกวมีความสะดวกและมีความ
คล่องตัวกว่าในการทำงานเพราะไม่ต้องไปซื้อหรือเช่าเพียง แต่ขอให้มีทักษะและเครื่องมือการ
ผลิตที่มีประสิทธิภาพมากกว่า เมื่อนั้นก็สามารถครอบครองทรัพยากรในลุ่มน้ำมูลได้และ
ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้ เนื่องจากมีความถนัดและทำงานที่ตนเองรู้สึกว่
คล่องตัวในการใช้ธรรมชาติจากแม่น้ำมูล จึงทำให้แกวประกอบกิจกรรมการจับปลาในน้ำมูลใน
ขณะที่เวลานั้นกลุ่มชาติพันธุ์จีนได้ยึดครองตลาดพิบูลย์แล้วเมื่อแกวอพยพมาตั้งถิ่นฐาน ในขณะ
ที่"ภาครัฐได้จำกัดสิทธิการซื้อที่ดินแก่แกวทำให้มีข้อจำกัดอย่างมากในการทำมาหากินจึงใช้
พื้นที่แม่น้ำมูลเป็นแหล่งทำมาหากินเพื่อการอยู่รอดตอนแรกเริ่มประกอบกับหน่วยงานภาครัฐใช้

⁴³ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่ผัว ทองกัน.

⁴⁴ อ้างแล้ว. เวทีผู้อาวุโส 70 ปี. บ้านสะพือเหนือ.

⁴⁵ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่ผัว ทองกัน.

นโยบายกับกลุ่มชาติพันธุ์แควในฐานะผู้อพยพทำให้มีข้อจำกัดอย่างมากในการทำมาหากิน เพราะถูกต่อต้านสิทธิในการใช้กรรมสิทธิ์⁴⁶

เหตุผลที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการปรับตัวเองของกลุ่มชาติพันธุ์อพยพในสภาพแวดล้อมแบบใหม่ค่อนข้างที่จะยุ่งยากกับคนพื้นเมือง ในขณะที่แควไม่สามารถทำอาชีพอย่างอื่นได้ด้วย เพราะระบบราชการให้สิทธิแก่คนไทยจึงทำให้เกิดทำธุรกิจในกลุ่มเพราะใช้ภาษาและประเพณีเดียวกัน สามารถระดมทรัพยากรภายในกลุ่มของตนเองได้ง่ายด้วยทำให้มีความคล่องตัวในการปรับตัว จึงเป็นแหล่งที่มาในความสัมพันธ์ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เน้นการหาทรัพยากรทางธรรมชาติสร้างความมั่นคงในชีวิตประจำวันของตนเองและกลุ่มชาติพันธุ์ในที่สุดของพื้นที่ตั้งแต่ช่วงปี 2490 เป็นต้นมา

ข้อจำกัดดังกล่าวจึงเกิดแนวคิดของการจับปลาด้วยตนเองเพื่อการบริโภคและแลกเปลี่ยนค้าขายในตลาด ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสามารถเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่กล่าวคือ " คนญวนนี้สิหาประมง แต่คนไทยนี้เฮ็ดมาตั้งโดนแล้วหละ แต่ว่ามันเกิดประยุกต์ใช้ แต่ว่าขั้นตอนบ่คือกันกับญวน คนอีสานนี้สิเฮ็ดบักใหญ่ ตุ่มบักใหญ่ใช้วิธีขึ้นก่อน ตุ่มนี้ลักษณะมันมีคานหกอัน แต่ว่าประยุกต์นี้คนญวนว่ามันต้องเฮ็ดจั่งสิ เดียวนี้มันถนัดไปทางญวน มันว่าคานมันน้อยหละมันใหญ่ มันต้องซอยกันหลายคน ยกของเจ้าแล้วกะยกของซอย ซอยกัน แล้วกะมีอันตรายการขาดมันน้ำ เพราะว่าชอบน้ำมันบางๆ เวลาเฮ็ดถึงเฮ็ดลากเฮ็ดขาดน้ำมันมันกะขาด"⁴⁷

การพัฒนาเครื่องมือการจับปลาชนิดตุ้มโดยคนแคว ทำให้สามารถจับปลาได้มากยิ่งขึ้น แรงการจับปลาได้ตามเวลาที่ต้องการและมีการพัฒนาตุ้มให้มีขนาดใหญ่ขึ้นโดยใช้แรงงานของคนทำเพียงคนเดียวก็สามารถจัดการได้ ที่สำคัญสามารถกำหนดชนิดของปลาได้ด้วยเป็นปลาชนิดอะไร แต่เมื่อเกิดการประดิษฐ์ตุ้มสามารถกำหนดชนิดของปลาตามขนาดของตุ้มได้"ตุ้มจะใช้จับปลาแต่ละชนิดบ่คือกัน เครื่องมือประมงมันสิบ่คือกัน น้ำมันสิเข้าได้เฉพาะปลากรดจั่งสิหน้าปลากรดกะเข้าปลาเค็งกะเข้า ปลาอีสอนกะเข้าปลาอีสีกะเข้า ปลาตะแบงกะเข้านี้ตุ้มพอใหญ่กล่าตุ้มพอใหญ่จอนกะเป็น แต่ว่าตุ้มเข้าไปใกล้ๆ ใส่ปลานางนี้หนา ปลากรด แต่ว่าตุ้มโตนี้ได้ปลาโจกกับปลานาง นีว่าตุ้มโตนี้บ่เข้าปลาโจกจักโตเดหละ เข้าแต่ปลานางกับปลาปิ้ง ปลาปิ้งน้อย"⁴⁸ จึงสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น และปลาได้เคลื่อนย้ายตามเวลาฤดูกาลเพราะ"บ้านนี้ได้ยินมาบ่เกินสามวันมันกะมาถึงทางเฮาคือกันช่วงเดือนเจ็ดเดือนแปด ปลาเล็กมันขึ้นแต่เมษาเดือนสาม ... กะปลามวนมาจากลำเซบายลำโดมนีหละขึ้นไปเฮากะจับได้ลงมาเฮากะจับได้ มันลงมาฤดูเดียวตันเดือนสิบเอ็ดสิบสองนี้แหลวตุลानी เพราะว่ามันสิอวยแล้วพอเดือนสิบเอ็ดสิบสองมันสิหวัลงหลังจากออกพรรษาไปปลาลงเลย ปลาลงนี้กะเดือน

⁴⁶ นายยอ แซ่เล้. อายุ 52 ปี. ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์, ที่ตลาดพิบูล ต. โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่สัมภาษณ์ 24 เมษายน 2548.

⁴⁷ อ้างแล้ว. เวทีชาวบ้าน ทำค้อได้.

⁴⁸ อ้างแล้ว.

สิบเดือนสิบเอ็ดมันส์อ่วยแล้วเพราะว่าปลามันถึกหัวลมเดือนสิบเอ็ดสิบสองมันหน้าฤดูลม ยามลมปลามันอ่วย อ่วยลงมามูนมันกะลงไปคือเก่าของเขา”⁴⁹

ดังนั้นหากไม่สามารถมีเครื่องมือที่กำกับได้ในระยะเวลาอันสั้น ก็ไม่สามารถจับปลาได้โดยการเคลื่อนย้ายนั้นใช้ระยะเวลาประมาณ 1 วัน จึงจะสามารถจับปลาได้จากแม่น้ำโขงได้ในช่วงฤดูกาลของการจับปลา ไม่มีใครสงวนสิทธิในการใช้พื้นที่ของตนเองนอกจากบอกให้รับทราบว่าได้มีการใช้พื้นที่ซึ่งแกวไม่ได้มาใช้พื้นที่ๆ ที่ชาวบ้านใช้อยู่เพราะถือว่าเป็นคนละกลุ่มละพวกกัน กลุ่มน้ำมูลได้กินอาณาบริเวณจากแก่งสะพือไปถึงโขงเจียมทำให้แกวคิดว่า หากใช้เครื่องมือในการทำงานแบบชาวริมน้ำมูลเป็นอุปสรรคและไม่สามารถทำงานได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในช่วงเวลาเงินและเวลาทอง จึงได้คิดค้นการแกววดให้เกิดขึ้นโดยการเปลี่ยนวัสดุจากป่านมาเป็นด้ายในล่อน ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้วัสดุในการสร้างเครื่องมือการผลิตที่มีความแข็งแรง คงทนและสามารถครอบครองระยะเวลาในการจับปลาที่ยาวนานมากกว่า ซึ่งส่งผลให้เกิดการใช้การแกววดขึ้นเป็นครั้งแรกในพื้นที่น้ำมูล “มีแต่แกวมาแกเอา พวกผมนี้เฮ็ดเบ็ดเฮ็ดมองจับปลาเอา เขามีทุนครับ พวกผมบ่มีทุนครับใส่แต่เบ็ด เขาเอาเรือมาอยู่มาแกเอายามมือแลหนึ่งเขาขยัน สองเขาไผ่มีเขาดีกว่า ทุกอย่างเขาแต่ว่าเขาด้อยกว่า ซื่อหงเหวแต่ก่อนเขาอยู่พิบูลฝีมือเขาดี”⁵⁰ ต่อจากนั้นได้ใช้เครื่องยนต์ในการเดินทางจับปลาต่อมาได้ทำให้เกิดการเดินทางเคลื่อนย้ายทรัพยากรที่สะดวกมากยิ่งขึ้น การใช้แรงงานของแกวในฐานะเป็นชาวประมงนั้นได้ให้ความคิดและความเข้าใจของตนเองแก่ชาวบ้านในบ้านริมมูลว่า “แกวมันมาแต่เทิงๆ ภู่มันมา มาเห็นหามาหา “โอ้ยจับปลาแบบนี้มันบ่ทันกินดอกลุงเอ๋ย” ... ใส่เบ็ดราวธรรมดาแต่ก่อนพ่อ ใส่เบ็ดราวธรรมดา หาน้ำแก่งพ่อผม มันลงมา แกวมันกะแจวเฮือลงมา อยู่กับเรือเลยแหลวพวกนี้ มันกะคือเรือบ้านเฮานี้หละ แต่เขาเฮ็ดพวกเฮ็ดใส่ถุงมเฮือเขาไว้ว่าชั้นสะ อยู่ในพวง อยู่ในเฮือเขานั่นหละ เขากะอยู่ในเฮือเลย อาศัยมาเขากะนอนกินไปเรื่อย ๆ เขาลงไป มาแต่ทางเมืองอุบลพูนหละ ล่องมาเลย เลาะหาไปเรื่อย ๆ หาปลา ได้โตอย่างคือเขา เฮ็ดมอง โตอย่างเขา บ่ทันกิน ใส่เผือกนี้ บ่แหลว เผือกธรรมดาเฮานี้หละ เอ็นนี้ บ่ กะชิงไปยาวเลย มันเป็นในๆ เขากะชิงไปยาวๆ ผูกเบ็ดใส่”⁵¹

ความสามารถในการประสานกิจกรรมทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์แกวและการเรียนรู้เพื่อเอาธรรมชาติมาค้าขายและสร้างหลักประกันแก่ครัวเรือนตนเองให้มีความหมายที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงต่อการอธิบายการใช้ทรัพยากรในลุ่มน้ำมูล ส่งผลทำให้ในช่วงหลังปี 2490 เป็นต้นมา แกวสามารถจัดการควบคุมธุรกิจการค้าปลาและรับบทบาทหน้าที่ในฐานะนายหน้าให้แก่พ่อค้าจีน ด้วยตลาดปลาในพิบูลสามารถกำหนดราคาได้และเป็นที่ต้องการ แม้ว่าชาวบ้านในบ้านริมมูลสามารถจับปลาและตอบสนองต่อตลาดได้มากกว่าเก่า แต่ราคาปลา ณ เวลานั้นไม่เป็นที่ดึงดูดใจเพราะราคาถูก และในขณะเดียวกันมีความรู้สึกว่าการทำนากินยิ่งขึ้นแต่

⁴⁹ อ้างแล้ว. เวทีชาวบ้าน ทำคือได้.

⁵⁰ อ้างแล้ว. เวทีชาวบ้าน ทำคือได้.

⁵¹ อ้างแล้ว. นายสมพงษ์ ขวัญคำ.

ผลตอบแทนดำนั้"ขายอยู่ครับ ราคาบ่ดี ขายให้คนญวนก็ขายจีนก็ขาย เขามารับซื้อครับ ยี่สิบปีลงมานี้ครับ ก่อนนั้นเขาจะอยู่ของเขาบ่ได้ค้าขาย ปลากรดครับ ปลาโจก ปลาปิ้ง เขาก็ส่งเรา เขากดราคาเราแล้วเขาก็เอาไปขายตลาด แย่งกันกะแม่ค้าที่มาทั้งคนญวนคนไทยคนจีน มีบ้านสะพื่อได้⁵²

ธุรกิจของแกวไม่มีวงจำกัดเพียงแค่ความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองอย่างเดียวในตลาดปิบล โดยเครือข่ายชาติพันธุ์อพยพไม่ได้มองโลกเพียงแค่ความหมายของชาติพันธุ์ หรือให้การยอมรับสัญลักษณ์ของชาติพันธุ์ แต่ให้เกณฑ์แค่การได้กำไรสูงสุด ในการกำหนดข้อจำกัดของความเสี่ยง(หมายถึงระดับของความไว้นื้อเชื่อใจกันและความสามารถในการควบคุมได้) เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญในการกำหนดความได้เปรียบของการใช้เครือข่ายชาติพันธุ์อพยพ เครือญาติ หรือคนมาจากบ้านเดียวกันอย่างเห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกันอยู่ โดยแกวทำหน้าที่เป็นพ่อค้านายหน้าในระดับท้องถิ่น ในขณะที่คนจีนทำหน้าที่พ่อค้าในเมือง และเป็นผู้ประสานกับเมืองใหญ่ในการเคลื่อนย้ายทรัพยากร กลุ่มชาติพันธุ์แกวได้ใช้เครื่องมือของตนเองที่มีความได้เปรียบกว่าในการประสานกับแรงงานราคาถูกของคนบ้านริมมูลในการเข้าถึงทรัพยากรมากยิ่งขึ้น เมื่อเกิดขาดแคลนแรงงานหรือต้องการความเร่งด่วนก็ใช้การจ้างงานคนบ้านริมมูล "แกวทำเป็นครอบครัว แต่ก่อนผมยังเป็นลูกน้องเขาเลย ผมเป็นตอน11-12ปีน้ำเตียนนี้ผม 65 ปีแล้วได้เงินเก่ง ได้ห้าบาทผมว่าผมได้เงินหลายแล้ว ได้หลายแล้วครับมุดน้ำดำน้ำ ดึงออกมามันช้องตอช้องหยัง บางคนหนึ่งได้สองบาทสามบาท ตั้งแต่อายุ 12-13 ปี เขากะมักเขาจะมาหาเฮา เดียวนี้คนหลายชุมชนหลาย เขาดีกแหแนปลาจะบ่ค่อยขึ้นมา"⁵³

การล่าธรรมชาติเกิดขึ้นเป็นธุรกิจบนพื้นฐานของการจ้างแรงงาน และเครื่องมือที่เพิ่มพลังการผลิตมากยิ่งขึ้น ได้เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบบังคับเป็นครั้งแรกในพื้นที่ตนเอง ซึ่งแตกต่างจากในอดีต นี่เป็นก้าวที่สำคัญอย่างมากเพราะมีการจ้างแรงงานในการล่าทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำมูลและน้ำโขง สินค้าที่เอามาจำหน่ายขึ้นกับปัจจัยธรรมชาติมากเกินไป สามารถก่อให้เกิดข้อจำกัดของธรรมชาติในการใช้ทรัพยากร โดยความสัมพันธ์ตลาดที่เกิดขึ้นอยู่บนพื้นฐานของการค้ำนิยมโดยรัฐให้กิจกรรมดำเนินอย่างอิสระ คือการใช้พื้นที่สาธารณะโดยขาดกฎและกติกา บทบาทของแกวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเครื่องมือการผลิตภายในพื้นที่แล้วได้สร้างกิจกรรมความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่แบบถ้อยทีถ้อยอาศัย เพราะแกวรู้ดีว่าต้องเรียนรู้ในการปรับตัวอย่างมาก จึงสามารถทำให้ชุมชนตนเองมีความปลอดภัย การแกวถนนั้นถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของชาติพันธุ์แกวไปในตัว โดยเครื่องมือชนิดนี้ได้เข้ามามีความสัมพันธ์กับพื้นที่บ้านริมมูลดังนี้ "แกวเขาบ่ได้แกวนี้ เขาแกวอยู่แกวบ้านสะพื่อ แกวเขาบ่ได้หากินรวมกัน มาแกได้แต่ว่าต้องมาขอพ่อใหญ่นี้เตื่อว่าผม แกกวจกมี้อหนึ่ง

⁵² อ่างแล้ว เวทีชาวบ้าน ทำค้อได้

⁵³ อ่างแล้ว

ลักษณะคนที่มาแกะเป็นคนที่ยึดงานอยู่แถวนี้แหละ มาขอแกะ คือคนหาหมากินอยู่ใกล้ๆ กัน มาตลอดสิน่า แต่ว่าพอใจจะเลือกเอา ถ้าเขาไม่ให้แกะก็ต้องแกะ”⁵⁴

การให้ความหมายของการใช้พื้นที่ร่วมกันนั้นแค่ต้องการให้กลุ่มชาติพันธุ์ใช้เครื่องมือชนิดเดียวกันกับเจ้าของพื้นที่ในการเข้าถึงทรัพยากรแต่หากใช้เครื่องมือในวัตถุประสงค์เพื่อการค้านั้นจำเป็นที่ต้องรู้ด้วยว่าจะไม่รบกวนคนอื่น หรือไม่สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นขุมบางพื้นที่ในแต่ละหมู่บ้าน เพราะการแกะกวดนั้นสามารถทำได้ตั้งแต่บ้านสะพือจนถึงบ้านปากมูนได้ส่งเสริมทำให้ธุรกิจการค้าให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์แควเป็นอย่างมากต่อมารวมทั้งมีผลโดยตรงที่ทำให้ทรัพยากรลดจำนวนลงมาตั้งแต่ปี 2500 เป็นต้นมา โดยเฉพาะการเกิดขึ้นตลาดปลาพิบูลว่า”ได้ปลามาหลายจั่งสิ ขายจากมูนขึ้นพิมูน พิมูนส่งขึ้นวาริน วารินกะส่งขึ้นอุบล อุบลกะส่งขึ้นไปฮอดศรีสะเกษพื้นแหลวครับไปเลย ได้มาหลายๆเฮากะเอามาเอือบ เสียบไม้ย่างเอาไปส่งเพิ่นทางไกลนี้หนา กะหลายปี”⁵⁵

รูปภาพที่6

ทำให้เป็นปัจจัยสนับสนุนการไปแกะกวดทั้งวันทั้งคืนที่บ้านด่านปากมูล(โขงเจียม) ซึ่งเป็นต้นทางของการเคลื่อนย้ายปลาจากแม่น้ำโขงเข้าสู่พื้นที่แม่น้ำมูลมีผลต่อการพัฒนาระบบตลาดไปในที่สุดโดยคำนึงถึงความได้เปรียบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง รวมทั้งได้สร้างกระบวนการขัดเกลาแรงงานแก่คนบ้านริม

มูลให้เข้าใจวิธีการเอาตัวรอดในระบบตลาด อันเป็นผลผลิตของวัฒนธรรมการค้าขายของแคว ซึ่งได้สร้างให้เกิดตลาดในระดับท้องถิ่นคู่ขนานกับการใช้เครือข่ายสังคมแบบพึ่งพากันระหว่างพื้นที่ การเข้ามาของกลุ่มชาติพันธุ์ได้เร่งให้คนในพื้นที่ปรับตัวเข้าสู่ตลาดและพัฒนาเครื่องมือการผลิตมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามคนในพื้นที่พัฒนาช่องทางในการเอาตัวรอดควบคู่กันทั้งตลาดที่มาจากการซื้อขายและตลาดจากโลกเครือข่ายของตนเองเป็นสภาพที่ก่อให้เกิดกำหนดตนเองในฐานะผู้กระทำการอย่างแท้จริงในเวลานั้นในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์แควนั้นได้พัฒนาตนเองไปสู่การจัดตั้งเครือข่ายการค้าปลาในลุ่มน้ำโขงจากโขงเจียมถึงกัมพูชาในปัจจุบันซึ่งเป็นพัฒนาขั้นตอนสูงสุดในเศรษฐกิจชาติพันธุ์แคว

⁵⁴ อ่างแล้ว.เวที่ชาวบ้านทำค้อได้.

⁵⁵ อ่างแล้ว.

วิธีการเข้าถึงทรัพยากรในช่วงของการแลกเปลี่ยน

จากการศึกษาค้นพบว่าการใช้ตุ้มในพื้นที่บ้านท่าค้อได้สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดขึ้นประมาณ 50-60 ปีมาแล้วเพราะคนในรุ่นปัจจุบันประมาณ 60 ปีเห็นว่าได้เริ่มใช้ในพื้นที่ของตนเองโดยธรรมชาติเครื่องมือการจับปลาชนิดตุ้ม สามารถสร้างหลักประกันในการจับปลาได้ตามเวลาและทำให้ทุกคนในชุมชนของตนเองสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้พร้อมๆกันตามความสามารถของแต่ละคนที่จะประดิษฐ์ตุ้มของตนเองขึ้นกล่าวคือ เมื่อก่อนการจับปลาใช้เบ็ดนั้นไม่มีข้อจำกัดอย่างมาก ในเรื่องของการได้ปลาจำนวนมากและต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน จึงไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการของได้ปลาตามเวลาได้โดยเฉพาะเมื่อเกิดการเคลื่อนย้ายหาทรัพยากรระหว่างพื้นที่ ดังนั้นชาวบ้านได้เอาตุ้มมาใช้ในพื้นที่ในฐานะเครื่องมือการผลิตในการจับปลาขึ้นกับฤดูกาลของปลาในลุ่มน้ำโขงประมาณ ” เดือนหกนี้เขามาแล้ว เดือนหกเดือนเจ็ดเดือนแปดแล้วหน้าใสมัน ช่วงปลาขึ้นมาเขาู้จักยามคือกัน เดือนหกเดือนเจ็ดเดือนแปดเดือนเก้านี้ หรือว่าหน้านี้ หน้านี้เขาสิบมาหน้าแล้งนี้มันน้อยน้ำ บาทนี้เขาจะบ่ว่าได้⁵⁶

ช่วงเวลานั้นถือว่าเป็นช่วงที่สำคัญของคนในพื้นที่ที่จะใช้ทรัพยากรร่วมกันในพื้นที่โดยจะดูจาก ” ผมจะทำเดือนเมษาไปหาเดือนพฤษภา น้ำมันเปลี่ยนสีแล้วปลามันขึ้นจากน้ำโขงมา คือคนไปกินก่อนนี้หมักข้าวไว้แล้วก็ปักตุ้มไม่ใช่ของคนมาก่อนแล้วก็ปักถัดมาๆ แล้วที่ใหญ่ขึ้นโดยธรรมชาติคือปลามากำหนดว่าขณะนี้ปลามากุมมากแล้ว แล้วตุ้มบริเวณบ้านนี้ต้องเออลงไปเออลงไปให้หมด ”⁵⁷ การเข้าถึงทรัพยากรโดยการใช้ตุ้มนั้นแตกต่างออกไปคือเกี่ยวข้องกับลักษณะทางธรรมชาติของแม่น้ำมูลที่จะบ่งบอกถึงฤดูกาลจับปลาซึ่งเป็นช่วงของการเริ่มต้นการเดินทางของฝูงปลาจากแม่น้ำโขง จึงพยายามใช้เป็นพื้นที่ของตนเองและของกลุ่มร่วมกันซึ่งต้องศึกษานิสัยใจคอของคนที่เกี่ยวข้องกิจกรรมด้วยกันด้วยว่า ” เขาเอาหลักไปปักโลดบ่มีอียังมีแต่หลักกะพอแล้ว เขาจะต้องเฮียนรู้คือกัน ถ้านาเขาบ่ดีเพิ่นกะสิเฮ็ดให้ให้เพิ่นเฮ็ดนาให้ใหม่ เอาเหล้ามาให้เด้อเพิ่นสิเฮ็ดนาให้ เอาไปแลกเปลี่ยนเพิ่นเขาเป็นผู้น้อยเขาเฮ็ดบ่เป็นเขากะสิให้กำลังใจ ที่หม่องเดียวกันบริเวณใส่ตุ้ม บริเวณโซนแม่น้ำมูล แบบว่าตุ้มใส่หลักหนึ่งพูนใส่ใส่อีกหลักหนึ่งบ่แมนเต้ มันต้องมาใส่จุ่มกันมาใส่เอียงกันรวมกัน เพียงแต่ว่าเป็นของไผของมันบ่ให้ชุนของกัน ในรวงเดียวกันนี้มีแล้วแต่ ชาว สามสิบ สี่สิบ ห่าสิบกะมีคน ร้อยกะมีแต่กันนั้นสมัยแต่ประมาณสามสิบปีแล้ว เป็นร้อยคนถึงว่าร่วมกันแต่ว่าของไผของมัน ”⁵⁸ ดังนั้นการจับจองพื้นที่ร่วมกันและการตั้งกิจกรรมเข้ามาอาศัยความสัมพันธ์ร่วมกันสามารถกำหนดกฎและกติกาได้เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาของการได้ปลา

⁵⁶ เวทีเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านบ้านท่าค้อได้ดำเนินรายการโดยนายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย, ณ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ท่าค้อใต้ หมู่. ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานีเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2548.

⁵⁷ อ่างแล้ว

⁵⁸ อ่างแล้ว

เป็นเหตุผลที่สำคัญคือต้องการให้ทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรร่วมกันและการใช้ตม้นั้นต้องวางเรียงเข้าหากันจึงสามารถจับปลาได้หากทำคนเดียวก็มาสามารถทำได้ โดยเฉพาะบริเวณน้ำลึกเพราะ”ถ้าเห็ดเป็นแถวกะคือแถวเสาเห็ดจนถึงสิหนาคับ หมายความว่าถ้าปักคือเสาเห็ดนี้เบาะยามน้ำมันสิไปง่าย แล้วว่าเห็ดผู้ทางต้นนี้กะมาง่าย ถ้าบ่เป็นที่เป็นแถวจั่งสิมันสิไหลไปเปอะกัน มันสิทำให้อันอื่นพังน้ำ ถ้าพังกะให้พังหลังเดียวถ้าลัมกะให้ลัมหลังเดียวเพราะว่ามันเป็นคลอง... ถ้าปลามาตามแม่น้ำเฮาใส่เหยื่อไปนี้ใส่ข้าวต้ม ข้าวต้มเหลว ๆ ซำพอหนึ่ง ๆ แล้วกะหยอดลงมามันสิไหลลงมาในกันตม้น ปลากระสิถิกกลืนข้าว วางบ่เป็นแถวกะได้แต่ว่าเฮาเว้ากันว่าอยากให้มันเป็นแถว เพราะว่ามันสิไหลเลี้ยว ยามน้ำไหลมา มันหนักนี้ ถ้ามาต่ออยู่กันกันถ้าโตนีพังโตนีกะสิพังน้ำ”⁵⁹

เหตุผลที่สำคัญของการใช้เครื่องมือตม้นในการจับปลาในการเอาตัวรอดร่วมกันตามฤดูกาลและหากไม่ทำเช่นนี้โอกาสของแต่ละคนที่จะเข้าถึงทรัพยากรมีข้อจำกัดจึงได้จัดระเบียบเช่นนี้ขึ้นมาเพื่อให้ทุกคนรู้สึกไว้วางใจต่อกันและสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ดังนั้นหาก”มาตั้งที่หลังเขา อย่าไปซุนของเขา เอ็นว่าหลักจุง ถ้าผู้อื่นมาซุนมาด่ากันปลามันกะสิบ่เข้า ถ้าไปซุนมันกะเหมือนมือถึงกัน บาดนี้น้ำมันไหลมันกะด่ากันแจ็ด ๆ ปลามันกะสิบ่มา ... กะพวกกรวงพวกเพิ่นเห็ดมาก่อน ที่ตั้งกฎมานี้เพื่อให้มีกติกาเพื่อให้มีระเบียบ ให้มีระเบียบเพราะว่าถ้าน้ำไหลมาไปซุนของกันนี้กะสิลัม สมมติว่าไปไปซุน ของหัวหนานี้หัวหน้ากะเสียใจ มันลัมมันสิไปซู่ะไปซุนของกัน ปลามันมามันกะสิมากินเหยื่อมันกะออกบ่ได้ ปลาอนนี้กะชนิดหนึ่งคือกัน ฮูโจ่งโป่งนี้อยู่กันนี้เข้ามาเลยแต่ว่าออกบ่ได้ กะมาใส่หม่องเก่าไปใส่หม่องใหม่บ่ได้เพราะว่าปลาเคยกินแล้วมันต้องมาหม่องเก่า สิมขอใส่นี้บ่ได้เขาห้ามของเขาเต”⁶⁰

ข้อพึงปฏิบัติเหล่านี้ไม่ได้ให้ความหมายเฉพาะการใช้สิทธิตามพื้นที่ของตนเอง แต่ต้องมีทักษะที่ได้รับการเรียนรู้จากผู้ใหญ่ในชุมชนมาแล้วค่อยๆถ่ายทอดออกมาเป็นประสบการณ์ให้ตัวแทนในแต่ละรุ่นเรียนรู้ร่วมกันจึงสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้ และทุกคนต้องพึงปฏิบัติหากต้องการทรัพยากร ดังนั้นกิจกรรมการลงตม้นถือว่าการกำเนิดกลุ่มอาชีพ เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางธรรมชาติในลุ่มน้ำมูลและป้องกันให้โลกเครือข่ายตนเองมีความปลอดภัยและไม่หวาดกลัว

นอกจากนั้นแหล่งขุม ซึ่งมีเฉพาะในพื้นที่ของตนเองก็กำหนดอาณาบริเวณของตนเองขึ้นมาโดยสมาชิกของกลุ่มที่เคยนำมาใช้ก็จะได้สิทธิในการใช้ตลอดเวลาและสามารถถ่ายเทและแลกเปลี่ยนสิทธิในพื้นที่ได้ตลอดขึ้นอยู่กับความพอใจที่มีต่อกันว่า” การแลกรวงมันเป็นจั่งสิแบบว่าของผมนะว่าแมนคัก ของพ่อนี้กะว่าแมนคัก เคยได้คูปี้หละ แต่ละคนแต่ละไผมัน บาดนี้เกิดผมนีไผ่กรวงเขา ตกบ่ดีท่อกูไผ่มีมือบ่ดีมีมือพอกินพอลา ผู้นั้นกะสิคิดคือกันนั้นตัวกะ

⁵⁹ อ้างแล้ว. เวทีเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านบ้านท่าค้อใต้.

⁶⁰ อ้างแล้ว.

เลยว่าเอารวงนี้รวงนั้นกะได้ เขาบ่แลกคิ่นกะบ่ได้แลกท่อนั้นดีหละ มันต้องพร้อมกันทั้งสอง มาบได้เพราะว่าถือให้เขาไปแล้วได้ เขาต้องถือสิทธิเขาสิทธิสัจจะว่าชั้นสา ความว่าไปแล้ว”⁶¹

อย่างไรก็ตามก่อนหน้านี้มีคนนอกพื้นที่สามารถมาเข้าร่วมกันได้และได้สร้างการเรียนรู้ให้ในพื้นที่”มี บ้านบุงใหม่ บ้านบุงแพรว เมืองอุบลเขามาใส่อยู่ที่นี่หมัดมาใส่เป็นหลัก เรียนรู้จากเขาก็อพร้อม กะบ้านบุงละแวง บุงกะแพรว อยู่อำเภอเมืองเขาทำมาก่อนเขาเอามาเรียนรู้จากนี้มาใส่อยู่บ้านพี่มาใส่อยู่ทำบ้านผมนี้หละ บ้านด่านแต่ก็กะมาใส่บ้านผม”⁶² เห็นได้ว่าสิทธิในการใช้ทรัพยากรอย่างเคร่งครัดนั้นในความหมายของพื้นที่ไม่ได้นำมาใช้ตายตัว แต่เป็นการถ่ายทอดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนร่วมกันของโลกเครือข่ายตนเองมากกว่า กฎและกติกาในการใช้ตุ้มร่วมกันขึ้นอยู่กับท่ามกลางสมาชิกในชุมชนว่า “ใครเขาไปทำก่อนเราต้องให้เกียรติเขาก่อนในขณะที่เขาจับ คือเจ้าของรวงมาทำอันนี้จับก่อนจะขึ้นก่อนใคร เวลาทางนี้ไปเรียกเราก็ดึงขึ้นคนนี้เป็นคนต่อ เราต้องปฏิบัติตามทุกวันมีกติกามีกฎอยู่ คนมาก่อนเอาหลักก่อน ”⁶³

สิทธิในการใช้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาในแต่ละปีโดยไม่ได้ยึดถือติดกับตัวบุคคล แต่หากเมื่อถึงเวลาตามฤดูกาลของการใช้ตุ้มทุกคนต้องเข้าจังหวะในกิจกรรมแบบนี้พร้อมเพียงกันไม่เช่นนั้นจะสูญเสียสิทธิของตนเองโดยทุกคนต้องรู้หลักการปฏิบัติของการใช้ตุ้มนอกจากนั้นต้องรักษากติกาและเวลาของการเข้าร่วมกิจกรรมมีกฎกติกาว่า “ เวลาอ้อยนี้มาอ้อยพร้อมกัน อ้อยสามโมงแลงกะสามโมงแลงจ้งมาหา อ้อยให้ปลาเข้ามาหาสิไปอ้อยก่อนเขาจะบ่ได้ใส่ไปเข้าก่อนกะบ่ได้ คือสิเอาปลา ก่อนหมูดีหละมันเป็นกติกา ถ้าอาจารย์นี้ไปเอาก่อนหมู่นี้ปลาเข้าสองร้อยกิโลอาจารย์เอาแล้วนอนสบายโลด แต่ว่าหมอนี้บ่ทันมีปลา มันเข้าของอาจารย์หมัดต้องไปพร้อมกัน สิบกิโลกะสิบกิโล ชาวกิโลกะชาวกิโลนำกัน รวงเดียวกันนี้รู้จักกันหมัดมานำกันรู้จักกันหมัด ”⁶⁴ นี่คือหลักประกันที่สามารถทำให้คนในพื้นที่เข้าถึงทรัพยากรพร้อมกันได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าจะได้จำนวนปลาเท่ากันขึ้นอยู่กับเทคนิคของแต่ละคนตามขนาดของตุ้มที่ตนเองคิดค้นและประดิษฐ์และวิธีการล่อปลาให้เข้าตุ้ม โดยแต่ละคนถ้าไม่สนิทกันหรือเป็นเครือข่ายแบบแนบแน่นก็จะไม่บอกกล่าวกันแต่จะเก็บไว้เป็นความลับ ” บ่ได้แบ่งปลาแล้วแต่โชคไผมัน มีแต่เที่ยวมาหากันโตใส่จ้งได้คือได้หลายแท้อะยังใส่แน ลางเทือเขาจะบอกกันถ้าคนจักกัน ถ้าคนบ่ถักกันลางเทือกะตัวกันกะมีได้ ข้อมูลโตนี้ลางเทือบางคนกะบ่ให้กันเพราะว่าหวง มีงสิได้สินกู กูสิไปบอกมีงเฮ็ดหยัง คนที่บ่บอกกะคือคนที่บ่ถักกันบ่ถักกันอยู่ ความสนิทมันสิต่างกันนี้หละ ”⁶⁵ โดยแต่ละคนและแต่ละกลุ่มต่างมีประสบการณ์และความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรที่แตกต่างกัน จึงถือว่าเป็นความเท่าเทียมกันตามโอกาสมากกว่า

⁶¹ อ่างแล้ว.เวทีเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านบ้านท่าค้อใต้.

⁶² อ่างแล้ว

⁶³ อ่างแล้ว

⁶⁴ อ่างแล้ว.

⁶⁵ อ่างแล้ว

การกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน เพราะกำลังแรงและกำลังใจมีความสามารถในการกระจายแรงงานที่แตกต่างกันมีผลทำให้การเข้าถึงทรัพยากรแตกต่างกันด้วย

ข้อปฏิบัติในพื้นที่ที่ทุกคนพึงจะรู้ต้องปฏิบัติ แต่การเข้าถึงทรัพยากรนั้นขึ้นอยู่กับความพร้อมการวางแผนของแต่ละครัวเรือนใครทำก่อนก็ได้แต่ต้องมีทรัพยากรซึ่งการหาปลาเพื่อเอามาแลกเปลี่ยนเป็นส่วนหนึ่งของความต้องการใช้เงินต่อการซื้อปลาจากที่ต่าง ๆ บางครอบครัวก็ใช้ปลาขาย "ซื้อมาจากศรีสะเกษ ปลาขายตัวนี้เป็นชาวศรีสะเกษ สุรินทร์ทั้งนั้นเพราะว่ามันไม่ใช่ข้าวที่เราจะทำขึ้นง่าย ๆ ปลาขายเจ้ามันต้องมีสายพันธุ์เฉพาะข้าวเจ้า"⁶⁶ เห็นได้ว่าความจำเป็นที่ต้องใช้เวลาในการแลกเปลี่ยนหรือซื้อขายโดยเกี่ยวกับวิธีการสร้างหรือหาผลผลิตของตนเองก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนผลผลิตตามความเชี่ยวชาญตามพื้นที่ของตนเองที่ถูกแบ่งจากสภาพพื้นที่ทำกิน ในขณะเดียวกันได้สร้างให้เกิดหลักประกันในการพึ่งพาการใช้ทรัพยากรของบ้านริมมูล

การนำตุ้มมาใช้นั้นได้สร้างเครือข่ายระหว่างพื้นที่ในการแสวงหาทรัพยากรบนเส้นทางการปรับตัวของตนเอง มีผลต่อการนำมาใช้ในพื้นที่อื่น ๆ เกิดขึ้นตามมาไม่ว่าจะเป็นพื้นที่บ้านด่านปากมูล ซึ่งถือว่าเป็นเครือข่ายใช้พื้นที่การจับปลาตามเส้นทางของคนหาอยู่หากินตามลุ่มน้ำมูล การจับปลาเพื่อการแลกเปลี่ยนและการบริโภคแบ่งปันกันตามโลกเครือข่ายของตนเองจึงเป็นวิถีชีวิตและการปฏิบัติการในชีวิตประจำวันเพื่อให้ตนเองอยู่รอดได้ดำเนินมาถึงช่วงที่ต้องเร่งการพัฒนาการผลิตให้มีความได้เปรียบในการเข้าถึงทรัพยากรมากกว่าที่เคยเป็นมาแบบโลกอย่างง่าย ๆ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกที่เกิดขึ้นในปี 2485 โดยการอพยพกลุ่มชาติพันธุ์แกวรอบ ๆ พื้นที่บ้านริมมูลอันเป็นก้าวสำคัญของการปรับตัวในวิถีชีวิตของวัฒนธรรมบ้านริมมูล

โลกเครือข่ายท่ามกลางความสัมพันธ์การค้าธรรมชาติ(พ.ศ.2485-2532)

เป็นสภาพที่ชี้ให้เห็นความยากลำบากในการปรับตัวของการตั้งถิ่นฐานของบ้านริมน้ำมูลในอดีตที่ผ่านมา มีผลทำให้ต้องค้นหาเครือข่ายและสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นตลอดเวลา หากไม่สามารถหาเครือข่ายได้จำเป็นต้องค้าขายกับคนในท้องถิ่นเพื่อให้ได้เงินมาซื้อข้าวกินว่า "มุมมองของพ่อ พ่อเป็นคนหาปลานอ กะว่าบ้านน้ำนั้นแหลวดีกั้ว เขากะว่าบ้านโคกของเขาดีคือกัน ต่างคนต่างอาชีพคนละอย่าง มันถนัดคนละแนว เอ็นเขาว่าบ้านนอก ทางนี้มันอยู่ในเมือง อยู่ติดน้ำ คิดเบิ่งตัวนอตั้งจังหวัดตั้งอำเภออยู่บ่อนได้กะมีแต่แม่น้ำตัวนอ บ่เป็น จับลิมาจับนี้กะเหมื่อยมันแล้วเดกั้วสิมาฮอด มันไกล แต่ก่อนมันบ่มีรถมีรางซีไค มากะบ่มีเฮือ จักสิเอาเฮือไส เขากะซื้อปลา ปลากระซื่อมา 10 บาท – ชาวบาทนี้ กิน 5 มือกะบ่เบ็ด มันเป็นแนวนั้น เฮากั้วสิหาได้ 10 บาท"⁶⁷

ข้อเท็จจริงเหล่านี้กลายเป็นธรรมชาติของคนบ้านริมมูลที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบการเอาตัวรอดมากกว่าการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจหรือความได้เปรียบในกิจกรรมเศรษฐกิจซึ่ง

⁶⁶ อ้างแล้ว.เวทีเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านบ้านท่าค้อใต้.

⁶⁷ อ้างแล้ว.เวทีผู้อาวุโส 70 ปีบ้านสะพือเหนือ.

ค่อนข้างที่จะให้การยอมรับว่าบ้านโคกนั้นมีอิทธิพลต่อการกำหนดการอยู่รอดของตนเองว่า"ข้าวเป็นหลักถ้าบ่มีข้าวมันไปบ่รอดพ่อแม่เพิ่นพาอยู่ นานี้กะอยู่นอกการไปหาอันนั้นมันบ่แมนธรรมดาได้ คือว่าพื้นที่มันไกล สองการของเฮนีกะบ่เพียงพอ เงินค่าก่กั่วเฮาสิบหลายนำ ถ้าเฮาไป บ้านนั้นเพิ่นมามันดีไ้อย้ไปนำเพิ่นกินนา มันบ่แมนไปได้ง่าย ๆ เพราะว่าเฮามันบ่มีเฮาบ่มีเงิน เฮาบ่มีของ มันบ่แมนเช่าได้ง่าย ๆ เดไปเอานาทางพูน"⁶⁸ ปลาไม้ราคาต่ำและการเดินทางที่มีอุปสรรคในแต่ละวันรวมทั้งการหาข้าวมาได้นั้นส่วนใหญ่มาจากบ้านโคกเป็นเหตุผลที่สำคัญของการแลกเปลี่ยนช่วยเหลือกันของคนระหว่างพื้นที่ซึ่งอยู่บนพื้นฐานการแลกเปลี่ยนแบบการให้และการเกื้อกูลกันเป็นสำคัญโดยขึ้นกับความพอใจว่าจะแลกเปลี่ยนหรือจะให้เท่าไร โดยไม่ให้ความสำคัญในการกำหนดมูลค่าเป็นที่ตั้งในพื้นที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นกิจกรรมที่อยู่ นอกเหนือเศรษฐกิจพร้อมกับกิจกรรมเศรษฐกิจในช่วงเวลานั้นว่า "แบบว่าขายบ่เป็นราคากะเอาไปแลกข้าว ย่างไป ตื่นเช้ามากะไปเลยไปแจ้งอยู่พูน ไปบ้านได้กะได้ คู่บ้านกะบ่แมนเพิ่นแม่หนองดอก ไปฮอดไปเห็นบ้านคนเฮาไปหา กะว่ามาขอข้าวกิน เอาปลามาให้ เขากะว่าแลกจั่งได้หละ เฮากะว่า "บ้านนาจาน ทางหนองบัวฮี อำเภอดงขี้เหล็กแบบว่าเฮากะเฮ็ดเป็นญาติกัน ญาติละ 2 – 3 โตต่อปี ปลาอีตุ้ ญาติกะเอาข้าวปีบหนึ่ง" ปีบที่ต้มข้าวหลาม ปลาสามตัวก็ข้าวปีบหนึ่ง แถวฝ้งเมืองทางรถแถวนั้นไปเบ็ด หาบออกมาแลกติ ได้แล้วกะพากันหาบไปทุกวัน มาเฮากะเอามาขายแหลวข้าว ไร่เฮากะเอามือหน้า มือหน้าเฮากะเอาบ้านใหม่แนวหน้านี้กะบ่มีอีหยังกินแถวนั้น"⁶⁹

โลกเครือข่ายที่เกิดขึ้นได้ให้หลักประกันของการเอาตัวรอด อำนาจที่เกิดขึ้นของโลก เครือข่ายนั้นได้กำหนดอาณาบริเวณติดต่อกันและสื่อสารกันโดยขึ้นกับความสัมพันธ์ภายในต่อกันในความหมายที่ก่อรูปขึ้นมาจากอารมณ์ในรูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในท้องถิ่นโดยการหักทลายติดต่อกันและความสอดคล้องกับความคิดได้เกิดขึ้นและกลายเป็นการครอบงำในโลก เครือข่ายของตนเองทำให้กลายเป็น "คนที่รู้จักมักคุ้นกัน"โดยพยายามอธิบายและนำโลก เครือข่ายของตนเองมาใช้ ระหว่างท้องถิ่นกับตนเองบนความสอดคล้องกับความคิดที่ต้องทำให้เกิดขึ้น ความเป็นคนรู้จักมักคุ้นกันกลายเป็นสัญลักษณ์ของหน้าที่เครือข่ายบนพื้นฐานของการเกื้อกูลกัน

ดังนั้นในอดีตการเคลื่อนย้ายแรงงานของคนบ้านริมมูลเกิดขึ้นนานแล้วเป็นเวลากว่าห้าสิบปีที่ผ่านมาคือการอพยพไปหาข้าวประจำวันไม่ได้อยู่กับพื้นที่อย่างที่เราเข้าใจว่าในโลกของชุมชนนั้นไม่มีการอพยพว่า "บ้านห้วยหมากห้วยไผ่ศรีเมืองใหม่พูนแล้ว... ไปดีสามไ้อย้ดีสี่ไปแจ้งบ้านดอน อ้อแจ้งบ้านสะพือไต่เอาเนื้ ไปฮอดพูนกะนอนหลับ พวกผู้ใหญ่กะหลับคือกันไปสองคนสามคนกับแม่เนื้ สองคนกะไปสามคนกะไป เอาปลามาแลกเข้ากิน เป็นพี่น้องกัน บ่เป็นกะได้ถ้าเป็นแลกนี้ได้ มาเด้อเอาปลามาแลก กะหนกอยู่ชั้นแหลว เอาข้าหาบไปได้ สิบกว่า

⁶⁸ อ่างแล้ว เวทีชาวประมงบ้านท่าค้อไต้.

⁶⁹ เครือข่ายสตรีบ้านท่าค้อไต้ดำเนินรายการโดย นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ,ณ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ท่าค้อไต้ ม.6 ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานีเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2548.

กิโล แล้วแต่จะให้บางคนกะปลาน้อยให้หลาย คือว่าเหื่อนหาไปสิได้ปลาอีก ซอยเหลือกัน โดยมากเข้าอย่างเดียว ขาวนี่หละหลาย”⁷⁰ สภาพของการใช้แรงงานตนเองในครัวเรือนเพื่อการเอาตัวรอดและการเคลื่อนย้ายตนเองในชีวิตประจำวันกลายเป็นหลักประกันทำให้ตนเองเอาตัวรอดมีความแตกต่างจากแรงงานรับจ้างกล่าวคือต้องการตอบสนองทางกายภาพและเป็นโซนการผลิตที่ไม่เป็นทางการโดยเชื่อมโยงกันเองระหว่างพื้นที่ ไม่ได้เกิดการต่อรองความเป็นความตายของการได้มาทรัพยากรในการบริโภคแต่อยู่บนพื้นฐานความเป็นเพื่อนบ้าน และโลกของเครือข่ายคนที่รู้จักมักคุ้นกันและประสบปัญหาด้วยกันมากกว่าโดยต่างฝ่ายต่างให้การยอมรับในค่านิยมเดียวกันในกิจกรรมของการแลกเปลี่ยนแบบการให้ในกิจกรรมชีวิตประจำวันว่าเป็นวิธีการเดียวที่สามารถป้องกันความเสี่ยงได้จากความอดหยากแม้ว่าบางครั้งขาดความได้เปรียบจากการแลกเปลี่ยน

การเชื่อมโยงของโลกเครือข่ายของคนในพื้นที่ได้สร้างระเบียบของการอยู่ร่วมกันตามสภาพพื้นที่กำหนดให้เป็นเครือข่ายตามธรรมชาติในท้องถิ่นและต่างให้คุณค่าในธรรมชาติของความเป็นมนุษย์เศรษฐกิจในแต่ละพื้นที่ว่าต้องเข้าร่วมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนกันเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเรียกร้องว่า“แถวบ้านโคก ไม่มีน้ำบ้านโคก แถวบ้านดอนชีไป แถวนั้นไปตำบลอ่างศิลา ตำบลหนองบัวฮี เขาเรียกบ้านโคกบ้านไม่มีน้ำ แถวนั้นเขาจะไม่มีปลาหมูนกิน เขาเรียกบ้านข้าวบ้านยัง บ้านเราเขาเรียกบ้านน้ำ บ้านปลาบ้านน้ำ บ้านอิหมฺมุน เขาเอ็นบ้านมฺมุน ... แต่ก็พวกไปหาน้ำกันเขาจะเฒ่าเบ็ด บ่มีแสงไปหาบ กะบ่รู้จักเขาแหลว ไปมั่วแบบว่าเห็นหน้าจะเจ้า กะเอาไปแลกมือนี้เฮากะไปบ้านนี้ มือหน้าเฮากะไปบ้านอื่น ถ้าไปบ้านเดิมเขาก็จะว่า “มืออยู่ปลายังไม่หมด ยังกินไม่หมดเลย” เฝิ่นกะมักแลกน้ำกัน”⁷¹ ธรรมชาติการปรับตัวของคนในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านริมมูลได้ใช้ความสัมพันธ์ด้วยเงินตรากับตลาดและใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมกับโลกเครือข่ายของตนเองร่วมกัน

ประสบการณ์ก่อนปี 2525 ที่ผ่านมามีความสัมพันธ์แบบสังคมในการแลกเปลี่ยนและมีรายได้ในรูปธรรมชาติกลายเป็นการก่อรูปตลาดแบบของตนเองนอกความหมายเศรษฐกิจทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนแบบการให้เกิดขึ้นในพื้นที่ กลายเป็นการกระจายและการแบ่งปันโดยอาศัยเครือข่ายของตนเองเป็นหลักแม้ว่าจะมีข้อจำกัดในบางครั้ง เราพบว่าธรรมชาติของมนุษย์เศรษฐกิจบ้านท่าค้อได้มีความต้องการข้าวอยู่ต่อเนื่องความจำเป็นที่ต้องใช้และกินข้าวอย่างต่อเนื่องทำให้คนบ้านริมมูลนอกจากเคลื่อนย้ายแรงงานประจำวันแล้ว จำเป็นที่ต้องวางแผนในการระดมทรัพยากรในรูปแบบต่างๆเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองกับพื้นที่บ้านอื่นหรือกับคนที่ใช้เงินในตลาดในการซื้อข้าวกิน ทำให้เกิดการพึ่งพาทรัพยากรจากหมู่บ้านอื่นๆโดยกำหนดชนิดปลาในการบริโภค เพื่อที่จะแสวงหารายได้ในการไปซื้อข้าวหรือทำการแลกเปลี่ยนในการเพิ่มอำนาจการต่อรองมากยิ่งขึ้นทำให้เกิดการอพยพตามฤดูกาลในการแสวงหาทรัพยากรนอกพื้นที่ว่า ” จับอยู่โขงกะไป เอ็ดปลาร้าจั่งขายดี พ่อแม่พาไปกะไป ไปหาแล้วอย่างมา ลมควันมาที่

⁷⁰ อ้างแล้ว.เวที่ชาวบ้านท่าค้อได้.

⁷¹ อ้างแล้ว.เครือข่ายสตรีบ้านท่าค้อได้.

ละเยอะๆหน้าเคขายดี มีบ่เพียงพอ ปลาอยู่นั้นมันบ่หลายบัดแล้งมา แล้งนี้กะมีอยู่ดอกหักบ่หลาย มันกะมีอยู่ดอกคนเคยไปแต่พ่อแต่แม่พาไป ถ้าได้ปลาโขงดีกว่า เพราะว่าคนเครื่องมือบ่หลายครับ ปลาทะเลเยอะ คนกะบ่หลาย ไปเฮื้อแจว ไปเรื่อยๆไปเป็นเดือน เดินทางไกลไปเก็บเอามาเยอะๆ ย่างมาเยอะๆเอามาขาย”⁷²และสามารถกำหนดตามความต้องการตลาดได้เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองว่า” แต่ก่อนนี้เขากะว่าปลาเนื้ออ่อน ปลานางครับ อยู่แม่น้ำโขงมากกว่า เหา่น้อยกว่า”⁷³โดยไปหา”ปลาทางโขง... ไปตั้งคราวเป็นบ่าว ตอนนั้นผู้เฒ่าผู้แก่เผิ่นพาไปหา เผิ่นว่าเผิ่นได้ไปย่าง นี่หละกะได้ล่ำลำน้ำโขงไป แต่คราวบ่มีเชื่อนว่าชั้นสะ ไป 3 มื้อ 3 คีนจั่งฮอดมองใส่ จักมองได้ดอก ผมงกะจ็อบได้ ฮ้องเฮื้อแจวเฮื้อพายเฮาหนีหละ ไปค้ำบ่อนได้กะนอน ตื่นเข้ามาหนึ่งข้าวกินกะไปต่อ กะได้ปลาหลายเตบอยู่ ฮู้สึกว่าหลายเตบอยู่กะจ็อบได้ คือว่าไปย่าง ได้อยู่ซาว – 30 โลอยู่ปลาย่าง แบบว่าเฮาได้ เหา่นานมาจั้งซี่ เหาสียายอยู่พุ้นกะบ่มีหม่องขาย ...เฮาได้เฮาต้องดั่งไฟ คั่ว ย่าง ให้ปลาแห้ง มันสิเก็บได้เหิงพอถึงบ้านเฮา คั้นมันแห้งมันสิเก็บได้เหิงแม่นบ่สะคั้นคือแต่ก็ไปง่ายมาง่ายมันกะสู้ลำโขงบ่ได้ แม่นบ่หละ”⁷⁴

การเคลื่อนย้ายอพยพตามฤดูกาลของคนบ้านริมมูลกลายเป็นหน้าที่สำคัญที่พึงกระทำในช่วงเวลาก่อนที่ภาครัฐเข้ามามีการจัดการดูแลทรัพยากรเพื่อให้ตนเองสามารถมีรายได้และแลกเปลี่ยนได้อย่างต่อเนื่องซึ่งต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของตนเองในการอยู่รอดการเคลื่อนย้ายแรงงานนั้นไปประมาณ 15-30 วันได้ก่อให้เกิดแรงงานที่ไม่เป็นทางการในการแสวงหาทรัพยากรนอกพื้นที่โดยได้สร้างเครือข่ายนอกจากการให้ความรู้กับการใช้เครื่องมือการผลิตแก่คนโขงเฉียงแล้ว ยังแต่ละพื้นที่ต่างให้การยอมรับว่าสามารถเข้ามาใช้ร่วมกันได้โดยไม่ได้มีสิทธิของชุมชนกำหนดในการเข้าร่วมกิจกรรมประจำวันของการใช้หรือได้มาของทรัพยากรว่า ” ถ้าเผิ่นไหลไปก่อน สิไปลัดหน้าเผิ่นบ่ได้ ต้องมีกฎกันกฎกับเขานั้นหละเอง... มีกฎกติกาจั้งได้ ๆ เขากะสิชี้แจงให้ฟัง มีกฎกติกาจั้งได้เขากะสิเว้าให้เฮาฟัง กะคือว่า อาจารย์นี่เป็นผู้ไหลก่อนผมไปหานี้ผมไปแต่บ้านไคนี้ ผมสิมาไหลมองนำว่าสัน มีท่อใดเขากะสิบอกเฮาคิวท่อใด ๆ เผิ่นกะสิบอกเฮาเจ้าไปคิวท่อนั้นเด้อตอกกับผู้นั้น เขียนเฮาบอกเขาเขาจัดให้ มีคนบอกเฮากะจ็อบไว้เลย ถ้าเขาบอกว่าเฮาคิวที่หาคะคิวที่ห้า ผู้นั้นมากะคิวที่หก หมุนเวียนกัน หมุนกันอยู่หั้นหละ มันมีอยู่สิบลำบ่แมนว่าผู้นี้เป็นหัวหน้าบ่แมน หัวหน้ากะหมุนคือกันหมุนรอบกัน ได้หลายกะขึ้นเข้าฝั้งเฮ็ดสุกกันกิน เฮาไปนี่เฮาต้องฮู้จัก เขาว่าการไหลมองกติกานั้นเขากะสิว่าเจ้านี่มาเรียงคิว มาสุดท้ายเขา”⁷⁵

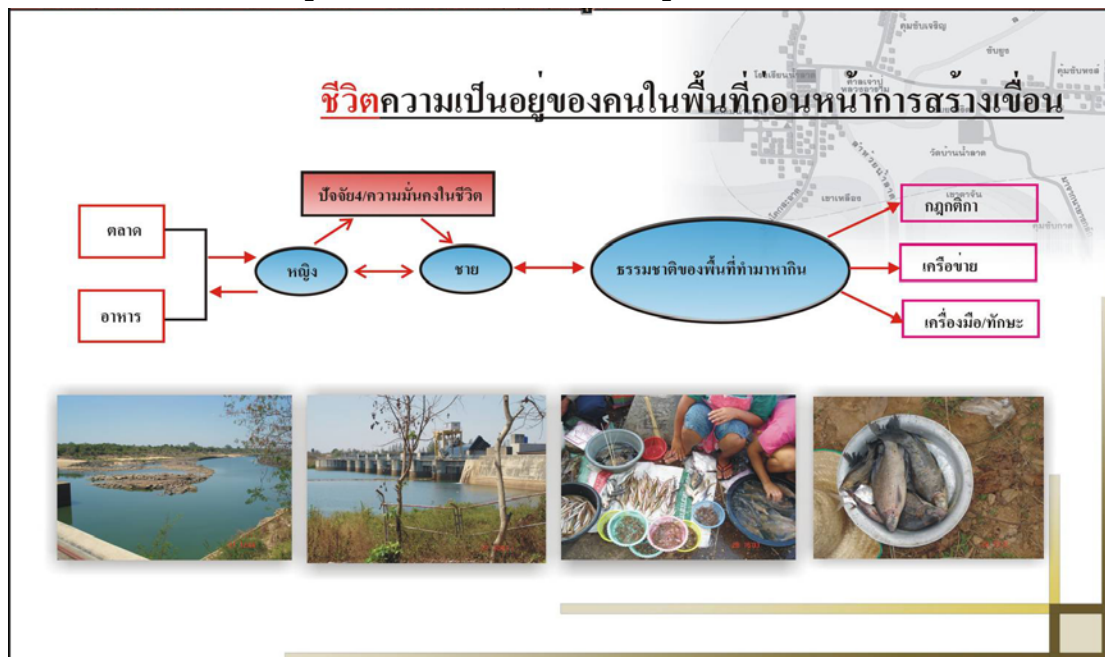
⁷² อ้างแล้ว.เวที่ชาวบ้านทำคือได้.

⁷³ อ้างแล้ว.

⁷⁴ พ่อใหญ่บุญคำ คำแหง.อายุ 74 ปีผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์ ,ที่หน้าบ้านสะพือเหนือ ม.8 ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2548

⁷⁵ อ้างแล้ว.เวที่ชาวประมง.บ้านคือได้

รูปที่ 7 แสดงชีวิตความเป็นอยู่ก่อนมีเขื่อน

ชีวิตความเป็นอยู่ของคนบ้านริมมูลนั้นต้องเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในแต่ละท้องถิ่นเพื่อสร้างความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรคนบ้านริมมูลรู้ถึงธรรมชาติของแม่น้ำมูลอย่างดีว่าไม่สามารถประกันการหาปลาและแลกเปลี่ยนข้าวได้ตลอดเวลาและที่สำคัญหากต้องการสร้างบทบาทแก่ตนเองให้มากยิ่งขึ้นต้องกำหนดผลผลิตปลาในได้ในรูปแบบต่างๆได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ความสามารถของตนเองนั้นได้นำมาใช้ร่วมกันในบ้านด่านปากมูล ซึ่งในพื้นที่ได้เปิดการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างกว้างไว้โดยมีสไตล์ทางความคิดเหมือนกันว่ามุ่งสร้างความปลอดภัยให้แก่ครัวเรือนตนเองจึงกำหนดให้เกิดกฎและกติกาของการใช้ทรัพยากรเข้าด้วยกันโดยไม่เลือกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆของการแสวงหาการเอาตัวรอดแม้ว่าการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับหลักประกันการเอาตัวรอดแต่เป็นการแสวงหากำไรหรือการค้า เพราะพื้นที่ที่ไม่มีใครครอบครองหรืออ้างสิทธิในการใช้ตามธรรมชาติซึ่งเร่งให้เกิดการค้าและการแลกเปลี่ยนกันมากยิ่งขึ้นจนมีการพัฒนาเป็นตลาดปลาในท้องถิ่นของตนเองคือตลาดบ้านด่านควบคู่กับการซื้อขายในตลาดพิบูลในขณะเดียวกันแรงงานไม่เป็นทางการที่เคลื่อนย้ายอพยพตามฤดูกาลกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญทำให้สามารถปรับตัวได้ในเงื่อนไขการค้าธรรมชาติและการแลกเปลี่ยนแบบเกื้อกูลกันระหว่างพื้นที่

พลังของท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ของการแลกเปลี่ยนสินค้าในตลาด ด้านหนึ่งทำให้เกิดสินค้าภายในพื้นที่ซึ่งทำให้ใช้เงินในการสื่อสารแลกเปลี่ยนโดยกลุ่มชาติพันธุ์แถวได้ทำลายความตึงแน่นของวัฒนธรรมเศรษฐกิจแบบเก่าเอาการค้าขายมาแทนที่ ได้ลดความอุดมสมบูรณ์และทรัพยากรเริ่มต้นการซื้อขายกัน แต่อีกด้านหนึ่งโลกเครือข่ายและวิธีการเข้าถึงทรัพยากรใช้ผลผลิตของการแก้ไขโดยกลุ่มที่ยอมรับว่ามีความผูกมัดของกลุ่มชาติพันธุ์กันในกิจกรรมทางเศรษฐกิจแม้ว่าอยู่ในระบบตลาดอย่างการพึ่งพาอาศัยกันของโลกเครือข่ายทำให้ทุก

คนมีโอกาสดูอยู่รอดร่วมกันได้ ความสัมพันธ์ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้กำหนดเป้าหมายที่วางไว้ในกาปรักกันให้มีความสามารถในการชีวิตของตนเองซึ่งมีความตึงแน่นกันทางสังคมซึ่งเป็นความผูกพันในโครงสร้างของความสัมพันธ์เครือข่ายระหว่างเจ้าภาพเศรษฐกิจภายในชุมชนและระหว่างท้องถิ่นคือ ความหมายของกระบวนการเศรษฐกิจในสถาบันของตนเองซึ่งเป็นพลังที่สำคัญที่สามารถรักษาให้ท้องถิ่นพึ่งพาตนเองได้ตามศักยภาพก่อนที่จะถูกดึงเข้าไปในการดูแลภายใต้อำนาจรัฐจากส่วนกลางที่เน้นกิจกรรมเศรษฐกิจแบบการกระจายใหม่ในพื้นที่ของการกำหนดการจัดระเบียบใหม่ในการใช้ทรัพยากร

เชื่อน: จุดเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในการหากินตามธรรมชาติ(พ.ศ.2532- ปัจจุบัน)

การจัดการกรรมสิทธิ์ของรัฐเป็นกิจกรรมของเศรษฐกิจแบบการกระจายใหม่ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ร่วมกันที่วางอยู่ในเงื่อนไขของโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะบทบาทของเศรษฐกิจผ่านศูนย์อำนาจรัฐในการขับเคลื่อนค่านิยม การบริการและรวมทั้งสิทธิและการใช้ ทำให้เกิดเงื่อนไขร่วมกันในการผลิตและการบริโภค รวมทั้งการกระจายทรัพยากรระหว่างเจ้าภาพเศรษฐกิจ นั่นคือช่วงเวลาที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของบ้านริมมูลหลังจากปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา การสร้างเขื่อนปากมูลกลายเป็นความจริงของคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ให้การยอมรับว่าส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของตนเองว่า"ปลาก่อนสร้างเขื่อนมีหลาย ลางมือกะพั้น 2 พัน 3 พันบาทกะได้ 60-70 กะมาออกรถ ปลาหน้ามูนปลาน้ำโขง มันกะสิมาน้ำมูน แบ่งไปน้ำโขงน้ำมูน น้ำ แต่ว่าน้ำมูนสิงหลายซำๆกัน อยากกินปลาหยังกะเลือกกินเอาเลย ตอนนั้น บ่ทันสร้างเขื่อนสร้างเขื่อนมา อยากกินปลาหยังกะบ่ได้กินมันยาก หากินลำบาก แต่ก่อนอยากกินปลาอีสุกะแหไปหว่านเอาโลด อยากกินไต่หน่อยโตใหญ่เลือกเอาเลย ปลาบั้ง ปลาเผาะ เดี่ยวนี้อึด"⁷⁶

รูปที่8เขื่อนปากมูล

แม้ว่าก่อนหน้ามีเขื่อนได้ปรับตัวในความสามารถที่ลดลงเนื่องจากมีตลาดรับซื้อปลา และมีรายได้ค่อยข้างจะชัดเจน โดยเอาปลาจำหน่ายแก่แม่ค้าเวียดนามในตลาดพิบูลหลังจากนั้นก็ขนส่งไปที่วารินทร์และอุปถรวมาถึงกรุงเทพ ซึ่งสามารถเข้าถึงทรัพยากรปลาได้ง่าย จิตสำนึกของคนในพื้นที่ให้ความเห็นว่าชีวิตของตนเองนั้นสามารถปรับ

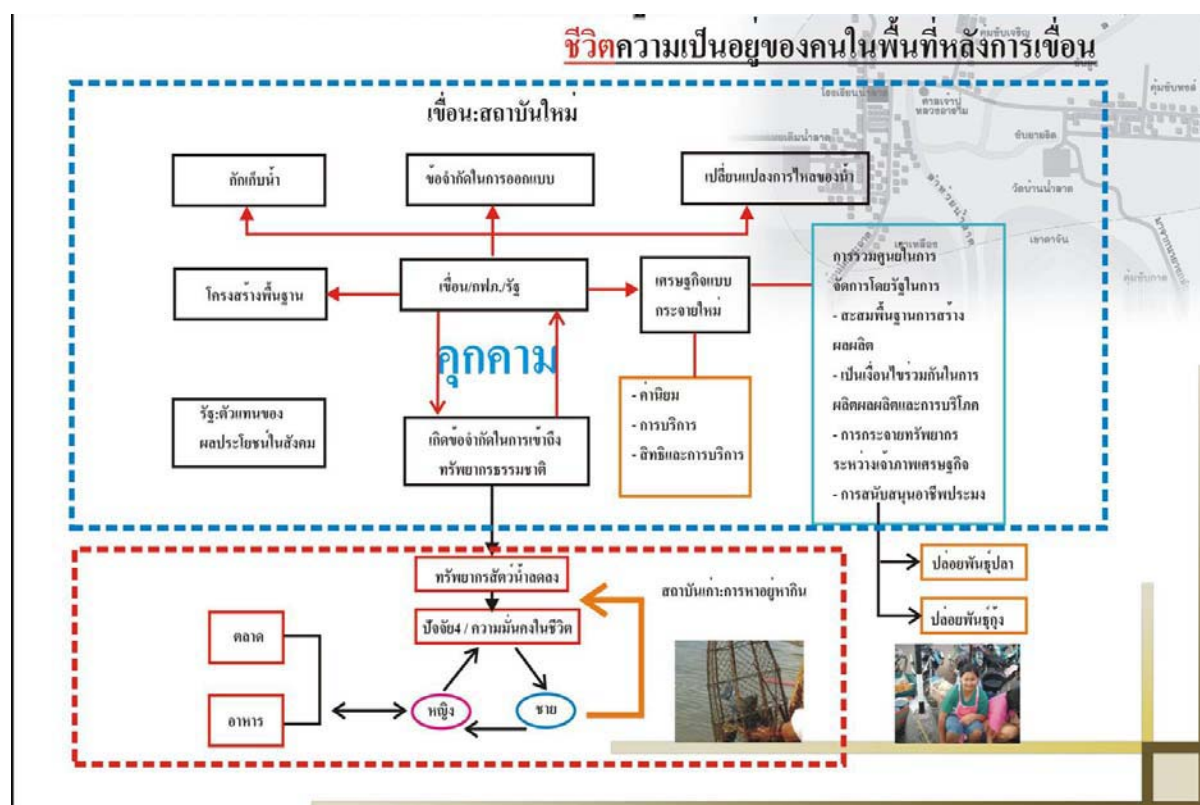

ได้ตามช่วงเวลาของการขึ้นลงกระแสน้ำอย่างพอเหมาะว่า " แต่ก่อนมันกะบ่มีเขื่อนมันกะปูปลา บ่อึดไต่ มันขึ้นตามฤดูกาลมัน หนานี้บ่อึดปลากินได้ ปลาเล็ก ปลาน้อยมาจากโขง ถ้าฝนตกบ่ปี้น้ำชีไหลลงมาซุนนี้ ปลานี้ขึ้นมาตักปากมูน เดี่ยวนี้บ่ได้ เขื่อนตันสาเหตุ น้ำชีมาตักมูนชะก่อน มันจึงเป็นแม่น้ำสองสีผสมกัน ปลา มันมาจากเขมรพูน น้ำมูนบก น้ำโขงขึ้น โอยชะเจ้าหาปูหาปลาโดยธรรมชาติ สานพวกหลาน พวกหลานใส่หน้าปลามานี้ หนานี้ กำลังพวกปลาสร้อยขึ้นมา

⁷⁶ พ่อจันศรี สมมา อายุ 53 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภาผู้สัมภาษณ์ ,ที่บ้านเลขที่52 ม.6 ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2548.

สารพัดปลาที่มันหลงเหลืออยู่ตามเล็ก ปลาที่มีอยู่ได้คู่เมื่อนี้ แต่ว่าน้ำมันบ่มีทางนั้นมา มันกะบ่ออกมาหากินแหลว ถ้าผู้ฉลาดนี้กะจั่งสิได้ ผมนี้บ่จัก อาชีพรองนี้คือหาปลา น้ำไหลเชี่ยว น้ำเต็มฝั่ง ผมกะยังพากันใส่เบ็ดอยู่”⁷⁷

รูปที่10.ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่หลังสร้างเขื่อน

การประเมินกำลังของธรรมชาติมีส่วนในการปรับตัวตนเองให้ง่ายขึ้นและเชื่อมโยงเข้ากับจังหวะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทำให้คนในพื้นที่สามารถปรับตนเองได้ตลอดเวลาตามฤดูกาลผลิต โดยความคิดของคนในพื้นที่ให้ความหมายว่าเมื่อก่อสร้างเขื่อนในพื้นที่ที่มีผลทำให้เกิดปัญหาที่ตามมาคือการปรับตัวที่ไม่เหมือนเดิมเพราะเหตุผลขาดทรัพยากรที่เคยมีตามฤดูกาลว่า” มีเขื่อนมันก็มีผลกระทบเป็นบางครั้งบางครั้งมันก็บ่ถึงกับว่าหน้ายามปลาขึ้นมา เขื่อนมาคึดแน่แต่ปลาขึ้นยาก ปกติเดือนสามเดือนสี่ เดือนสามนี้ปลามันก็ทยอยขึ้นมา น้ำ เดือนสี่เดือนห้าเดือนหกนี้ปลาจะขึ้นมาแล้ว เพราะว่าเดือนสามเพ็ง ปลามันต้องขึ้นฮูมูน ปลาสร้อยปลาหยั่งทุกชนิดต้องขึ้นมาให้เขาเห็นเขาต้องรู้จักว่าปลามันขึ้นมาบ่มา ถ้ามันขึ้นแก่มันแหมมเห็นฮอดโตมันพุ้นเด่ เพราะว่าน้ำมันลิตื่น เห็นแล่นกันเป็นหมู่ขึ้นไปหวานแห่หวานหยังใส หวานหนึ่งเป็นโลสองโลสามโลพุ้น เพราะว่าแหก็จะยาวประมาณ 4 คอก 5 คอก ประมาณ 2 เมตรเขาก็ยืนยาวเอาบ่ได้ซี่เรือ บาทนี้เขาก็รู้จักว่ามีปลารุ่น

⁷⁷ ครูในหมู่บ้านที่ปลดเกษียณ.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภาผู้สัมภาษณ์ ,ที่ริมทางบ้านค้อได้ ม.6ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2548.

รุ่นนี้นั้นมา .. คันธรรมชาติของมันคันบ่มีเชื่อนปลาใหญ่จะมาเป็นปลาอีตู ปลาปิ้งปลาเผา ปลา
แช่ปลาเค็งเฮาเนี้แหล่ขึ้นทางเทิง ทุกชนิดปลาโจก พ่อใหญ่ตาบุญ ตัวใหญ่กว่านั้นก็มี 3 โล 4 โล
6 โล⁷⁸

เชื่อนเป็นตัวที่ทำให้เกิดข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติแบบเก่าคือการหาอยู่
หากินกล่าวคือ“ช่วงเดือนสามเดือนสี่น้ำทางลุ่มมันบก ปลาจะขึ้นบ่ได้คันน้ำ”⁷⁹ เพราะเชื่อนมี
ข้อจำกัดในการออกแบบ จึงทำให้เป็นอุปสรรค นอกจากกักเก็บกระแสน้ำตามเวลาแล้ว ยังทำให้
สภาพการหมุนเวียนของของกระแสน้ำแปรปรวนไม่เป็นไปตามธรรมชาติของสิ่งที่มีชีวิตอาศัยอยู่
ในพื้นที่แล้วไม่สามารถปล่อยให้ปลาวายแหงน้ำขึ้นมาได้ เท่ากับว่าเชื่อนเป็นตัวคุกคามการอยู่
อาศัยของวัฒนธรรมการหาอยู่หากินของคนในพื้นที่บ้านริมมูล เชื่อนเป็นสถาบันใหม่ซึ่งค่อยๆ
ทำลายสถาบันเก่าที่เคยมีมา คือการหาอยู่หากินที่เคยมีที่มันที่ได้เปรียบ เริ่มเกิดปัญหาเพราะมี
สถาบันเข้ามาจัดการเคลื่อนย้ายทรัพยากรที่ตนเองเคยนำมาใช้ไปในทิศทางใหม่ โดยการเมืองที่
เข้ามาใหม่นั้นเป็นแบบบังคับอันเป็นผลของการสร้างสถาบันใหม่คือการกำกับพื้นที่ การแบ่ง
พื้นที่ในการดูแลเรื่องเชื่อนโดยรัฐเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดการทรัพยากรของพื้นที่ได้ให้
คุณลักษณะความสัมพันธ์กับการจัดการโครงสร้างเป็นสถาบันการจัดการรวมศูนย์ทรัพยากร
แบบแนวดิ่ง ซึ่งมีกฎและอำนาจที่ขึ้นต่อการบังคับบัญชาในตัวเองค์กร มีเป้าหมายประกันความ
เป็นเอกภาพในทิศทางทั่วไปของกิจกรรมที่ขึ้นต่อกันทำให้เกิดการเผชิญหน้าเป็นครั้งแรกของ
ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของคนบ้านริมมูลว่าสิทธิตามธรรมชาติโดยแรงงานกลุ่มหรือครัวเรือน

พื้นฐานของสถาบันเศรษฐกิจอยู่บนเงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสังคมกับ
การบริการรับใช้กรรมสิทธิ์ ได้ครอบครองทรัพยากรพื้นฐานทั้งหมด แสดงความรับผิดชอบใน
การผลิตซ้ำเพื่อผลประโยชน์ของสังคมทั้งหมด ซึ่งไม่ได้ถูกกำกับโดยความสัมพันธ์ของการ
แลกเปลี่ยนตามเป้าหมายตลาด แต่อยู่ในกรอบของความเป็นเอกภาพในกรรมสิทธิ์ของรัฐ
พื้นฐานของกิจกรรมมีไว้เพื่อเก็บรักษาและรวมกันไว้ คือการสะสม การกระจายและการกระจาย
ใหม่โดยผ่านรัฐ สถาบันของการเก็บรักษาได้ประกันการให้ทรัพยากรบางส่วนแก่เจ้าภาพ
เศรษฐกิจในกรรมสิทธิ์โดยให้การบริการทางสังคมและการสร้างกฎเกณฑ์ของการนำมาใช้โดยรัฐ
ได้นำกรรมสิทธิ์มาบริการในจุดหมายล่วงหน้า มีข้อตกลงและกำหนดความหมาย การเก็บสะสม
เป็นกระบวนการที่กำหนดความมั่งคั่งของสังคมได้ให้เจ้าภาพเศรษฐกิจมีผลผลิตและให้การ
บริการทางสังคมในกรรมสิทธิ์นั้นๆ เพื่อให้เกิดการเก็บสะสมต่อไปว่า “เห็นว่าพื้นสียายเชื่อนให้
พ่อค้า กฟผ.สียายให้เอกชน บ่ ยยากให้ขายแหล่ ห่าขายไปนี้ก็สิบ่เปิดน้ำตามฤดูกาล อันนี้พอดี
แล้วช้านี้สมควรแล้วบ่ไปทางใต้ผู้หากินก็พอได้กิน เปิดก็สบายใจแล้วช้านี้บาทนี้พื้นสิไปขาย

⁷⁸ อ่างแล้ว.พ่อจันศรี สมมา

⁷⁹ เวทีแม่บ้านท่าค้อใต้.ผู้ดำเนินรายการนายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย,ณ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ท่า
ค้อใต้ ม.6ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานีเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2548.

ขายแล้วเพื่อนอยากเอ็ดจิงได้ก็สิเอ็ด ..มันซื้อแล้วมันก็สิเอ็ดทำนองนั้น มันผลิตไฟอย่างเดียว บ่ได้เปิดให้ปลาขึ้นมากันเปิดพอคู่มือคู่มือก็พอได้กิน”⁸⁰

ดังนั้นเศรษฐกิจแบบการกระจายใหม่โดยรัฐต้องมีการบูรณาการระหว่างการรวบรวมและกักเก็บเพื่อสร้างการสะสมให้มีประสิทธิภาพในการใช้โดยไม่ก่อให้เกิดการขาดแคลนในสังคม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานเหตุผลของผลประโยชน์ในสังคม **“เขื่อน”** ให้ความหมายกรรมสิทธิ์ของสินค้าที่จำเป็นในสังคม ซึ่งไม่สามารถขายหรือจำหน่ายเป็นส่วนๆ จำเป็นที่ต้องเรียกร้องให้เกิดการร่วมมือกันเพื่อสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคม การจัดการแบบรวมศูนย์ได้เกิดขึ้นในเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของคนในประเทศ นั่นคือนัยของสถาบันของรัฐ ได้ถูกจัดตั้งขึ้นโดยเป็นภารกิจในข้อตกลงของสังคม ระบบพลังงานเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนระบบน้ำ อันเป็นภารกิจของรัฐ คือต้องประกันให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างการผลิตขนาดใหญ่ในสังคม และเจ้าภาพในสังคมโครงสร้างพื้นฐานนั้นได้กำหนดพื้นที่ซึ่งสามารถจัดตั้งองค์กรและจัดการแก้ไขปัญหที่สร้างโดยสถาบันเทคโนโลยี ก่อให้เกิดความมั่นคงและเร่งให้เกิดโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับสังคม ที่ผ่านมาเป็นการใช้กรรมสิทธิ์โดยกลุ่มตนเองเพียงกลุ่มเดียวคือชาวบ้านในพื้นที่ริมมูล ซึ่งเคยเป็นความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องในท้องถิ่น

แต่เมื่อรัฐเข้ามาจัดการหน้าที่แทนในพื้นที่เก่า ได้ให้ความหมายที่เหมือนกันซึ่งไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือเป็นการให้ความสำคัญในการรักษาดูแลสังคม แต่การแก้ไขปัญหใช้วิธีการที่แตกต่างกัน เชื่อนอยู่ในฐานะเครื่องมือของสถาบันมีอิทธิพลต่อคนในพื้นที่ ทำให้คนที่อาศัยแบบดั้งเดิมที่พึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นหลักต้องเผชิญกับปัญหา สถาบันนี้ได้ทำให้เกิดอำนาจการควบคุมเหนือคนที่จับปลาอยู่ และมีผลต่อการกำหนดพฤติกรรม การกักเก็บและรวบรวมกระแสน้ำมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงจากการควบคุมการใช้ทรัพยากรโดยการกำหนดการกระจายหน้าที่ในสิทธิอย่างชัดเจนและทำให้เกิดความมั่นคงผ่านการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นมาตรฐานในการยอมรับในทางพฤติกรรมที่ไม่เป็นทางการด้วยการควบคุมเหนือความเป็นปัจเจก นั้นเป็นบรรทัดฐานที่อยู่เหนือสถาบันทางสังคมในพื้นที่และเปลี่ยนแปลงกลไกที่เคยควบคุมโดยกลุ่มมาเป็นของสังคม ทำให้เครื่องมือและวิธีการแบบเก่าไม่สามารถนำมาใช้พึ่งพาทรัพยากรได้ดังเช่นอดีตอีกต่อไปเพราะเขื่อนได้ขวางกั้นการเดินทางของสายน้ำส่งผลให้เกิดการตัดขาดเส้นทางการหาปลาแบบเดิม เขื่อนมีบทบาทในฐานะของการรวบรวมและการสะสมน้ำทำให้ชาวบ้านในริมน้ำมูลต้องยุติบทบาทของเครื่องมือการผลิตแบบเก่ากล่าวคือ**“ตุ้มนี้มีมาแต่ได้แต่มาหยุดช่วงที่เขามาสร้างเขื่อนปี 36 เพราะว่าน้ำเต๋ น้ำมันขึ้นมันหย่งบ่ปกติ ปลา มันก็บ่ค่อยมี ฮือว่ามีก็บ่คือช่วงเขาเปิดฮือว่าแต่ก็ บ่มีเขื่อนมีเขลามันก็มีมาตลอดตุ้ม น้ำ เพราะว่ามิเขื่อนมันก็ขึ้นเร็วเต๋ เขาก็อัดประตูน้ำ น้ำก็ขึ้นไวทำให้ลิก เฮาก็บ่มี**

⁸⁰ พ่อใหญ่พัว ทองกัน อายุ 75 ปี. ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 129 บ้านสะพือเหนือ ม.8 ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2548.

ความสามารถใส่ได้ประมาณ 7 เมตร 8 เมตร ต้มนี้มันก็ 6 เมตร 6 เมตร 50 บางคนก็ 7 เมตร ความยาว”⁸¹

การเปลี่ยนแปลงกระแสน้ำและการกักเก็บน้ำ นั้นมีผลโดยตรงต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรปลาโดยผ่านเครื่องมือแบบเก่าในความเชื่อและการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ กล่าวคือ“ตอนเฮ็ดเขื่อนปลาก็มีปัญหาลำน้ำขึ้นน้ำลงหลาย ตามปกติก็จะเล็ก แล้วแม่น้ำไม่มีเขื่อนก็จะเล็กแล้วน้ำขึ้นน้ำลงแล้วใส่ต้มมันเฮ็ดยาก”⁸² ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อของกระแสน้ำและปริมาณน้ำสำรองมากไว้ในเขื่อนทำให้กระแสน้ำไม่เพิ่มหรือลดลงตามธรรมชาติ ซึ่งแต่เดิมค่อยๆเพิ่มปริมาณ มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ โดยเฉพาะปริมาณของปลาในฐานะที่เป็นทรัพยากรหลักในพื้นที่ คือปลาเดินทางไม่เหมือนเมื่อก่อน ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ต้องมีการปรับตัวครั้งใหม่ นอกจากนั้นได้ลดบทบาทการเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเองเคยเป็นฝ่ายกระทำลงไป ว่า“ตั้งแต่สร้างเขื่อนมาไม่เห็นเลย ปลาแซ่ก็มียู่แต่ว่าบ่หลาย มันห่างว่าวันชะบ่คือเก่า สร้างเขื่อนแล้ววิธีการจับปลาก็เปลี่ยน พอแต่ได้เปิดมาปีนี้ได้แต่สร้างเขื่อนมา 12 ปี ผลัดมาได้ใส่ต้มปีนี้แหละซูกบ่มีดอกมีแต่เบ็ด ต้มปลาแทบก็หน้าแล้งพื้นแล้ว หน้าน้ำใสๆเดือนสามเดือนสี่ มีเขื่อนเขาก็ไหลตงไหลมองเขาก็หากินคือเก่า”⁸³

กล่าวคือถ้าหากกระแสน้ำแรงและเชี่ยวเกินไปก็มีความเป็นไปได้สูงว่าต้มที่ใส่ลงไปจะไม่สามารถปฏิบัติการได้ และต้องทุ่มเทระยะเวลาไปกับแรงงานที่มากและได้ผลไม่คุ้มค่างับ การจับปลาโดยต้มหากเกิดปรากฏการณ์หลักลอยหรือว่าต้มไม่สามารถวางลงในแนวตั้งได้ก็เป็นไปได้ว่าไม่มีสิทธิในการได้ปลายอน และบางครั้งอาจทำให้เครื่องมือต้มของตนเองเสียหายได้ คือเป็น“หลักหงาย” ซึ่งไม่สามารถเข้าไปกู้หรือซ่อมแซมหลักได้เนื่องจากเป็นข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มจับปลาที่ใช้เครื่องมือต้มที่อยู่ในวงเดียวกันที่จะซ่อมแซมหลักหรือแก้ไขอะไรเกี่ยวกับต้มของตนเองจะสามารถทำได้แต่ในช่วงเช้าเท่านั้น นอกจากนั้นการจับปลาโดยเครื่องมือต้มนี้ต้องใช้ทักษะอย่างสูงสองประการคือการใส่เหยื่อและการมุดน้ำซึ่งเป็นงานที่มีลักษณะพิเศษและต้องใช้

รูปภาพที่11 ลักษณะวางต้ม

แรงงานอย่างมากในการมุดน้ำซึ่งเป็นเรื่องที่ยาก เนื่องจากการไหลของน้ำที่เชี่ยวทำให้ต้องใช้แรงงานอย่างหนักหน่วงในการประกอบกิจกรรมการวางต้มเนื่องจากต้องดำลงไปดูว่าเหยื่อที่วางลงไปนั้นในต้มนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร

ดังนั้นการใส่เหยื่อจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญเป็นอย่างมากในการล่อให้ปลาวายมาตาม

⁸¹ อ่างแล้ว.พ่อจันศรี สมมา.

⁸² อ่างแล้ว.

⁸³ นายสมคิด ศรีจันทร์.อายุ 58 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์ ,ที่ริมทางบ้านค้อใต้ ม.6ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานีเมื่อวันที่สัมภาษณ์ 24 กันยายน 2548.

เหยื่อในความหมายว่าต้องใส่เหยื่อในปริมาณที่พอเหมาะเพื่อ “ให้ข้าวปลิว”ไปเพื่อให้ปลาว่ายเข้ามา เนื่องจากไม่สามารถมองเห็นตัวปลาพวกเขาจึงต้องอาศัย “ตอ”ในการเชื่อมโยงกับปลาที่อยู่ในน้ำว่า “ปลามันสิจ้องไม้จ้องเชือกเขาเอ็นว่า”ตอ” เขาใช้ไม้ไผ่ยาววางไว้ ถ้าไม้ตัวนั้นกระดิกก็แสดงว่าปลามันสิมีอยู่กันตม มันทักสิทยอยเข้าเองมัน อีกกักหนอยมันกัสิโผล่ขึ้นปากมัน เขาก็ปล่อยมัน เขาสิรู้จักว่าปลามันมีมันกัสิโผล่ให้เขาเห็น ปลาอยู่ในตมมันสิโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำเหนือปากตม ปลาพื้นมีแหล้วปลาเข้าตมแล้ว เบิ่งนั่งอยู่จักซี้เหมิดมื่อ”⁸⁴ การจัดการเขื่อนโดยรัฐทำให้บทบาทของการหากินแบบเก่าที่อาศัยเครื่องมือการผลิตแบบตมค่อยๆสูญสลายไปและมีการนำเครื่องมือความคิดแบบอื่นๆเข้ามาที่ทำให้เกิดการอยู่รอดของความเป็นคนจับปลาในพื้นที่ได้ สภาพของชาวประมงในพื้นที่ขึ้นอยู่กับการเปิดและปิดเขื่อนเป็นสำคัญที่สามารถกำหนดให้เกิดการเข้าร่วมกิจกรรมได้โดยการเข้ามาหากินได้เกิดการเปลี่ยนไปโดยคัดเลือกการปรับปรุงความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรอีกขั้นตอนหนึ่งสำหรับครัวเรือนที่ยังยึดเส้นทางนี้

การเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ทำกินเป็นการกักเก็บและการสะสมน้ำในแม่น้ำมูลมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเครื่องมือทำมาหากินในพื้นที่ทำให้เกิดการเข้าถึงทรัพยากรที่ยากยิ่งขึ้น การจับปลาโดยเครื่องมือแบบเก่าในแม่น้ำมูลกลายเป็นแค่เป็นอาหารเสริมและครัวเรือนซึ่งคนรุ่นหลังไม่เอาด้วยกับวิธีการเช่นนี้ เพราะมองว่าไม่สามารถที่จะหล่อเลี้ยงครัวเรือนของตนเองได้ ในขณะที่สังคมในปัจจุบันเต็มไปด้วยการเพิ่มของต้นทุนการใช้จ่ายในโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นแก่ครัวเรือน โดยเฉพาะการประกันการผลิตซ้ำทรัพยากรแรงงานให้ไปเส้นทางอื่นๆ ว่า”เด็กน้อยบ้านเขาโรงเรียนประถมยอมรับว่าแพง แต่ลูกเขาใหญ่ขึ้นมา พื้นซื้อหนังสือนี้แหละว่าเหมิด 600 -700 เด็กน้อยๆนี้แหละหา หนังสือแพงเป็นหมื่นพัน ขนาดโรงเรียนมัธยมบ่เหมิดหลายคือลูกสาว..เด็กน้อยประถมเด็กน้อยมัธยมได้เสียหลายเท่าเด็กน้อยประถม เสียค่าใช้จ่าย ค่าหนังสือมันแพงเป็นสมุดดินสอครูเขาสิคิดใส่ราคาเลย ..ความสะดวกมาหลาย ตอนนี่เริ่มใช้แก๊ส เข้ามาหลายๆหลังแต่ก็บ่มีหลายหลัง แต่เดี๋ยวนี้อันสิมาเรื่อยๆมันสิมาซุกปี แก๊สนี้เริ่มเข้ามานี้ 5 ปี”⁸⁵ ค่าใช้จ่ายโครงสร้างพื้นฐานของครัวเรือนนั้นมีผลบังคับให้ครัวเรือนที่นิยมแนวทางการหากินกับน้ำมูลต้องเผชิญปัญหาอุปสรรคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งต้องค้นหาและสร้างวัฒนธรรมใหม่ขึ้นในการดำรงชีวิต

การใช้เครื่องมือการผลิตกับเศรษฐกิจนอกระบบ

ข้อตกลงร่วมกันของกฎกติกาใหม่ที่รัฐลงมากำกับในการใช้ทรัพยากรโดยเฉพาะการแสวงหาทรัพยากรบนเส้นทางเก่านั้นกลายเป็นพื้นที่กิจกรรมนอกกฎหมายทำให้กิจกรรมที่กระทำอยู่ในช่วงที่ผ่านมากลายเป็นการละเมิดกฎหมายว่า “ช่วงยามเดือนหกติปลาขึ้น ทุกปลาปลาตก ปลานาง ปลาเค็ง ใส่แห ใส่ลอบ ใส่ฮยังสะเขาเอ็น ใส่โพงพาง อ้อ ได้ แต่กัพื้นให้ใส่ได้ อยู่ เดี๋ยวนี้อันบ่ให้ใส่ ประมง กรมประมงเขาบ่ให้ใส่ บ่ๆ จับได้อย่างเดียว เขาให้หาได้คือว่าแห

⁸⁴ อ่างแล้ว.พ่อจันศรี สมมา .

⁸⁵ พ่อใหญ่วิรัตน์ ผิวละเอียด.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินสัคค สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์ ,ที่บ้านเลขที่ 125 ม.6ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.เมื่อวันที่23 กุมภาพันธ์ 2548.

กับมอง ”⁸⁶ มีผลทำให้การใช้เครื่องมือจับปลาประเภทโพงพางหรือ “จิบ”หรือ”กิบ” ต้องตกอยู่ในรูปแบบกิจกรรมที่แอบกันทำในความหมายใหม่ว่าเป็นเครื่องมือที่มีผลต่อการทำลายการผลิตซ้ำทรัพยากรว่า” ใส่กิบเริ่มมาแต่ชื่อยุบตันเกิด แต่พ่อแต่แม่พันธุ์แล้ว แต่ก็กิบบใหญ่ เล็กๆน้อยๆ บาทนี้แต่ชื่อยุบยังบ่าวพ่อพาใส่ บาทนี้สานซาร์ถ ปากมันก็เท่าเตี๋ยง 30 เมตร ได้ปลาหลายแต่ว่า คือ ใส่หลายมันผิดกฎหมายประมงเขาจับ ปีกลายเขาก็จับกันอยู่ ใส่มันฆ่าลูกปลาเขาได้ปลาปีละแสนกว่าเต บ่แม่บ่ได้น้อยเต มือหนึ่งได้ 4,000 -3,000 กั้วสามมือต่อ 10,000 หมอแสดง พวกคนหนุ่มเขาเฮ็ด ” ⁸⁷ กิบสามารถจับปลาได้โดยไม่จำกัดขนาด ดังนั้นการใช้วิธีการทำมาหากินแบบนี้กลายเป็นกิจกรรมนอกกฎหมายเพราะเป็นเรื่องของส่วนรวมที่เอาไว้ใช้ในการบริโภคและให้ประโยชน์แก่ทุกคนไม่ใช่เฉพาะของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่ว่าก่อนมีเขื่อนและหลังสร้างเขื่อน แต่การใช้เครื่องมือแบบนี้ก็ยังแอบกันทำโดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นรายจ่ายแก่ครัวเรือน ซึ่งผิดกฎหมายแต่ปัญหาที่เกิดขึ้นเจ้าหน้าที่ประมงไม่สามารถมาตรวจได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับอำนาจและการจัดการในหน้าที่ที่มีอยู่

ทำให้กิจกรรมเป็นธุรกิจนอกกฎหมายในพื้นที่เป็นฐานทรัพยากรที่สร้างขึ้นภายใต้การแอบลักลอบการปฏิบัติการในกิจกรรมของครัวเรือนว่า ” นี่แหลมมีแต่ประมงเอาเครื่องไฟมาซื้อตออยู่ที่นี่ผมไปด่าเอา ซื้อตปลา ตกตาขายอ้อมแล้วกะเอาเครื่องนี้ซื้อต ..เรื่องเก่าของกิบนี้เขาสิ กิบนี้เขาสิเขาสิจับตั้งแต่ฤดูปลามันลงน้ำพันธุ์แล้ว เขากะเลยจับเฮ็ดกิบจับเพื่อแบ่งเค็งสองถ้วยได้หลายแต่ก่อนได้เป็นลำเรือ เต็มลำเรือ จับมาตั้งแต่ผมบ่ตันเกิดพันธุ์แล้ว ประมงนี้เขาห้ามเหม็ดทุกอย่าง ห้ามใส่กิบ ห้ามใส่มอง มองกะใส่บ่เตเดียวนี้เขาห้ามเขาห้ามเขาบ่ได้มาสู่มือ ไทบ้านกะต้องหา บ่หาเฮากะบ่ได้กิน ฮู้ผมกะเฮ็ดใส่กิบ ผมนี้หละใส่กิบ บ่ได้เฮ็ดเครื่องมือน้อยคือไทบ้านเขาเต กิบผมนี้ยาวสี่สิบเมตรไปผูกกับหินก้อนซาร์ถนี้ดี บ่อยู่เด้นั้น บ่อยู่ดอกของผมไปผูกบัตหาได้ทีละหลาย ผมได้มือละสามสี่พัน มือละห้าหกพัน โตละสองสามร้อยผมกะเอามากินเตฟี่น้องอยากกิน ”⁸⁸

เพื่อหารายได้ในการบริโภคทำให้เกิดการลักลอบในการใช้เครื่องมือประเภทกิบเกิดมาจากการเตรียมการที่สูงงอมในแง่ของจิตวิทยาทางสังคม โดยเฉพาะคนที่ทำมาหากินกับการจับปลาไม่มีความพึงใจในจิตสำนึกและพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐมองว่าเจ้าหน้าที่รัฐมีส่วนในการขัดขวางการทำมาหากินของตนเองโดยกำหนดกฎหมายขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐาน ดังนั้นความพึงพอใจต่อกฎหมายของรัฐนั้นเมื่อนำมาใช้ไม่สามารถทำให้เกิดการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันได้ คือเลือกปฏิบัติเฉพาะกับชาวบ้าน มีผลทำให้เกิดการไม่เชื่อฟังและท้าทายกฎหมายไม่สามารถสร้างให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ประชากรในพื้นที่ได้ การโกหกประชาชนหรือเอามาใช้เพื่อตนเองโดยเฉพาะเอาเป้าหมายของสาธารณะมาสร้างผลประโยชน์แก่ตนเองใน

⁸⁶ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่วิรัตน์ ผิวละเอียด.

⁸⁷ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่ผั่ว ทองกัน. เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2548

⁸⁸ เวทีชาวบ้าน. ทำค้อได้ ดำเนินรายการโดยนายชินสัคค สุวรรณอัจฉริย, ณ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ทำค้อได้ ม.6 ต.โพธิ์ศรี อ.บุญล้งสาหาร จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2548.

ฐานะผู้ปฏิบัติการหน้าที่ตามกฎหมายส่งผลให้เกิดกิจกรรมแบบนี้แพร่หลายในพื้นที่ว่า” ยังเฮ็ดกิบอยู่เนี่ยหลาย ตำรวจสันติบาลกะยังเฮ็ดนำกัน บ่แมนเฮาบ่หาปลาในพื้นที่ ถ้าเป็นกิบนี้ท่อกา โตใหญ่กว่าประตุนีเข้ากิบเราเด้ เอาไปไว้สถานที่บ่อนหันให้ตำรวจคุมมือ เว้นแต่ว่าปลาโตใหญ่กว่านี้ปลากะเบน เจ็ตร้อยแปดร้อยกิโลหากินเหม็ดครับ หนึ่งพ่อแม่เขาหาเงินทุนส่งเขาจนได้เป็นเจ้าเป็นนาย เขาบ่ได้มีไเฮ้หา ขายข้าว ลูกเต้าเขาได้เป็นหลักเป็นผู้ กะมาจากหาปลาทั้งนั้น ”⁸⁹

ครัวเรือนประเมินสถานการณ์ได้กำหนดพื้นที่ลักลอบกันทำตามโซนโดยพยายามควบคุมโซนของตนเองไม่ให้เกิดการแย่งชิงพื้นที่ท่ามกลางครัวเรือนที่ลักลอบการทำกิบด้วยกัน “กิบกิบเฮ็ด อยู่บ้านนี้มีผู้เฮ็ดดอก มีกิม้องพ่อป่น อ้ายพ่อป่น อบต.ป่น เพ้นไปใส่แก่งกะพง อยู่บ้านกิบได้หลายปีหนึ่งปีหนึ่งเขาได้เป็นสองสามหมื่นพุ้นแหล้วปีหนึ่งๆ แบบว่าเฮ็ดมันก็เฮ็ดยากแบบว่ามันเป็นของไผ่ ของมันบาทเฮาสีไปใส่ลัดหน้าเขา เขาก็หวงห้ามมันมีหม่องของไผ่ของมัน เว้ง่ายๆว่าเขาจองไว้แล้วที่ของมันเป็นเจ้าของไปเลย”⁹⁰ ทางกรมพยายามตรวจสอบความเคลื่อนไหวเพื่อลักลอบทำกิจกรรมซึ่งมีสายของตนเอง เพื่อประเมินกลุ่มที่ลักลอบการทำกิบอย่างไรก็ตามคนหาปลาร่วมมือกัน คือรับเงินของทางการและซื้อปลาจากคนที่ทำกิบ โดยให้ข้อมูลที่ไม่เป็นจริง เพื่อทำให้เกิดธุรกิจการค้าปลาภายใต้ตลาดลักลอบต่อไป ซึ่งเอามาใช้ตามฤดูกาลว่า”หน้าฝนหาปลาได้มีละสองร้อยสามร้อย ห้าร้อยก็มีแล้วแต่มีมือหมาเป็นพันก็มีอย่างต่ำก็ได้สองร้อย เมื่อแต่ก็เพ้นอยู่บ้านท่าเจริญ บ้านเพ้นเขาใส่หลายก็มาใส่อยู่เนี่ยใส่หนักบ่ได้หวงใส่ของไผ่ของมันบ่ได้หวงห้ามอย่าล้ากยามของกันก็พอ”⁹¹

อิทธิพลต่อการทำลายทรัพยากรปลาเพราะความต้องการในการหารายได้ทำให้เกิดพื้นที่ธุรกิจสีด่าอยู่ในพื้นที่ซึ่งส่งผลต่อการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและ การครอบครองพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ส่วนตัวอยู่บนพื้นฐานที่ภาครัฐไม่สามารถทำให้เกิดการยอมรับอำนาจได้ท่ามกลางของคนลักลอบ ในขณะที่ภารกิจของคนในพื้นที่ที่มีเส้นทางของตนเองแบบนี้มุ่งให้ประโยชน์แก่ตนเองมากกว่าที่ปรับตัวเข้าไปสู่เงื่อนไขใหม่กลายเป็นการการจัดตั้งองค์กรนอก ระบบส่งผลต่อการทำลายทรัพยากรปลาในริมน้ำมูลและการใช้พื้นที่สาธารณะอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นผลทางจิตใจและศีลธรรมที่ตกต่ำไปในการต้องการของการแสวงหารายได้และการประกันความอยู่รอดของครอบครัวทำให้เกิดปัญหาที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นในพื้นที่

วิธีการหาอยู่หากินภายใต้เงื่อนไข

การกักขังและการสะสมน้ำมีผลโดยตรงต่อการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ปัญหาที่สำคัญช่วงเวลาในการเปิด-ปิดน้ำในเขื่อนกล่าวคือ จำนวนปลา เครื่องมือที่นำมาใช้และช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของปลาตามฤดูกาลหลังสร้างเขื่อนได้เปลี่ยนแปลงไปว่า” เดี่ยวนี้เขาก็เอาตุ้มขึ้นมั่งเพราะว่าเดี่ยวนี้น้ำมันมาก น้ำมันมีเยอะ ที่นี้ปลาก็กินไม่ค่อยจะมี เพราะว่า

⁸⁹ อ้างแล้ว. เวทีชาวบ้าน. ทำค้อได้. เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2548.

⁹⁰ อ้างแล้ว. พ่อจันศรี สมมา.

⁹¹ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่วิรัตน์ ผิวละเอียด.

มันปลามันไปเกือบหมดแล้วมันถึงฤดูกาลมันก็จะหมดไป ปลามันขึ้นไปซีปลามันขึ้นไปไซ้แล้วก็ลงมาเชื่อนมันก็เริ่มปิดแล้ววันที่ 1 ตุลาคม ..ช่วงเขาเริ่มตอนแรกเมื่อประมาณสองเดือนที่ผ่านมา (กรกฎาคม-สิงหาคม) เดือน 8 เดือน 9 ช่วงนั้นฝนมันตกปลามันขึ้น ปลาขึ้นตอนที่เข้าพรรษาใหม่ๆ ช่วงปลาขึ้นฝนมันตกเยอะ น้ำมันขึ้นปลายอนนี้มันก็ขึ้นปลายอนมันชอบน้ำไหลอันหนา แต่ว่าฝนตกตอนแรกประมาณเดือน 5 เดือน 6 ก็เป็นปลาสะกาง ปลาอีจะน้ำขึ้นเยอะๆนี้ก็เป็นพวกปลาสวาย พวกปลาเค็งอะไรมั้ง แล้วมันน้ำเยอะๆจริง ๆ เขาใส่ตุ้มกับปลายอน ปลาอื่นก็หาไม่ค่อยได้⁹² นอกจากนั้น ปลาสวายปลาเค็งเขาก็ใส่เบ็ดราว มอง(ตาข่าย)เอาลงไม่ได้ เพราะว่าน้ำมันไหล ช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนาที่เขาไหลมอง คือช่วงนั้นได้พวกปลาอีจะปลาสะกาง ปลานกเขา ที่ช่วงน้ำขึ้นเยอะๆนี้ มันต้องเข้าฝั่งแล้วถ้าเบ็ดราวเขาก็ได้อยู่เหมือนกันเป็นพวกปลาเนื้ออ่อนที่นี้เขาทำอยู่ใกล้ฝั่ง”⁹³

รูปภาพที่ 12 ปลายอนที่ได้จากการใช้ตุ้ม

รูปภาพที่ 13-14 แสดงเครื่องมือและวิธีการเก็บตุ้มในแต่ละวัน

⁹² นายสุวรรณ สายนที. อายุ 49 ปี. ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินสัค สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์ , ณ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ท่าค้อใต้ ม.6ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี. เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2548.

⁹³ อ้างแล้ว

เป็นวัฏจักรของการหมุนเวียนปลาที่ในลุ่มน้ำซึ่งกำหนดให้เกิดการอธิบายปัญหาในเรื่องของการจับปลาและหาากินกับปลาว่าสูญเสียวโอกาสอย่างมากแก่ครัวเรือนที่ยังติดกับภารกิจเหล่านี้ ดังนั้นการเปิดเขื่อนและปิดเขื่อนกลายเป็นศูนย์กลางของการเถียงกันระหว่างรัฐกับตัวแทนของชาวบ้าน ซึ่งได้ให้ความหมายของการเข้าถึงทรัพยากรที่แตกต่างกันอย่างเช่นการอธิบายและการตีความในชีวิตของตนเองว่า"หน้านี้เฮาก็หาากินในน้ำคือกันแต่ว่าเฮาไปหาากินนำห้วยนำฮ่อง ไปตามห้วยน้ำหนึ่งๆ ถ้าน้ำขึ้น น้ำขุ่นมันมองไม่เห็นเลย น้ำมันก็เยอะ นี่เราก็ตีเปลี่ยนมาเอาตุ้ม เอาสองอาทิตย์น้ำมันเยอะน้ำมันไหลสู้ไม่ไหว มันหนักมันเหนียวเป็นไขอยู่สองอาทิตย์ น้ำเยอะประมาณ 4 เดือนตั้งแต่พฤษภาคม ตอนนั้นจับกุ้งไม่ได้ซักตัว ไปหาากินในห้วยกับลงมูลมันก็ต่างกัน บางวันได้บางวันไม่ได้ ไปอย่างตาข่ายอวน ช่วงนี้คนจับปลาไม่ค่อยได้ ไม่มีใครเขาออกกันน้ำมันเขียว พอเสร็จช่วงนี้เอาเรือมาซ่อมเอามายาใหม่เดือนหน้าเขาก็ลงกันแล้วออกพรรษาเสร็จ ปลามันจะลงมาปลามันจะหันหลังกลับบ้าน"⁹⁴

เห็นได้ว่ากระแสน้ำมีผลต่อการปรับตัวของครัวเรือนชาวประมงที่หาากินกับน้ำพยายามให้ความหมายว่าในช่วงเดือนพฤษภาคม-สิงหาคมไม่สามารถทำกิจกรรมในลุ่มน้ำได้ในขณะเดียวกันกระแสน้ำมีความแรงและทำงานคนเดียวไม่ไหวโดยเฉพาะการใช้ตุ้มแบบเก่ามีผลทำให้ต้องปรับตัวไปในกิจกรรมแบบอื่นที่ไม่พึ่งพากระแสน้ำและลักษณะความใสของน้ำ คนที่อยู่รอดได้นั้นจำเป็นที่ต้องหาากินในห้วยหนองจึงจะมีรายได้ นั่นคือคนที่จับกุ้งเอาไปจำหน่ายในปัจจุบัน คนในพื้นที่ให้ความหมายว่าการเปิดเขื่อนในช่วงเดือนกันยายนสามารถทำให้จับปลาได้เหมือนเก่า โดยเมื่อเปรียบเทียบกับทุกปีนั้นจะได้ปลาในจำนวนมากยิ่งขึ้นเหมือนกับว่าการจับปลาได้มากยิ่งขึ้นว่า"ได้หลายที่สุด 11 โล ช่วงต้นเดือนสิงหาจึงหลายตุ้มก็ประมาณ 30 ห่วง ปลาเยื่อสิงหาหมาหากันยา ข้าเจ้าก็ถอยไปนำเพราะว่ามันน้ำไหลเอ็ดยาก มายากไปยาก ถอนโตไปบ้านเอาตุ้มไปแขวนนำบ้านไป"⁹⁵

มีผลทำให้เกิดกิจกรรมที่มีความต้องการใช้ตุ้มในพื้นที่อย่างแพร่หลายและสามารถหารายได้เข้าสู่ครัวเรือน คนที่จับปลาโดยวิธีการแบบนี้พยายามให้ความหมายว่าในปีต่อไปหากมีกิจกรรมแบบนี้สามารถสร้างให้เกิดความมั่นคงในชีวิต ตุ้มเป็นเครื่องมือในการจับปลาและการหาากินในริมน้ำมูลของคนกลุ่มหนึ่งที่คิดว่าสามารถบรรลุกิจกรรมของตนเองได้ช่วงปิดเขื่อน นอกจากนั้นยังให้ความหมายว่าหากเปิดตลอดเวลาจะเป็นผลดีกว่า เพราะจะไม่มีตัวกันหรือขัดขวางไม่ให้ปลาขึ้นลงได้ เนื่องจากธรรมชาติของปลามักจะไหลเวียนกันไป ซึ่งหากทำในรูปแบบนี้สามารถทำให้ได้ปลาในการบริโภคและหล่อเลี้ยงแก่ครัวเรือนได้ ดังที่ตนเองเคยมีชีวิตอยู่ที่ในช่วงก่อนมีเขื่อนว่า"เปิดเขื่อนปลามันก็ออกแล้ว ธรรมดาปลามันก็เที่ยวขึ้นเที่ยวลงเล่นขึ้นเล่นลง ออกจากวังนี้ก็ไปวังนั้นออกจากวังนั้นก็ไปวังนั้นเรื่อยนั้น หาปลาประชากรสองฝั่งมูล

⁹⁴ นายอดิศักดิ์ อยู่เจริญ, ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินสัคค สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์, บ้านเรือ บ้านค้อไต้ ม.6ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี. เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2548

⁹⁵ อ้างแล้ว. พ่อจันศรี สมมา.

หาปลาในหลายซ้าได้ คันทันแล้งเขาก็หาปลา กินเกี่ยวข้าวแล้วก็มาหาปลาในคือเก่า เดียวนี้
ได้หยั่งแล้วพอแต่ได้กินเป็นมือๆไป มันมีแล้วเดี๋ยวนี้”⁹⁶

ความผูกพันของตนเองกับลุ่มน้ำมูลโดยพึ่งพาฐานทรัพยากรทั้ง 2 ส่วน คือการหาปลาใน
ลุ่มน้ำมูล และการปลูกข้าวควบคู่กันซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของคนบ้านสะพือเหนือที่มีทำอย่าง
นี้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะเกิดเปิดเขื่อนในช่วงเวลาปกติที่กำหนดนั้นก็สร้างปัญหาต่อเครื่องมือ
การผลิตในการหาปลาแบบเก่าว่า”ซูกมือนี่เขาก็ใส่อีหลงได้เล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่คือน้ำมันขึ้นหลายแล้ว
ปลามันขึ้นไปหวัดแล้ว บาทนี้ก็ลืกลับมาเด่กสิใส่เบ็ด ใส่มองปลามันลิดลงมา รวงตุมมันก็อยู่ได้
แก่งเต่รวงตุม แต่ก้อก็ใส่ตุม อันนี้พอดีเขาเปิดเขาพอได้ใส่ปีน บาทนี้ตันเขื่อนบับน้ำมันลิดมาหยา
หาแก่งสะพือ บาทนี้มันก็มีน้ำหลายบาทนี้ก็ใส่ใส่ตุมบได้ ถ้าเขาไม่ตันบับน้ำก็ไหลตามฮูตามหยั่ง
มันก็มีเวิน มีรวงใส่ตุมอยู่ทางแก่งนี้ นี่แล้วใส่น้ำกันสะพือเหนือสะพือใต้ค้อได้ 3 หมู่ก็ไปใส่น้ำ
กัน อยู่ทางเมืองอุบลบ้านคันทันฮูมาใส่น้ำกันอยู่ปี ปีใดน้ำมันขึ้นเดือนมิถุนา เดือนพฤษภาคมปลายอน
เข้ามาหลาย ๆ บาทนี้มาลงมากซ้า ฝนมาลงมาแล้งแน่ บาทนี้น้ำมูลก็บกเขากก็ลงตุมกันโอ้ยปลา
มาใส่จ้งซี้ยังบได้เด่ ได้เล็ก ๆ น้อยได้ผู้ละสิบโลยี่สิบโล แต่ก้อได้ 80 -90 กิโลแต่บตันสร้างเขื่อน”⁹⁷

แนวคิดการสนับสนุนให้เปิดเขื่อนตลอดเวลาและรื้อฟื้นประเพณีแบบเก่าในการ
นำเอาตุมมาใช้ว่าสามารถสร้างให้มาตรฐานชีวิตของตนเองนั้นเข้าสู่ระดับเก่าได้เป็นที่
น่าสังเกตว่าแนวคิดที่นำเสนอแบบนี้ไม่มีครัวเรือนของคนหนุ่มสาวให้การสนับสนุน
แม้ว่าครัวเรือนเคยทำอาชีพประมงและทำนา การปรับตัวของครัวเรือนในปัจจุบันคิดว่า
หากไปรื้อการเปิดเขื่อนนั้นคงจะไม่ได้แก้ไขปัญหาย่างไรเห็นว่าควรที่ปรับตัวในเงื่อนไข
ธรรมชาติแบบใหม่ในพื้นที่ว่า”วันก่อนพื้นได้ปลากะมันตัวร่อยกว่าโล ปลามันก็บ่ค่อยมีแล้ว มัน
บ่คือคราวธรรมชาติ แต่ก่อนคราวเฮ็ดเขื่อนมันก็ดีกว่ากัน แต่เฮ็ดเขื่อนถึงฤดูปลาขึ้นมันก็ขึ้นมา
แต่ว่ามันบ่มีความสามารถว่าซ้าว่าตันทางปลาขึ้น เปิดเขื่อนปลามันก็ขึ้นอยู่ถ่าน้ำโขงมาจุ่มัน
ก็ขึ้นได้สบาย มันเกี่ยวกับน้ำค้อกันแต่ก่อนมันบ่มีเขื่อนน้ำมันก็เสมอภาคกันไปมาก็สบายมันบ่มี
แนวกีดขวาง ซ้าว่าเฮาแล่นรถนำถนนคันบ่มีจราจรเขาไปใส่เขาก็ไปได้ อันนี้ซ้าว่ามันมีแนวกัน
ขวางของมันแต่มันก็ไปยากมายาก แต่ว่าปลามาจากแม่น้ำโขงมันก็มีอยู่ แต่ว่ามาฮอดเขื่อนมันก็
หยุดแล้วเด่”⁹⁸

กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับความพยายามบังคับหรือกดดันการเปิดเขื่อนภายใต้การเข้ามา
จัดการของเศรษฐกิจแบบการกระจายใหม่ได้ เห็นว่าควรมีวิธีการแก้ไขปัญหายาของตนเองนั้น
ต้องกำหนดช่องทางที่มีเหตุผลมากที่สุด คือการทำงานอย่างอื่นที่ไม่เป็นทางการควบคู่กับการ
จับปลา จึงจะสามารถหารายได้ ซึ่งต้องมีการพลิกผันควบคู่กันหากไม่สามารถสร้างเครื่องมือตัว
ใหม่ขึ้นมาได้ หรือยังขาดความรู้ใหม่ในการจับปลาภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

⁹⁶ พ่อใหญ่ลอง ดาวรงค์.อายุ 66 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์ ,ที่ริมน้ำ
บ้านค้อได้ ม.6ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2548.

⁹⁷ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่พัว ทองกัน.เมื่อวันที่23 กันยายน 2548

⁹⁸ อ้างแล้ว.พ่อจันศรี สมมา.

ธรรมชาติใหม่ ที่ต้องปรับตัวไปพร้อมๆกับการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติที่อยู่นอกกระแสน้ำมาใช้ในเรื่องของการทำมาหากินของตนเองใหม่ว่า“หากินบนบกก็ใส่เบ็ดกบ เบ็ดปลาแล้วก็มีพวกต่อน ที่เขาไปดักนาตามท้ายนา มีต่อนมีหลี่ ถ้าฝนตกหนักๆเขาก็ใส่โพงพางมีกบ เขาก็ใส่ตามห้วยใหญ่ เขตระหว่างสระพื่อได้กับค้อใต้ ที่นาของเขาฉันจะมีเป็นร่องน้ำแล้วเขาก็ทำแบบเวลาปลาขึ้นมา เวลาปลาลงก็ทำต่อนทำหลี่ ตอนที่เขาดำนาฝนมันตกเขายังไม่ทำ ทำนาเสร็จดำนาเสร็จเรียบร้อยแล้วเขาก็จะทำ ทำเป็นที่ดักเวลาปลามันลงใจ... ไม่มีนาก็ต้องลงหาปลา ถ้าคนมีเครื่องมืออยู่ก็ลงหาปลาน้ำมุล ถ้าคนที่ไม่มีเครื่องมือก็ขึ้นไปหาใส่เบ็ดกบเบ็ดปลา มันเป็นอย่างนั้นหนาแต่ละฤดูกาลมันไม่เหมือนกัน ตอนนี้อาหากินบนบกเกือบทั้งหมด นอกเหนือจากไปรับจ้างแล้วตอนเย็นมาก็ไปใส่เบ็ด ไปรับจ้างแล้วหลังจากเลิกงานเสร็จก็ไปซุดใส่เดือนไปใส่เบ็ดกบเบ็ดปลาให้แหละ พวกที่มีตุ้มก็ใส่ตุ้มอยู่ที่แม่น้ำมุล ถ้าไม่มีก็ใส่เบ็ดกบเบ็ดปลา เพราะว่าในหน้านี้ที่หากินมันเยอะแต่ถ้าหน้าแล้งต้องลงมุลอย่างเดียว เกือบเกือบเสร็จเรียบร้อยก็ไม่หาเขาจะลงมุล ถ้าจะมีก็มีแต่ผู้หญิงเขาไปหากบตามรู ที่เขาเอ็นว่า“กบเข้าไฮ” แต่พวกผู้ชายเขาจะไม่ไป ผู้หญิงเขาต้องไปหาฟันด้วย”⁹⁹

เกิดการดัดแปลงเครื่องมือในการพยายามทำมาหากิน ภายใต้เงื่อนไขใหม่ที่ไม่ยอมขึ้นต่อเขื่อน โดยพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงค่านิยมและจิตสำนึกของตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติใหม่เพื่อที่จะสามารถทำให้ตนเองปรับตัวได้และมีความปลอดภัยแก่ครัวเรือนของตนเอง การพึ่งพาแม่น้ำมุลจะเป็นไปในลักษณะเพียงแค่ช่วงฤดูร้อน ความพยายามปรับพื้นที่ของตนเองกับเครื่องมือใหม่เพื่อที่จะให้ตนเองมีทรัพยากร เริ่มที่จะเน้นเรื่องการกระจายเวลาที่มีเหตุผลมากยิ่งขึ้นทั้งเพศชายและหญิงเพื่อสร้างความสมดุลของการหาทรัพยากรแก่ครัวเรือนครัวเรือนที่หากินกับน้ำมุลเริ่มมีกิจกรรมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นในการสร้างช่องทางในการได้มาซึ่งรายได้แก่ตนเองในการอยู่รอดว่า” น้ำมันไหลเข้าเจ้าก็เมื่อย ข้าเจ้าว่าสู้บ่ไหวข้าเจ้าก็เอ้าขึ้นน้ำได้ปลาเมื่อละโลสองโลข้าเจ้าว่าสู้บ่ไหวข้าเจ้าว่าบ่คุ้มค่าข้าว ค่าเมื่อย ค่าแสงข้า เจ้าก็ไปเอ็ดแนวอื่นดีกว่า ข้าเจ้าก็งานไปเอ็ดแบบว่ามันมีงานก่อสร้าง ข้าเจ้าจ้างไปเทปูน ข้าเจ้าผู้มีงานทางนั้นก็ไปทางนั้น ผู้บ่มีก็เอ็ดอยู่ฮั่นแหละ ผู้บ่มีนาก็คือไปเอ็ดอยู่ฮั่นแหละ ช่วงแม่บ่ได้เอาปลาไปขายแม่ใหญ่ลานแม่ใหญ่ก็เพราะว่ารุ่นแม่ไปแล้ว”¹⁰⁰

ปัญหาเขื่อนได้สร้างความไม่เชื่อมั่นกับคนที่เคยหาปลาและจับปลาตามธรรมชาติ จึงได้มีความพยายามอธิบายถึงช่องทางใหม่ๆมากกว่าให้ความสนใจเรื่องของการต่อรองทางการเมืองในการตัดสินใจของตนเอง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหามาของการขาดแคลนทรัพยากรภายในครัวเรือนและการเปิดเขื่อนนั้นไม่มีหลักประกันแก่คนที่เคยใช้เครื่องมือการผลิตแบบเก่าว่าจะสามารถสร้างความปลอดภัยแก่ครัวเรือนตนเองจึงเกิดการเปรียบเทียบกิจกรรมขึ้นในพื้นที่ของความคุ้มค่าว่า “ตอนที่ใส่อยู่เขาไม่ใส่ วันหนึ่งได้ไม่ถึงร้อย ไม่คุ้ม ค่าต้มข้าวปีหนึ่ง ก็

⁹⁹ อ้างแล้ว.นายสุวรรณ สายนที.เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2548

¹⁰⁰ แม่แก่นจันทร์ แสงพอก.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินสัค สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์ ,ที่ตลาดพิบูล ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2548

เพราะว่าปลามันค่อยลงมาหลาย มันก็แล้วแต่โชคแน่นมันก็ประมาณบได้วั้นชะ มื้อนี้ได้ 10 มื้อ อื่นได้ 10 ก็บแน่นอนคือกัน บางทีเอาใส่ตุ่มนี้ หลักมันเอียงซ้ายเอียงขวา มันหนีจุดเก่าเขาก็บ มี”¹⁰³

การได้ปลานั้นไม่ใช่เรื่องของการมีเครื่องมือการผลิตแบบเก่าอย่างเดียวแต่ขึ้นกับ กระแสน้ำด้วยที่ส่งผลต่อการจับวางตุ้ม ซึ่งชาวบ้านให้ความหมายเป็นเรื่องโชคและดวงไปโดย ยังไม่สามารถพัฒนาเครื่องมือที่กำกับปัญหากระแสน้ำไหลเชี่ยวได้ในการวางตุ้มให้คงที่ นอกจากนั้นเป็นเรื่องของการทำความเข้าใจนิสัยใจคอและสถานที่ของปลาด้วยในช่วงของการ เปลี่ยนแปลงหลังสร้างเขื่อนเพราะความรู้ชุดเก่าที่เคยมีอยู่นั้นได้ถูกปรับใช้ในพื้นใหม่ที่ เป็นสถานที่กักขังและสะสมน้ำมีผลโดยตรงต่อการปรับตัวของสิ่งมีชีวิตตามเงื่อนไขใหม่ คือต้อง ทดลองและสังเกตจึงจะสามารถเข้าถึงทรัพยากรปลาไปด้วย ไม่ใช่ทุกอย่างมาจากสาเหตุจาก เขื่อน เพราะเมื่อเปิดเขื่อนแล้วก็ได้หมายความว่าสามารถทำให้เกิดการได้มาซึ่งทรัพยากร แบบเก่าได้ว่า”หาปลาเรียนวิชาก็เรียนมาแต่บ้าน หากินกับผู้ใหญ่บ้านเคยเห็ดกับเห็บประจำแก่ง มาแต่ได้ผม เบ็ดปลาตุ้ม เอาสับเป็นเหยื่อ สับตุ้มปลาตุ้มก่อนละ 5 บาท เอามาเสียบเบ็ดโดยตรง บางคนเอามาล้างถ้วยล้างชาม แต่ผมเอามาเสียบเบ็ด เขาต้องรู้จักหม่องปลาเที่ยวครับ มันสิมี หม่องปลาเที่ยว ถ้าปลาเที่ยวมันสิแป้นน้ำฝั่งบมีใบไม้ใบตองหม่องปลาเที่ยวประจำหน้าต้อง เลือกหม่องอัน ผมไปใส่หว่างริสอร์แก่งสะพือ เสียบมา 10 กว่าปี เสียบได้ตลอดเวลาหน้าแล้งก็ เสียบได้คือกัน ได้ชุกยาม ยามแล้งได้ตัวใหญ่ตัวเท่าแขนพุ้นแหละครับ”¹⁰⁴

เป็นความรู้ของการใช้พื้นที่ใหม่ซึ่งเกิดขึ้นมาจากการทดลองของตนเองโดยชาวบ้านจะให้ความหมายว่าเป็นสูตรของใครสูตรของมัน เพราะถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของตนเอง ดังนั้นแม้ว่า สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปชาวประมงสามารถเข้าถึงทรัพยากรส่วนนี้ได้ ไม่ใช่มานั่งสรุป หรือเหมารวมโดยชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำต่อพื้นที่บริเวณ ”แก่งสะพือไปหว่าน แห่ยามหน้าแล้ง มีจากสิบเซนต์ฮอตสี่เซนต์ครึ่ง ปลามันก็บฉลาดมันก็เข้าแก่งมันนั่นแหละ แล้วแต่ มันสิมีมาบปลาขึ้นมาแต่เก่าแต่หลัง แบบว่าน้ำมันนิ่งแต่แบบว่าปลาแบบค่อยไป บได้ใช้แรงคือ เก่า แต่ก่อนมีแก่งมีหยังเขาก็ไปตกตามแก่งตามหยัง เมื่อมันอยู่ใกล้มองก็ไหลไปเปอะมันมันก็ ดัน ดิดคือกัน ตัวดิดก็ดิดตัวใหญ่กว่ามองมันก็ขาดไปดิ เห็ดประมาณยางเอ็นประมาณเบอร์ 12 เบอร์ 15 คิดเบิ่งว่ามันสิแลบซ้ำได้ ตาข่ายนั้นก็ 8 เซนต์ 5 เซนต์ 6 เซนต์ มันจะแลบๆบางๆ มอง”¹⁰⁵ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้เครื่องมือการผลิตใหม่และทำให้เกิดการสร้างเครื่องมือ ใหม่เกิดขึ้นหากต้องการดำเนินกิจกรรมที่มีความสามารถในการชีวิต แสดงให้เห็นว่าประมง พันธุ์เก่าแทบจะหมดโอกาสในการทำมาหากินนอกจากพึ่งพากระแสน้ำมาตามฤดูกาล โดยอธิบายแค่การเปิดปิดเขื่อนอย่างเดียว “เครื่องมือจับปลาของเขามันก็แล้วแต่ถนัดได้

¹⁰³ อ่างแล้ว.พ่อจันศรี สมมา.

¹⁰⁴ พ่อใหญ่ไทย เกาะทอง.อายุ 51 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์ ที่ ริมน้ำ ท่าอ่าวใต้ ม.6 ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2548.

¹⁰⁵ อ่างแล้ว.พ่อจันศรี สมมา.

ถนัดมัน บางคนก็มีตุ้มลาน มีมอมมีใส่เบ็ดบางคนใส่มอมใส่ลานเบ็ดบใส่ก็มี มันก็แล้วแต่ผู้ถนัด ส่วนหลายก็ใส่ตุ้มลานเบ็ดก็ใส่ส่วนน้อย แต่ละคนหาบคือกัน ผู้หนึ่งใส่ลานผู้หนึ่งก็ใส่เบ็ดใส่มอม มันหาบคือกันต้องแยกกันออกนำ คือพ่อนี้ลานพอกับใส่ มันหาบทางหาแนวใหม่อยู่คือไปใส่ มอม หรือสีไปตีกแห มันมีทางอื่นหาอยู่ บ่แม่นว่าสีถ้าใส่แต่ลาน”¹⁰⁶

เห็นได้ว่าความถนัดของการใช้เครื่องมือมีความแตกต่างกันซึ่งเป็นเรื่องของแต่ละคนที่ต้อง มีความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน จึงทำให้เกิดการได้มาซึ่งทรัพยากรเข้าสู่ครัวเรือน และ ที่สำคัญต้องรู้จักประดิษฐ์คิดค้นด้วยตนเองจึงสามารถควบคุมสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ได้จึงมีผลต่อจิตวิทยาทางสังคมของคนในพื้นที่ว่า” ปิดเขื่อนมันก็ได้พอกินซื้อๆแต่มันพอเลี้ยง ครอบครัวได้ ยากแน่ มันอึด ชุกปีหว่างแล้งก็มีกุ้งประมงเขามาปล่อยนั้นแหละ พอได้กินพอได้ ขายซื้อข้าวมากิน”¹⁰⁷ โดยการเรียนรู้ของคนในปัจจุบันของการจับปลา ไม่ได้ให้ความหมายว่า มี เชื้อนเกิดขึ้นการจับปลานั้นทำให้เกิดการจนตรอก แต่ให้ความหมายว่าตนเองต้องพัฒนาฝีมือ ตนเองพร้อมกับต้องอยู่ร่วมกับอาชีพอื่นๆ ในสังคม เช่นเดียวกัน แต่ว่าหากมีปัญหที่เกิดขึ้นกับ สภาพแวดล้อมในการทำมาหากินต้องสร้างเครื่องมือและพัฒนาพลังการผลิตของตนเองให้สูงขึ้น จึงสามารถยืนอยู่ได้ท่ามกลางเศรษฐกิจของการกระจายใหม่ที่มีหน้าที่มากยิ่งขึ้นต่อสังคมไม่ใช่ เพียงแค่พื้นที่ที่ใช้การหาปลาดังที่บรรพบุรุษของตนเองเคยเอาตัวรอดในอดีต

การพัฒนาเครื่องมือการผลิตภายใต้การอุปถัมภ์โดยรัฐ

ปัญหาของการเข้าถึงทรัพยากรของครัวเรือนในพื้นที่ รัฐต่างยอมรับว่าเป็นประเด็นหนึ่ง ที่สำคัญ ดังนั้นรัฐในฐานะผู้กระจายทรัพยากรใหม่จำเป็นต้องซ่อมแซมทรัพยากรส่วนนี้ให้ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่สุด โดยมีภารกิจที่สำคัญคือการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในเงื่อนไขใหม่เท่าที่เป็นไปได้ซึ่งในเรื่องนี้ชาวบ้านในพื้นที่ต่างให้ความหมายดังนี้”ประมงพื้นบ้านก็มาปล่อยปลาปล่อย กุ้ง ผมก็ยังจับปลามวลที่พื้นปล่อย ปล่อยหลายมีปลาเทโพ ปลาสร้อย ปลาบึกมันหนีลงทางพุน หมด แต่กุ้งมันยังอยู่เพราะว่าหน้าฝนมานี้ หน้าเมษามานี้เฮาสีเห็นแต่ปลาพื้นบ้านเฮา คือเก่า.. กุ้งนี้พอได้กินทำให้เศรษฐกิจเฮาดีหลาย กุ้งนี้ ถ้ากุ้งหลายราคาตกแต่เฮาก็ได้กุ้งหลาย ตกอยู่ 10 บาท 15 บาทก็ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดีอยู่แล้ว จังว่าข้าเจ้าก็ได้หลาย ปีหนึ่งเฮาสีปล่อยหลายอยู่ดอก ประมงพื้นบ้านปล่อยทุกจุดอยู่แล้วในเขตแม่น้ำมูลเฮา พื้นปล่อยหลาย”¹⁰⁸

บทบาทของภาครัฐได้ใช้ทุนบริหารจัดการแปลงเอามาเป็นทรัพยากรภายใต้การ ซ่อมแซมสิ่งที่ขาดหายไป เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมของตนเองไปได้ คือการสร้างพื้นที่การ หาอยู่หากินขึ้นมาใหม่โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนเพาะพันธุ์ทรัพยากรในแหล่งธรรมชาติ ซึ่งไม่ได้ ดำเนินการเพียงแค่การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ รวมทั้งการใช้อำนาจในการจัดสรรเม็ดเงินลงไปเพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่สามารถมีแหล่งอาหารของตนเองในปีหนึ่ง นอกจากนั้นการ กักขังและสะสมกำหนดการปล่อยกระแสน้ำด้วยซึ่งมีอำนาจมาจากการตกลงความคิดเห็น

¹⁰⁶ อ่างแล้ว.พ่อจันทร์ สมมา.

¹⁰⁷ อ่างแล้ว.พ่อใหญ่วิรัตน์ ผิวละเอียด.

¹⁰⁸ อ่างแล้ว.

ร่วมกันที่กำหนดกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับชาวประมงและการดูแลความมั่นคงในเรื่องของพลังงานควบคู่กันไป การกำกับสภาพของกระแสน้ำและระดับน้ำมีส่วนอย่างมากในการเข้าถึงทรัพยากรใหม่ที่มีรัฐเป็นเจ้าของโดยตรงว่า"หน้านี้เฮาก็หากินในน้ำคือกันแต่ว่าเฮาไปหากินน้ำ ห้วยน้ำฮ่อง ไปตามห้วยน้ำหนึ่งๆ ถ้าน้ำขึ้น น้ำขุ่นมันมองไม่เห็นเลย น้ำมันก็เยอะ นี่เราก็ก็นำมาเอาตุ้ม เอาสองอาทิตย์น้ำมันเยอะน้ำมันไหลสุ่มไม่ไหว มันหนักมันเหนียวเป็นไขอยู่สองอาทิตย์ น้ำเยอะประมาณ 4 เดือนตั้งแต่พฤษภาคม ตอนนั้นจับกุ้งไม่ได้ซักตัว ไปหากินในห้วยกับลงมูลมัน ก็ต่างกัน บางวันได้บางวันไม่ได้ ไปยังตาข่ายอวนช่วงนี้คนจับปลาไม่ค่อยได้ ไม่มีใครเขาออกกันน้ำมันเขียว..ดำกุงต้องน้ำใสก่อนปีใหม่เสร็จกุมภา น้ำลงน้ำใส ช่วงนี้เอาตัวรอดกับย่างมองตามห้วยตามหนอง แพนก็ไปขายปลาทุกวันไปตลาดแลง ได้ทุกวันวันละร้อยกว่าบาทสองร้อยวันนี้ก็ได้สองร้อยกว่าบาท เอาปลาไปนั่งขายเอง."¹⁰⁹

สถาบันใหม่ภายใต้การจัดการโดยภาครัฐ ทำให้เกิดข้อจำกัดในเรื่องต่างๆของการใช้ทรัพยากรในแม่น้ำมูลยามฤดูน้ำหลาก คือต้องใช้กำลังมากกว่าเก่าเพื่อที่จะสามารถเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่อย่างในเรื่องของการหลบหลีกพื้นที่ในสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการหาอยู่กิน โดยเฉพาะในช่วงเดือนในฤดูฝนที่เป็นจังหวะของการหาทรัพยากรใหม่ ดังนั้นในช่วงเวลาทองในระยะแรกๆคนในพื้นที่ต้องเร่งการหาทรัพยากรภายใต้การช่วยเหลือโดยภาครัฐคือช่วงเวลาที่"ไม่เปิดเขื่อนและน้ำจึงสามารถจับสัตว์น้ำมาจำหน่ายได้"ช่วงปิดเขื่อนเขาได้แล้วเขามุด เขาบได้ใส่เบ็ดแต่กับนายนี้ มีแต่มุดอยากเตี้ยมุดมันบ่อดมันก็ได้แต่คุบเอาคุบเอา บ้านค้อได้บ่มีผู้ได้ดอกบ้านค้อได้มีแต่มันนี้แหละมุดผู้เดียว ได้หลายกว่าใส่เบ็ดเขามุดไปจับเอา เขาเฮ็ด"¹¹⁰ กลายเป็นช่องทางในการหารายได้ของผู้ที่ไม่ยอมรับชะตากรรมจากการควบคุมทรัพยากรโดยรัฐภายใต้เงื่อนไขใหม่ตรงนี้ ทำให้เกิดแนวคิดของการสร้างเครื่องมือใหม่ขึ้นต่อการทำงานจับปลาต่อไปอันเป็นการประดิษฐ์นวัตกรรมของการเอาตัวรอดภายใต้สถานการณ์อย่างนี้ที่ไม่ยอมจำนนต่อสภาพแวดล้อมใหม่ง่ายๆ กล่าวคือได้ปรับเปลี่ยนท่าที่ตลอดจนการปรับเปลี่ยนเครื่องมือจับปลาและประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่สำหรับเอามาใช้ในพื้นที่ เพื่อจัดการแก้ไขปัญหาการจับปลาหรือสัตว์น้ำทั่วไปโดยเครื่องมือใหม่นี้มีลักษณะตรงกับความหมายที่ว่า"แต่ละหน้าเราหาปลาบ่คือกัน น้ำขึ้นน้ำลงหาปลาอุปกรณ์มันต่างกัน หน้านี้ยามน้ำหลายแม่น้ำบ่หละ เฮาสีไปยังมองกับได้เด่น้ำมันแกง หยั่งในห้วยในฮ่องได้อยู่ ใส่ตุ้มใส่อีหลงไปขันติ หน้าแล้งมาก็ใส่ลานน้อย บาทนี้ก็มองใส่ตามมูลตามหยั่งก็ได้ เบ็ดราวก็ใส่ได้ กุ้งช่วงหน้าน้ำก็มีอยู่เขาก็ได้อยู่แต่ว่าห่าง อีหลงก็ได้อยู่หน้านี้ดำบ่ได้ดอกต้องหน้าแล้ง ยามน้ำลดก็หมุนเวียนกันไป หน้านี้ดำกุงบ่ได้น้ำมันขึ้นท่วมป่าตลิ่งแม่น้ำบ่ ต้องใช้อีหลงนำฝั้งนำป่าฮิมมูนฮิมแม่น้ำ อ่านอาชีพน้าขึ้นเฮาต้องอ่านอาชีฟใส่อีหลงเฮาต้องเตรียมอีหลงใส่อีหลง ถ้าน้ำลงเฮาก็ใส่อีหลงบ่ได้น้ำมันหวิดตลิ่งไปแล้ว เตรียมอาชีฟลานเตรียมมองไปขันติ เตรียมเบ็ดราวไปขันติ อีหลงใส่ตอนน้ำขึ้น พอน้ำลงมันหวิดช่วงของ

¹⁰⁹ อ้างแล้ว. นายอดิศักดิ์ อยู่เจริญ.

¹¹⁰ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่ลอง ดาวงศ์.

มันหาต้องหาแนวใหม่ใส่ เอาขึ้นมาเก็บไว้.. กุ้งมันก็ต้องกินเบ็ดราว ถ้าน้ำลงมุดได้ ใส่เบ็ดราวได้ ใส่ตาข่ายได้ใส่มอได้”¹¹¹

ระดับการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของกระแสน้ำและสีน้ำ มีส่วนอย่างมากที่กำหนดชนิดของ เครื่องมือการผลิตซึ่งจำเป็นที่ต้องใช้ทุนมากยิ่งขึ้นในการดำเนินกิจกรรม ที่ผ่านมาการจัดหา เครื่องมือในการจับปลาใหม่ที่รัฐให้การสนับสนุนนั้นเป็นไปในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับ ความต้องการของคนในพื้นที่วัฒนธรรมริมมูลทำให้เกิดการขายเครื่องมือที่ไม่สามารถเอามาใช้ได้ ให้แก่พ่อค้าคิ่นเพื่อเอาทรัพยากรเงินแทนกล่าวคือ” ไปหาเครื่องมือใครจะเอามองเอาหยังกี่เอา เอามองเอาต่าง มองกับต่าง ป็คือกันต่างคือต่างเขี้ยว มันเป็นในล่อนเขี้ยว บางคนก็เอาแบบเหี้ย ยง เอาไปขายนั้นแหละ โดยมากเขาเอาไปขายนั้นแหละ เอาไปขายฮ้านค้าในเมือง โดยมากก็ ต้องการเงิน แต่เขาเอาของมาให้ ..บาทมองมาแล้วขอยบพอใจบาทมันห่าง กว่าขอยต้องการ 15 16 เซ็นต์บ่ มันใหญ่เกินขอบเขตจำเป็นก็ต้องขายมันได้น้อย แต่มันก็ใช้บ่ได้เพราะว่ามันเป็นยาง ใหญ่ เพราะว่าแนวหาต้องการยางน้อยคือเบอร์ 11 12 ตัวนั้นมันยางเบอร์ 30 25 40 ฟันมันเฮ็ด บ่ได้มันดึก”¹¹² กิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความร่วมมือของนายหน้าชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ ไม่ให้ความสนใจในความจำเป็นของเครื่องมือการผลิตที่ต้องใช้ในพื้นที่ทำให้การช่วยเหลือหรือ

รูปภาพที่ 15 กุ้งแม่น้ำทรัพยากรใหม่
เกิดภายใต้การอุปถัมภ์ของภาครัฐ

รูปภาพที่ 16 เครื่องมือในการดำกุ้งที่
ของคนในพื้นที่

อุดหนุนที่ผ่านมาให้ความหมายของการเอาเงินของรัฐมาใช้มากกว่ากระจายเครื่องมือการผลิตที่ จำเป็นสำหรับครอบในพื้นที่ อย่างไรก็ตามสำหรับครัวเรือนที่หาปลา ได้คิดวิธีการแก้ไขปัญห าว่า” ที่เขาได้ปลาทุกวันเขาก็อาศัยของเยอะ เครื่องมือเยอะ แบบนี้เยอะถ้าเครื่องมือน้อยก็ได้้น้อย เครื่องมือเยอะก็ได้ปลาเยอะเครื่องมือน้อยก็ได้ปลาน้อย ขนไปที่เรือเป็นห่อๆ 4 ห่อ 5 ห่อ ไปจับ ปลาเตี้ยวนี่(หน้าฝน)ก็ไปจับปลาตั้งแต่ตี 5 บ่ายสองก็กลับมาแล้ว เอาปลามาให้เมียไปขายตลาด แพนไปขายเขาก็มาดูลูก ช่วงหน้าแล้งอาจไปทั้งวันทั้งคืน ปลามันเยอะอยากได้เงินเยอะ หน้าแล้งปลาเยอะน้ำลงใหม่นี่ยังปลาเยอะเลย ไปแป็บเตี้ยวนก็ได้เยอะ .. ถ้าเขาปิดเขื่อนปลาลง ไม่ได้น้ำนิ่งๆก็สนุกหา เขาได้ข่าวว่าปิดวันที่ 1 วันที่ 28 เดือนกันยาตุลานี้แหละที่เขาได้ปลา

¹¹¹ พ่อพูน เค้ามูน.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณัจฉกรีย ผู้สัมภาษณ์ ,ที่บ้านเลขที่3 ม.6 ต. โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี .เมื่อวันที่24 กันยายน 2548

¹¹² อ่างแล้ว.พ่อจันศรี สมมา.

กระมังตัวละคร ร้อยกิโลเขาไข่มองใหญ่เขาไข่มองศอก ตาประมาณ 40 เซนต์ ได้สืบลอตัวหนึ่งได้ ปลาสาวย มันอยู่ธรรมชาติเรียกปลาขวย ปลาตัวใหญ่มันคงอยู่น้ำลึกกว่าเรา เราไปน้ำลึกแค่ว่า เดียว มันอยู่ประมาณ 6 วา 7 วา”¹¹³

รูปภาพที่ 17 พ่อใหญ่วิรัตน์ ผิวน้ำเฝ้าแสดงการใช้เครื่องมือ “อีหลง”

การหากินในปัจจุบันแสดงให้เห็นว่ามีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงจากเก่าอย่างมาก และการเข้าถึงทรัพยากรปลาจากสภาพของการกักขังและสะสมน้ำโดยรัฐ มีผลทำให้ชุมชนอื่นๆที่รู้เรื่องเหล่านี้ดีที่อาศัยเทคโนโลยีระดับสูงกว่าในการเข้าถึงทรัพยากรได้เปรียบกว่าอย่าง คนบ้านชาติอาศัยว่าสามารถเข้าไปจับปลาได้ในสภาพ

น้ำที่ลึกมากยิ่งขึ้น การหาปลาเกี่ยวข้องกับการเอาทรัพยากรของคนอื่นๆมาเป็นของตนเองด้วย คนที่หาปกตินั้นหากมีเครื่องมือที่หลากหลาย

รูปภาพที่ 18 แสดงการจับปลาในรูปแบบมอง

และทำงานอย่างสม่ำเสมอ สามารถมีรายได้เลี้ยง ครัวเรือนได้ แต่ลงทุนมากยิ่งขึ้นและต้องใช้เวลาอย่างน้อยที่สุด 12 ชั่วโมงต่อวัน จึงสามารถหาปลาได้ตามจำนวนที่จะเอาไปค้าขายซึ่งคนที่มีความชำนาญแบบนี้เป็นคนรุ่นใหม่สร้างวิธีการทำงานแบบนี้ซึ่งเครื่องมือใหม่ที่แทนตุ้มในปัจจุบันและสามารถเอามาใช้ได้อย่างกว้างขวางคือ “อีหลง” เป็นผลผลิตของคนในพื้นที่ซึ่ง

ได้คิดค้นขึ้นเพื่อนำเอามาปรับใช้ในปัจจุบันว่า ” อีหลงกับลานก็เหมือนกันอยู่แต่ว่ามันคนละอย่าง เวลาเขาตั้งขึ้นกกไม้กกหยั่งเขาก็ตั้งไว้ซื้อเขาก็มัดเขาก็หยั่งเวลาปลามันมา มันก็เข้ามันเข้าแล้วก็บ่มีปัญหาออก มีฮูลูกก็ออกบ่ได้ แบบว่ามันเข้าไปแล้ว มันสไลยไปตามนี้ออกบ่ได้ถ้าเขาบ่ไปเอา ออกแต่ว่า ถ้ายกขึ้นมาแล้วบ่เอาปลา เอาลงก็บ่เห็นแต่บาทนี้ออกได้บาทนี้ ถ้าเอาขึ้นแล้วต้องเอา ถ้าเอาลงก็บ่อยู่แล้วก็ออก แต่ก่อนมันก็บ่ค่อยมีดอกเขาใส่ลอบ อีหลงมีมาประมาณ 5 ปี เขาต้องเปลี่ยนเครื่องมือเล็กจากตุ้มก็ต้องเอาแนวใหม่”¹¹⁴

นั่นเป็นการเรียกร้องพลังการผลิตแบบใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นท่ามกลางการสร้างหลักประกันว่าสามารถสนับสนุนชีวิตของตนเองได้อย่างปกติอย่างที่คนคิดค้นปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน เพราะขึ้นอยู่กักระดับน้ำและการควบคุมน้ำของภาครัฐและประการที่สำคัญฐานทรัพยากรที่สามารถหาได้ตลอดปีคือกุ้งและพันธุ์ปลาหลายชนิดซึ่งไม่ใช่ปลาตามธรรมชาติ หากจะสามารถปรับเปลี่ยนอีหลงให้เข้ากับกระแสน้ำก็สามารถครอบครองพื้นที่ได้นั้นเป็นประมงสายพันธุ์

¹¹³ อ่างแล้ว.นายอดิศักดิ์ อยู่เจริญ.

¹¹⁴ อ่างแล้ว.พ่อจันทร์ สมมา.

ใหม่ที่เกิดขึ้นในเงื่อนไขปัจจุบันที่สามารถเผชิญปัญหาและครอบครองสถานการณ์บนความสามารถของชีวิตตนเองที่เป็นอยู่ว่า”กุงเต๋ยวนี้ผู้ใหญ่น้ำเพิ่นใส่อีหลงเพิ่นก็ได้อยู่ กุงมันสิเข้าอีหลงเข้าลานเข้าลอบยามนี้พ่อใหญ่น้ำเพิ่นได้อยู่มือเข้าเห็นเพิ่นเอาไปขายอยู่ตัวนี้ก็จะมิพ่อใหญ่หนู พ่อใหญ่น้ำกับพ่อใหญ่หันสามคนนี้เพิ่นใส่อีหลงกับลอบเพิ่นได้กุง ได้ขายกุงปลามาฮอดบ้านดำนมันสิเป็นฝูงอยู่แต่มาฮอดเฮามันสิแตกฝูง ทางนั้นข้าเจ้าสิจับได้หลายกว่า”¹¹⁵

รูปภาพที่ 19 แม่แก่นจันทร์กับการจับปลาในรูปแบบลาน

รูปร่างและคุณลักษณะของอีหลงในความหมายกลมกลืนกับธรรมชาติในปัจจุบันมากและเป็นเครื่องมือในการล่อให้ปลาเข้ามาติดแล้วไม่สามารถว่ายน้ำออกไปได้โดยเป็นเครื่องมือที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ลักษณะนิสัยของสัตว์น้ำที่ส่วนมากจะไม่ว่ายน้ำถอยหลัง อีหลงจึงเป็นเครื่องมือที่ไม่ต้องใช้เหยื่ออาศัยว่าการเอาไปวางไว้ริมตลิ่งที่มีสภาพพื้นที่เป็นปรอทหัก ว่า”ปลาที่เข้าอีหลง

ปลามันลอยมามันบ่มีงา ปลามันลอยไปมันนึกว่าเป็นป้าไม้ ปลามันเข้าแล้วมันก็ออกบ่ได้ งาคือที่ปลาเข้ามาแล้วมันออกบ่ได้ ..หม่องเฮาก็เลือกหม่องที่มันเหมาะสมว่าปลาจะเข้าเอาอีหลงไปวางอีหลงบ่ต้องใส่เหยื่อ นี้เ็นอีหลงอีลอบ อีหลงมีสองแบบ คือแบบตั้งกับแบบอีลอบ มันก็ได้ทุกปลา กุงก็ได้ปลาก็ได้ ผมวางหลายอันวางอีหลง 15 16 หลัง วางหลายก็มีโอกาสได้ปลาหลาย อีหลงเฮาเอ็ดเองถ้าเฮาแซอีหลงไว้บ่มากู้ปลาก็ตายแม่มันกิน แม่กินปลา แม่ปลากินปลาแม่อันดำ ๆมันตัวกินปลา คล้ายกับเห็บกินจนตายมันดูดกินเลือด ถ้าได้ปลาน้อยเฮาบ่เอา เอาไว้ล่อมันอีก เอาไว้ล่อเอากุง กุงมันสิมาเข้าอีก. ”¹¹⁶

อีหลงนั้นไม่ใช่เอามาใช้ในฐานะเครื่องมือในการจับปลาที่คนทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างง่าย และไม่แน่นอนเสมอไปว่าหากมีเครื่องมืออีหลงแล้วจะสามารถจับปลาหรือสัตว์น้ำได้ จำเป็นที่ต้องมีความคุ้นเคยกับกระแสน้ำตามสถานที่และปริมาณโดยเฉพาะช่วงเวลาของกระแสน้ำและเทคนิคการวางอีหลงเพื่อล่อให้สัตว์น้ำเข้าไปในอีหลง ประสบการณ์แบบนี้ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในการจับปลาโดยเครื่องมือแบบนี้ จึงสามารถมีอาหารบริโภคได้หรือ เอามาใช้ในการแลกเปลี่ยนสำหรับตนเองให้อยู่รอดได้ โดยการปรับเปลี่ยนอีหลงขึ้นกับเวลาและชนิดของน้ำที่นำเอาเครื่องมือมาใช้ว่า”หน้าแล้งเพิ่นใส่เทิงอีหลงเทิงลาน หน้าฝนลานนี้ใส่ได้อยู่ครับถ้าใส่น้ำแก่ง ถ้าเวลาน้ำขึ้นหลาย เฮาไปใส่น้ำห้วยนี้ใส่ได้ ปลาเขาคือกัน ลานนี้ต้องใช้เหยื่อเป็นฮ่ม่อน ..ถ้าเป็นอีหลงเอาไว้ริมฝั่ง บางคนเอาใส่กลางมูนก็มียามหน้าแล้งมา หน้าแล้งมาน้ำบ่ไหลก็ออกลอบกลางมูน ถ้าหน้าฝนเอาวางกลางมูนบ่ได้มันไหลหนีเขือกใส่ใหญ่จั่งอยู่ได้ ท่อนไม้หยั่งไหล

¹¹⁵ อ่างแล้ว.แม่แก่นจันทร์ แสงพอก.

¹¹⁶ อ่างแล้ว.พ่อใหญ่วิรัตน์ ผิวละเอียด.

มามันขาดหนี้ก็ต้องเอาไว้มัถ์ บัทเหื่อเขาเอาใส่ไว้ในนี้กั่มมันเข้ามากิน บัทนี้เขาเอาชุกยาม บัทนี้ได้แต่กั่มอย่างเดียว”¹¹⁷

ในปัจจุบันไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าเครื่องมือการผลิตหรือหากินในการจับปลาได้เปลี่ยนแปลงมากพร้อมกับเทคนิคที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งเรียกร้องความสามารถที่เพิ่มขึ้นต่อความสามารถของการแก้ไขปัญหาความต้องการรายได้ที่เพิ่มขึ้น และการเรียนรู้ของคนกลุ่มหนึ่งก็สามารถสร้างวัฒนธรรมการจับปลาแบบเก่าได้เพียงแต่ต้องใช้ทุนมากยิ่งขึ้นและการค้นคว้าทดลองโดยตนเองมากยิ่งขึ้น เพราะทุกคนต่างแสวงหาความรู้ในพื้นที่ใหม่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของการกำกับโดยสถาบันรัฐในฐานะผู้กำหนดการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ ซึ่งเครื่องมือใหม่ที่เกิดขึ้นจึงมีหลากหลายชนิดขึ้นและมีประสิทธิภาพในการจับปลามากยิ่งขึ้นพร้อมทั้งต้องมีทักษะเพิ่มมากขึ้นและใช้แรงงานมากขึ้นอีกด้วยว่า” เครื่องมือจับปลาเอาปัจจุบันดื้อ มีราง มีเบ็ด มุดกั่มมุดปลา บมี บ้านผมนี้สืบทอด เพราะคือว่ามันไปทำลายของคนอื่น ตามที่ได้คุยกันมา คนหากินบ่คือหมุ่มมันกะอยู่นำหมุ่มได้ เขาต้องหากินให้เข้ากับคนในชุมชน แล้วเขาจะอย่าไปเป็นคนทีเก่งกว่าชุมชน ถ้าเก่งกว่าชุมชนถ้าเก่งกว่าหมุ่มมันกะอยู่นำหมุ่มได้ มีมอด มีมุด กั่มมุดปลา ยกปลาแก้ว มีเบ็ด มีรางประสิทธิภาพสูงสุด กำหนดบ่ได้ ขึ้นอยู่กับปลา ขึ้นอยู่กับฤดูกาลจับปลา”¹¹⁸ และ” คนมุดกั่มก็มอลหาปลานำกัน ก็บ้านนี้แหละบ้านหมอนาย นี้ เออนี้เขาหา เก่งใส่มอด ใส่เบ็ด กั่มก็มุด เอาไฟลงไปได้ลงในน้ำ แบบกลั่นใจลงไปกว่าใจลิซาดเขาก็ขึ้นมาได้คิ่น ละสองร้อยสามร้อยก็ไปถึงคิ่นช้า มันบ่เก่งคือเขาไปเอาก้เอยาก บ่ชินคือเขา ชินไผ่ชินมัน มุดกั่ม มันยากตรงที่มันมุดไปบ่ได้โดนใจบู้คือเขา ข้ำเจ้ามุดได้โดน ว่าข้ำเจ้าเขาจักเวลาไปเวลามา เวลาคนกวนหลายมันกับเข้าฝั่งเต่กั่ม”¹¹⁹

การคิดค้นวิธีการเป็นสไตล์การทำงานคนละแบบแต่มีเป้าหมายเป็นรายได้ของแต่ละครัวเรือนที่ยังยึดเส้นทางแบบนี้อยู่ ภายใต้การอุปถัมภ์โดยรัฐ ได้สร้างให้เกิดทรัพยากรใหม่ในพื้นที่ซึ่งไม่สามารถปฏิเสธว่ามีบทบาทอย่างมากในการดำรงชีวิตในปัจจุบันคือปลาแก้วและกั่ม ถือว่าเป็นฐานทรัพยากรในเงื่อนไขใหม่ในปัจจุบันโดยใช้วิธีการหันมาล่อปลาแก้วเข้ามาโดยอาศัยเหยื่อมาจากแมลงและหาปลาในช่วงตอนกลางคืน ซึ่งรูปแบบนี้ได้นำเอามาใช้ในพื้นที่อย่างแพร่หลายโดยสามารถหารายได้แก่ตนเองว่า”ถ้าบ่มีปลาเขาจะบ่มีหม่องหากิน ถ้ามีปลาเขาจะมีหม่องหาเฮ็ด อาชีพใหม่ ๆ ข้ำอาชีพประมงคือกัน ยกกระตั่วอยู่ทำนี้หนายกปลาแก้วนี้ ยกกลางคิ่นปลาหมุ่นี่มันสิกินแมงไม้ กินแมลง.. มื่อหนึ่งเขาได้เจ็ดแปดกิโลพูนโตหนึ่ง เดียวนี้เขาได้มื่อละร้อยสองร้อยโล”¹²⁰

¹¹⁷ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่วิรัตน์ ผิวละเอียด.

¹¹⁸ อ้างแล้ว. เวทีชาวบ้านท่าค้อใต้. เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2548.

¹¹⁹ อ้างแล้ว. พ่อจันศรี สมมา.

¹²⁰ อ้างแล้ว. เวทีชาวบ้านท่าค้อใต้. เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2548.

ซึ่งเป็นความรู้ใหม่ของคนหาปลาในพื้นที่วัฒนธรรมมิมูลที่อาศัยการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมของตนเองที่สืบทอดโดยหันมาสร้างทรัพยากรใหม่ให้เกิดขึ้นในพื้นที่นั้นหมายถึงการสร้างทุนมนุษย์ที่ปรับให้สอดคล้องกับพื้นที่

รูปภาพที่ 20 แสดงเครื่องมือจับปลารูปแบบยอปลาแก้ว

ตนเองมากยิ่งขึ้นบนพื้นฐานของการขาดแคลนทรัพยากรว่า " ไปเบ่งที่เขื่อนสิรินธร คนอยู่บ้านเขาก็ไปเฝ้าอยู่หว่างเทิง คนในหมู่บ้านเขาเฝ้ามาเขาก็พอได้กินได้ยากอยู่ก็เลยพากันเฝ้า เฝ้าทดสอบมาปีแรกก็พอได้ เฝ้าปีสองปีสามเฝ้ามานี้สามปี ก็พอได้ใช้อยู่ตกคืนหนึ่งร่อยกว่าบาทสองสามร่อยก็มี เพราะว่าเขาต้องใช้ต่างมาเย็บเป็นแผ่น เป็นผืนบักใหญ่ คือของพ่อ

นี้ใช้เป็นฮ้านปักหลักขึ้นสี่หลักเฝ้าคือเวที่ปักหลักขึ้นสี่หลัก เฝ้าคือแค่สี่หลักปริมาตร เขาจะมาเฝ้าบนขึ้นทางเทิงเขาใช้ไฟฟ้าส่องลงน้ำ อาศัยไฟฟ้าอาศัยให้ปลามาตอมไฟ มันจะเข้าเองมันไม่มีแมงไม้แมงหยั่งปลาแก้วเข้ามาเล่นไฟ"¹²¹

การผลิตซ้ำของความสามารถในชีวิตภายใต้เศรษฐกิจการกระจายใหม่นั้นยังคงอยู่ต่อไปสำหรับชาวประมงที่เชื่อว่าตนเองเป็นกำหนดชะตากรรมโดยตนเองและควบคุมตำแหน่งตนเองไม่ให้สูญเสียภายใต้การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและจิตสำนึกขึ้นมาใหม่โดยเฉพาะการเอาความสามารถของตนเองมาใช้กับเสรีภาพส่วนตัวสามารถทำให้กรรมสิทธิ์ของตนเองที่ครอบครองอยู่สร้างมูลค่าและคุณค่ามาได้ซึ่งเป็นเส้นทางชีวิตของตนเองที่ตนเองเป็นผู้กำหนดที่ไม่ยอมจำนนกับโชคชะตาของตนเองและแสวงหาวิธีการที่ปฏิบัติได้ในโลกของความจริงคือความปลอดภัยของครัวเรือนอันเป็นยุทธศาสตร์ที่แท้จริงของคนในพื้นที่วัฒนธรรมมิมูลโดยพลังที่เคยมีอยู่นั้นในอดีตมุ่งส่งเสริมให้สมาชิกในพื้นที่เข้าถึงทรัพยากรพร้อมกันและการใช้เครือข่ายระหว่างพื้นที่โดยอาศัยการรู้จักมักคุ้นกัน ทำให้เป็นช่วงหนึ่งที่เคยสงบเงียบแต่เมื่อรัฐเข้ามาจัดการกิจกรรมแบบการกระจายใหม่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพลังของตนเองลดลงไป โดยเฉพาะการเกิดขึ้นมาของโครงสร้างพื้นฐานสำหรับสังคมและกฎกติกาในการใช้ทรัพยากรทำให้ชาวบ้านในพื้นที่จำนวนหนึ่งไม่สามารถปรับตัวได้แบบเก่าเพราะทรัพยากรที่เคยใช้ตามธรรมชาติถูกเปลี่ยนแปลงไปซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกพื้นที่ในลุ่มน้ำมูล แต่ในขณะเดียวกันเกิดการปรับตัวและเรียนรู้สภาพแวดล้อมแบบใหม่ทำให้เกิดช่องทางในการเอาตัวรอดและสร้างพลังขึ้นมาในระดับอาชีพและครัวเรือนควบคู่กันโดยเปลี่ยนแปลงความตึงแน่นทางวัฒนธรรมที่เคยนำมาใช้ร่วมกัน

¹²¹ อ่างแล้ว. พ่อจันศรี สมมา.

การหาकिनบบก(พ.ศ.2532- ปัจจุบัน)

คนหนุ่มสาวจำนวนหนึ่งในพื้นที่เห็นว่าภาวะการณที่เป็นอยู่ในพื้นที่ถึงทางตันที่ต้องเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่ คือไม่สามารถอยู่ได้บนวิถีชีวิตแบบเดิมเพราะความสามารถในการผลิตซ้ำชีวิตของตนเองนั้นมีข้อจำกัด และมีโอกาสที่ยากมากในการบูรณาการเข้ากับสถาบันใหม่ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในพื้นที่โดยคนในพื้นที่ให้ความหมายว่าเป็น“ช่วงเข้าหามสน” กล่าวคือ” ผมที่เปลี่ยนเป็นแรงงานประมาณ สิบหกสิบเจ็ดปีแล้ว นั่นคือทำงานอยู่สองอย่าง คือตัดทรายขายหน้าแล้งกับหาปลา หน้าฝนนี้หาปลาได้ ไปแล้วไปเห็ด ก่อสร้างประมาณสองเดือนครึ่ง หลังจากนั้นผมกะไปเห็ดกับ เพราะว่ามันสิบได้ว่าง “¹²²โดยเกี่ยวข้องกับ” เขากันเชื่อมบมีปลาจะไป แต่ก็กะขายแต่ปลานั้นแหละ ค่อยกับแฟนอยู่ว่า เห็ดจิ้งได้สิไปรอด ไปรอดกะหลงแข่งหนาหลงขาสดแหละ ตอนนั้นลูกกะสี่คนกำลังเข้าหามสน ลูกกะใช้เงินเป็นแฉะ ลูกควมไล่กันดี ป.1 ป.3 ป.6 ม. 1ไล่กันสิหา ไล่ๆ กันไปเลย กำลังเข้าหามสนกำลังยาก เหมือนหน่อไม้เข้ากอไผ่หามสนเว้ง่ายๆ ลิดายแล้ว บ้านสะพือได้ เอามาสูตรจากบ้านสะพือได้ คือรู้จักกัน เป็นเพื่อนบ้าน รู้จักกับลูกสาวเพื่อนหา อีกแก่นกันกับลูกสาวเพื่อน รู้จักกันเพื่อนกะเลยบอกสูตรให้”¹²³

ทำให้คนจำนวนหนึ่งได้ตัดสินใจเปลี่ยนแปลงไปสู่พื้นที่ทำมาหากินรูปแบบใหม่ของตนเอง ในการสร้างหลักประกันหลังจากการสร้างเชื่อม แม้ว่าไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมในความสัมพันธ์ตลาด การหาकिनบบกเป็นเรื่องที่ไม่คุ้นเคยอย่างมากเพราะก่อนหน้านี้พึ่งพาน้ำมูลและท้องนาของตนเองเป็นหลักถือว่าเป็นเรื่องใหม่เพราะต้องไปสร้างพื้นที่และการเรียนรู้ความรู้ของสังคมขึ้นมาใหม่จึงจะมีหลักประกันของการสร้างทรัพยากรใหม่ของตนเองขึ้นมาได้ซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายๆ แม้ว่าก่อนหน้านี้สตรีในของพื้นที่วัฒนธรรมริมมูลเคยค้ามามาก่อน คือ“หา(ปลา)มาแล้วก็ให้เมียเอาไปขายผัวก็เอาลูกถ้า ต้องแบ่งกันจั่งซี บาทนี้ผู้พื้นไปขายเองพื้นพ้อพื้นก็ซื้อนำหมู ซื้อนำหมูก็มีเพราะว่าหมู่ขายให้หมู่บ่อยากขายเอาเอง หมู่ขายให้ก็ได้ บางเทื่อยากนำลูกนำเต่าบ่อาจสิไปขายได้ก็ขายให้หมู่ เฮาก็ซื้อนำหมู เฮาบ่อยากไปดอกเฮาก็ให้ผู้อื่นไปขายให้ อ้อยนั้นพื้นไปขายประจำ พื้นไปขายปิ้งปลาเอาไปขายให้พื้นก็ได้ เมียพ้อใหญ่พื้นขายอยู่ตลาดประจำพื้นขายมาตั้งแต่ 10 ปีที่แล้วค้าแล้วจั่งมา ที่พื้นได้ไปเลือกขายเพราะว่าพื้นไปหาที่นังขายได้ ได้ไปเซ่งเอา ไปจับจองตั้งแต่เปิดตลาด”¹²⁴ การค้าขายปลาดูเหมือนกับเป็นตัวตนของสตรีในพื้นที่วัฒนธรรมริมมูลโดยการค้าขายปลานั้นไม่ใช่เรื่องเป็นที่ย่งยากเหมือนกับอาชีพอื่นๆ เพราะขึ้นกับชนิดสินค้าที่เกิดขึ้นเฉพาะสถานที่ที่สำคัญ

¹²² อ่างแล้ว.เวทีชาวบ้านทำค้อได้เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2548.

¹²³ แม่จันทร์ สุวรรณกุล.อายุ 46 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินสัคค สุวรรณอจรรย์ ผู้สัมภาษณ์,ที่เรือในลำน้ำมูลบ้านค้อใต้ ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี .เมื่อวันที่26 กันยายน 2548.

¹²⁴ เวทีแม่ค้อค้อใต้.ดำเนินรายการโดยนายชินสัคค สุวรรณอจรรย์ ,ณ ศาลาประชาคมหมู่บ้านค้อใต้ ม.6 ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานีเมื่อวันที่14 มกราคม 2549

ความสัมพันธ์ตรงนี้ได้มีส่วนต่อการขัดเกลาคคนในพื้นที่เป็นเวลาช้านาน เชื้อนทำให้เกิดวิธีการปรับตัวที่หลากหลายในรูปแบบของแม่คำหาบเร่หรือจำหน่ายสินค้าตามตลาดหรือตามเส้นทางการคมนาคมซึ่งมีผลทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานอพยพออกนอกพื้นที่เพื่อไปค้าขายและเป็นแรงงานรับจ้างโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการและในขณะเดียวกันคนที่อาศัยทรัพยากรในพื้นที่ก็มีการปรับตัวไปในรูปแบบที่แตกต่างจากที่บรรพบุรุษเคยทำมาโดยการเข้าถึงการใช้ทรัพยากรนั้นขึ้นกับบทบาทของธรรมเนียมการปฏิบัติของรัฐมากยิ่งขึ้นในฐานะเป็นเจ้าภาพในการจัดวางทรัพยากรครั้งใหม่ในพื้นที่

กิจกรรมไม่เป็นทางการ: ยุทธศาสตร์ของการเอาตัวรอด(พ.ศ.2532-ปัจจุบัน)

กิจกรรมของครัวเรือนในช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่เผชิญความยากลำบากที่เกิดขึ้นหลังปี 2532 โดยเฉพาะคนในบ้านคือได้ซึ่งไม่มีที่นาของตนเองและไม่มีปลาเหมือนกับเมื่อก่อนถูกบังคับให้เข้าสู่การค้าโดยตรงว่า” ปี 32 เริ่มหายาก ช่วงเกี่ยวข้าวปลาหมูทอกะขึ้นมาแหม่ ดิดมอง แหม่มื่อละเจ็ดแปดโลอยู่ ปลาที่มันกะมีราคาอยู่ ปลาโละ 80เป็นร้อยได้ คันมันหายากซิดละสิบบาท ไปกรุงเทพไปกับเพื่อน ๆเค้าแนะนำไปทำงานในโรงงาน ไปอยู่กับเพื่อนสิบห้าคนไปแตกกระจายกันอยู่หม่องละคน 2 คน 3 คนดิ บางคนก็อยู่กับเจ้านายบางคนก็ทำงานในโรงงาน ก็ต้องเข้าบ้านอยู่ถ้าไปทำงาน บ้านนี้ก็ต้อไปอยู่กับเจ้านาย พี่ไปอยู่โรงงาน กะต้อเข้าบ้าน บางคนก็อยู่หอพักเช่าอยู่ห้อง 3-4 คน พันสองพันห้าห้ากับคนบ้านเดียวกัน”¹²⁵

การแสวงหาการเอาตัวรอดและการไปหาทรัพยากรในพื้นที่ใหม่เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของคนในพื้นที่เพื่อเข้าถึงทรัพยากร แม้ว่าบางครั้งจะต้องย้ายถิ่นฐานออกจากชุมชนออกไปโดยไม่ได้คำนึงถึงความผูกพันแบบโลกชุมชนที่เคยอยู่และประจำในท้องที่ตนเอง เพราะไม่เช่นนั้นไม่สามารถรักษาสถาบันพื้นฐานคือครัวเรือนของตนเองเอาไว้ได้โดยเป็นแรงงานรับจ้างซึ่งปัญหาที่สำคัญคือรายได้-รายจ่ายของครัวเรือนไม่เพียงพอ หากพึ่งพาฐานทรัพยากรเก่าตั้งสะท้อนออกมาในจิตสำนึกของครัวเรือนที่ได้อพยพไปในเวลานั้นว่า ”จับปลาไม่ได้หрокจับปลากินไม่ได้ หрок ถ้าไม่หากิจกรรมอื่น ๆไม่ทัน มันก็ได้บางวันมันก็ได้ไม่ได้ ได้วันละร้อยอีกห้าวันมันก็ได้ไม่ได้ อย่างวันนี้ได้สองร้อยอีก3-4วันก็ได้ไม่ได้ ก็กะทันกันมัยละ”¹²⁶

ดังนั้นการใช้แรงงานแบบขยายเป็นคุณลักษณะของคนในพื้นที่เลือกใช้เป็นช่องทางในการเอาตัวรอด หากต้องการมีหลักประกันความเสี่ยงมากยิ่งขึ้นโดยไม่จำกัดว่าเป็นเพศอะไรหากนำมาซึ่งรายได้ในเวลานั้นถือว่ามีความสำคัญอย่างมากในครัวเรือน แรงงานสตรีผู้ขายอพยพออกนอกพื้นที่ไปหากิจกรรมต่าง ๆตามเงื่อนไขที่บังคับของครัวเรือนซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายครัวเรือนในเวลานั้นโดยให้การสนับสนุนคนที่ใกล้ชิดตนเองก่อนในเครือข่ายของครัวเรือนและเพื่อนฝูงและมักให้ความสำคัญในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานของสังคมที่สามารถเอาตัวรอดได้ กล่าวคืออยู่ใกล้สถานที่ทำงานและเป็นเครือญาติอาศัยพักอยู่ด้วยกันทำให้เกิดการลดต้นทุนในการประหยัดทรัพยากรและทำให้เกิดความปลอดภัยในการอพยพออกนอก

¹²⁵ อ้างแล้ว.เวทีแม่คำคือได้.เมื่อวันที่14 มกราคม 2549

¹²⁶ อ้างแล้ว.

พื้นที่อย่างเช่น " ไปหาเอี้ยหาอ้ออยู่ กรุงเทพหาป่าหาลุงจั่งซี ป่าป่าลาวมาอยู่พี่แล้ว เมื่อก่อน เขาก็โทรมาเขียนจดหมายมาเมื่อก่อนเขียนจดหมายว่ามีงานทำ ช่วงเทศกาลเริ่มมาลูกหลานเรา ไปอยากด้วย เราก็เอาไปงานก็พอมีอยู่ บอเขาเจ๊ย บมีนาบ้านเฮา บไปถั่วรึนี้ะ เราต้องการเงิน เราไม่มีรายได้อ"¹²⁷ ได้ค้นหาตำแหน่งงานตามช่องทางของเครือข่ายและเครือข่ายเพื่อนฝูงได้ ส่งผ่านทรัพยากรแรงงาน โดยเครือข่ายครัวเรือนกลายเป็นเครือข่ายในการสื่อสารที่สามารถให้ ข้อมูล และให้บริการที่พัก สถานที่ทำงานเกิดขึ้นรวมถึงให้คำปรึกษาหารือในเรื่องการตัดสินใจ ในการทำงาน เป็นส่วนที่สามารถให้กันได้โดยผ่านมือของสมาชิกครัวเรือนที่มีคนไปทำงาน มาแล้ว โดยเป็นการช่วยเหลือเรื่องการหางานและสถานที่พักเพื่อหาความปลอดภัยแก่ชีวิตว่า "ผมไปอยู่เกาะสมุยแต่ผมไป ไปเฮ็ดงานก่อสร้าง ไปเป็นปีสองปีบ้านนี้ไปหลายคนอยู่ .. ก่อนหน้า นี้ก็มีคนไปหาเฮ็ดงานอยู่ตัว แต่ก่อนไปเฮ็ดงานนี้ไปเป็นทีมเตไปเกาะสมุยไปกันหลายคนไปกัน เป็นทีม 4 คน 5 คน ที่เฮารู้ว่าสมิงงานเฮ็ดก็คือนั่นสมิงผู้เคยไปมาแล้วมีพี่น้อง ไปอยู่พื้นที่มีคนผู้ ไปมาก่อนก็ไ้อ่หาทอมนี้เตเคยไปมาก่อน หลานเคยไปมาก่อน เดือนหนึ่งสองสามเดือนเขาก็ไป ได้เงินมาพอใช้พอสมควร ตอนนั้นไปค่าแรงกับแพง วันละร้อยบาท .. หัวหน้าเฮ็ดงานก็คนทาง บ้านเฮานี้แหละ"¹²⁸

ช่วงเวลานั้นคนในพื้นที่วัฒนธรรมริมมูลได้ใช้ศักยภาพของทรัพยากรในครัวเรือน เป็นทรัพยากรที่มีความเป็นอิสระเพื่อที่จะสร้างพื้นที่ใหม่ๆ ของตนเองให้เกิดขึ้นได้เข้าร่วม กิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงจากการอพยพปรับตัวในพื้นที่ที่ห่างไกลกัน ได้ไปสร้างเครือข่ายอพยพ กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ใหม่ภายใต้การสร้างสภาพแวดล้อมต่อการทำงานและให้คำปรึกษาในการ แก้ไขปัญหาโดยเอาความสัมพันธ์ทางสังคมมาสร้างกิจกรรมเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นการให้สถานที่ ไปอยู่อาศัยด้วยกันถือเป็นยุทธศาสตร์ของการอยู่รอดที่สำคัญมากเพราะเป็นพื้นที่สร้างขึ้น มาใหม่ในความสัมพันธ์ของตลาด โดยถูกนำมาเอามาใช้ในการสร้างช่องทางการเข้าถึงทรัพยากร และตอบสนองต่อความต้องการในการบริโภคของครัวเรือน ทำให้เกิดคลื่นการอพยพนอกพื้นที่ เกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า โดยบางกลุ่มค้นหาความสัมพันธ์ในความเป็นไปได้ในระบบตลาดว่า " ปีนี้ ไม่ท่วม พอฝนตกปุ๊บน้ำก็ท่วมปั๊บ ดำนาเสร็จน้ำก็ท่วม เขาก็หันมาไปขายล๊อตเตอร์ ที่กรุงเทพ ไปคนเดียว รายได้ ก็พอได้กิน พอได้แก่ เขาจำไปแค่ประมาณวันที่7วันที่8วันหนึ่งเขาจะไปไม่กี่วัน เขาบอกได้มาสามสี่พันบาททำไรนะ"¹²⁹

ความเข้าใจยุทธศาสตร์ของการอยู่รอดขึ้นกับตนเองเป็นสำคัญต่อการประเมินสถานการณ์ รอบข้างโดยให้ความสำคัญในเรื่องประสิทธิภาพของเวลาและการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่สามารถได้ผลตอบแทนที่พึงพอใจและมีค่าใช้จ่ายที่น้อยที่สุดเพราะเป็นพื้นที่ไม่ใช่บ้านของ ตนเอง ดังนั้นการเกิดขึ้นมาของระบบตลาดมาจากความสัมพันธ์ของการแก้ไขปัญหา

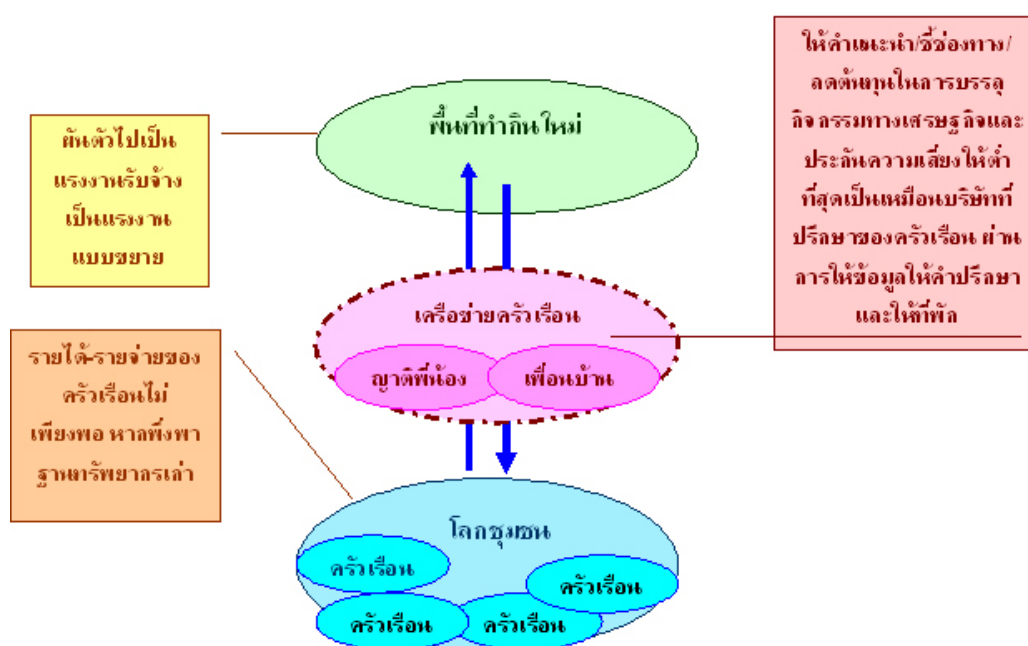
¹²⁷ อ่างแล้ว.เวที่แม่ค้าค้าได้

¹²⁸ อ่างแล้ว.พ่อพูน เค้ามูน.

¹²⁹ เวที่ชาวบ้านท่าค้อได้.ดำเนินรายการโดยนายชินสัคค สุวรรณอัจฉริย ,ณ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ท่าค้อได้ ม.6 ต.โพธิ์ศรี อ.บุญล้งสาหาร จ.อุบลราชธานีเมื่อวันที่14 มกราคม 2549

การว่างงานของตนเองโดยการอพยพและสร้างยุทธศาสตร์ของตนเองเพื่อเอาตัวรอดใน
รูปแบบของแรงงานที่กฎหมายของภาครัฐไม่ให้การคุ้มครองดูแล การปรับตัวเป็นลูกจ้าง
แรงงานแก่ผู้ประกอบการหรือสถานที่บริการต่างๆเป็นวิธีการหารายได้ทำให้เกิดการอพยพ
แรงงานสู่เมืองหลวงและปริมณฑลในเวลานั้นตามกลุ่มๆของตนเองที่ได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานก่อน
แม้ว่าก่อนหน้านี้การเกิดขึ้นแรงงานอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ได้เผชิญปัญหาความเสี่ยงในช่วง
ก่อนปีพ.ศ. 2521 แต่เมื่อได้เรียนรู้ประสบการณ์ของการอพยพที่ผ่านมาสามารถทำให้เกิด
หลักประกันของความเสี่ยงได้ในการใช้แรงงานอพยพให้เกิดขึ้นว่า

รูปที่ 21 รูปเครือข่ายครัวเรือนในการช่วยเหลือเข้าสู่ตลาด

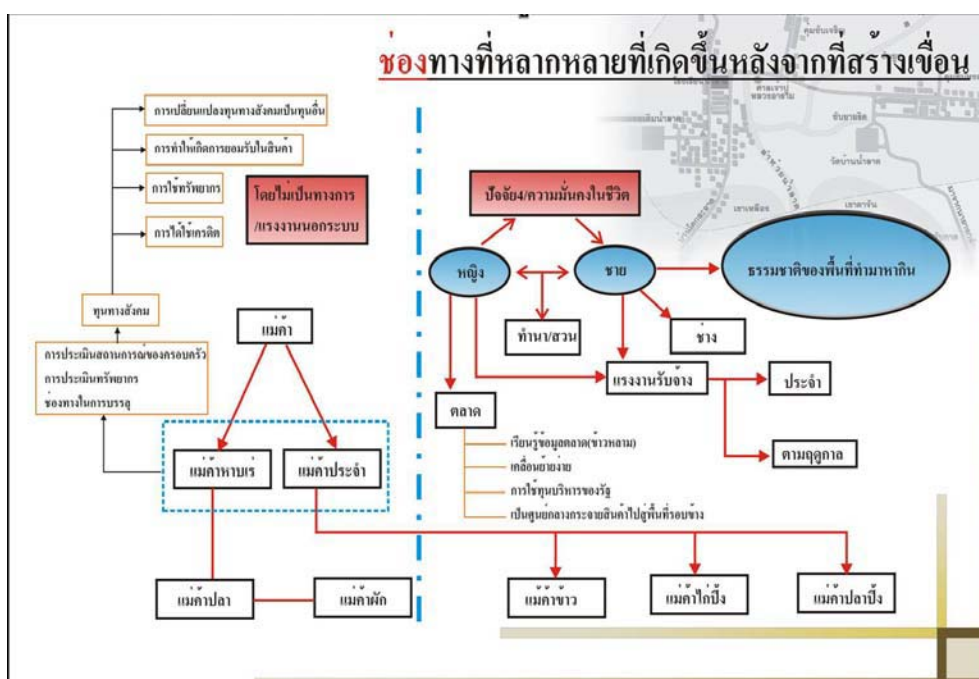
"ก่อนหน้าปี 21 ก็มีอยู่แต่ก็มีหลายปานใต้ดอกช่วงนั้น มีแต่ไปรับจ้างโดยไม่ได้ไปโรงงาน
ไปเป็นงานบ้านแม่หญิงก็บ่อยากไป เพราะว่าแต่ก็บ่ได้ตั้งแรงแบบได้ทั่วถึงแรงแง ไปโรงงานมาก
ย่านเขาต้มแม่หญิงบ่กล้าไปเฮ็ดงานเต้ เดี่ยวนี้ไปเฮ็ดงานโรงงานแตกหรีน ญ่เคยว่าหย่าน ร่น
หว่างใต้ญ่ดอกหว่างสิบปีนี้แหละ นี่ข้าบายพอบ 6 เขาแองมีหนังสือมาเลย จบ 6 โรงเรียนพม.
เขาสิมาเลย ใครบ่เฮียนต่อบ่เฮียนต่อเขาก็มีหนังสือมาเลย ไปตามหนังสือเขา เขามาเอาตาม
โรงเรียนเลยก็สมัครนำเขาเลย ช่วงนี้ข้าบายหลายงานการบ่ได้หวัง ไปตามวุฒิปไปตามใบเขาเลย
บ่มีการต้มการตัวกันได้"¹³⁰

สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ได้มีการจัดตั้งของหน่วยงานทำในพื้นที่ซึ่งมาจากโรงงาน
โดยตรง และมีรูปแบบของการเจรจาที่แตกต่างจากในอดีตคือเป็นสัญญาไม่ได้ชั่วคราวทำให้
ต้นทุนในการดำเนินการมีความเสี่ยงที่ต่ำกว่า และมีบรรทัดฐานของการตกลงร่วมกันระหว่าง

¹³⁰ อ่างแล้ว. ฟอพูน. แกมูน.

ลูกจ้างกับนายจ้างเป็นงานรายวันทำให้รูปแบบนี้สามารถสร้างความไว้วางใจและกลายเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมในพื้นที่ที่ผลักดันให้คนออกจากพื้นที่มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นการเข้าร่วมกิจกรรมคือไป ๆ มา ๆ ไม่ได้ยึดติดกับพื้นที่ตนเองอีกต่อไปจึงสามารถสร้างทรัพยากรของตนเองให้เกิดขึ้นโดยยกเลิกการพึ่งพาการจับปลาโดยมองว่าเป็นแรงงานของคนที่อยู่ในวัยชราและเป็นแค่อาหารเสริมอย่างหนึ่งว่า”เขาไม่ได้จับปลาเขาก็ไปทำงานก่อสร้าง บางคนก็ไปทำงานก่อสร้าง แถบ ๆ บ้านนี้ เหมาก่อสร้าง เขาก็ทำมีทำงานก่อสร้างก็มีช่างยา เดียวนี้เขาไม่จับปลา ให้พ่อเผ่าเขาจับ เขาเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง ”¹³¹

รูปภาพที่22 ช่องทางที่หลายหลายหลังสร้างเขื่อน

ตลาดที่สร้างใหม่โดยตนเองกลายเป็นปัจจัยที่ทำให้สถานการณ์เกิดความมั่นคง ดังนั้นกิจกรรมแรงงานที่ไม่เป็นทางการเหมือนกับว่าได้กลายเป็นตัวซ่อมแซมและเกิดการผลิตซ้ำความสามารถในชีวิตของตนเองดำเนินไปได้ภายใต้การช่วยเหลือที่มีข้อจำกัดของภาครัฐและต้องจัดการดูแลตนเองบนฐานทรัพยากรของตนเองเท่าที่เป็นไปได้มากที่สุด ภาคการผลิตแบบไม่เป็นทางการเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางและคนส่วนใหญ่ในพื้นที่โดยเฉพาะแรงงานของคนหนุ่มสาวว่ามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาปากท้องซึ่งไม่ได้กำหนดว่าตนเองได้งานประจำหรืองานชั่วคราว แต่เกิดจากความต้องการให้เกิดกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันสามารถรื้อฟื้นและสร้างความหมายแก่การประกันเอาตัวรอดแก่ครัวเรือนซึ่งรูปแบบของการอพยพเป็นรูปแบบหนึ่งที่นิยมกันทำงานเพราะไม่ต้องใช้เวลาและความรับผิดชอบตนเองมากเกินไปขึ้นกับการแปลงมูลค่าตนเองให้ตรงเวลาและตอบสนองต่อความต้องการของนายจ้างที่

¹³¹ อ้างแล้ว.

เรียกร่องแรงงานว่า"พ่อก็ไปเอ็ดงานเกาะสมุยปีเขาเอ็ดเขื่อนนั้นหนา ไปเกาะสมุยไปเอ็ดงานไปโดนแล้วไปพร้อมกันกับพ่อใหญ่บ้าน ไปกันเป็นทีม ไปกันเป็นกลุ่ม คือมีงานทางนั้น งานทางนั้นมันดีแต่ก็ค่าแรงมัน 80 บาท ก็ถือว่าดีแม่นับ คือว่าสูงแล้วไปนำพ่อใหญ่พูน ไปเอ็ดกันเดือนหนึ่งก็พากันมามันเหมิดงานก็พากันมา อยู่ทางใต้ไปเอ็ดงานอยู่ช่วงหนึ่ง"¹³²

การเอาตัวรอดแบบใหม่นั้นขึ้นกับความสามารถแรงงานของตนเองซึ่งต้องใช้ความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันออกไปคือการใช้แรงงานที่ต้องตอบสนองต่อความต้องการต่อสังคมมากยิ่งขึ้น และขณะเดียวกันต้องมีทักษะที่แตกต่างจากการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ คือเอาเงินมาลงทุนหรือแลกเปลี่ยนในตลาด เป็นรูปแบบใหม่ที่ไม่สามารถที่จะประเมินฐานทรัพยากรแบบเก่าที่ขึ้นกับธรรมชาติ แต่ต้องใช้เหตุผลมากยิ่งขึ้นในการใช้ทรัพยากรตนเองที่มีอยู่และต้องติดตามการตรวจสอบข้อมูลในการกระจายเวลาและทรัพยากรให้มีความคุ้มค่าในฐานที่ตนเองเจ้าภาพเศรษฐกิจใหม่ในสังคม นอกจากนั้นต้องให้ความสำคัญในการเจรจาต่อรองเพื่อให้การรักษาสิทธิประโยชน์ของตนเองสูงสุดโดยที่ตนเองนั้นต้องรับผิดชอบด้วย ในขณะเดียวกันไม่ใช่แค่ความหมายของการผลิตเพียงอย่างเดียว แต่ต้องสามารถสร้างให้เกิดการยอมรับแก่ลูกค้าจนพัฒนากลายเป็นขาประจำได้ จึงสามารถประกันการเข้าสู่ตลาดได้

การทดลองกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการเกิดขึ้นในระดับครัวเรือนของตนเองตามโอกาสและช่องทางของตนเองโดยพฤติกรรมทางเศรษฐกิจให้ความหมายในความสัมพันธ์ของกระบวนการตอบสนองต่อความต้องการของครัวเรือนเป็นสำคัญ โดยให้การพึ่งพากิจกรรมของแต่ละคนในฐานะแรงงานซึ่งเป็นสมาชิกในครัวเรือนสามารถพึ่งกระทำได้โดยไม่จำกัดแ่งานกับเพศหรือวัย แต่อยู่ตรงที่ว่ามีความสามารถอย่างไรที่จะหมุนทรัพยากรเข้าสู่ครัวเรือนของตนเอง การกระจายทรัพยากรภายในครัวเรือนนั้นเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาในช่วงวิกฤติซึ่งแรงงานในวัยชราให้การช่วยเหลือแก่ครัวเรือนในการแลกเปลี่ยนการผลิตโดยเฉพาะการให้หลักประกันในรูปแบบของอาหารแก่ครัวเรือนของตนเอง

ส่งผลให้แต่ละครัวเรือนครอบครองยุทธศาสตร์และมีเครื่องมือในการปกป้องทางสังคมเมื่อสามารถกำหนดช่องทางการเข้าถึงทรัพยากรได้เพียงแต่ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และกำหนดยุทธศาสตร์ของตนเองให้เกิดขึ้น แน่หนอนว่าพฤติกรรมของกิจกรรมในเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการนั้นให้ความสำคัญไปที่การเร่งให้เกิดผลให้มากที่สุด แสดงออกถึงการอยู่รอดและการผลิตซ้ำของสังคมตนเองโดยไม่ได้ให้ความหมายไปที่การสะสมหรือสร้างกระบวนการเปลี่ยนทุน อย่างเช่น การช่วยเหลือของเครือข่ายอพยพกลุ่มชาติพันธุ์ในรูปแบบค่าใช้จ่ายปกติในการแนะนำกิจกรรมและการเร่งหางานในต่างประเทศว่า"เฮาพาคนจากบ้านเฮานี้แหละไปตอนแรกผมจะไป 5 คนก่อนมีพวกช่าง ช่างนี้จะมี อยู่สิรินธรนั้น เป็นคนรู้จักกันเป็นญาติกัน มันจะมีช่างเครื่อง ช่างเชื่อมช่างอีอก ผมอีกคนหนึ่งไปเตรียมพร้อมเมื่อเสร็จแล้วผมก็โทรมาให้พวกเขาลงไป คือทางบริษัทจะประสานกับผมทางบริษัทก็เรียกไปทางบริษัทก็มารับเอาอยู่ที่สุไหงโกลก รับไปที่หน้างาน หน้างานเสร็จผมก็เตรียมเครื่องมือเครื่องมือเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีให้เขาโทรมาเอาคนงาน

¹³² อ่างแล้ว.พ่อพูน คำมูน.

พวกนี้ไป นัดเวลากัน จะได้ไม่เสียเวลา ไปแล้วก็ไปพักอยู่อาทิตย์หนึ่งก็ทำงานเลย ได้ขึ้นตำแหน่งเร็ว เว้ง่ายๆว่าที่ผมไปทำงานผมจะต้องดูทุกอย่าง”¹³³

พื้นฐานของการจัดตั้งแรงงานกลุ่มและการปรับสภาพการทำงานที่เอื้ออำนวยให้แรงงานและจิตวิทยาปรับตัวให้เข้าร่วมกิจกรรมได้ให้ความหมายการอยู่รอดตนเองโดยเริ่มให้ความหมายทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น คือจะมองไปที่ส่วนต่างๆของการซื้อขายไปและความคุ้มค่าในชั่วโมงแรงงานที่ใช้ไปเกิดขึ้น คือเวลาเป็นมูลค่าและเงินทอง แต่ไม่ได้หมายความว่าเน้นจุดของกำไร แต่เป็นเรื่องของการเอาตัวรอดที่จะให้ครัวเรือนของตนเองมีความมั่นคงอย่างเช่น “ไปหาเฮ็ดงานรับจ้างก็ไปอยู่บางครั้งบางครั้งก็พอได้ไปคู่ ปีนับค่อยได้ไป ไปเฮ็ดงานแถวหน้าบ้านแถวนี้แหละ ปีที่แล้วไปเฮ็ดงานอยู่ลพบุรีประมาณ 10 มื้อ ไปเฮ็ดงานก่อสร้างคือกันไปสร้างห้องแถว แบบว่าหัวหน้าทางพื้นเขาอยู่กรุงเทพแบบว่าคนเคยไปเฮ็ดนำเขา สิวาเป็นเขยอยู่นี่เอาไปนำ เพิ่นให้พอได้ใช้อยู่ หาแต่ปลา เขาบ่มีนา รับจ้างก็เฮ็ดส่วนน้อยบ่ค่อยได้ไปปานได้ดอก ส่วนหลายมีแต่ลงมุน ลงมุนในบ้านก็หาอยู่ก็หาเป็นบางครั้งบางครั้งคิดอยากหากีมาหา แบบว่าเพิ่นพอกินพอใช้เว้ง่ายๆ”¹³⁴

ค่านิยมของและธรรมเนียมปฏิบัติที่เคยให้ความหมายของพื้นที่ต่างๆ ลดความหมายเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไปแบบการซื้ออยู่ซื้อกินมากกว่าการหาอยู่หากินอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนั้นคุณลักษณะของพฤติกรรมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นเป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวในการตกลงร่วมกันระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง การเข้าร่วมในกิจกรรมไม่ได้ขึ้นกับขนาดของรายได้ของครัวเรือนแต่เป็นเรื่องของเวลา ความเป็นมืออาชีพและความสามารถในการปรับตัวของครัวเรือนสู่ตลาดได้บังคับให้คนสร้างพื้นที่ใหม่ต่อการกำหนดกิจกรรมของตนเอง เลือกกิจกรรมที่สามารถสร้างหลักประกันให้เกิดขึ้นแก่ครัวเรือนโดยใช้ทรัพยากรของครัวเรือนเป็นอันดับแรก

การค้าที่ไร้จัดตั้งของแม่ค้าเร่และทางเท้า(พ.ศ.2537-ปัจจุบัน)

การปรับตัวอีกรูปแบบหนึ่งของคนในพื้นที่โดยไม่อพยพแรงงานออกนอกพื้นที่คืออาชีพแม่ค้าที่ได้กระจายและจัดวางสินค้าตนเองที่ใกล้กับแหล่งที่พักอาศัยของตนเอง และค้าขายตามสถานีหรือชุมชนการค้าซึ่งครัวเรือนในพื้นที่ต้องหาสถานที่และผลผลิตมาใช้ในการกำหนดกิจกรรมของตนเอง โดยคิดหารายได้ที่มีความแตกต่างจากอดีตที่ทำมา คือเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือนหรือจากเพื่อนบ้านสร้างขึ้นมาในรูปแบบใหม่ที่คาดว่าจะสามารถจำหน่ายได้โดยทดลองเอาไปจำหน่ายอย่างเช่นว่า”ขายบักขามนี้กะมีแม่ผู้เพิ่นพามาเพิ่นมีหลายตัน เพิ่นกะเก็บไว้ไปขายเทื่อละสองร้อยสามร้อย ข่อยไปขายอยู่ตลาดบ่ได้ไปขายอยู่อย่างเดียวดอกกะไปลัดเอานั่นเอานี้ อย่างละห้าบาทสิบบาทหยิบเอาตี๋มกัน ขายบักพร้าวนำหน้าขายเหมิดทุกอย่างบัก

¹³³ พี่สุวรรณ สายนที อายุ 49 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์ , ตรีมน้ำมูล หมู่บ้านท่าค้อใต้ ม.6 ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2549

¹³⁴ อ่างแล้ว.พ่อจันทร์ สมนมา.

พร้าวนำหอมนี้รับเขามาสิบห้าหน่วย บักพร้าวนี้กะไปนั่งตลาดกะไปเห็นคนเขาขายอยู่ในตลาดมันกะมีเป็นถุงๆเขาเอ็ดมาเป็นถุงพวกแม่ค้าเขาขายส่งมามันกะมีเป็นรถ บ่ว่าแต่ผัก บักแดง บักถั่วมีเบ็ดทุกอย่างหนาผักเขา เขามาลงตลาดยามมือเช้านี้เห็นเขาขายเหาะกะเอามาถุงหนึ่งถุงนี้มันมีสิบห้าหน่วยเขาเอานำเฮาร้อยหนึ่งเหาะกะเอามาขายหน่วยละสิบเหาะกะได้ห้าสิบบาทหักค่าหลอดถุงละห้าบาท ห้าบาทใช้บักพร้าวสิบเจ็ดถุงเหาะกะได้กำไร ”¹³⁵

สามารถเห็นอะไรเป็นช่องทางในการจำหน่ายได้ ดังนั้นการคำนวณไว้จัดตั้งในตลาดแบบไปมือเปล่าและสร้างรายได้สู่ครัวเรือนนั้นจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมองเห็นสถานที่และช่องทางในการจำหน่าย โดยในพื้นที่วัฒนธรรมริมมูลซึ่งมีข้อจำกัดในหาปลาและไม่มีผลผลิตตัวอื่น ๆ ที่มาจากหมู่บ้านของตนเองนอกจากของเล็กๆน้อยๆ จึงจำเป็นต้องหาผลผลิตที่เอามาจำหน่ายขายส่งในตลาดพิบูลมังสาหารสร้างกิจกรรมของตนเองโดยให้ความสำคัญไปที่การสนับสนุนความต้องการอุปสงค์ในตลาดเท่าที่เป็นไปได้ในพื้นที่ฐานของคุณภาพที่สูงและราคาที่ต่ำ รูปแบบต่างๆเหล่านี้ให้ผลลัพธ์และทำให้เกิดความมั่นคงกับตนเองในคุณภาพของการค้าแบบชาจรและชาประจำ ในขณะที่แม่ค้าหาบเร่ในพื้นที่ได้สร้างความสะดวกอย่างยิ่งในการขายสินค้าเกี่ยวกับการบริโภคเพราะสามารถทำให้เกิดความคล่องตัวแก่ผู้บริโภคอย่างมากคือประหยัดเวลาและผลผลิตสามารถซื้อได้โดยตรงจากสถานที่อยู่ใกล้บ้านของตนเองหรือสถานที่ทำงาน การสร้างให้เกิดรายได้ในตลาดทำให้การปรับตัวออกจากวิกฤติในพื้นที่เร่งไปสู่การขยายตลาดและเครือข่ายการทำงานมากยิ่งขึ้นว่า ” พิณมันเจริญกว่าตาลสมอยู่แล้วมันแม่ค้าหลาย แต่พ่อแต่แม่เพิ่นก็หากินค้าขายคือกัน ไปจากตาลสมไปซื้อเหื่อไปอุปบล ไปขายของที่อุปบลไปขายหน่อไม่ไปขายใบตองไปขายใบตองกล้วยใบตองกุง อันหน่อไม้ส้ม หน่อไม้เผาะ หน่อไม้ต้ม รวมเอาแม่หาเอาทั้งนั้นบ่ซื้อไผ่ ตอนนั้นอยู่ตาลสม มาอยู่ที่นี่แบบว่าขายคือเก่าแบบว่ามันใกล้ตลาดพิบูลเดมันดี ”¹³⁶

เกิดการค้าขายระหว่างพื้นที่หรือกับตลาดหรือไปเอาสินค้าจากภายนอกเข้าสู่ตลาดในพื้นที่ หรือว่าจะเป็นการแปรรูปสินค้าแม้ว่ารายได้จะไม่มากนัก การทำงานแบบการค้าแบบเร่รอนได้รับการตอบสนองทางด้านวัตถุและศีลธรรมจากการทำงานได้ด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมซึ่งคนในพื้นที่เห็นเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาของครัวเรือนตนเองได้ใช้พฤติกรรมเลียนแบบคนอื่น ๆ ผลที่เกิดขึ้นนิยมไปทำงานด้วยกันโดยอาศัยการใช้ข้อมูลที่คนใดคนหนึ่งคนหนึ่งเห็นและเอามาไปปฏิบัติและแลกเปลี่ยนต่อกันว่า” ผมไปเจอหนังกบ เจอปลาแห้ง ผมก็ซื้อมาที่ตลาดโรงเกลือ ที่จังหวัดสระแก้ว ไปเที่ยวแล้วก็ไปซื้อมาด้วยซื้อมาขาย คือเราไปแล้วเราเสียค่ารถสองร้อยบาท เราซื้อปลามาประมาณสิบกิโลนี้เราก็ตายได้เกินนั้น เอามาขายตลาดวารินพอรถมาถึงเราก็ตาย เพราะวารถเขาก็จอด มันมีแม่ค้ารับส่งอยู่ที่รู้จักกับผม เพราะว่าผมเอาปิ้งปลาปิ้งกบไปขายส่งอยู่ เขาสร้างเขื่อนผมก็ขายแล้วครั้งหลังนี้ก็คือ ผมขายกบ เราว่ามันมีหนังกบ เราก้ไปซื้อหนังกบเพราะว่ามันมีคนจำนวนหนึ่งซื้อกบที่มันลอกหนังออกๆไปแล้ว

¹³⁵ อ่างแล้ว.แม่ใหญ่จันทร์ สุวรรณภูด.

¹³⁶ อ่างแล้ว.เวทีแม่ค้า.อ่างแล้ว

เขมรก็รวมกันไว้ มันกลัวหนังจะเสียมันก็รวมกันไว้ เสร็จเรียบร้อยแล้ว เราก็มาคัดออกให้มัน สะอาด แล้วก็ตากใหม่ถึงเอาไปขายหนึ่งกบเขานี้ขายมานาน ผมเอ็ดมานี่สิบปีแล้วผมขายหนึ่ง กบนี้ปี 37 มันหาปลาได้”¹³⁷

รูปภาพที่ 23 ยายสมพร อยู่เจริญ แม่ค้าในพื้นที่กำลังเตรียมมะขามเปียกเข้าสู่ตลาด

เห็นได้ว่าการสร้างพื้นที่ใหม่ในกิจกรรมทาง เศรษฐกิจมาจากการอาศัยช่องโหว่ที่มีอยู่ในตลาดว่า สามารถจะมาทดแทนในส่วนของสินค้าที่ตนเองเคย ได้จำหน่ายประเภทสินค้าพื้นเมือง ที่เคยมีในพื้นที่ มาเป็นการนำสินค้าจากนอกพื้นที่ เพื่อเอามา จำหน่ายและสร้างรายได้ในส่วนนี้ซึ่งถูกกำหนดโดย ระยะเวลาและความต้องการในการบริโภคของคนใน

ท้องถิ่นทำให้กิจกรรมใหม่ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองและสร้างสไตล์ ความคิดของตนเองขึ้นใหม่คือสามารถใช้ข้อมูลในการตัดสินใจถึงราคาสินค้าและความเป็นไปได้ ที่เกิดขึ้น ต่อรองกับผู้ขายวัตถุดิบและลูกค้าระหว่างพื้นที่เข้าใจความต้องการของตลาดจึง กำหนดการเคลื่อนย้ายเดินทางได้”ได้ไปได้ปลามาจากน้ำโขงก็ผู้ซ้เจ้ามาหาขาย ซ้เจ้าก็มา ติดต่อเขา ซ้เจ้ามีรถซ้เจ้าก็ไปซื้อปลามาจากบ้านด่าน มาส่งแม่ค้าอยู่ตลาดพิบูล ไม้มาเอาปลา จากเจ้าแน่ ก็คนเขาก็เซ็นชื่อไป ซ้เจ้าก็เอามาส่งๆ สิ้นเดือนมาซ้เจ้าก็มาเก็บ ก็มีเงินก้อนเจ้าก็ ไปเอาปลามาจากทางพุน ทางนี้มีเงินเอาเจ้าก็เอาปลาลงไว้ ถ้าเจ้าขายแล้วก็เอาเงินมาให้ช่วย เพ็นเฮ็ดมา 15 ปีแล้วบ่หลังจากเฮ็ดเขื่อนมานี้เราเซาหาเลย เราไปขายปลาเลย ตอนออกจาก เขื่อนใหม่ๆมันก็ธรรมดาการหาอยู่หากินปลา มันอาศัยบ่ได้ เขาก็ต้องปรับเปลี่ยนปรับสภาพไป ตามให้ทันเหตุการณ์เสียก่อนพอได้กินได้อยาก มันก็มีไปทำงานก่อสร้าง เผาข้าวหลามไม้ไผ่ เปาะ”¹³⁸

ดังนั้นธรรมเนียมปฏิบัติที่ตนเองสร้างขึ้นได้ถูกนำมาใช้ในการปฏิบัติการโดยเน้น ประสิทธิภาพที่ตนเองเคยผ่านมาในการดำเนินชีวิต ซึ่งกลุ่มลูกค้ายังเป็นกลุ่มเดิม เพียงแต่ เปลี่ยนแปลงแหล่งที่มาของผลผลิตที่เอามาจากที่อื่นๆ จุดตั้งของพื้นที่วัฒนธรรมิมูลเป็น สถานที่จำหน่ายสินค้าอย่างดี เพราะคนภายนอกมองว่าเป็นผลผลิตมาจากแม่น้ำมูลจากจุดนี้เอง ทำให้คนในพื้นที่ได้ปรับตัวเองได้พร้อมทั้งสามารถจำหน่ายสินค้าในราคาที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ ครัวเรือนที่เน้นการปรับตัวในเงื่อนไขใหม่สามารถทำการค้าขายสินค้าได้และขยายอาณาบริเวณ ที่กว้างขึ้นกว่าเก่าเพื่อสร้างมูลค่าและหลักประกันแก่ครัวเรือนว่า ” ปลาหลดแต่อร์ญมันปลาแซบ

¹³⁷ อ่างแล้ว.เวทีชาวบ้าน.

¹³⁸ เวทีแม่ค้าคือได้.บันทึกโดยนายชินสัคค สุวรรณอัจฉริย,ที่ตลาดพิบูล ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานีเมื่อวันที่24 กันยายน 2548

อยู่ มันตัวใหญ่ แต่เขาอัดน้ำยานั้น น้ำยาฉีดศพนั้นแหละ บาทนี้เอามาปิ้งมันสิหกลงเลยเขาเอามาขายที่แก่งสะพือเฮาติละครับ ปลาหลดเป็นปลาเอามาจากประเทศเขมร มาจากอรัญ บาทนี้มาฮอดบ้านสะพือได้มาตากแห้ง เอามาแปรรูปอยู่ที่คิดเอา แห้งก็แก่นดิกินบ่แซบมันอาบยาหยั่งบ่รู้จักมือมาฮอดบ้านเฮา ..เขาก็คิดที่ว่าปลาน้ำมูล”¹³⁹

เนื่องจากความต้องการได้ผลผลิตโดยเฉพาะปลาในรูปธรรมชาติของตลาดมีผลทำให้คนในพื้นที่ต้องผันตัวเป็นพ่อค้าคนกลางในการนำสินค้าเข้ามาจากจากเขมร ส่งผลให้สินค้าสามารถจำหน่ายสินค้าและสร้างรายได้มากกว่าการสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค แม้ว่าสินค้าที่นำมาจำหน่ายไม่มีมาตรฐานเพราะกิจกรรมการค้าขายแบบนี้เป็นกิจกรรมที่รัฐไม่ได้เข้ามากำกับควบคุมดูแลทำให้เกิดการสร้างตลาดของตนเอง เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองและลอกเลียนที่มาของสินค้าขึ้นเพื่อที่จะให้เกิดการยอมรับในตัวผลผลิตและเข้าสู่ตลาดได้ง่าย

การถูกบังคับให้เข้าสู่ตลาดนั้นมีผลทำให้เกิดบรรทัดฐานใหม่เพื่อให้ได้มาในความคุ้มค่าที่และผลจากเงื่อนไขในสภาพแวดล้อมที่ต้องใช้ในการต่อรองการนำเสนอตนเองในตลาดมีผลทำให้เกิดการสร้างกฎของตนเองที่ต้องการให้ผู้บริโภคเข้ามาใช้บริการ จำเป็นที่ต้องหาแหล่งวัตถุดิบและการนำเสนอสินค้าที่ตลาดต้องการ โดยพื้นที่วัฒนธรรมริมมูลไม่สามารถตอบสนองสินค้าประเภทนี้ได้ จึงใช้วิธีการสร้างสินค้าปลอมแถมที่คล้ายคลึงกันในการบริโภคแก่คนนอกพื้นที่ สังคมวัฒนธรรมการค้าที่ไม่เป็นทางการแบบไร้จัดตั้งของแม่ค้าหาบเร่รายเล็กและรายย่อยมีส่วนทำให้ไม่มีการติดตามหรือการเฝ้าระวังและเหตุผลของครัวเรือน คือการจำหน่ายสินค้าให้ได้ ถือว่าเป็นเรื่องปกติที่จะกลายเป็นด้านมืดอย่างหนึ่งของการปรับตัวเข้าสู่เงื่อนไขในตลาด มีผลทำให้เกิดการจัดตั้งขึ้นเป็นเครือข่ายในการรับเอาแหล่งวัตถุดิบและเอามาแปรรูปโดยใช้แรงงานภายในของครัวเรือนในการจัดการทำให้เกิดกิจกรรมในพื้นที่เกิดขึ้นได้และนำมาซึ่งรายได้ของครัวเรือน แม่ค้าหาบเร่สามารถประเมินสถานการณ์ของการเข้าสู่ระบบตลาดได้ดีกว่าว่าคนนอกพื้นที่ซึ่งไม่สามารถที่จำแนกชนิดของสินค้าได้ว่าสิ่งไหนเป็นสินค้าภายในพื้นที่ และสินค้าตัวไหนได้เอามาจากภายนอกพื้นที่ การนำเข้าสินค้าจากภายนอกเข้ามาแทรกของช่องโหว่

รูปภาพที่ 24 แสดงการตากแห้งปลาปิ้งไก่ของคนในพื้นที่

ในตลาดตรงนี้ ทำให้ในปัจจุบันแม่ค้าหาบเร่สามารถกำหนดตำแหน่งของตนเองลงไปในพื้นที่ แม้ว่าจะผิดจรรยาบรรณและการค้า แต่ก็ใช่วิธีการที่สามารถเอาตัวรอดอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการไปพึ่งพาหรือการเดินขบวนต่อต้านรัฐบาล เพราะพื้นฐานการค้าแบบเร่ร่อน คือ ซื้อสินค้าจากผู้ขายส่งจากท้องถิ่นต่างๆและเอามาจำหน่ายในตลาดพิบูลหรือบริเวณแก่งสะพือ หรือ

¹³⁹ อ่างแล้ว.

ตามสถานการณ์การขนส่ง โดยไม่ยึดติดกับสถานที่ประจำ ขึ้นอยู่กับว่าแหล่งคนพลุกพล่าน และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นมีการเคลื่อนย้ายตนเองตลอดเวลาโดยเอาสินค้าหรือผลผลิตที่ไม่มีในท้องถิ่นของตนเอง(เคยมี)มาจำหน่ายโดยหากมีการแข่งขันมากยิ่งขึ้นหรือทำให้เกิดความล้นเหลือของตลาดก็เคลื่อนย้ายตนเองออกนอกพื้นที่ว่า"เฮ็ดข้าวหลามมาแต่ พ.ศ. 37-38 มาเฮ็ดข้าวหลามแน่ ผัวกะหาปลาน้ำแต่ก่อนเฮ็ดข้าวหลามน้อยเปาะ เดี่ยวนี้ไม้อยู่ป่าสงวนเขาว่าเขาจับเขาตัด กะเลยมาซื้อไม้ไผ่บ้านมาเฮ็ด จักสิไปขายหยังขายปึงกบปึงเขียดกะกำไรน้อย กำไรบ่พอใช้ สมมติว่าเฮล่งทุนนี้สี่พันได้ร้อยละสิบบาท บ่คุ้มเฮาไปเหมื่อย เฮาไปขายสุรินทร์บุรีรัมย์ ลำปลายมาศ ไปฮอดโคราช ไปฮอดกรุงเทพฯเอาปึงกบไปขาย ช่วงเขาเฮ็ดเขื่อนปลา มันบ่ขึ้น จังว่าได้อันไหน แต่ก็กะกินอยู่กับบ้านผัวหาปลาเมียกะเอาไปขาย"¹⁴⁰

การพัฒนาความสัมพันธ์การค้าของคนในพื้นที่นั้นมีรูปแบบที่หลากหลายอย่างมากเพราะหากต้องการออกจากการพึ่งพาฐานทรัพยากรแบบเดิม จึงมีการคิดพึ่งพาการค้าหาวิธีการทำมาหากินของตนเองโดยเฉพาะการทำข้าวหลามมาขายในพื้นที่ เป็นการพึ่งพาสองส่วน ที่เกิดขึ้นคือการพึ่งพาฝีมือของตนเองและการพึ่งพาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติแบบใหม่คือไม้ไผ่ขนาดเล็กที่เรียกว่า"ข้าวหลามไม้ไผ่เปาะ" วิธีการเช่นนี้สามารถเข้าสู่ตลาดได้โดยในเวลานั้นคนในพื้นที่ให้ความหมายว่า "ไปสุรินทร์ บุรีรัมย์เฮ็ดมือละสามแบบ มือละสามสิบลำ ลำหนึ่งมีสามสิบปล้องมือหนึ่งมันลิดกมือละจักบาทมือละข้อ เฮ็ดมือละแปดปีบขึ้นไป สีสอก ห่าศอกถุยขึ้นไปไปขึ้นรถไฟ แต่ก็มันบ่แพง บอกละสองบาทสามบอกห้าบาท บอกน้อยนี้ บอกน้อย ๆอีหลีนี้สิบเฮ็ดบอกสิบบาท ถ้าเฮาขายย่อยกะขายบอกละบาท แถวสุรินทร์ขายดีแต่กันี้ ไปลงโคราช ไปลงตลาดสะพานลอยคลองเตย ไปนั่งเหม็ดนี้แหลวไปขายเหม็ดแต่กั ช่วงนั้นเขากันเขื่อนบ่มีปลาจะไป"¹⁴¹

การอพยพออกนอกพื้นที่ในการซื้ออยู่ซื้อกิน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องค้นหาสถานที่ตั้งในการจำหน่าย ที่สามารถคำนวณแล้วเข้าสู่จุดคุ้มค่าในการปฏิบัติการทำงานของแต่ละครัวเรือนมีผลทำให้เกิดการอพยพตามและเคลื่อนย้ายตามมา ในเงื่อนไขแบบนี้ทำให้เกิดการบริการและการค้าขึ้นตามสถานที่ที่เป็นสถานที่หลักในภูมิภาคของภาคอีสาน โดยครัวเรือนส่วนใหญ่ที่ไม่ได้รับการศึกษา สามารถประกอบธุรกิจขึ้นมาระหว่างพื้นที่ เป็นกลุ่มของการทำมาหากินแบบไร้จัดตั้งที่มีประสิทธิภาพของการค้าขาย ซึ่งสอดคล้องกับโครงสร้างพื้นฐานแบบใหม่ที่เข้าในช่วงเวลานั้นทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายสะดวกได้ง่ายมากยิ่งขึ้นมีผลทำให้เกิดการตอบสนองต่อการดำเนินชีวิตของครัวเรือนในเวลานั้นว่า" คือการคมนาคมการไปมามันก็สะดวกสบาย มันเจริญเดี๋ยวนี้มันเจริญ คนบ้านเฮามาค้าขายหลายขึ้นมันก็พอได้กินน้ำค่าน้ำขาย ค้าขายนี้มันดี ดีกว่าไปรับจ้าง ทำงานบ่อนอื่น เฮาไปรับจ้างทำงานบ่อนอื่นมันใช้เงินเป็นเดือนแม่บ่หละ อันนี้เฮาหาด้วยลำแข้งเฮาเองใช้คู่มือ ถ้าเปรียบเทียบค้าขายกับหาปลา หาปลา มันดีดีกว่าค้าขาย ค้าขายมันเป็นที่สอง.. เฮาบ่มีรถมีเรือหากินน้ำหาบ คนเขาหากินน้ำหาบเขาก็หากินไปเรื่อย มือหนึ่งกำไรเขา

¹⁴⁰ อ่างแล้ว.แม่จันทร์ สุวรรณภูต.

¹⁴¹ อ่างแล้ว.

ตกมือหนึ่งก็มือละร้อยบาท แต่ว่าบ่หลุบว่างั้นชะแต่บ่ได้หลาย ไปขายถั่วต้ม แม่บ่ได้ไปขายข้าว หลามลำปลายมาศจักเที๋มีแต่พวกลูกที่ไปขายข้าวหลามลำปลายมาศ เขาว่าไปขายลำปลายมาศเขาว่าขายดี แต่ก่อนขายอยู่พิบูลเฮาเนี้ย มันสิสามบอกลิบ คั้นไปขายพูนมันไปขายสองบอกลิบ ที่เฮาฮู้ก็พวกสุรินทร์ อันตลาดสุรินทร์พวกบ้านนี้เขาไป ไปขายข้าวหลามไม้เปาะ ลำปลายมาศพวกสังชะสังเขอะเขาไปเหม็ดแล้ว”¹⁴²

รูปภาพที่ 25 แสดงการเตรียมทำข้าวหลามของคนในพื้นที่

ความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนในชีวิต

การปรับตัวของคนในพื้นที่วัฒนธรรมริมมูลเกิดขึ้นมาจากกลยุทธ์ที่มีอยู่ในครัวเรือนของตนเองโดยพยายามปรับตนเองให้เข้าสู่ระบบตลาดให้ลงตัวและมีความสอดคล้องกับพื้นฐานของธรรมเนียมปฏิบัติ ครัวเรือน การใช้แรงงานในครัวเรือนเมื่อเข้าสู่ความสัมพันธ์ในตลาดได้รวมกิจกรรมด้านแรงงานเพื่อประกันการบริโภคให้แก่สมาชิกในครอบครัวโดย

ขึ้นกับชนิดทรัพยากร ความสามารถในการหมุนเวียนทรัพยากรของแต่ละครัวเรือนหากครัวเรือนมีปฏิริยาอย่างรวดเร็วในปัญหาใหม่และความเป็นไปได้ของการเร่งเวลาที่ต้องใช้กำลังและพลังงานในส่วนนั้นว่า”ขายข้าวหลามนี้มีอยู่สามคน กะมีรับจ้าง ไปทำงานอยู่กรุงเทพฯ ไปทำงานอยู่ต่างประเทศ ต่างประเทศนี้อยู่มีอยู่สี่ห้าคนอยู่กรุงเทพตอนนี พวกผู้สาวกับผู้ชายนี้เกือบยี่สิบกว่าคน ยี่สิบกว่าเอือนแต่ก่อนนีเ็ดเป็นครัวเอือน ยกกันไปเหม็ดครัวเอือน ผู้สาวนี้คือน้องสาวผมนี้เ็ดอาหารขาย เ็ดงานโรงงานส่วนหนึ่ง เ็ดงานในห้างขายของในตลาดกะมีส่วนหนึ่ง มีอยู่สิบกว่าราย กะแล้วแต่ผู้ลงคน ปลาแห้งกับปลาย่าง ไปขายผัวกะหาปลาเมียกะหาปลาไปขาย บึงปลาไปขาย ผู้นี้กะบึงปลาไปขายบึงเขียดไปขาย เ็ดเนื้อแดดเดียวไปขายทอดเนื้อไปขาย แล้วแต่กัน”¹⁴³อย่างหมู่บ้านสะพือได้สามารถบ่งบอกกิจกรรมของครัวเรือนที่เข้าไปหากินกับตลาดซึ่งถือว่าเป็นเรื่องปกติไม่ใช่ค่านิยมเก่าของตนเองในการดำเนินชีวิตว่า”บ้านนี้เป็นแม่ค้าขายของน่าจะทุกบ้านนี้ ค้าขาย ขายถั่วบ้างขายปลาบ้าง ขายถั่วลิสงประมาณ 5-6 คน ก็จะมีสาวจิน สาวหง่า สาวโก้ สาวไผ่ สาวเอี้ยว ขายผักก็ขายหมด บ้านนั้นเขาจะขายผักเขาจะมีสวนอยู่ท้ายบ้าน บ้านเขาขายของเป็นหลักได้ผักเขาก็เอาผักไปขาย มีน้อยหน้าเขาก็เอาน้อยหน้าไปขาย แม่ค้าปลาที่มีอยู่แต่ตอนนีปลาไม่ค่อยมี ไปหากินหมุนเวียนกันไปหน้าปลาก็หาปลา หน้าผักก็เก็บผักไปขายไปตามฤดูของมัน”¹⁴⁴

¹⁴² อ้างแล้ว.เวทีแม่ค้าค้อได้เมื่อวันที่24 กันยายน 2548

¹⁴³ อ้างแล้ว.เวทีชาวบ้านท่าค้อได้.เมื่อวันที่14 มกราคม 2549

¹⁴⁴ นายจรัญ เปรมราช.อายุ 34 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภา ผู้สัมภาษณ์, ที่ตลาดพิบูล ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานีเมื่อวันที่26 กันยายน 2548.

การสร้างพื้นที่เศรษฐกิจของตนเองนั้นเรียนรู้มาจากการใช้เครือข่ายที่ตนเองมีอยู่การค้า โดยเมื่อคนในพื้นที่นั้นไปค้าขายด้วยกันตัดสินใจเข้าสถานที่และไปวางสถานที่โดยตนเองซึ่งสามารถสร้างให้เกิดผลตอบแทนที่เกิดขึ้นกับครอบครัวตนเองแม้ว่าเป็นความสัมพันธ์ของการเข้าสถานที่ ทูทางสังคมมีบทบาทอย่างมากได้ถูกนำมาใช้ในการยึดครองพื้นที่อย่างการค้าริมถนนมาจากความสามารถในการหมุนเวียนและการใช้ทรัพยากรอย่างการขายข้าวหลาม ไก่ย่าง หรืออาหารแปรรูปตามริมทางต้องมีความสามารถในการหมุนเวียนและใช้ทรัพยากรของตนเองในพื้นที่สังคมซึ่งต้องมีความสามารถในการกระจายเวลาเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมให้เกิดขึ้นเพราะเป็นสถานที่พิเศษกำหนดให้คนเข้าร่วมกิจกรรมหรือต้องรับรู้ในเรื่องของเวลาเงินและทองจึงสามารถสร้างรายได้แก่ตนเองอย่างการหาบเร่และการคาดหวังพฤติกรรมในการบริโภคของผู้ชน

ลูกค้าที่ใช้บริการตามเวลาที่ราชการกำหนดมักเน้นสินค้าประเภทแปรรูปอาหารโดยคนในพื้นที่ต้องสร้างการเรียนรู้ความต้องการของคนในพื้นที่ตามเวลาซึ่งทำให้ต้องสร้างวัฒนธรรมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบใหม่เป็นเรื่องของ”ทุนมนุษย์ในพื้นที่”(ความสามารถเตรียมอาหารและสิ่งที่บริโภคในตลาด) ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ในรายละเอียดนั้นเป็นสิ่งที่ตอบรับเกี่ยวกับคนที่กำลังปรับตัวเองในช่วงของการข้ามผ่านจากการพึ่งพาธรรมชาติเข้าสู่ความสัมพันธ์ในตลาดของพื้นที่ทำให้เกิดการใช้เวลาที่มีประสิทธิภาพและความหมายต่อครอบครัวของตนเองว่า”เมื่อเดือนก่อนนี้ทำบุญกฐินให้ยายก็ไม่ยอมปิด จ้างลูกน้องอยู่ จะไม่ปิดเลย ช่วงใหม่ๆก็หยุดเดือนละ 2-3 ครั้ง เพราะว่าไปไม่ไหว ตื่นไม่ทันทำของไม่ทัน เยอะก็ต้องจำเป็นเอาค้างไว้ ถ้าตี 3 เราไปไม่ทันใคร แล้วจะไม่ทันลูกค้าสายแล้วนี่ แบบว่าเราตื่นไม่ทัน ดีสามกว่า ๆนี่ดีสี่เราไม่ทันใคร ลูกค้าเขาก็จะกลับบ้านหมดแล้ว ก็บึ่งให้ทันเขา บึ่งให้ทันเร็วเท่าไรว่ดี บึ่งทันกองๆไว้ใส่ถุง เขาก็สั่งๆคนละไม่กี่ถุงแล้วใส่ถุงเตรียมไว้แล้วเขาเอามาจ่ายเงิน ถ้าบึ่งทันก็ยิ่งดี บึ่งไถ่มันจะสำคัญที่บึ่งไม่ทัน เพราะว่าบางครั้งคนรุมเยอะๆเราบึ่งไม่ทันแล้วก็ไม่มีใครช่วย บางครั้งลูกน้องเขาจะมาช่วยคนหนึ่งก็บึ่งคนละข้างถึงจะทันลูกค้าเนื้อพวงละยี่สิบบาทเนื้อแดดเดียวก็เหมือนกันได้ร้อยกว่าบาทเหมือนกัน ถ้าเนื้อสี่โลก็ 440 บาทต้นทุนมันก็ได้ร้อยกว่าบาทถ้าขายหมด ถ้าขายไม่หมดก็ได้ห้า หกสิบบาท เหลือนั้นบางทีก็เอามาอุ่นใหม่ไว้ขายวันพรุ่งนี้ ถ้าเขาซื้อสองร้อยขึ้นไป เขาก็ขอแถม สองไม้สามไม้ เป็นไม้ละสี่บาท อย่างนี้เนาะ ..แฟนจับปลาเนี่ยเวลาว่างเขาก็ลงไปจับ ไม่รู้ตั้งแต่ย้ายมานี้ก็ขายของตลอด ก็พอได้กินแต่ไม่รวย พอได้กินไปวัน ๆ ”¹⁴⁵

ดังนั้นกิจกรรมที่ทำอยู่นั้นเป็นครอบครัวของคนหลายกลุ่มตั้งแต่คนหนุ่มสาว หรือคนชราในพื้นที่ โดยไม่พึ่งพาจากธรรมชาติในริมน้ำมูลมาใช้เป็นแหล่งที่มาของรายได้ ประเด็นที่สำคัญคือใครสามารถที่กำกับเวลาของตนเองอย่างบ่อยครั้งในการเข้าสู่ตลาดก็สามารถหารายได้เพิ่มเติมสู่ครอบครัวของตนเองได้อย่างตลอดเวลา ผลที่เกิดขึ้นสามารถมีรายได้จนเจือแก่ครอบครัวและแก้ไขปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรของตนเองได้ ยกเว้นในช่วงของเทศกาลนั้น

¹⁴⁵ นางเตือนใจ สายนี อายุ 35 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์, ที่ตลาดพิบูล ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2548.